

ISSN 2465-549X

ปีที่ 8 ฉบับที่ 1
มกราคม - มิถุนายน 2567

SAU JOURNAL

OF SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES

วารสารมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์
SAU Journal of Sciences and Humanities

เจ้าของ

มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

ที่ปรึกษา

ดร.ฉันทวุฒิ พีชผล

อธิการบดี

รองศาสตราจารย์ ดร.วีระพันธ์ ดั่งทองสุข

ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิจัย

อาจารย์พนธ์ พุทธานุกรณ์

ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการพิเศษ

อาจารย์ณภจันท์ สุวรรณโชติเนตร

ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา

บรรณาธิการ

อาจารย์ ดร.พุมิธร จิรายุส

มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

กองบรรณาธิการภายใน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยอร์ช เสมอมิตร

(มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนศ เวศร์ภาดา

(มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์)

รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภลักษณ์ สัตย์เพริศพราย

(มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์)

กองบรรณาธิการภายนอก

ศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา

(มหาวิทยาลัยศิลปากร)

ศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี สังข์ศรี

(มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช)

รองศาสตราจารย์ ดร.กัณย์พล วิวรรณมงคล

(มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี)

รองศาสตราจารย์ ดร.นพพร จันทรนำชู

(มหาวิทยาลัยศิลปากร)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธงชัย พงศ์สิทธิกาญจนา

(มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรพงษ์ เทียงสมพงษ์

(มหาวิทยาลัยมหิดล)

ฝ่ายพัฒนา ดูแลปรับปรุงเว็บไซต์

นางณัฐภาวี จิระภาพันธุ์

นางสาวชুমณูช แยมรู้การ

นางสาวรุ่งทิวา ลังกาพันธ์

ฝ่ายเลขานุการ

นางสาวรุ่งทิพย์ นิยมทอง

จัดพิมพ์โดย

มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ ถนนเพชรเกษม เขตหนองแขม กรุงเทพฯ 10160

ที่ติดต่อ

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

SAU Journal of Sciences and Humanities)

ถนนเพชรเกษม เขตหนองแขม กรุงเทพฯ 1060

โทร 0-2807-4500-27 ต่อ 579

E-mail : saujournalssh@sau.ac.th

Thaijo : <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/saujournalssh>

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่ ส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการและนิสิตนักศึกษา ตลอดจนผู้สนใจทั่วไป ได้มีโอกาสนำผลงานวิชาการและงานวิจัยในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อีกทั้งแขนงวิชาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การจัดการ บริหารธุรกิจ พัฒนาสังคมและการศึกษา
2. เพื่อให้บริการวิชาการแก่สังคมทางวิชาการ โดยเป็นศูนย์กลางเผยแพร่ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ การทำวิจัยและการพัฒนาผลงานวิชาการของนักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ ผู้บริหาร นักศึกษา นักธุรกิจ และประชาชนผู้สนใจในดำเนินงานวิจัยนำไปใช้ประโยชน์ และต่อยอดงานวิจัยได้อีกทางหนึ่ง

ขอบเขต

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ (SAU Journal of Sciences and Humanities) เป็นวารสารที่เปิดรับบทความวิจัยและบทความวิชาการ ในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จากนักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ตลอดจนผู้ที่สนใจจะนำผลงานวิจัยหรือผลงานวิชาการนำมาเผยแพร่ ซึ่งวารสารดังกล่าว ได้ดำเนินการจัดทำมาตั้งแต่ปี 2560 ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน และได้รับรองจากสภามหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์เรียบร้อยแล้ว โดยรับตีพิมพ์บทความในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้แก่ สาขาวิชา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การจัดการ บริหารธุรกิจ พัฒนาสังคมและการศึกษา

วาระการเผยแพร่

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ (SAU Journal of Sciences and Humanities) มีกำหนดออกปีละ 2 ฉบับ โดยฉบับที่ 1 จะจัดพิมพ์ระหว่างเดือนมกราคม – มิถุนายน และ ฉบับที่ 2 จะจัดพิมพ์ระหว่างเดือนกรกฎาคม – ธันวาคม ของทุกปี

บทความหรือข้อคิดเห็นในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์
(SAU Journal of Sciences and Humanities)
เป็นทรัพย์สินส่วนตัวของผู้เขียน ไม่ถือเป็นความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

บทบรรณาธิการ

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ (SAU Journal of Sciences and Humanities) ได้ดำเนินงานมาเป็น ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มิถุนายน – ธันวาคม 2567 โดยปัจจุบันวารสารได้รับการรับรองให้อยู่ในฐานข้อมูลของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย TCI กลุ่ม 2 เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

จากผลการดำเนินงานของวารสารฉบับนี้ได้นำเสนอเนื้อหาที่ครอบคลุมในมิติที่หลากหลายด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ โดยวารสารฉบับนี้มีบทความที่น่าสนใจทั้งหมด 10 บทความ เป็นบทความวิจัยจำนวน 10 บทความ ผู้สนใจสามารถติดตามบทความวิจัย และ บทความวิชาการ ต่าง ๆ ได้ทั้งจากวารสารที่จัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม และ จากวารสารอิเล็กทรอนิกส์ได้ในเว็บไซต์ <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/saujournalssh>

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ (SAU Journal of Sciences and Humanities) หวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทความวิจัยและบทความวิชาการ ต่าง ๆ ในวารสารนี้จะเป็นประโยชน์ในวิชาการทั้งภาครัฐและเอกชนเป็นอย่างมาก ในนามกองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้พิจารณาบทความ เพื่อให้บทความมีคุณภาพก่อนตีพิมพ์ และขอขอบคุณคณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ นิสิตและนักศึกษาทุก ๆ ท่านที่ได้ส่งผลงานวิจัยเพื่อเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคุณภาพเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ใน “วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์” โดยสามารถศึกษารายละเอียดต่าง ๆ ทำเล่มหรือจากเว็บไซต์ของวารสาร

ดร.พุมิธร จิรายุส
บรรณาธิการ

สารบัญ

บทความ	หน้า
การคุ้มครองผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร : มิติการกำกับดูแลด้านมาตรฐาน ความปลอดภัยและการโฆษณา Consumer protection on Dietary Supplements: Regulatory dimensions of safety standards and advertising <i>ตั๋ย ศรีสมวงศ์¹, เพ็ญศรี ฉิรินัง², อุดมวิทย์ ไชยสกุลเกียรติ² และ วรเดช จันทรรคร²</i>	1-15
การมีส่วนร่วมและความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อม Participation and cooperation in environmental management <i>มณีนีรัตน์ ชัยยะ¹, วรเดช จันทรรคร², เพ็ญศรี ฉิรินัง² และ วิวัฒน์ หมั่นการ²</i>	16-28
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้ออาหารเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุ ในกรุงเทพมหานคร Factors Affect Healthy Food Purchasing Decisions of Elderly in Bangkok <i>ธานี เสนสร และ โอภาส เพ็ญสูงเนิน</i>	29-39
ค่าสินไหมทดแทนในทางกฎหมายสำหรับการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า Legal compensation for the restoration of forest resources and wildlife <i>อวยพร โสมล¹, สุมาลี วงษ์วิจิตร² และ ปัญญา สุทธิบัติ³</i>	40-57
การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน กรณีศึกษาเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี Public Participation in Livable and Sustainable City Development A Case Study of Pak Kret City Municipality, Nonthaburi Province <i>กัณกร ธนะวิกลี และ อรนนท์ กลั่นทปุระ</i>	58-75

สารบัญ (ต่อ)

บทความ	หน้า
ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตทางจิตใจด้านบวกและระดับการศึกษาของเจ้าหน้าที่ในศูนย์ สงเคราะห์กลุ่มคนเปราะบางที่เป็นผู้อยู่ร่วมกับเชื้อ HIV/AIDS และกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคม ที่ยากจน ในเขตอำเภอเมืองหนองคาย Relationship Between Positive Mental Quality of Life and Educational Level of Social Work Practitioners Working in Homes for Vulnerable People Living with HIV/AIDS and Poor Social Disadvantaged Groups in Mueang Nong Khai District พิพัฒน์ อรุณพันธ์ และ สุภาวี ศิรินคราภรณ์	76-94
กลยุทธ์ที่ส่งผลต่อการพัฒนาเพื่อความอยู่รอดและเติบโตของวิสาหกิจ ขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในกรุงเทพมหานคร Strategies that affect development for the survival and growth of enterprises small and medium enterprises (SMEs) in Bangkok พงษ์พัฒน์ มัลลิกะมาลย์, ชูจิต ชายทวีป, ธนพันธ์ พูลชอบ, ชัยรัตน์ จันทนดิษฐ์ และณัฐพล พรหมวิชา	95-106
ความต้องการและความพึงพอใจต่อสวัสดิการของบุคลากรกรมชลประทาน (สามเสน) Welfare Needs and Satisfaction of the Staffs in the Royal Irrigation Department (Samsen) ไกรวิท เจริญชีพ , เกวลิน ศीलพิพัฒน์	107-119
การบริหารจัดการขยะ (Zero Waste): กรณีศึกษาชุมชนต้นแบบ จังหวัดกำแพงเพชร Waste Management (Zero Waste): A Case Study of a Model Community Kamphaeng Phet Province รัชฎากร วินิจกุล ¹ , ปรียานุช พรหมภาลิต ¹ , พิษณุ บุญนิยม ¹ และ ณัฐนันท์ ทองทรัพย์ ²	120-132

สารบัญ (ต่อ)

บทความ

หน้า

ปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ของผู้บริโภค ในเขตหนองแขม
กรุงเทพมหานคร

133-148

Factors affecting consumers' purchasing products through online
channels in the Nong Khaem District, Bangkok

ศราวุธ เอี่ยมสะอาด¹, ฉัตรรวี อภิวงค์พงศ์¹, อธิวัฒน์ อภิโชติ¹ และ อภิวิชญ์ ศรีรัตน์¹

การคุ้มครองผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร :
มิติการกำกับดูแลด้านมาตรฐานความปลอดภัยและการโฆษณา
Consumer protection on Dietary Supplements:
Regulatory dimensions of safety standards and advertising

ต๋อย ศรีสมวงศ์¹, เพ็ญศรี ฉิรินัง², อุดมวิทย์ ไชยสกุลเกียรติ² และ วรเดช จันทรงค์²
Toi Srisomwong¹, Pensri Chirinang², Udomvit Chaisakulkiet² and Voradej Chandarasorn²

¹หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขา นวัตกรรมจัดการภาครัฐ

²วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

¹Doctor of Public Administration Program in Public Management Innovation

²College of Innovation Management, Rajamangala University of Technology Rattanakosin

E-mail: Toi.Sri@rmutr.ac.th

วันที่รับบทความ : 4 มกราคม 2567, วันที่แก้ไขบทความ ครั้งที่ 1 : 29 มกราคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ ครั้งที่ 2 : 31 มกราคม 2567

วันที่ตอบรับการตีพิมพ์ : 2 กุมภาพันธ์ 2567

บทคัดย่อ

บทความนี้จะกล่าวถึงแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหารภายใต้ พ.ร.บ. อาหาร พ.ศ. 2522 ในมิติการกำกับดูแลด้านมาตรฐานความปลอดภัยและการโฆษณา รวมถึงปัญหาในการกำกับดูแลและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 : แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร ความหมายของผู้บริโภคและการคุ้มครองผู้บริโภค สิทธิหน้าที่ของผู้บริโภค องค์กรที่เกี่ยวข้องในการคุ้มครองผู้บริโภคด้านอาหาร ความหมายและประเภทของผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร ส่วนที่ 2 : การกำกับดูแลผลิตภัณฑ์เสริมอาหารด้านมาตรฐานความปลอดภัยและการโฆษณา และส่วนที่ 3 : ปัญหาและข้อเสนอแนะในการกำกับดูแลผลิตภัณฑ์เสริมอาหารด้านมาตรฐานความปลอดภัยและการโฆษณา

คำสำคัญ : คุ้มครองผู้บริโภค, ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร, มาตรการควบคุมอาหาร

Abstract

This article discusses the concepts related to consumer protection of dietary supplements under the Food Act of 1979 in the aspect of supervision of safety standards and advertising. Including problems in supervision and suggestions for improvement. It is divided into 3 parts: Part 1: Concepts on consumer protection of dietary supplements, Definition of consumers and consumer protection, Rights and duties of consumers,

Organizations involved in food consumer protection, Definition and types of dietary supplements. Part 2: Supervision of dietary supplements regarding safety standards and advertising. Part 3: Problems and suggestions in the supervision of dietary supplements regarding safety standards and advertising.

Keyword: Consumer protection, Dietary supplements, Food control measures

บทนำ

สิทธิของผู้บริโภคที่จะได้รับการคุ้มครองเป็นสิทธิพื้นฐานประการหนึ่งของประชาชนที่ได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคนอกจาก พ.ร.บ. คุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ที่เป็นกฎหมายกลางในการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคโดยทั่วไปแล้ว ยังมีกฎหมายอื่น ๆ ที่มีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นการเฉพาะอีกด้วย เช่น พ.ร.บ.ยา พ.ศ. 2510 พ.ร.บ.เครื่องสำอาง พ.ศ. 2535 และ พ.ร.บ.อาหาร พ.ศ. 2522 เป็นต้น ทั้งนี้ การคุ้มครองผู้บริโภคด้านอาหาร จะอยู่ภายใต้ พ.ร.บ.อาหาร พ.ศ. 2522 โดย “ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร” นั้น ถูกจัดให้เป็นอาหารประเภทหนึ่งที่ต้อง มีการควบคุมคุณภาพหรือมาตรฐานให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดอย่างเคร่งครัด

อย่างไรก็ดี แม้ว่าประเทศไทยจะมีกฎหมายคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคด้านอาหารบังคับใช้เป็นระยะ ยาวนาน แต่ยังมีประเด็นปัญหาการละเมิดสิทธิผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหารอย่างต่อเนื่อง ดังที่ปรากฏให้เห็น เป็นข่าวในสื่อต่าง ๆ เช่น การผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่ใช้เครื่องหมาย ออย.ปลอม ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารลักลอบใส่ยาอันตรายต่อสุขภาพ การโฆษณาเกินจริง เป็นต้น ซึ่งจากข้อมูลสถิติเรื่องร้องเรียนจากหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง ในปี 2561-2563 มูลนิธิเพื่อผู้บริโภค พบว่า ปัญหาผู้บริโภคที่มีการร้องเรียนมากที่สุด คือ การโฆษณาเกินจริง หลอกหลวง โ้อวดสรรพคุณเกินจริงโดยเฉพาะในผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร (ทีมิวิชาการ สุขภาพ คนไทย, 2565) นอกจากนี้ ข้อมูลรายงานผลการดำเนินการเรื่องร้องเรียนปี 2561-2566 ของศูนย์ จัดการเรื่องร้องเรียนและปราบปรามการกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ (ศรป.) พบว่า เรื่อง ร้องเรียนเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เสริมอาหารมีการร้องเรียนมากที่สุด คือการโฆษณาอาหารเกินจริงและการโฆษณา โดยไม่ได้รับอนุญาต (ศูนย์จัดการเรื่องร้องเรียนและปราบปรามการกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ สุขภาพ, 2566) ทั้งนี้ ปัญหาการละเมิดสิทธิผู้บริโภคดังกล่าวย่อมก่อให้เกิดความสูญเสียต่อร่างกาย ชีวิตและ ทรัพย์สินของประชาชน อีกทั้งส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่าการ คุ้มครองผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเป็นเรื่องที่สังคมควรตระหนักและให้ความสำคัญอย่างยิ่ง

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในมิติ การกำกับดูแลด้านมาตรฐานความปลอดภัยและการโฆษณาภายใต้ พ.ร.บ.อาหาร พ.ศ. 2522 รวมถึงปัญหา และข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการคุ้มครองผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร

1.แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร

ความหมายของผู้บริโภคและการคุ้มครองผู้บริโภค

ผู้บริโภค (consumer) หมายถึง ผู้ซื้อ หรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจ หรือผู้ซึ่งได้รับการเสนอ หรือการชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการและหมายความรวมถึงผู้ใช้สินค้าหรือผู้ได้รับ บริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยชอบ แม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม (พ.ร.บ.คุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522)

ส่วนการคุ้มครองผู้บริโภค (consumer protection) นั้น กมลทิพย์ แจ่มกระจ่าง (2547) ได้ให้ความหมายว่าเป็นการควบคุม กำกับ ดูแลป้องกันและรักษาประโยชน์ของประชาชนผู้ใช้สินค้าและบริการให้ได้รับความเป็นธรรมตามสิทธิที่เขาพึงมีพึงได้ นอกจากนี้ ยุพดี ศิริสินสุข (2548) ได้ให้ความหมายว่า การคุ้มครองผู้บริโภคเป็นกิจกรรมของรัฐบาล ธุรกิจ องค์กรอิสระและผู้เลือกซื้อสินค้าที่มีความห่วงกังวล ซึ่งออกแบบขึ้นมาเพื่อคุ้มครองสิทธิผู้บริโภค หรือหมายถึงแรงกดดันของกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นโดยผู้บริโภคเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม

จากความหมายดังกล่าว ผู้เขียนสรุปได้ว่า ผู้บริโภคหมายถึง ผู้ซื้อ ผู้รับบริการ ผู้ได้รับการเสนอ หรือชักชวนให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการแม้จะมีได้เป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายเองก็ตาม ส่วนการคุ้มครองผู้บริโภคนั้น เป็นกิจกรรมของหน่วยงานหลายฝ่ายที่เข้ามาเกี่ยวข้องในการดำเนินงานร่วมกันทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนและองค์กรอิสระ เพื่อดูแลป้องกันรักษาประโยชน์ของผู้บริโภคให้ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย

สิทธิและหน้าที่ของผู้บริโภค

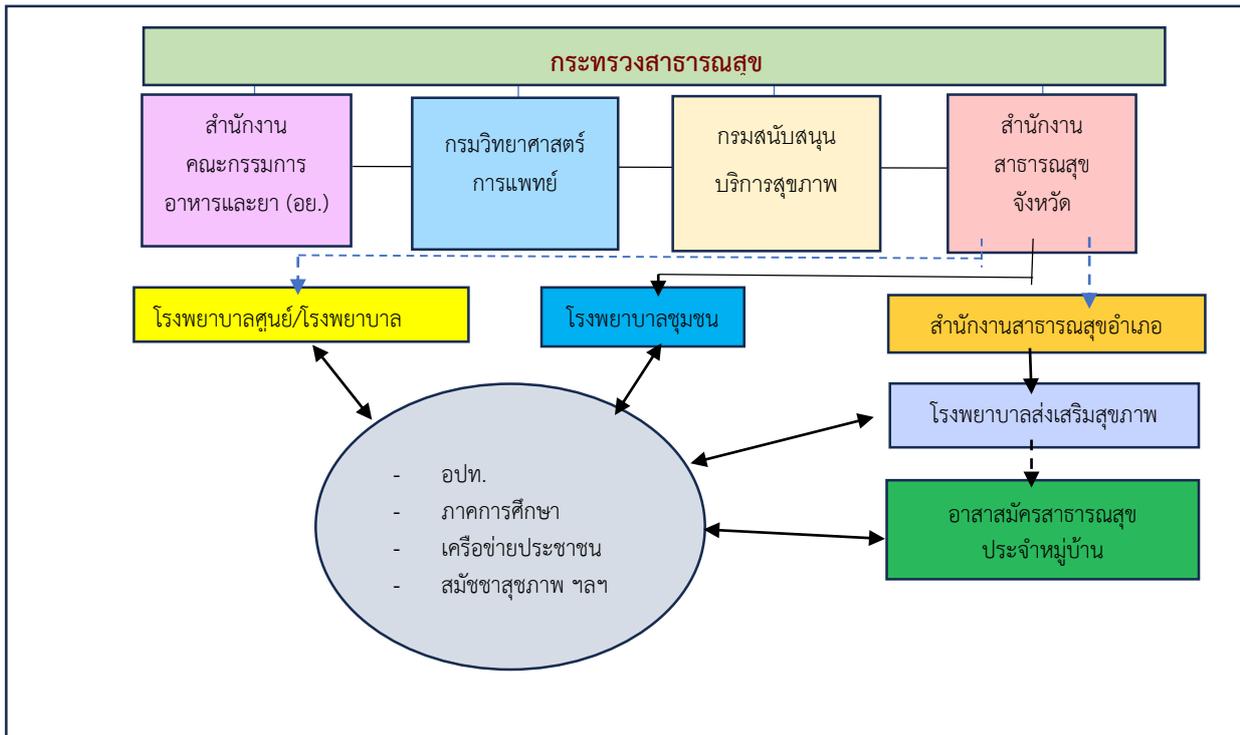
สิทธิของผู้บริโภคที่กฎหมายคุ้มครองนั้น มี 5 ประการ กล่าวคือ (1) สิทธิที่จะได้รับข่าวสารรวมทั้งคำพรรณาคณภาพที่ถูกต้องและเพียงพอเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับการโฆษณาหรือการแสดงสลากตามความเป็นจริงและปราศจากพิษแก่ผู้บริโภค สิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการอย่างถูกต้องและเพียงพอที่จะไม่หลงผิดซื้อสินค้าหรือรับบริการโดยไม่เป็นธรรม รวมทั้งรายละเอียดทั่วไปของสินค้าโดยเฉพาะอาหารต้องมีสลาก คำแนะนำ คำเตือน ส่วนประกอบที่สำคัญที่จะต้องรู้ (2) สิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกหาสินค้าหรือรับบริการ ได้แก่ สิทธิที่จะเลือกซื้อสินค้าหรือรับบริการด้วยความสมัครใจของผู้บริโภคและปราศจากการชักจูงใจอันไม่เป็นธรรม (3) สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการ ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับสินค้าหรือบริการด้วยความปลอดภัย มีสภาพและคุณภาพได้มาตรฐานเหมาะสมแก่การใช้ ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตร่างกายหรือทรัพย์สิน ในกรณีใช้ตามคำแนะนำหรือระมัดระวังตามสภาพของสินค้าหรือบริการนั้นแล้ว เช่น อาหารบรรจุในภาชนะปิดสนิทจะต้องมีคุณภาพมาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนดไม่มี สิ่งแปลกปลอมปนเปื้อนที่อาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภคหรือบูดเน่าเสีย (4) สิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการ ทำสัญญา ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับข้อสัญญาโดยไม่ถูกเอาเปรียบจากผู้ประกอบธุรกิจ เช่น ต้องมีใบเสร็จรับเงินแสดงวันเดือนปีและสถานที่จำหน่าย และ (5) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย ได้แก่ สิทธิ ที่จะได้รับการคุ้มครองและชดเชยความเสียหายเมื่อมีการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคตามข้อ (1) – (4) ดังกล่าวแล้ว (เทวี โพธิ์ผล, 2562) นอกจากนี้ ผู้บริโภคยังมีหน้าที่พึงปฏิบัติก่อนและหลังซื้อสินค้าหรือบริการด้วยโดยมีหน้าที่ก่อนซื้อสินค้าหรือบริการอีก 3 ประการ ได้แก่ (1) ผู้บริโภคควรใช้ความระมัดระวังตามสมควรในการซื้อสินค้าและบริการ เป็นต้นว่า การตรวจสอบสลาก ปริมาณ และราคาว่ายุติธรรมหรือไม่ อย่าเชื่อข้อความโฆษณาโดยไม่พิจารณาให้รอบคอบและหาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับคุณภาพ แหล่งกำเนิด และลักษณะของสินค้าว่าเป็นความจริงตามที่ได้โฆษณาไว้หรือไม่ ถ้ามีข้อสงสัยหรือไม่แน่ใจควรพิจารณาให้ถี่เสียก่อน (2) การเข้าทำสัญญาผูกพันกันตามกฎหมายโดยการลงลายมือชื่อนั้น ผู้บริโภคต้องตรวจสอบความชัดเจนของภาษาที่ใช้ว่ารัดกุมและให้สิทธิ แก่ผู้บริโภคครบถ้วนหรือไม่ตามที่ได้เจรจากันไว้ และสัญญามีเงื่อนไขข้อใดบ้างที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค ถ้าสงสัยในข้อกฎหมายใดหรือไม่แน่ใจในความชัดเจนของสัญญาก็ควรปรึกษาผู้ที่มีความรู้ให้แน่ชัดเสียก่อน (3) ข้อตกลงต่าง ๆ ที่ต้องการให้มีผลบังคับควรทำเป็นหนังสือและลงลายมือชื่อผู้ประกอบธุรกิจด้วย รวมทั้งผู้บริโภคมีหน้าที่หลังซื้อสินค้าหรือบริการอีก 3 ประการ ด้วย ได้แก่ (1) ผู้บริโภคมีหน้าที่ในการเก็บรักษาพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่แสดงถึงการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคไว้

เพื่อทำการเรียกร้องตามสิทธิของตน พยานหลักฐานดังกล่าวอาจเป็นสินค้าที่แสดงให้เห็นว่ามีปริมาณหรือคุณภาพไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่ระบุไว้ในสลากมีความสกปรกหรือเป็นพิษอาจเกิดอันตรายจากการใช้สินค้าหรือบริการนั้นได้ (2) ในกรณีที่มีการทำสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษรกับผู้ประกอบธุรกิจต้องเก็บเอกสารสัญญาต่าง ๆ รวมทั้งเอกสารโฆษณาและใบเสร็จรับเงินไว้ด้วย (3) เมื่อมีการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคเกิดขึ้น ผู้บริโภคมีหน้าที่ในการดำเนินการร้องเรียนตามสิทธิของตนตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น (สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค, 2566)

จากข้อมูลดังกล่าว ผู้เขียนสรุปได้ว่า ผู้บริโภคมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย 5 ประการ ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับข่าวสารรวมทั้งคำพรรณนาคุณภาพที่ถูกต้องและเพียงพอเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ สิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกหาสินค้าหรือรับบริการ สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการ สิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา และสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาชดเชยความเสียหาย นอกจากนี้ ผู้บริโภคยังมีหน้าที่ ทั้งก่อนและหลังการซื้อสินค้าหรือบริการ โดยควรใช้ความระมัดระวังและมีความละเอียดรอบคอบในการซื้อสินค้าหรือบริการไม่หลงเชื่อการโฆษณาเกินจริง อีกทั้งควรเก็บเอกสารและหลักฐานต่าง ๆ ในการซื้อเอาไว้เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการร้องเรียนหากได้รับความเสียหายหรือไม่ได้รับความเป็นธรรม

องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านอาหาร

ในการดำเนินงานการคุ้มครองผู้บริโภคด้านอาหารนั้น ย่อมมีองค์กรต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยหลายฝ่าย โดยองค์กรของภาครัฐที่กำกับดูแลให้ความคุ้มครองผู้บริโภคสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กล่าวคือ องค์กรของรัฐบาลตาม พ.ร.บ. คุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 โดยตรง และองค์กรตาม พ.ร.บ. อื่นที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้วย ซึ่งนอกจากสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) และคณะกรรมการที่ตั้งตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคแล้ว ยังมีหน่วยงานของรัฐที่กำกับดูแลในการคุ้มครองผู้บริโภคเรื่องอาหารโดยตรง อีกหลายองค์กร อาทิ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) กรมอนามัย กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงอุตสาหกรรม ส่วนองค์กรภาคประชาชน ได้แก่ กลุ่มชมรม สมาคม มูลนิธิ ที่มีวัตถุประสงค์ในการสอดส่องดูแลให้ความช่วยเหลือผู้บริโภคที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมในการ ใช้สินค้าและบริการ รวมทั้งการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจให้ผู้บริโภครู้จักเลือกใช้สินค้าและบริการได้อย่างเป็นธรรม ปลอดภัย สมประโยชน์ (เทวี โพธิ์ผละ, 2562) นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานขององค์กรอิสระในการคุ้มครองผู้บริโภค ได้แก่ คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) และสภาองค์กรของผู้บริโภค (สบอ.) ซึ่งมีสถานะเป็นองค์กรนิติบุคคลที่เป็นตัวแทนของผู้บริโภค มีความเป็นอิสระและมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคในทุกด้านอีกด้วย (สภาองค์กรของผู้บริโภค, 2566)

ภาพที่ 1 โครงสร้างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระบบงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านอาหาร ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น
ที่มา : ปรับปรุงจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (2562)

ทั้งนี้ หากพิจารณาถึงโครงสร้างของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระบบงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านอาหาร ซึ่งแบ่งออกเป็น ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และท้องถิ่น (ภาพที่ 1) พบว่า กระทรวงสาธารณสุขโดยสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาเป็นหน่วยงานหลักที่ทำงานประสานกับหน่วยงานอื่น เช่นกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการดำเนินงานร่วมกับส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น ได้แก่ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด โรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลทั่วไป โรงพยาบาลชุมชน สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ (สสอ.) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคีเครือข่ายภาคประชาชน ภาคการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, 2562)

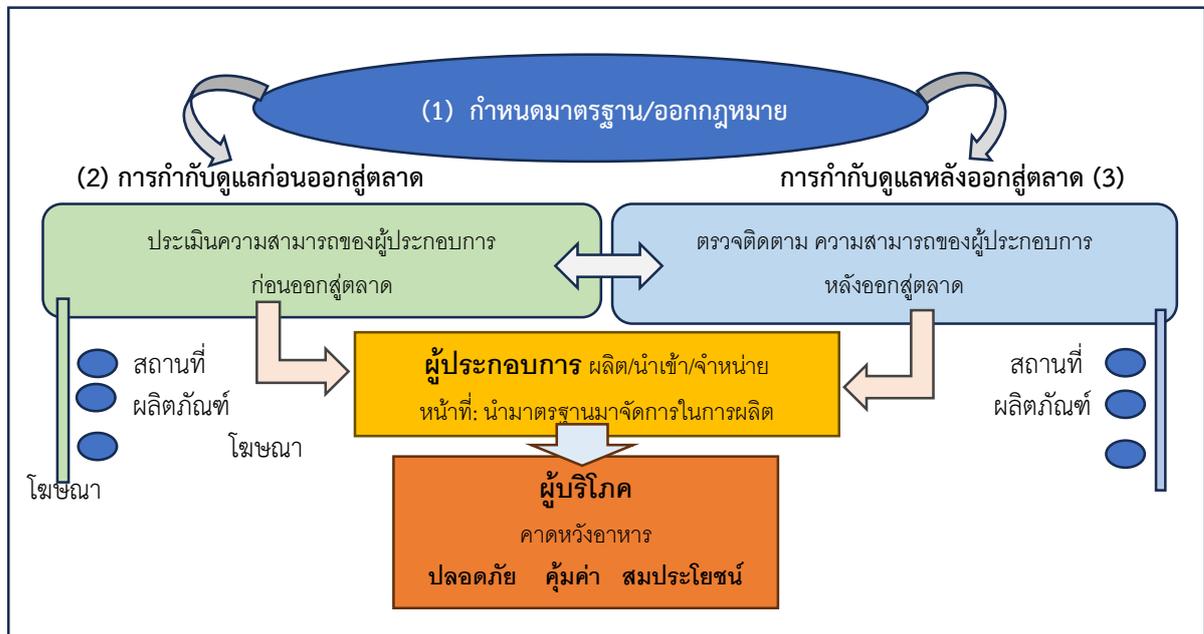
จากข้อมูลดังกล่าว ผู้เขียนสรุปได้ว่า ในการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านอาหารมีองค์กรหลายฝ่ายเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน รวมถึงองค์กรอิสระ ซึ่งโครงสร้างของหน่วยงาน แบ่งออกเป็นการดำเนินงานในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น โดยมีสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) เป็นหน่วยงานในส่วนกลางที่ทำงานประสานความร่วมมือกับส่วนอื่น เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านอาหารให้บรรลุเป้าหมาย

ความหมายและประเภทของผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร

ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร (Dietary supplements) หมายถึง ผลิตภัณฑ์ที่รับประทานนอกเหนือจากการรับประทานอาหารตามปกติ มีสารอาหารหรือสารอื่นเป็นองค์ประกอบ อยู่ในรูปแบบเม็ด แคปซูล ผง เกล็ด ของเหลวหรือลักษณะอื่น มิใช่รูปแบบอาหารตามปกติ (Conventional foods) สำหรับผู้บริโภคที่คาดหวังประโยชน์ทางด้านส่งเสริมสุขภาพ (ประกาศกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ 293 พ.ศ. 2548) และปลดประพันธ์ศิลป์ (2560) ได้ให้ความหมายว่า ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารจัดเป็นอาหารชนิดหนึ่ง ไม่สามารถวัดอ้างสรรพคุณว่ามีฤทธิ์ในการรักษาโรคเพราะไม่ใช่ยา ซึ่งผลิตภัณฑ์เสริมอาหารอาจแบ่งออกได้หลายประเภท อาทิ การแบ่งตามกลุ่มผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่ได้รับอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ซึ่งแบ่งได้จำนวน 6 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มสารสกัดจากพืช เช่น ผงบุก (กลูโคแมนแนน) เกสรดอกไม้ ส้มแขก สารสกัดใบแป๊ะก๊วย 2) กลุ่มสารสกัดจากสัตว์ เช่น สารสกัดจากเปลือกสัตว์ทะเล (ไคโตซาน) โปรตีนจากปลาทะเล 3) กลุ่มน้ำมันและไขมัน เช่น เลซิธิน น้ำมันอีพนิ่งพริมโรส น้ำมันปลา 4) กลุ่มโปรตีน วิตามินและ แร่ธาตุ เช่น เบต้าแคโรทีนธรรมชาติ 5) กลุ่มธัญพืช เช่น รำข้าวสาลีชนิดเม็ด รำข้าวโอ๊ต จมูกข้าวสาลี และ 6) กลุ่มอื่น ๆ เช่น บริวเวอรี่อีสต์ชนิดเม็ด เบเกอร์สยีสต์ โพรไฟลิส (ประกาศสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ฉบับที่ 293-294 พ.ศ. 2548) หากแบ่งผลิตภัณฑ์เสริมอาหารตามสรรพคุณหรือคุณประโยชน์ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารบำรุงสุขภาพ มีสรรพคุณบำรุงร่างกาย เสริมสร้างให้มีสุขภาพดี เช่น รังนก ซุปไก่สกัด โสม และ 2) ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารป้องกันและหรือบรรเทาโรค มีคุณสมบัติสร้างกลไกการทำงานของร่างกายและช่วยให้มีสุขภาพแข็งแรงเน้นการป้องกันมากกว่าการรักษา (สถาบันอาหาร, 2560) นอกจากนี้ ยังมีการแบ่งผลิตภัณฑ์เสริมอาหารตามลักษณะการโฆษณาอ้างสรรพคุณด้วย โดยแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มอาหารลดน้ำหนัก 2) กลุ่มความสวยงามทางด้านผิวพรรณ 3) กลุ่มบำรุงสุขภาพโดยรวม จำพวกวิตามิน แร่ธาตุ และผลิตภัณฑ์บำรุงร่างกายอื่น ๆ 4) กลุ่มบำรุงสมอง และ 5) กลุ่มต้านภาวะความสูงวัย (ทิพย์วรรณ ปริญญาศิริ, อรุณรุ่ง คีระวัฒน์ และ รัชตา พงศ์รุจิกร, 2562)

จากข้อมูลดังกล่าว ผู้เขียนสรุปได้ว่า ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารจัดเป็นอาหารประเภทหนึ่งที่ใช้รับประทานนอกเหนือจากอาหารตามปกติและไม่ใช่ยารักษาโรค แต่เป็นอาหารที่ใช้สำหรับกลุ่มผู้บริโภคบางกลุ่มที่คาดหวังประโยชน์ทางด้านส่งเสริมสุขภาพ เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มนักกีฬา กลุ่มผู้ต้องการลดน้ำหนัก ซึ่งผลิตภัณฑ์เสริมอาหารนั้นจะมีรูปแบบที่หลากหลาย เช่น รูปแบบเม็ด แคปซูล ผง เกล็ด ของเหลวหรือลักษณะอื่น อีกทั้งยังสามารถแบ่งออกได้เป็นหลายประเภทหรือหลายกลุ่ม โดยอาจแบ่งตามกลุ่มผลิตภัณฑ์ที่ได้รับอนุญาตในการจดทะเบียนสารบบอาหาร แบ่งตามสรรพคุณ หรือแบ่งตามลักษณะการโฆษณาสินค้าก็ได้ อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน ยังไม่มีกฎหมายหรือแนวทางปฏิบัติในการแบ่งประเภทหรือกลุ่มของผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่ชัดเจน

2. การกำกับดูแลผลิตภัณฑ์เสริมอาหารด้านมาตรฐานความปลอดภัยและการโฆษณา

ภาพที่ 2 ระบบการควบคุมกำกับดูแลคุณภาพและความปลอดภัย ภายใต้ พ.ร.บ.อาหาร พ.ศ. 2522
ที่มา : ปรับปรุงจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (2562)

ในการกำกับดูแลด้านมาตรฐานความปลอดภัยและการโฆษณาอาหารนั้น สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) จะเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบดำเนินการภายใต้ พ.ร.บ.อาหาร พ.ศ. 2522 (ภาพที่ 2) โดยแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 3 ส่วน คือ (1) การกำหนดมาตรฐานอาหารและองค์ประกอบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอาหาร เช่น สถานที่ผลิตอาหาร หรือนำเข้าอาหาร วัตถุประสงค์ที่ใช้เป็นส่วนประกอบ การแสดงสลาก ภาชนะบรรจุ รวมไปถึงการโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหาร ซึ่งจะออกเป็นกฎหมายในรูปของประกาศกระทรวงสาธารณสุขหรือประกาศของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับความปลอดภัย คุ่มค่า และสมประโยชน์ในการบริโภคอาหาร (2) การกำกับดูแลอาหารก่อนออกสู่ตลาด (Pre - marketing control) เป็นการพิจารณาความปลอดภัย คุณภาพและกรรมวิธีการผลิต รวมไปถึงพิจารณาความเหมาะสมของสถานที่ผลิตหรือนำเข้าอาหาร การแสดงสลาก และการโฆษณาก่อนที่ผู้ประกอบการจะผลิตหรือนำเข้าเพื่อจำหน่ายตลอดจนก่อนทำการโฆษณา และ (3) การกำกับดูแลอาหารหลังออกสู่ตลาด (Post - marketing control) เป็นการดำเนินงานตรวจสอบ เฝ้าระวังคุณภาพมาตรฐานของผลิตภัณฑ์สถานประกอบการ รวมถึงการโฆษณาที่เผยแพร่ออกสู่ท้องตลาดไปแล้วให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดและติดตามผลอันไม่พึงประสงค์จากการบริโภคอาหาร ตลอดจนการติดตามหรือเฝ้าระวังข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับคุณภาพอาหารและความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์อาหารทั้งภายในและภายนอกประเทศ (ทิพย์วรรณ ปริญญาศิริ และจารุณี วงศ์เล็ก, 2562) ซึ่งในการกำกับดูแลอาหารหลังออกสู่ตลาดจะมีการดำเนินการตรวจสอบ 2 กรณี ได้แก่ 1) การตรวจสอบกรณีเฝ้าระวังตามแผนงานประจำปีงบประมาณเพื่อประเมินและทวนสอบความสามารถของผู้ผลิตและผู้นำเข้าเพื่อจำหน่ายว่ายังคงปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ เงื่อนไข ที่ได้เคยได้รับอนุญาตหรือไม่ และ 2) การ

ตรวจสอบกรณีร้องเรียนจากผู้บริโภคหรือกรณีพิเศษตามที่เป็นข่าวตามสื่อต่าง ๆ (ศรีนิวล กรกชกร และ กนกวรรณ พิระวงศ์, 2562) สำหรับมาตรการควบคุมการโฆษณาอาหารนั้น พ.ร.บ.อาหาร พ.ศ. 2522 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการควบคุมการโฆษณาอยู่ในมาตรา 40 – 42 โดยมาตรา 40 เป็นบทบัญญัติว่าด้วยการห้ามโฆษณาคุณสมบัติ คุณภาพ หรือสรรพคุณของอาหารเป็นเท็จหรือหลอกลวงให้เกิดความหลงเชื่อโดยไม่สมควร มาตรา 41 เป็นบทบัญญัติที่บังคับให้ต้องขออนุญาตก่อนการโฆษณา ส่วนมาตรา 42 เป็นบทบัญญัติให้อำนาจผู้อนุญาตสั่งระงับการโฆษณาที่ฝ่าฝืนกฎหมายได้ (ไพโรจน์ แก้วมณี, 2562)

จากข้อมูลดังกล่าว ผู้เขียนสรุปได้ว่า การกำกับดูแลผลิตภัณฑ์เสริมอาหารด้านมาตรฐานความปลอดภัย จะมีการกำกับดูแลอาหารก่อนออกสู่ตลาดและหลังออกสู่ตลาด โดยในการกำกับดูแลอาหารก่อนออกสู่ตลาด มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความสามารถของผู้ประกอบการในเรื่องสถานที่ผลิต ผลิตภัณฑ์ สลาก และการโฆษณา ส่วนการกำกับดูแลอาหารหลังออกสู่ตลาดมีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมกำกับดูแลเฝ้าระวังให้ผู้ประกอบการปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ได้รับอนุญาต โดยจะมีการตรวจสอบกรณีเฝ้าระวังตามแผนงานประจำปีงบประมาณและตรวจสอบกรณีได้รับเรื่องร้องเรียนจากผู้บริโภคหรือกรณีที่เป็นข่าว นอกจากนี้ ในส่วนของมาตรการควบคุม การโฆษณาอาหารจะมีการควบคุมโดยการห้ามโฆษณาคุณสมบัติ คุณภาพ หรือสรรพคุณของอาหาร เป็นเท็จหรือหลอกลวงให้เกิดความหลงเชื่อโดยไม่สมควร รวมถึงต้องมีการขออนุญาตก่อนการโฆษณาอาหารด้วย

3. ปัญหาและข้อเสนอแนะในการกำกับดูแลผลิตภัณฑ์เสริมอาหารด้านมาตรฐานความปลอดภัยและการโฆษณา

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร และการกำกับดูแลผลิตภัณฑ์เสริมอาหารด้านมาตรฐานความปลอดภัยและการโฆษณาภายใต้ พ.ร.บ.อาหาร พ.ศ. 2522 นั้น แม้การดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหารจะมีกฎระเบียบและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องมากมาย อีกทั้งมีองค์กรหลายฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานแต่ในทางปฏิบัติก็ยังคงพบประเด็นปัญหาในการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหารอยู่หลายประการ ทั้งนี้ ผู้เขียนได้รวบรวมประเด็นปัญหาสำคัญโดยแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ดังนี้

1. ปัญหาด้านการกำกับดูแลมาตรฐานความปลอดภัย

แม้ว่าภาครัฐจะมีการควบคุมด้านมาตรฐานความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์เสริมอาหารทั้งการกำกับดูแลก่อนออกสู่ตลาด (Pre - marketing control) และการกำกับดูแลหลังออกสู่ตลาด (Post - marketing control) แต่ก็ยังคงพบข้อมูลการร้องเรียนหรือข่าวในประเด็นปัญหาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารไม่ปลอดภัย เช่น การลักลอบใส่ยาอันตราย การผลิตโดยไม่ได้รับอนุญาต การใช้เลขสารบบอาหารปลอม การใช้สลากผิดกฎหมาย เป็นต้น ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่า การกำกับดูแลก่อนออกสู่ตลาดเจ้าหน้าที่จะมีความเข้มงวดในการตรวจสอบมากกว่าการกำกับดูแลหลังออกสู่ตลาด เพราะการกำกับดูแลก่อนออกสู่ตลาดเจ้าหน้าที่จะตรวจสอบผู้ประกอบการทุกราย แต่การกำกับดูแลหลังออกสู่ตลาดนั้น เจ้าหน้าที่จะตรวจสอบเฉพาะรายในกรณีเฝ้าระวังตามแผนงานประจำปีงบประมาณและจะตรวจสอบเฉพาะในกรณีที่ได้รับเรื่องร้องเรียนจากผู้บริโภคหรือกรณีที่เป็นข่าวตามสื่อต่าง ๆ เท่านั้น ส่งผลให้ผู้ประกอบการที่ได้รับการอนุญาตแล้วแต่มีได้อยู่ในเงื่อนไขดังกล่าวไม่ได้รับการตรวจสอบเฝ้าระวัง อาจจะทำให้ผู้ประกอบการที่ไม่ถูกตรวจสอบเพิกเฉยต่อกฎระเบียบข้อบังคับ ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่มีจำหน่ายในท้องตลาดมีปัญหาด้านความปลอดภัยต่อผู้บริโภคตามมาได้ การกำกับดูแลหลังออกสู่ตลาดจึงอาจไม่ได้ปกป้องผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่เป็นอันตรายได้อย่างเพียงพอ อีกทั้งปัจจุบันการกำกับดูแลหลังออกสู่ตลาดยังไม่มีมาตรการด้านกฎหมายที่ชัดเจนในเรื่องการเรียกคืนผลิตภัณฑ์

อาหาร (Food recall) เพื่อเรียกคืนผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่อันตรายออกจากท้องตลาด ซึ่งในปัจจุบันกฎหมายการเรียกคืนผลิตภัณฑ์อาหาร มีบังคับใช้ในหลายประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ แคนาดา นิวซีแลนด์ และสาธารณรัฐสิงคโปร์ เป็นต้น แต่ประเทศไทยยังไม่มีมาตรการด้านกฎหมายหรือระเบียบแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องการเรียกคืนผลิตภัณฑ์อาหารแต่อย่างใด (สำนักส่งเสริมและสนับสนุนอาหารปลอดภัย, 2565)

อย่างไรก็ดี ปัญหาด้านการกำกับดูแลมาตรฐานความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์เสริมอาหารนั้น อาจเกิดได้จากหลายสาเหตุ ผู้เขียนขอยกตัวอย่าง กรณีในสหรัฐอเมริกามีรายงานว่า จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (COVID-19) ทำให้ผู้คนสนใจดูแลสุขภาพด้วยผลิตภัณฑ์เสริมอาหารมากขึ้น ส่งผลให้ตลาดผลิตภัณฑ์เสริมอาหารทั่วโลกจึงเติบโตอย่างรวดเร็วและความเสี่ยงในเรื่องผลิตภัณฑ์เสริมอาหารไม่มีคุณภาพไม่ปลอดภัยก็มีสูงขึ้นด้วย โดย Elizabeth Richardson, Farzana Akkas และ Amy B. Cadwallader ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญของสหรัฐอเมริกาได้ยืนยันว่ากฎเกณฑ์การคุ้มครองผู้บริโภคที่มีใช้ในประเทศยังไม่สอดคล้องกับการขยายตัวอย่างรวดเร็วของตลาดผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร (Caroline Hackley, 2023) จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า การเกิด โรคระบาดส่งผลให้จำนวนผู้ประกอบการธุรกิจผลิตภัณฑ์เสริมอาหารมีเพิ่มขึ้น ความเสี่ยงเรื่องผลิตภัณฑ์เสริมอาหารไม่ปลอดภัยก็เพิ่มขึ้นตามมาด้วย และเนื่องจากกฎระเบียบข้อบังคับหรือมาตรการทางกฎหมายอีกทั้งจำนวนเจ้าหน้าที่ยังคงมีเท่าเดิม การกำกับดูแลจึงอาจไม่เพียงพอกับการควบคุมมาตรฐานความปลอดภัยดังกล่าว สำหรับตลาดผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในประเทศไทยในช่วงหลังการระบาดของไวรัสโคโรนา (COVID-19) ก็มี การเติบโตอย่างต่อเนื่องตามตลาดโลก (The Business Plus, 2566) และปัญหาผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร ไม่มีคุณภาพมาตรฐานก็ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องเช่นกัน

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนมีความเห็นว่า นอกจากมาตรการการควบคุมกำกับดูแลผลิตภัณฑ์เสริมอาหารหลังออกสู่ตลาดที่ขาดความเข้มงวดในการตรวจสอบเฝ้าระวังไม่ทั่วถึง ไม่มีการพัฒนากฎหมายหรือมาตรการเกี่ยวกับการเรียกคืนผลิตภัณฑ์อาหาร และสถานการณ์โรคระบาดจะเป็นปัจจัยหนุน ที่ทำให้เกิดประเด็นปัญหาในการกำกับดูแลมาตรฐานความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์เสริมอาหารแล้วนั้น ก็ยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่สำคัญ และมีความเชื่อมโยงกัน เช่น การขาดความร่วมมือในการปฏิบัติงาน และการขาดคุณธรรมจริยธรรมของผู้ประกอบการ เป็นต้น

2. ปัญหาด้านการกำกับดูแลการโฆษณา

สถานการณ์ปัญหาด้านการกำกับดูแลการโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในปัจจุบัน พบการโฆษณาโดยไม่ได้รับอนุญาต และการโฆษณาเกินจริงที่เข้าข่ายหลอกลวงโอ้อวดเกินจริง ซึ่งจากการวิจัยของ ธนพงศ์ ภูมาลี (2564) พบว่า ปัญหาในการโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารผิดกฎหมาย สืบเนื่องมาจากบทบัญญัติในมาตรา 40 ของ พ.ร.บ.อาหาร พ.ศ. 2522 ที่ห้ามการโฆษณาคุณประโยชน์ คุณภาพหรือสรรพคุณของอาหารอันเป็นเท็จหรือหลอกลวงหลงเชื่อโดยไม่สมควร กฎหมายบัญญัติไว้ไม่ชัดเจนทำให้ผู้ประกอบการตีความในการบังคับใช้กฎหมาย จึงนำมาสู่ปัญหาการโฆษณาที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย อีกทั้งยังพบปัญหาบทกำหนดโทษที่ไม่รุนแรงทำให้มีการฝ่าฝืนกฎหมาย การควบคุมการโฆษณามีจำนวนบุคลากรที่จำกัด และเป็นการทำงานแยกส่วนระหว่างสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) กับหน่วยงานที่ควบคุมสื่อโฆษณา อีกทั้ง พิภูล เสียงประเสริฐ (2556) ได้วิจัยพบว่า ผู้ผลิตยังขาดคุณธรรมมุ่งเน้นการขายโดยการใช้สื่อโฆษณาช่วยส่งเสริมการขาย ผู้บริโภค ขาดความรู้ความเข้าใจในผลิตภัณฑ์ที่จะบริโภคจึงคล้อยเชื่อตามคำโฆษณาได้ง่าย นอกจากนี้ รัตทิพร เทียมจันทร์ (2561) ได้วิจัยพบว่า ในการเลือกซื้อสินค้าสุขภาพทางอินเทอร์เน็ตที่ส่วนใหญ่เป็นการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารนั้น การรู้เท่าทันสื่อของผู้บริโภคอยู่ในระดับปานกลาง

ผู้บริโภคไม่ปฏิบัติตามวิธีการรู้เท่าทันสื่อ มีการเชื่อถือการโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารตามสื่อต่าง ๆ โดยขาดการพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบ

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนมีความคิดเห็นว่า นอกจากปัญหาด้านการโฆษณาผิดกฎหมายจะเกิดจากการตีความตัวบทกฎหมายที่ไม่ชัดเจน การกำหนดโทษที่ไม่รุนแรงทำให้ผู้ประกอบการไม่เกรงกลัวกฎหมาย บุคลากรมีจำนวนไม่เพียงพอ ขาดการประสานความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการขาดคุณธรรม ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในผลิตภัณฑ์ และขาดการรู้เท่าทันสื่อแล้ว ปัจจัยด้านความเชื่อส่วนบุคคลและพฤติกรรมของผู้บริโภคก็มีความสำคัญต่อปัญหานี้เป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะความเชื่อที่คิดว่าผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเป็นยารักษาโรคทำให้ผู้บริโภคมุ่งรับประทานผลิตภัณฑ์เสริมอาหารโดยไม่ปรึกษากับแพทย์ซึ่งอาการของโรคที่เป็นอยู่อาจกำเริบรุนแรงจนอาจเป็นอันตรายถึงแก่ชีวิตได้

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแก้ไข

จากสภาพปัญหาที่ได้กล่าวไปข้างต้น นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารยังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้ผู้เขียนได้รวบรวมแนวทางและข้อเสนอแนะซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงระบบงานการคุ้มครองผู้บริโภค ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของประเทศไทยให้เกิดประสิทธิภาพ ดังนี้

1. ปรับปรุงมาตรการในการกำกับดูแลผลิตภัณฑ์เสริมอาหารก่อนออกสู่ตลาด (Pre - marketing control) และหลังออกสู่ตลาด (Post-marketing control) โดยยกระดับความสำคัญของการตรวจสอบเฝ้าระวังหลังออกสู่ตลาดให้เทียบเท่ากับการตรวจสอบก่อนออกสู่ตลาด (องค์การของผู้บริโภค, 2566) ซึ่งการปรับปรุงมาตรการกำกับดูแลดังกล่าวนี้ ผู้เขียนเห็นว่าควรจัดให้มีการตรวจสอบเฝ้าระวังผู้ประกอบการหลังออกสู่ตลาด ทุกรายอย่างทั่วถึงเทียบเท่าการตรวจสอบก่อนออกสู่ตลาด ทั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) ควรจัดทำแผนงานเพื่อกำหนดระยะเวลาเข้าตรวจสอบผู้ประกอบการหลังออกสู่ตลาดให้ครอบคลุมทุกราย อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง โดยสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) ควรมอบอำนาจให้เจ้าหน้าที่ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นเข้าตรวจสอบแทนได้ตามเงื่อนไขและวิธีการที่กำหนด

2. จัดให้มีระบบการเรียกคืนอาหาร เพื่อเรียกคืนผลิตภัณฑ์เสริมอาหารกรณีที่ตรวจพบว่าเป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้บริโภค (องค์การของผู้บริโภค, 2566) ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) ควรเร่งผลักดันการออกกฎหมายเรียกคืนอาหาร เพื่อให้เจ้าหน้าที่มีอำนาจในการบังคับการเรียกคืนอาหารอันตราย เพราะหากเป็นการเรียกคืนแบบสมัครใจโดยผู้ประกอบการเอง ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่เป็นอันตรายนั้นอาจถูกเรียกคืนออกจากท้องตลาดล่าช้า หรือผู้ประกอบการอาจนำไปเปลี่ยนสลาก หรือเปลี่ยนบรรจุภัณฑ์แล้วนำกลับมาจำหน่ายใหม่จะเป็นอันตรายกับผู้บริโภคอย่างมาก (Victoria Hawekotte, 2024) ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นเพิ่มเติมว่าควรจัดให้มีฐานข้อมูลออนไลน์ของผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่ถูกเรียกคืนโดยให้ประชาชนทุกคนมีสิทธิเข้าถึงฐานข้อมูลดังกล่าว เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์เสริมอาหารก่อนการตัดสินใจ ซื้อมาบริโภค

3. จัดให้มีระบบการสอบย้อนกลับ (Traceability system) เพื่อยกระดับมาตรฐานคุณภาพและความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร โดยหลักการของระบบการสอบย้อนกลับนั้นผู้บริโภคจะสามารถทราบถึงข้อมูลที่มาจากสินค้าที่ตนบริโภคได้ ซึ่งหากได้รับอันตรายอันเกิดจากสินค้าก็จะสามารถตรวจสอบย้อนกลับไปถึงแหล่งที่มาของสินค้าได้ (มาตีนา น้อยทับทิม และกนกวรรณ สุขขจรวงษ์, 2556) ทั้งนี้ การมีระบบตรวจสอบ

ย้อนกลับในห่วงโซ่อุปทานอาหารมีความสำคัญยิ่งเพราะช่วยปกป้องผู้บริโภคจากอาหารที่ไม่ปลอดภัยทำให้สามารถจัดการกับปัญหาได้ถูกต้อง รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ อีกทั้งช่วยลดความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นต่ออุตสาหกรรมอาหารทั้งระบบได้ด้วย (สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม, 2566)

4. ปรับปรุงมาตรการควบคุมกำกับดูแลด้านการโฆษณา โดยพิจารณาปรับแก้กฎหมาย พ.ร.บ.อาหาร พ.ศ. 2522 มาตรา 40 ที่เดิมกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการกำกับดูแลการโฆษณาไว้อย่างกว้าง ๆ ควรปรับแก้บทบัญญัติให้มีความชัดเจนในทางปฏิบัติมากขึ้น ซึ่งอาจพิจารณานำกฎหมายของประเทศอังกฤษที่มีการกำหนด ข้อห้ามไว้ค่อนข้างชัดเจนและครอบคลุมมาเป็นแนวทางในการปรับแก้กฎหมายดังกล่าว (ธนชพร กังสังข์, 2565) ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่าควรปรับแก้กฎหมายเพื่อเพิ่มโทษทั้งทางแพ่งและอาญาแก่ผู้กระทำความผิดด้วย เพื่อให้เกิดความเกรงกลัวต่อกฎหมายและช่วยลดการกระทำความผิดซ้ำ

5. จัดให้มีมาตรการส่งเสริมผู้ประกอบการให้เคารพกฎหมายอาหาร ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่า ภาครัฐควร มีมาตรการให้สิทธิประโยชน์บางประการเป็นพิเศษกับผู้ประกอบการที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับในการกำกับดูแลด้านมาตรฐานอาหารและการโฆษณาอาหาร เพื่อเป็นการจูงใจให้ผู้ประกอบการเคารพกฎหมายอาหารมากขึ้น โดยผู้ประกอบการที่ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดอาจจะได้รับสิทธิประโยชน์บางประการที่เปรียบเสมือนเป็นรางวัลจากภาครัฐ เช่น ได้รับการลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคลเพิ่มขึ้น ได้รับการปรับลดอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคล ได้รับการปรับลดอัตราภาษีศุลกากร ได้รับรางวัลผลิตภัณฑ์สินค้ายอดเยี่ยม เป็นต้น อีกทั้งสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) ควรจัดอบรมความรู้ด้านกฎหมายอาหารแก่ผู้ประกอบการโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย จัดอบรมออนไลน์ หรือทำสื่อความรู้ด้านกฎหมายอาหารเผยแพร่ เพื่อส่งเสริมให้ผู้ประกอบการมีความรู้ด้านกฎหมายและนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

6. มุ่งประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านสื่อโฆษณา โดยผู้เขียนมีความเห็นว่า สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) คณะกรรมการกิจการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม (กสทช.) รวมทั้งกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ควรประสานความร่วมมือกันเร่งพัฒนาระบบตรวจสอบการโฆษณาเกินจริงและโฆษณาโดยไม่ได้รับอนุญาตบนสื่อออนไลน์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อจะได้สั่งระงับ การโฆษณาที่ผิดกฎหมายได้อย่างรวดเร็ว และปราบปรามผู้กระทำความผิดได้อย่างทั่วถึง

7. พัฒนาศักยภาพเครือข่ายผู้บริโภคเชิงรุก โดยสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) ควรเร่งประสานความร่วมมือไปยังหน่วยงานส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น รวมถึงภาคีเครือข่ายคุ้มครองผู้บริโภค เพื่อร่วมพัฒนาศักยภาพเครือข่ายผู้บริโภคให้รู้เท่าทันสื่อไม่ตกเป็นเหยื่อการโฆษณาเกินจริง ควรมีการจัดอบรมความรู้เรื่องผลิตภัณฑ์เสริมอาหารให้แก่ผู้บริโภคทั้งในชุมชนและจัดอบรมแบบออนไลน์ เพื่อส่งเสริมให้ผู้บริโภคมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร สามารถเลือกซื้อได้อย่างปลอดภัยโดยมีพฤติกรรมการบริโภค ที่เหมาะสมไม่หลงเชื่อผิด ๆ คิดว่าผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเป็นยารักษาโรค รวมถึงรู้จักรักษาสิทธิผู้บริโภคโดยการแจ้งเรื่องร้องเรียนเมื่อพบปัญหาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารไม่ปลอดภัยหรือมีการโฆษณาเกินจริง

บทสรุป

ประเทศไทยดำเนินการคุ้มครองผู้บริโภคด้านอาหารภายใต้ พ.ร.บ.อาหาร พ.ศ. 2522 ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคด้านความปลอดภัยเกี่ยวกับอาหารทุกประเภทรวมถึงผลิตภัณฑ์เสริมอาหารด้วย ทั้งนี้ การคุ้มครองผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหารจะประสบความสำเร็จได้นั้น จะต้องอาศัยการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วน โดยปัจจุบัน สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.)

สังกัดกระทรวงสาธารณสุขทำหน้าที่เป็นหน่วยงานหลักในการคุ้มครองผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร และมีหน่วยงานส่วนกลางส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น รวมถึงภาคีเครือข่ายคุ้มครองผู้บริโภค และองค์การอิสระร่วมดำเนินงานอีกด้วย อย่างไรก็ตาม แม้จะมีกฎหมายและมาตรการการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหารมานานหลายทศวรรษแล้ว แต่ประเด็นปัญหาเรื่องการละเมิดสิทธิผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหารก็ยังมีปรากฏให้เห็นได้ตามข้อมูลสถิติเรื่องร้องเรียนและกรณีที่เป็นข่าวในสื่อต่าง ๆ อยู่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งผู้เขียนได้รวบรวมประเด็นปัญหาแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ปัญหาด้านการกำกับดูแลมาตรฐานความปลอดภัย เช่น การขาดความเข้มงวดในการควบคุมกำกับดูแลก่อนออกสู่ตลาดและหลังออกสู่ตลาด ไม่มีกฎหมายหรือมาตรการเกี่ยวกับการเรียกคืนผลิตภัณฑ์อาหาร การขาดความร่วมมือในการปฏิบัติงาน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านการกำกับดูแลการโฆษณาด้วย เช่น บทบัญญัติของกฎหมายไม่ชัดเจน บทกำหนดโทษที่ไม่รุนแรง การทำงานแยกส่วนระหว่างสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) กับหน่วยงานที่ควบคุมสื่อโฆษณา ผู้ผลิตขาดคุณธรรม เป็นต้น ซึ่งผู้เขียนได้มีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขหลายประการ อาทิ การปรับปรุงมาตรการในการกำกับดูแลผลิตภัณฑ์เสริมอาหารก่อนออกสู่ตลาดและหลังออกสู่ตลาด การจัดให้มีระบบการเรียกคืนอาหาร (food recall) การจัดให้มีระบบการสอบย้อนกลับ (Traceability system) การปรับแก้กฎหมายให้มีความชัดเจน การปรับเพิ่มบทลงโทษทางกฎหมาย และการจัดให้มีมาตรการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการเคารพกฎหมาย เป็นต้น

ท้ายที่สุดนี้หากข้อเสนอเหล่านี้มีการนำมาปรับใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ปัญหาด้านการกำกับดูแลมาตรฐานความปลอดภัยและปัญหาด้านการโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารจะได้รับการปรับปรุงแก้ไขมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่จำหน่ายสู่ท้องตลาดมีคุณภาพ ได้มาตรฐาน มีความปลอดภัย คุ่มค่าและสมประโยชน์ต่อผู้บริโภค นอกจากนี้ยังช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางการค้าแก่ผู้ประกอบการในการจำหน่ายสินค้าได้เพิ่มขึ้น ส่งผลต่อภาพรวมของเศรษฐกิจในระดับประเทศที่จะเติบโตและมั่นคงตามมา รวมทั้ง ช่วยส่งเสริมการคุ้มครองผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหารให้มีความยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กมลทิพย์ แจ่มกระจ่าง. (2547). *การศึกษายทบาทและการดำเนินงานของเทศบาลในการคุ้มครองผู้บริโภค*. สืบค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2566 จาก <http://library.nhrc.or.th/ULIB/dublin.php?ID=3055>
- กองอาหาร. (2566). *ประกาศกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ 293 พ.ศ.2548 เรื่อง ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร*. สืบค้นเมื่อ 23 ธันวาคม 2566 จาก <https://food.fda.moph.go.th/media.php?id=510389845215027200&name=Compi293.pdf>
- ทิพย์วรรณ ปริญาศิริ, อรุณรุ่งค์ อธิระวัฒน์ และ รัชตา พงศ์รุจิกร. (2562). การคุ้มครองผู้บริโภคกับอาหารที่มีวัตถุประสงค์พิเศษและผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมผู้บริโภคและการคุ้มครองด้านอาหารและโภชนาการ* (หน่วยที่ 8, หน้า 1-44). นนทบุรี: สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ทิพย์วรรณ ปริญาศิริ และจารุณี วงศ์เล็ก. (2562). บทบาทของภาครัฐในการออกมาตรฐานอาหารและกำกับดูแลก่อนออกสู่ตลาด. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมผู้บริโภคและการคุ้มครองด้านอาหารและ*

โภชนาการ (หน่วยที่ 6, หน้า 1-13). นนทบุรี: สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ทีมวิชาการสุขภาพคนไทย และสถาพร อารักษ์วทนะ. (2565). โฆษณาอาหารเสริมเกินจริงควรแก้ปัญหาอย่างไรตอนที่ 1. สืบค้นเมื่อ 26 ธันวาคม 2566 จาก https://www.thaihealthreport.com/th/articles_detail.php?id=109

เทวี โพธิผล. (2562). การคุ้มครองผู้บริโภค. ในเอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมผู้บริโภคและการคุ้มครองด้านอาหารและโภชนาการ (หน่วยที่ 1, หน้า 17-19). นนทบุรี: สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

เทวี โพธิผล. (2562). บทบาทของเครือข่ายการคุ้มครองผู้บริโภค. ในเอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมผู้บริโภคและการคุ้มครองด้านอาหารและโภชนาการ (หน่วยที่ 10, หน้า 1-57). นนทบุรี: สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ชนพงศ์ ภูผาลี. (2564). การวิเคราะห์ทางกฎหมายในการควบคุมการโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร. วิทยานิพนธ์ นิติศาสตร์มหาบัณฑิต. สาขานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

ชนัษพร กังสังข์. (2565). การคุ้มครองผู้บริโภคจากการโฆษณาขายผลิตภัณฑ์เสริมอาหารบนสื่อออนไลน์. วารสารกฎหมายและนโยบายสาธารณสุข, 9(1), หน้า 97-107.

นนทวัชร์ นวตระกูลพิสุทธ์. (2563). กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปณิต ประพันธ์ศิลป์. (2560). รู้จักรู้จริงเรื่องอาหารเสริมจากปากคำของผู้เชี่ยวชาญ. สืบค้นเมื่อ 23 ธันวาคม 2566 จาก <https://www.seedoctornow.com/all-you-need-to-know-about-supplement-supplement/>

พระราชบัญญัติ คุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2522. (2562, 27 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 136 ตอนที่ 69 ก, หน้า 96

พระราชบัญญัติ อาหาร พ.ศ. 2522. (2522, 13 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 96 ตอนที่ 79, หน้า 1

พิกุล เสียงประเสริฐ. (2556). รูปแบบการคุ้มครองผู้บริโภคด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี. คุชฎินิพนธ์ ปรัชญาคุชฎินิพนธ์. สาขาผู้นำทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง วิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต, กรุงเทพมหานคร.

ไพโรจน์ แก้วมณี. (2562). มาตรการควบคุมอาหารเพื่อการจำหน่ายและการโฆษณา. ในเอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมผู้บริโภคและการคุ้มครองด้านอาหารและโภชนาการ (หน่วยที่ 2, หน้า 45-50). นนทบุรี: สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

มาตีนา น้อยทับทิม และกนกวรรณ สุขขจรวงษ์. (2556). การใช้ระบบการตรวจสอบย้อนกลับ. วารสาร Princess of Naradhiwas University Journal, ฉบับพิเศษประจำปี 2556, หน้า 206.

มูลนิธิเพื่อผู้บริโภค. (2564). “โฆษณาเกินจริง” ครอง 3 ปีซ้อน ปัญหาผู้บริโภคอันดับ 1. สืบค้นเมื่อ 30 ธันวาคม 2566 จาก <https://www.consumerthai.org/consumers-news/food-and-drug/4535-640109-consumersituation2020.html>

ยุพดี ศิริสินสุข. (2548). การคุ้มครองผู้บริโภคในระบบประกันสุขภาพไทย. สืบค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2566 จาก <https://kb.hsri.or.th/dspace/handle/11228/1198?locale-attribute=th>

- รพีพร เทียมจันทร์. (2561). การรู้เท่าทันสื่อการจำหน่ายสินค้าสุขภาพทางอินเทอร์เน็ตของประชาชนในอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ (รายงานการวิจัย). เชียงใหม่: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)
- รัชวรธรณ อภิลักขิตกาล. (2560). มาตรฐานและกฎหมายอาหาร. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศรีนวล กรกชกร และกนกวรรณ พิระวงศ์. (2562). บทบาทของภาครัฐในการกำกับดูแลผลิตภัณฑ์อาหารหลังออกตลาด. ในเอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมผู้บริโภคและการคุ้มครองด้านอาหารและโภชนาการ (หน่วยที่ 7, หน้า 1-6). นนทบุรี: สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ศูนย์จัดการเรื่องร้องเรียนและปราบปรามการกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ. (2566). สถิติร้องเรียนรายปี 2564 – 2566. สืบค้นเมื่อ 28 ธันวาคม 2566 จาก <https://cemc.fda.moph.go.th/statistic/category/yearly-complaint-statistic?kw=ปีงบประมาณ+2566>
- สถาบันอาหาร. (2560). ตลาดวิตามินและผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 24 ธันวาคม 2566 จาก https://fic.nfi.or.th/upload/market_overview/Rep_Vitamin&Diet%20Sup_17.02.09.pdf
- สภาองค์กรของผู้บริโภค. (2566). เกี่ยวกับสภาผู้บริโภค. สืบค้นเมื่อ 27 ธันวาคม 2566 จาก <https://www.tcc.or.th/aboutus/>
- สภาองค์กรของผู้บริโภค. (2566). ป้องกันเหตุอาหารปนเปื้อนต้องมีระบบเรียกคืนและตรวจสอบย้อนกลับ. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2567 จาก <https://www.tcc.or.th/27032565-news-processed-meat/>
- สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค. (2566). หน้าที่ของผู้บริโภค. สืบค้นเมื่อ 22 ธันวาคม 2566 จาก https://www.ocpb.go.th/news_view.php?nid=9764
- สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. (2562). คู่มือการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ (อาหารและเครื่องสำอาง) สำหรับเจ้าหน้าที่ อปท. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2567 จาก <https://kbs.fda.moph.go.th/media.php?id=529201206996901888&name=คู่มือการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคสำหรับ.pdf>
- สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. (2563). สรุปผลการดำเนินงานเรื่องร้องเรียนงานเฝ้าระวังโฆษณาและงานปราบปราม (พ.ศ.2561-2563). สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2566 <https://data.go.th/dataset/hreport-complaint>.
- สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. (2563). การเรียกคืนผลิตภัณฑ์. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2567 จาก https://food.fda.moph.go.th/media.php?id=512256962516361216&name=GMPKM_14.pdf
- สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม. (2566). ความสำคัญของระบบตรวจสอบย้อนกลับของสหภาพยุโรป. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2567 จาก https://appdb.tisi.go.th/tis_devs/regulate/eu/pdf/Traceability%20System%20EU.pdf
- สำนักส่งเสริมและสนับสนุนอาหารปลอดภัย. (2565). สถิติการเรียกคืนอาหารของประเทศต่าง ๆ ประจำปี 2565. กรุงเทพฯ: สุขชัยถ่ายเอกสาร.

- The Business Plus. (2566). *ทิศทางการตลาดอาหารเสริมกับมูลค่าที่เติบโต 10% ตลอด 7 ปี*. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2567 จาก <https://www.thebusinessplus.com/supplement/>
- Caroline Hackley. (2023). *Supplementing Dietary Supplement Regulation*. Retrieved from <https://www.thereview.org/2023/10/11/hackley-supplementing-dietary-supplement-regulation/>
- Michael T. Roberts. (2016). *Food Law in the United States*. New York: Cambridge University Press.
- NSW Government. *Recalls process information for industry (FSANZ)*. Retrieved from <https://www.foodauthority.nsw.gov.au/help/recalls>
- Schiffman, L.G. & Kamuk, L.L. (2010). *Consumer Behavior*. 10th ed. New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Solomon, M.R. (2013). *Consumer behavior; buying having and being*. New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- U.S. Food & Drug Administration. (2022). *How to Report a Problem with Dietary Supplements*. Retrieved from <https://www.fda.gov/food/dietary-supplements/how-report-problem-dietary-supplements>
- Victoria Hawekotte. (2024). *FDA's Minimal Authority over Dietary Supplements*. Retrieved from <https://www.thereview.org/2024/01/10/hawekotte-fdas-minimal-authority-over-dietary-supplements/>

การมีส่วนร่วมและความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อม
Participation and cooperation in environmental management

มนิรัตน์ ชัยยะ¹, วรเดช จันทரசอร², เพ็ญศรี ฉิรินัง² และ วิพัฒน์ มั่นการ²
Maneerat Chaiya¹, Voradej Chandarasorn², Pensri Chirinang² and Wiphat Mankan²

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวัตกรรมการจัดการภาครัฐ
วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

¹Doctor of Public Administration Program in Public Management Innovation

²College of Innovation Management, Rajamangala University of Technology Rattanakosin

E-mail: Maneerat2738@gmail.com

วันที่รับบทความ : 4 มกราคม 2567 , วันที่แก้ไขบทความ ครั้งที่ 1 : 19 มกราคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ ครั้งที่ 2 : 14 กุมภาพันธ์ 2567

วันที่แก้ไขบทความ ครั้งที่ 3 : 24 กุมภาพันธ์ 2567

วันที่แก้ไขบทความ ครั้งที่ 4 : 4 มีนาคม 2567

วันที่ตอบรับการตีพิมพ์ : 29 มีนาคม 2567

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง การมีส่วนร่วมและความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นการอภิปรายประเด็นการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม บทความนี้ได้ทบทวนแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ มาร่วมวิเคราะห์ประกอบด้วยแนวคิดการจัดการสิ่งแวดล้อม แนวคิดการมีส่วนร่วม โดยนำแนวคิดต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้กับการจัดการสิ่งแวดล้อมให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปตามการพัฒนาบ้านเมืองและเทคโนโลยีที่ทันสมัยไม่สามารถจะหยุดนิ่งกับสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นได้ จึงส่งผลให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอันดับต้น ๆ ทั้งร่างกายที่ได้รับมลพิษและทางจิตใจ ดังนั้น การมีส่วนร่วมและความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อม จึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญอันดับแรก ในการเสริมสร้างจิตสำนึกและห่วงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน จึงต้องประสานความร่วมมือกันเพื่อช่วยขับเคลื่อนการปฏิบัติงานในการจัดการสิ่งแวดล้อมให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม, ความร่วมมือ, การจัดการสิ่งแวดล้อม

Abstract

Article on participation and cooperation in environmental management It is a discussion of the issue of participation in environmental management. This article reviews various theoretical concepts for analysis. environmental management concept Participation concept. By applying various concepts to environmental management to suit the environment

that changes according to the development of the country and modern technology. We cannot stand still with what is happening. As a result, it results in environmental problems that cause health hazards, both physically and mentally. Therefore, participation and cooperation in environmental management Therefore it is the first important basis. To strengthen the consciousness of loving and cherishing the natural resources and environment of the country. Relevant agencies including the government, private and public sectors Therefore, cooperation must be coordinated to help drive environmental management operations to maximum efficiency.

Keyword: Participation, Cooperation, Environmental Management

บทนำ

ประชากรโลกที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดการขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็ว รวมถึงมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ผลจากกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดจากการพัฒนาที่ไม่สมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมทั้งคุณภาพสิ่งแวดล้อม คุณภาพสังคมและคุณภาพชีวิตของผู้คน อีกทั้งการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม ก่อให้เกิดเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น ขยะมูลฝอย น้ำเน่าเสียจากครัวเรือน การขาดพื้นที่สีเขียว รวมไปถึงโรงงานอุตสาหกรรม ฝุ่นละออง มลพิษทางอากาศและเสียง ล้วนมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้คน ในอดีตที่ผ่านมา ภาครัฐได้มุ่งเน้นการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจเพียงด้านเดียวโดยขาด ความระมัดระวัง ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลายลงอย่างรวดเร็วจนขาด ความสมดุล มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนจนเห็นได้อย่างชัดเจน (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2566)

ประเด็นสิ่งแวดล้อมกำลังเป็นปัญหาที่ทั่วโลกต่างให้ความสนใจ เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลายมากขึ้น เกิดวิกฤตการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภาวะโลกร้อนภัยพิบัติทางธรรมชาติ ปัญหามลพิษทางอากาศ ขยะมูลฝอยและน้ำเน่าเสีย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกิดความเสื่อมโทรม ทำให้คุณภาพสิ่งแวดล้อมลดลงและส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ ซึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570) ของประเทศไทยได้กล่าวถึงประเด็นดังกล่าวว่า ในปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมของประเทศกำลังเสื่อมโทรม และกลายเป็นจุดอ่อนในการรักษาพื้นฐานของการผลิต บริการ และการใช้ชีวิตอย่างยั่งยืน มีการใช้ต้นตอทรัพยากรธรรมชาติจำนวนมากเพื่อการพัฒนา ส่งผลให้เกิดการกร่อนสลายอย่างต่อเนื่อง ป่าได้หมดลง และความหลากหลายทางชีวภาพถูกคุกคาม ในขณะที่แสดงความเสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำในอนาคต การจัดหาที่มีอยู่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของภาคส่วนต่าง ๆ ได้ ความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเกิดจากการจัดสรรของการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ที่ไม่เป็นธรรม ยิ่งไปกว่านั้น ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้เพิ่มขึ้นพร้อมกับการเติบโตทางเศรษฐกิจและการทำให้กลายเป็นเมือง ปัญหาทั้งหมดเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและเพิ่มความเสียหายทางเศรษฐกิจมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม และแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม รวมถึงปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อให้การพัฒนาที่มีความยั่งยืนมากขึ้น ให้

เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างดูแลรักษา และสงวนทรัพยากรให้เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพโดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและรับผิดชอบต่อผลกระทบ การปรับสภาพแวดล้อมทรัพยากรให้ทันสมัยและเป็นระเบียบ

1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม : ความสำคัญและความหมาย

การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรที่มากเกินไปส่งผลให้ความต้องการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้นตามไปด้วย ด้วยเหตุนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีหน้าที่สำคัญในการจัดการสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด (เสาวนีย์ เกร็ดฤกษ์, 2558 : 2) และจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความคิดการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อให้การดูแลรักษาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า การจัดการสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพนั้นส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีเพียงพอต่อความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน และยังเพียงพอต่อความต้องการใช้ของคนรุ่นต่อไปในอนาคตอีกด้วย โดยผู้เขียนจะกล่าวถึงความหมายของการจัดการสิ่งแวดล้อมในทัศนะของนักวิชาการ ดังนี้ โสภารัตน์ จาระสมบัติ (2560 : 2642-2652) ได้ให้ความหมายว่า ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่มนุษย์ได้นำมาใช้ในการดำรงชีวิต และแสวงหาความสะดวกสบาย ส่งผลให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม และปัญหามลพิษตามมา สถานการณ์สิ่งแวดล้อมในช่วงหลายปีที่ผ่านมาเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางลบมากขึ้นอย่างชัดเจน ทำให้ในปัจจุบันประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมเป็นประเด็นที่ถูกกล่าวถึงมากขึ้น เนื่องจากมีปรากฏการณ์ที่เป็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมและก่อให้เกิดผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของมนุษย์ขึ้นบ่อยครั้ง ทำให้เกิดการสูญเสียทรัพยากรสิ้นจำนวนมหาศาล นอกจากนี้ วินัย วีระวัฒนานนท์ (2540 : 185) ได้ให้ความหมายของการจัดการสิ่งแวดล้อมไว้ว่า เป็นกระบวนการใช้สิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ โดยการวางแผน ดำเนินงาน ติดตามประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขพัฒนาให้ดีขึ้น แต่ต้องคำนึงถึงการใช้อย่างประหยัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ใช้ให้ได้อย่างยั่งยืนยาวนานตลอดไป และเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อมวลมนุษย์และธรรมชาติให้มากที่สุด ทั้งนี้ อัจฉรา นาคอ้าย (2560 : 45-51) ได้ให้ความหมายว่า การดำเนินการต่อสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สิ่งแวดล้อมสามารถเอื้ออำนวยต่อมนุษย์ได้ตลอดไป โดยไม่ขาดแคลนและมีปัญหาใด ๆ

จากความหมายดังกล่าว ผู้เขียนสรุปได้ว่า การจัดการสิ่งแวดล้อมต้องประยุกต์ใช้ความรู้ทั้งด้านวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ รวมถึงต้องเข้าใจถึงพฤติกรรมหรือนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ของมนุษย์ เพื่อให้เกิดกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพ โดยสามารถตอบสนองความต้องการของสิ่งมีชีวิตในปัจจุบัน ซึ่งไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในอนาคต ต้องมีการวางแผนอย่างเหมาะสมเพื่อในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่าเหมาะสมและเกิดความยั่งยืนมากที่สุด

แนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน

แนวทางการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างผิดหลักอนุรักษ์วิทยาก่อให้เกิดการสูญเสียทรัพยากรอย่างไม่คุ้มค่า รวมทั้งการเกิดปัญหาพิษซึ่งเป็นปัญหาระดับโลก ดังนั้นการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจึงต้องใช้ศาสตร์ในทุกสาขาที่เกี่ยวข้องมาประยุกต์ใช้ (สุกาญจน์ รัตนเลิศนุสรณ์, 2550 : 56-63) พอสรุปได้ดังนี้ (1) การควบคุมอัตราการเพิ่มของประชากรอย่างเหมาะสม จำนวนประชากรนับเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติขึ้นในแต่ละประเทศ จากรายงานข้อมูลประชากรของประเทศไทยโดยเอสเคป

(ESCAP) คาดว่าอีก 50 ปีข้างหน้า คือ ในปี พ.ศ. 2590 ประชากรของไทยจะเพิ่มเป็นสองเท่า ได้แก่ 118,792,000 คน ในระดับโลกมีรายงานเรื่อง “สภาพของประชากรโลก ปี ค.ศ. 2001” ของกองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ (ยูเอ็นเอฟ-พีเอ) เตือนว่า ปี พ.ศ. 2593 ประชากรโลกจะเพิ่มขึ้นถึง 9,300 ล้านคน จากในปัจจุบันมีอยู่ประมาณ 7,300 ล้านคน ซึ่งการเพิ่มขึ้นของประชากรเกินขนาดเช่นนี้ จะทำให้การบริโภคเพิ่มขึ้น ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบนโลกทั้งปัญหาดินเสื่อม มลภาวะทางน้ำและอากาศ น้ำแข็งที่ขั้วโลกละลายและที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติจะถูกภัยพิบัติตามธรรมชาติทำลาย ความต้องการน้ำ อาหารและพลังงานที่มากขึ้น จะเป็นภัยคุกคามต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของมนุษยชาติอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (2) ต้องคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรอย่างถูกหลักอนุรักษ์วิทยา หมายถึง การใช้ทรัพยากรอย่างสมเหตุสมผล รู้จักการเก็บรักษา สงวน ซ่อมแซม พัฒนาการกำจัด ของเสียและการนำของเสียมาใช้ใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ โดยทุกคนในชาติต้องตระหนักถึงบทบาทของตนเอง ด้วยการสร้างจริยธรรมทางสิ่งแวดล้อมที่ดี กล่าวคือมีการปลูกฝังให้ทุกคนเข้าใจถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รู้จักการให้ความรักความเมตตาแก่สิ่งมีชีวิตอื่น ๆ มีความรู้สึกพอใจและมีความสุข เมื่อเห็นต้นไม้ร่มรื่น มีแม่น้ำลำธารที่ใสสะอาด มีอากาศบริสุทธิ์ให้หายใจ มีดินดีไว้สำหรับการเพาะปลูก และพอใจในการดำเนินชีวิตอย่างพอกินพอใช้ ซึ่งต้องอาศัยการจัดการศึกษาที่ดีให้แก่ประชาชนในประเทศ (3) ต้องร่วมมือกันแก้ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง เพราะการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจสังคมและอุตสาหกรรม การดำเนินโครงการใหญ่ ๆ มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งสิ้น ดังนั้นการพัฒนาใด ๆ ก็ตามต้อง คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นและต้องหาแนวทางแก้ไขไว้ก่อนเสมอตามแนวทางที่เรียกว่า นิเวศพัฒนา (Eco-Development) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ดำเนินการ พัฒนาควบคู่กับการอนุรักษ์ มีตัวอย่างในทางปฏิบัติ ได้แก่ การทำการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment : EIA) เมื่อมีการก่อสร้างหรือการทำให้กิจกรรมขนาดใหญ่ตามที่กฎหมายกำหนด เช่น การสร้างสนามบิน ท่าเรือพาณิชย์ โรงงานขนาดใหญ่ โรงแรมขนาดใหญ่ เชื้อเพลิง หรือการร่วมมือกันในระดับชุมชน เช่น การปลูกป่าการร่วมกันรณรงค์รักษาความสะอาด เป็นต้น (4) ต้องกำหนดแผนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ชัดเจน ในการวางแผนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติตามศักยภาพของทรัพยากรนั้น ๆ เป็นสิ่งที่ควรกระทำเป็นอย่างยิ่ง ก่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และอาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ เป็นลูกโซ่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรดิน น้ำ อากาศ ป่าไม้ ซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องต่อกัน ถ้ามีการใช้ผิดพลาดก็อาจจะส่งผลกระทบต่อกัน และที่มีปัญหาในการบริหารสิ่งแวดล้อมมาโดยตลอด อีกอย่างหนึ่งคือ การกำหนดผังเมืองให้ชัดเจน เพื่อแบ่งประเภทการใช้พื้นที่เมืองให้เหมาะสม ตามหลักการนิเวศวิทยาและสุขาภิบาลต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้มักเกิดปัญหาในทางปฏิบัติ เช่น การออกกฎหมายควบคุม รวมทั้งขาดความร่วมมือจากสังคม เพราะทุกคนมองเห็นผลประโยชน์ระยะสั้นมากกว่าผลประโยชน์ในระยะยาว (5) ต้องใช้มาตรการควบคุมของเสียอย่างจริงจัง เพราะการที่จะต้องใช้เครื่องจักรกลและเทคโนโลยีขั้นสูงในกระบวนการผลิต จะหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ก่อให้เกิด มลภาวะมากมาย เช่น น้ำเสีย อากาศเสีย ดินเสีย เสียงดัง ดังนั้น หน่วยงานบริหารต่าง ๆ ต้องมีมาตรการควบคุม และตรวจสอบอย่างจริงจังโดยต้องอาศัยทั้งเงินงบประมาณและเทคโนโลยีมาช่วยในการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ เช่น ควรมีมาตรการกำจัดขยะและสิ่งปฏิกูลจากอาคารบ้านเรือน ภัตตาคาร ร้านค้า โดยออกกฎหมาย ควบคุมและจัดเก็บค่าใช้จ่ายในการบำบัดของเสียเหล่านั้นจากผู้กระทำ เป็นต้น

จากข้อมูลดังกล่าว ผู้เขียนสรุปได้ว่าหมายถึง การจัดการสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน หมายถึง การดำเนินการต่อทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสามารถเอื้ออำนวยให้มวลมนุษยชาติใช้ตลอดไปโดยไม่ขาดแคลนหรือมีปัญหาใด ๆ ทั้งในด้านการจัดหา การเก็บรักษา

การซ่อมแซม การใช้อย่างประหยัด และการสงวนรักษา หรืออาจจะหมายถึงกระบวนการจัดการ แผนงานหรือกิจกรรมในการจัดสรรและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อสนองความต้องการในระดับต่าง ๆ ของมนุษย์ และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาคือเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักการอนุรักษ์ด้วยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาด ประหยัด และก่อให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมในประเทศ

สหชัย ชูอักษร (2557 : 159-168) ทำการศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาเทศบาลตำบลโคกม่วง อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ผลการวิจัยพบว่า หลังการดำเนินกิจกรรมกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับความรู้ในการจัดการมูลฝอยโดยรวมอยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 82.9 มีทัศนคติในการจัดการมูลฝอยโดยรวมส่วนใหญ่อยู่ในระดับเห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 40.8 มีพฤติกรรมในการจัดการมูลฝอยในชุมชนโดยธนาคาร ชยะรีไซเคิล เมื่อเปรียบเทียบหลังการดำเนินกิจกรรม ความรู้ ทัศนคติ อยู่ในระดับสูงกว่า ก่อนการดำเนินกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ($p < 0.05$) การให้ความรู้เรื่องการจัดการมูลฝอยโดยนำหลักการ 3Rs (Reduce, Reuse, Recycle) เป็นปัจจัยส่งเสริมให้ประชาชนมีทัศนคติที่ดีในการคัดแยกขยะมูลฝอยในครัวเรือนและเป็นชุมชนต้นแบบการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนครบวงจรที่บ้านทุ่งยาว อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุงและมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

เสาวลักษณ์ ศักดิ์สิทธิ์ (2560 : 172-185.) ได้ศึกษาแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนในจังหวัดปทุมธานี โดยศึกษาถึงสถานการณ์และ ปัญหาด้านขยะมูลฝอยชุมชนในจังหวัดปทุมธานี และวิเคราะห์การจัดการขยะมูลฝอยชุมชนในจังหวัดปทุมธานีและเสนอแนะแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนในจังหวัดปทุมธานี ผลการศึกษาพบว่า ปัจจุบันจังหวัดปทุมธานีมีนโยบายการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของจังหวัดปทุมธานีสอดคล้องกับนโยบายของภาครัฐ และสามารถแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยตกค้างสะสมภายในจังหวัดได้สำเร็จ แต่ปัจจุบันยังไม่มีสถานที่กำจัดที่ถูกต้องตามหลักวิชาการภายในจังหวัด ทำให้ต้องขนส่งไปทิ้งที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นส่วนใหญ่ และจากการ วิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) พบว่า มีจุดแข็ง คือหน่วยงานภาครัฐต่อบรรณโยบายจากส่วนกลางและหน่วยงานภาครัฐส่วนท้องถิ่นมีโครงการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม จุดอ่อน คือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มีงบประมาณประจำปีในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน แต่ทำได้ช้าเพราะต้องรองบประมาณจากส่วนกลาง จังหวัดปทุมธานีไม่มีสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ประชาชนปฏิเสธสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยหากอยู่ในพื้นที่ชุมชนตนเอง โครงการของภาครัฐยังเข้าถึงประชาชนไม่ครบถ้วน ด้านโอกาส คือ นโยบายภาครัฐในทุกระดับสอดคล้องกัน บริษัทเอกชนสนใจลงทุนโครงการโรงไฟฟ้าจากพลังงานขยะ สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยเดิมในจังหวัดสามารถปรับปรุงและเปิดดำเนินการได้ มีพื้นที่เหมาะสมสำหรับสร้างสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยแห่งใหม่ มีปริมาณขยะมากเพียงพอสำหรับการลงทุนสร้างโรงไฟฟ้าจากพลังงานขยะ และประชาชนเข้มแข็ง มีความรู้ ความเข้าใจ ต่อรองกับหน่วยงานรัฐได้ ส่วนอุปสรรค คือ ประชาชนไม่เชื่อมั่นภาครัฐในการสร้างสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยในทุกรูปแบบ และมีประชากรแฝงมาก

แนวคิดในการจัดการสิ่งแวดล้อมในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งมีปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม และประชาชนในชุมชนต่างต้องการให้มีการจัดการสิ่งแวดล้อมขึ้นในท้องถิ่นของตน และระดับประเทศ จากการศึกษาข้อมูลพบว่า นโยบายระดับประเทศเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยประเมินจุดแข็ง จุดอ่อนที่จะมาปรับใช้ในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมให้กับหน่วยงานในประเทศได้

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมในต่างประเทศ ในที่นี้ผู้เขียนได้ศึกษางานวิจัยด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมของประเทศอิตาลี โดยมีรายละเอียดดังนี้

Yass (2015) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนสำหรับเมือง: ศิลปะและนโยบายกรณีศึกษาคือเมืองซาโลมานิยาห์ พบว่าการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมที่ดีนั้น เริ่มจากเมืองที่มีการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมในระดับประเทศอย่างเคร่งครัด ประชาชนให้การยอมรับและปฏิบัติตามนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศได้ ส่งผลให้ประเทศนั้น ๆ มีระบบการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมที่ดีและมีประสิทธิภาพ

คนวงค์ คันธมธูรพจน์ และคณะ (2561) ได้ทำการศึกษาเรื่อง เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศและต่างประเทศ ได้แก่ สหราชอาณาจักร เนเธอร์แลนด์ สวีเดน นอร์เวย์ สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น และสาธารณรัฐประชาชนจีนผลการศึกษาพบว่าประเทศไทยกำหนดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนการกำหนดแนวทางการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (scoping stage) ซึ่งเหมือนกับเนเธอร์แลนด์ สวีเดน สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น อย่างไรก็ตามประเทศไทยต่างจากแคนาดาและญี่ปุ่นในเรื่องการกำหนดผู้มีส่วนได้เสียเนื่องจากประเทศไทยเปิดโอกาสให้ทุกกลุ่มเข้าร่วมกระบวนการรับฟังความเห็นในขณะที่แคนาดาและญี่ปุ่นกำหนดให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการเท่านั้นเข้าร่วมกระบวนการรับฟังความเห็นสำหรับรูปแบบการมีส่วนร่วม พบว่าประเทศไทยกำหนดรูปแบบการรับฟังความเห็นที่เป็นทางการและตายตัวซึ่งต่างจากสวีเดน สหราชอาณาจักรและออสเตรเลีย ส่วนประเด็นเรื่องการเสริมศักยภาพของประชาชนในการมีส่วนร่วมนั้น ประเทศไทยไม่มีการสนับสนุนด้านการเงินและสร้างเสริมศักยภาพให้ประชาชนมีส่วนร่วม ซึ่งต่างจากแคนาดาเพราะรัฐได้จัดตั้งกองทุนการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อสนับสนุนให้ผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการเข้าร่วมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

ประโยชน์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ คือ การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพได้ประโยชน์สูงสุดในขณะเดียวกันเกิดมลพิษน้อยที่สุดด้วย เพื่อให้มีทรัพยากรธรรมชาติใช้อย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต ในบทความนี้ผู้เขียนสรุปได้ 9 วิธีในอนุรักษ์ทรัพยากร ดังนี้

1. ประหยัดการใช้สิ่งต่าง ๆ ในบ้าน วิธีนี้เป็นวิธีที่ง่ายที่สุดสำหรับทุกคนทั้งในครัวเรือน หรือในระดับองค์กร เราสามารถลดการใช้ (Reduce) หรือประหยัดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติโดยการใช้เท่าที่จำเป็นใช้อย่างคุ้มค่า และกำจัดการใช้ที่ไม่จำเป็นหรือมีแนวโน้มที่จะสูญเปล่า แม้จะดูเป็นเรื่องเล็กน้อยแต่ถ้าทุกคนร่วมมือกันก็สามารถลดการใช้ทรัพยากรได้จำนวนมหาศาล เช่น ลดการใช้น้ำ เปิดใช้เท่าที่จำเป็น ปิดก๊อกน้ำเมื่อไม่ใช้ ลดการใช้ไฟฟ้าด้วยการปรับอุณหภูมิแอร์ให้เหมาะสม เลือกใช้หลอดไฟประหยัด ลดใช้จานพลาสติกใช้ครั้งเดียว แก้วกระดาษ หรือกล่องโฟม เป็นต้น

2. ใช้ซ้ำ สำหรับสิ่งของที่สามารถใช้ได้การใช้ซ้ำ (Reuse) คือ การนำสิ่งของที่ยังใช้ได้กลับมาใช้ซ้ำ ซึ่งวิธีนี้จะช่วยลดปริมาณขยะได้จำนวนมาก เพราะสิ่งของบางอย่างสามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้มากกว่าหนึ่งครั้ง นอกจากนี้ก่อนที่จะตัดสินใจซื้อสินค้าใหม่ เราควรพิจารณาก่อนว่าของเก่าที่มีอยู่สามารถนำกลับมาใช้อีกครั้งได้หรือไม่ และหลีกเลี่ยงผลิตภัณฑ์ที่ใช้ครั้งเดียวแล้วทิ้ง เช่น ใช้ถุงพลาสติกซ้ำ เขียนชำระกระดาษหน้าเดียว นำกล่องบรรจุภัณฑ์มาใส่ของหรือดัดแปลงใหม่ เป็นต้น

3. รีไซเคิลวัสดุต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดการรีไซเคิล (Recycle) หรือการนำกลับมาใช้ใหม่ คือการนำสิ่งของที่ไม่สามารถใช้ได้แล้วมาผ่านกระบวนการแปรรูปจนเกิดเป็นของสิ่งใหม่ อย่างไรก็ตามวิธีนี้จำเป็นต้องใช้

พลังงานในการแปรรูป ดังนั้นจึงต้องเอามาใช้เป็นขั้นตอนสุดท้าย ในการรีไซเคิลได้โดยการแยกขยะให้ถูกวิธี เช่น นำกระดาษที่ใช้แล้วมาผ่านกระบวนการรีไซเคิลเพื่อทำเป็นกระดาษแข็ง ขวดแก้ว พลาสติก เป็นต้น

4. ซ่อมแซมสิ่งที่ชำรุด ถ้าไม่เสียอย่างเพิ่งทิ้ง สิ่งของบางอย่างเมื่อเกิดการชำรุด หากได้รับการซ่อมแซมเพียงเล็กน้อยก็สามารถนำกลับมาใช้ได้ อีก แถมอายุการใช้งานเพิ่มขึ้นด้วย ซึ่งสามารถลดได้ทั้งค่าใช้จ่ายและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติด้วย เช่น การซ่อมแซมรถยนต์ เครื่องปรับอากาศ ไปจนถึงเฟอร์นิเจอร์ในบ้านอย่างโต๊ะ เก้าอี้ เป็นต้น

5. ทดแทนวัสดุที่เป็นมลพิษด้วยของจากธรรมชาติ สิ่งของบางอย่างสร้างมลภาวะให้กับสิ่งแวดล้อมหรือทำให้เกิดการสิ้นเปลือง ซึ่งเราสามารถเปลี่ยนของชนิดอื่นทดแทนได้ นอกจากนี้การปลูกต้นไม้ก็เป็นการทดแทนทรัพยากรที่ถูกใช้ไปอีกวิธีหนึ่ง เช่น ใช้ถุงผ้าแทนถุงกระดาษ เตรียมแก้วน้ำของตัวเองแทนที่จะใช้ขวดพลาสติกที่ใช้ครั้งเดียวแล้วทิ้ง เป็นต้น

6. ป้องกันไม่ให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย ขั้นตอนนี้คือการดูแลไม่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย รวมไปถึงควบคุมและป้องกันของเสียให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด ออกกฎหมายมาบังคับใช้เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากร เช่น การเฝ้าระวังการทิ้งขยะ สิ่งปฏิกูลลงแม่น้ำ คูคลอง การจัดทำแนวป้องกันไฟฟ้า เป็นต้น

7. พ้นฟูทรัพยากรที่สูญเสียไปในเหตุการณ์ต่าง ๆ ทรัพยากรธรรมชาติสามารถเสื่อมลงได้จากการใช้เทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสม เกือบเกี่ยวผลผลิตมากเกินไปหรือปล่อยทิ้งไป จนเกิดมลภาวะตามมา เราจะต้องฟื้นฟูทรัพยากรที่ถูกทำลายให้กลับเป็นปกติก่อนจะนำไปใช้ต่อไป ซึ่งขั้นตอนการฟื้นฟูอาจจะกินระยะเวลายาวนานหลายปีเลยทีเดียว เช่น การเข้าร่วมโครงการช่วยปลูกป่า โครงการฟื้นฟูธรรมชาติ เป็นต้น

8. เลือกใช้พลังงานและเทคโนโลยีที่ดีต่อโลก การพัฒนาเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นอีกทางเลือกที่ดีหลาย ๆ เทคโนโลยีในปัจจุบันสามารถประหยัดการใช้พลังงานได้ เช่น การใช้หลอดไฟ LED ประหยัดพลังงาน โซลาร์เซลล์ (Solar cell) บ้าน ประหยัดพลังงานควบคุมการเปิด - ปิดไฟผ่านสมาร์ทโฟน เป็นต้น

9. ศึกษาต่อยอดเรื่องสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ปัจจุบันโลกมีเทคโนโลยีและงานวิจัยเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติอยู่มากมาย ข้อมูลบางอย่างอาจเก่าเกินไปหรือไม่ได้รับการอัปเดต วิธีอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสุดท้าย และสำคัญที่สุดคือ การศึกษาโดยเฉพาะทรัพยากรรอบตัวเรา เมื่อเข้าใจการดำเนินงานความเป็นไปได้และวิธีการจัดการแล้ว ก็จะทำให้เราตระหนัก และสามารถปรับเปลี่ยนตัวเองเพื่อเข้าสู่หนทางแห่งการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้ดีขึ้น

จากข้อมูลข้างต้น ผู้เขียนสรุปได้ว่า เพราะชาวธรรมชาติเชื่อมโยงกับทุกชีวิต การที่เราละเลยกับการอนุรักษ์ทรัพยากรจึงเหมือนเป็นการทำร้ายอีกหลายชีวิตในอนาคต ดังนั้นการอนุรักษ์ทรัพยากรจึงเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบในการมีส่วนร่วมและความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อมทุกภาคส่วน

2. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม : ความสำคัญและความหมาย

การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาประเทศ เศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อม ความหมายของการมีส่วนร่วมได้มีนักวิชาการแสดงทัศนะไว้มากมาย ดังนี้ จุฑารัตน์ ชมพันธ์ (2556 : 85-105) ได้ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วม เป็นแนวคิดสำคัญที่เป็นที่คาดหวังว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากโครงการพัฒนาต่าง ๆ และสามารถนำประเทศไทยไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ในอนาคต นอกจากนี้ Gustafson and Hertting (2017: 538-549) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมร่วมกันหรือการเข้ามามีส่วนติดต่อสัมพันธ์กัน เกิดจากความรับผิดชอบที่เหมาะสม

กับพื้นที่ร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมทุกระดับ ทั้งนี้ สมบัติ นามบุรี (2562 : 5) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วม คือ การเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม โดยการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคมและการจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และปฏิบัติตามแผนการหรือโครงการต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ

จากความหมายดังกล่าว ผู้เขียนสรุปได้ว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น ตัดสินใจ ติดตามผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศชาติ เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมนั้น ซึ่งเป็นการหาทางออกร่วมกัน

ลักษณะของการมีส่วนร่วม

ประเด็นการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมใด ๆ จะมีหลากหลายรูปแบบและหลากหลายลักษณะ เพื่อทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่มีความเกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเสาวคนธ์ เหลืองทองคำ (2558 : 19-29) ได้เสนอลักษณะการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้ (1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา ซึ่งถือว่าสำคัญเพราะถ้าชุมชนไม่สามารถรับรู้ และเข้าใจปัญหาด้วยตนเองแล้ว การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ก็ไม่สามารถเอื้อประโยชน์ต่อบุคคลในชุมชนได้ ดังนั้น บุคคลในชุมชนต้องมาทำความเข้าใจและรับรู้ปัญหา เพื่อเป็นประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรม และเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาต่อไป (2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน กล่าวคือ เมื่อบุคคลในชุมชนได้รับรู้และเข้าใจในปัญหาของตนเองแล้ว ก็จำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะวางแผนและการดำเนินกิจกรรม เพื่อหาแนวทางที่จะใช้ในการแก้ปัญหานั้น รวมถึงการคัดเลือกแนวทางที่ดีที่สุด เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาได้ถูกต้องและตรงประเด็นปัญหา (3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม ซึ่งเกี่ยวข้องกับการสร้างความรู้ถึงความเป็นเจ้าของให้เกิดขึ้นกับชุมชน ทำให้มองเห็นประโยชน์ที่จะได้รับจากการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม และ (4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล การดำเนินกิจกรรมใด ๆ ก็ตามแต่ ถ้าหากบุคคลได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการติดตามและประเมินผลแล้ว จะทำให้บุคคลเหล่านั้นได้ทราบถึง ระดับของผลงานที่ตนเองได้ปฏิบัติ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงครั้งต่อไป

นอกจากนี้ สุธาวิ กลิ่นอุบล (2562 : 18) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยรวมจะมีขั้นตอนไม่แตกต่างกัน หากจะแตกต่างกันในรายละเอียดส่วนย่อยและเป้าหมายของงานที่ปฏิบัติเป็นหลัก ซึ่งได้แบ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และ (4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

จากข้อมูลดังกล่าว ผู้เขียนสรุปได้ว่า องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของชุมชนได้ 4 ด้าน คือ (1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าคน ในชุมชนไม่มีบทบาทในการระบุปัญหาและความต้องการของชุมชน กิจกรรมต่าง ๆ ที่ออกมาก็จะ ไร้ประโยชน์ เพราะไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของคนในชุมชนได้ อีกทั้งสมาชิก ในชุมชนจะมองไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นทำให้การดำเนินกิจกรรมไม่ประสบผลสำเร็จ (2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน เมื่อคนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาของชุมชนแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือทุกคนต้องร่วมกันวางแผนการดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการหรือการแก้ปัญหาด้วยตัวเอง การที่คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จะช่วยให้คนในชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของของชุมชน (3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม เมื่อคนในชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของของชุมชนแล้ว ผลที่ตามมาคือ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมตามที่วางแผนไว้ เพื่อให้เกิดผลสำเร็จ โดยกิจกรรมทั้งหลายควรจะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาจัดกิจกรรมให้

เกิดขึ้น (4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ในขั้นตอนนี้จะให้คนในชุมชนประเมินว่า กิจกรรมต่าง ๆ ที่ดำเนินมาแล้วนั้นประสบผลสำเร็จ สามารถตอบสนองความต้องการหรือได้รับผลประโยชน์อะไรบ้างจากกิจกรรมที่จัดขึ้นมา เพื่อมาเป็นแนวทางในการวางแผนปรับปรุงกิจกรรมต่าง ๆ ต่อไป

3. การมีส่วนร่วมและความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อม

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โดยหลักการพื้นฐาน องค์กรของรัฐไม่ว่าประเภทใดจะมีสิทธิถือครองกรรมสิทธิ์ในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมย่อมเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด การบริหารจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน นับเป็นแนวทางหนึ่งที่จะทำให้เกิด ความยั่งยืนในการพัฒนา การให้อำนาจในการบริหารจัดการชุมชนหรือท้องถิ่นยอมทำให้การพัฒนา และการแก้ไขปัญหาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็น องค์กรที่ทำงานอยู่ในท้องถิ่น และมีความใกล้ชิดกับท้องถิ่นมากที่สุด ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมี อำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมตามที่กฎหมายกำหนดและมีหน้าที่ที่ควรทำเพื่อคุณภาพ ชีวิตที่ดีของประชาชน ในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม ดังต่อไปนี้ (1) อำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดให้รัฐต้องอนุรักษ์ ป่าไม้ และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีต ประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้ง ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการ ดำเนินการด้วย (2) อนุรักษ์คุ้มครอง บำรุงรักษา ป่าไม้ บริหารจัดการ และใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน โดย ต้องให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมดำเนินการและ ได้รับประโยชน์จากการดำเนินการ ดังกล่าวด้วยตามที่กฎหมายบัญญัติ (มาตรา ๕๗) (3) การดำเนินการใดของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้ผู้อื่น ดำเนินการ ถ้าการนั้นอาจ มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพ ชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดของประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง รัฐต้องดำเนินการให้มีการศึกษา และประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนหรือชุมชน

ในส่วนของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นหน่วยงานในสังกัด กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีภารกิจเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายและแผนการส่งเสริมและ รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยเสนอแนะนโยบายและแผนการอนุรักษ์และบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งสนับสนุนการจัดการเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนติดตาม ตรวจสอบ มาตรการเงื่อนไข ผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจของประเทศ และสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนและคุณภาพชีวิตที่ดี

นอกจากนี้ในการจัดการสิ่งแวดล้อม หน่วยงานรัฐที่เป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักก็คือ กระทรวง ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีหน้าที่เกี่ยวกับการสงวน อนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดการการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน กำหนดแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยเสนอแนะ นโยบายและแผนการอนุรักษ์และบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมติดตามตรวจสอบ ผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ทั้งนี้ ประชาชนส่วนมากยังขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ทั้งนี้ เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ในการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม การที่จะทำให้ประชาชนในท้องถิ่นเกิดความสนใจเข้าใจและมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมได้นั้น จะต้องมีการมี ผู้นำหรือผู้ชักจูงให้เข้ามามีส่วนร่วม ผู้นำในท้องถิ่น ส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะทำให้บุคคลในท้องถิ่น คล้อยตามหรือปฏิบัติตาม ทั้งผู้นำยังเป็นผู้ที่มีอิทธิพลสามารถ ชักจูงหรือบุคคลอื่นให้ปฏิบัติตาม หรือทำงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญต่อการดำเนินงานของ องค์กรต่าง ๆ และมีส่วนร่วมในการที่จะส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนหันมาให้ความสนใจและให้ความสำคัญรวมทั้งชักชวนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ ในระดับท้องถิ่น

จากประเด็นต่าง ๆ ผู้เขียนสรุปได้ว่า ทุกหน่วยงานหรือประชาชนในชุมชนควรที่จะศึกษาแผนดังกล่าว เพื่อจะได้มีความรู้ในการรับมือและมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานด้วย ซึ่งหน่วยงานที่ปฏิบัติงานด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ควรจะทำการศึกษาข้อมูลและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงาน เพื่อให้เกิดความร่วมมือของหน่วยงาน การมีส่วนร่วมและความร่วมมือถือว่าเป็นสิ่งสำคัญเป็นอย่างมากในการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งหากมีส่วนร่วมและความร่วมมือจากทุกภาคส่วนแล้วการจัดการสิ่งแวดล้อมก็มีไม่เรื่องยากอีกต่อไป

4. ปัญหาในการจัดการสิ่งแวดล้อมแบบมีส่วนร่วม

สภาพแวดล้อมย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามการพัฒนาบ้านเมืองและเทคโนโลยีที่ทันสมัยไม่สามารถจะหยุดนิ่งกับสิ่งที่เกิดขึ้นได้ จึงส่งผลให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอันดับต้น ๆ ทั้งร่างกายที่ได้รับมลพิษและทางจิตใจ ซึ่งภาวะความเครียด ทั้งทำให้สุขภาพจิตเสื่อมลง มนุษย์ทุกคนมีความปรารถนาจะอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีอากาศบริสุทธิ์อาหารและน้ำสะอาดมีบ้านอยู่อาศัยที่ถูกสุขลักษณะรวมไปถึงบริเวณบ้านที่สะอาด และทำงานในสถานที่ที่ปลอดภัยมีการควบคุมป้องกันมลพิษ และพิชภัยอันตรายจากโรคต่าง ๆ (พระมหาประพันธ์ สิริปัญญา, 2558 : 14) หากมิได้มีการวางแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างถี่ถ้วนรัดกุมเหมาะสมต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจจะทำให้เกิดปัญหาส่งผลกระทบต่อระยะยาวกว่าเกินที่จะแก้ไขได้ ดังนั้นการมีส่วนร่วมและความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดภาวะสุขภาพที่สมบูรณ์ก่อนจะเป็นปัญหาเรื้อรังยากที่จะแก้ไข และการจัดการสิ่งแวดล้อมจะประสบความสำเร็จได้ เมื่อทุกคนให้ความร่วมมือทุกภาคส่วนและตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา ดังนั้นการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อทำให้การพัฒนาที่มีความยั่งยืนมากขึ้น ให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างดูแลรักษา และสงวนทรัพยากรให้เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพ โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและรับผิดชอบต่อผลกระทบ การปรับสภาพแวดล้อมและทรัพยากรให้ทันสมัยและเป็นระเบียบ ซึ่งจะมีผลกระทบต่อชุมชนและประเทศ

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นผู้เขียนสรุปได้ว่า จึงเป็นหน้าที่ของทุกคนในการมีส่วนร่วมและความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อม เริ่มต้นจากการปลูกฝังความคิดที่ถูกต้อง ให้ตระหนักถึงปัญหาที่เป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงกระจายทุกภาคส่วนให้ความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเพิ่มความรู้อะไรและเข้าใจ รับรู้เกี่ยวกับปัญหาในวงกว้าง ส่งเสริมรากฐานปลูกฝังจิตสำนึกในการจัดการสิ่งแวดล้อมที่มั่นคงด้วยการให้ข้อมูลความรู้ที่ถูกต้อง ให้เกิดความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อม และผลักดันให้เกิดการต่อยอดนำไปใช้จริง ดังนั้น การมีส่วนร่วมและความร่วมมือทุกภาคส่วนในการจัดการสิ่งแวดล้อม จึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญอันดับแรก ในการเสริมสร้างจิตสำนึกรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ

ดังนั้นในการจัดการสิ่งแวดล้อมจึงมีความร่วมมือของหน่วยงานเป็นกำลังสำคัญ ในการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยการปฏิบัติงานเป็นในรูปแบบของการมีส่วนร่วมและความร่วมมือจากทุกภาคส่วน

การจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนด้วยทฤษฎีการมีส่วนร่วม

การจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นภารกิจที่มีความเกี่ยวข้องกับหน่วยงานหลายหน่วยงาน ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันลดความซ้ำซ้อนของภารกิจ และพื้นที่ดำเนินงาน ประกอบแนวคิดการการมีส่วนร่วมของประชาชน 3 ด้านหลัก คือ ด้านประชาชน (Public) ด้านการมีส่วนร่วม (Participation) และด้านภาครัฐ โดยการมีส่วนร่วม (Participation) มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ประชาชนที่เป็นบุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ในการดำเนินการพัฒนาช่วยเหลือ สนับสนุนทำประโยชน์ในเรื่องต่าง ๆ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล เพื่อให้เกิดการยอมรับ และก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดกันทุกฝ่าย (สมลักษณ์ ไชยเสรีฐ, 2549 : 158-164) และแนวคิดกระบวนการส่งเสริมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตั้งแต่เริ่มจนถึงสิ้นสุดโครงการได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีในท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ (ปาริชาติ วัลย์เสถียร และคณะ, 2546 : 348-387) จึงได้ประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการดำเนินงาน

5. สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานภาครัฐ เพื่อการปรับปรุงแก้ไขในการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน หน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำหน้าที่กำหนดนโยบาย ควรกำหนดนโยบายที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำมาปฏิบัติได้จริง ควรมีความสอดคล้องกับบริบทและอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำหน้าที่ ออกกฎหมาย ควรกำหนดบทลงโทษที่ชัดเจน และเมื่อเกิดการกระทำที่ผิดต่อกฎหมาย เจ้าหน้าที่ผู้ทำหน้าที่ลงโทษต้องปฏิบัติตามบทลงโทษอย่างเคร่งครัด ไม่มีการผ่อนโทษหน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรสนับสนุนองค์ความรู้ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานอย่างทั่วถึง รวมทั้งสนับสนุนงบประมาณให้เพียงพอต่อความจำเป็นของแต่ละท้องถิ่นในการจัดการสิ่งแวดล้อม หน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรให้การสนับสนุนการดำเนินงานการมีส่วนร่วมและความร่วมมือแต่ละท้องถิ่นเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดการดำเนินงานที่เป็นประโยชน์และเชื่อมโยงกันได้อย่างเป็นรูปธรรม

สำหรับภาคเอกชน สถานประกอบการ องค์กรธุรกิจรวมถึงหน่วยงานเอกชนทุกแห่ง ควรมีนโยบายที่ชัดเจนเรื่องการใช้วัสดุหรือผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีนโยบายเรื่องการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง และ องค์กรธุรกิจรวมถึงหน่วยงานเอกชนทุกแห่ง ควรให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการจัดการสิ่งแวดล้อม ระดับท้องถิ่นกำหนดโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของบุคลากรในองค์กร ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบด้านสิ่งแวดล้อม ให้ชัดเจน ติดตามหรือคิดค้นนวัตกรรมและพัฒนาเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อม เมื่อเห็นว่าเทคโนโลยีนั้นมีประโยชน์ต่อท้องถิ่น ควรให้การสนับสนุนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมในด้านสิ่งแวดล้อม

ในส่วนของภาคประชาชน ต้องตระหนักอยู่เสมอว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของท้องถิ่น เป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติที่มีร่วมกัน ต้องหวงแหนและช่วยกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นของตน ประชาชนต้องให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการดำเนินงานด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม เพราะประชาชนคือผู้ที่

รู้จักพื้นที่นั้น ๆ ดีที่สุด ประชาชนต้องรู้จักเรียนรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ โดยเตรียมพร้อมรับข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมจากหน่วยงานภาครัฐ และพร้อมเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ท้องถิ่นอื่นที่ยังขาดความรู้ ต้องช่วยกันสร้างและรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองด้วยความภาคภูมิใจ ทั้งนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องทำความเข้าใจกับประชาชน และชุมชนในพื้นที่ให้เกิดความเข้าใจในรูปแบบและแนวทางการพัฒนาให้ตรงกัน ตลอดจนมีการประชาสัมพันธ์เพื่อกระตุ้นให้ ประชาชนในท้องถิ่นเล็งเห็นถึงความสำคัญของการเข้ามามีส่วนร่วม โดยใช้แรงจูงใจทางด้านสุขอนามัยและเศรษฐกิจ เพราะประชาชนและชุมชนเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง โดยกระทำการรณรงค์ปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนมากขึ้น ควรเปิดโอกาสให้ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามาปฏิบัติ งานในกิจกรรมที่ดำเนินงานในชุมชน สามารถนำไปเป็น แนวทางในการปรับปรุงและส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ท้ายที่สุดนี้ หากข้อเสนอแนะเหล่านี้มีการนำมาปรับปรุงแก้ไขในทางปฏิบัติ ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมจะได้รับการปรับปรุงแก้ไขมากขึ้น ซึ่งจะทำให้กระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ โดยสามารถตอบสนองความต้องการของสิ่งมีชีวิตในปัจจุบัน ซึ่งไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในอนาคต และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนา คือเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักการอนุรักษ์ด้วยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาด ประหยัด และก่อให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ดังนั้น การมีส่วนร่วมและความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อม จึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญอันดับแรก ในการเสริมสร้างจิตสำนึกรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน จึงต้องประสานความร่วมมือกันเพื่อช่วยขับเคลื่อนการปฏิบัติงานในการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นและเกิดประสิทธิภาพสูงสุดให้มีความยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- คนางค์ คันธมธูรพจน์ และคณะ. (2561). เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศไทยและต่างประเทศ. วารสารการเมืองกาปกครอง ปีที่ 10 ฉบับที่ 1, 108.
- จุฑารัตน์ ชมพันธุ์. (2556). การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจในโครงการพัฒนา. วารสารการ จัดการสิ่งแวดล้อม, 9(1), 85-105.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. (2546). กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. โครงการเสริมสร้าง ความรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.). กรุงเทพฯ. หน้า 348-387
- พระมหาประพันธ์ สิริปัญญา. (2558). วิถีพุทธ : วิถีรักษ์สิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง. หน้า 14.
- วินัย วีระพัฒนานนท์ และคณะ. (2540). สิ่งแวดล้อมศึกษาของกลุ่มประเทศอาเซียน-อินโดจีน. นครปฐม : คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. หน้า 185.
- สมบัติ นามบุรี. (2562). ทฤษฎีการมีส่วนร่วมในงานรัฐประศาสนศาสตร์. วารสารวิจัยวิชาการ ปีที่ 2 ฉบับที่ 1(5).
- สมลักษณ์ ไชยเสริฐ. (2549). การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในคณะกรรมการ ตรวจสอบและติดตามการบริหารงานตำรวจสถานีตำรวจนครบาล. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวน

- ดุสิต. หน้า 158-164.
- สหชัย ชูอักษร. (2557). การบริหารจัดการมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาเทศบาลตำบลโคกม่วง อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง (การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยทักษิณ, สงขลา. หน้า 159-168
- สุกาญจน์ รัตน์เลิศสุนทร. (2550). หลักการจัดการสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน. สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น). หน้า 56-63.
- สุธาวิ กลิ่นอุบล. (2562). การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง บ้านหัวเขาจีน ตำบลห้วยยางโตน อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี. สาขาวิชาพัฒนศึกษา ระดับปริญญาตรีบัณฑิต ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. หน้า 18.
- เสาวคนธ์ เหลืองทองคำ, และเสรี วงษ์มณฑา. (2558) ลักษณะของการมีส่วนร่วม. วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต. 11(1), หน้า 19-29.
- เสาวนีย์ เกร็ดฤกษ์. (2558). บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. หน้า 2
- เสาวลักษณ์ ศักดิ์สิทธิ์. (2560). แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนในจังหวัดปทุมธานี (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ. หน้า 172-185.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570). สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2566). จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างไร. สืบค้นเมื่อ 3 มกราคม จาก https://www.idahopress.com/ralos/how-a-surging-population-impacts-the-environment/article_e4fc7f1c-c2a3-11ed-a1bb-0b71d3646b5f.html
- โสภารัตน์ จาระสมบัติ. (2560). แนวทางออกแบบรีสอร์ทที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม. Viridian E-journal, Silpakorn University, 10(3), 2642-2652.
- อัจฉรา นาคอ้าย. (2560). การจัดการสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ. หน้า 45-51.
- Gustafon and Hertting. (2017) Understanding Participatory Governance: An Analysis of Participants' Motives for Participation. American Review of Public Administration 47(5): 538-549.
- Yass, B. A. R. (2015). The sustainable environmental management for the city: Art and policy the case study is Salaimaniyah City.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้ออาหารเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุ
ในกรุงเทพมหานคร

Factors Affect Healthy Food Purchasing Decisions of Elderly
in Bangkok

ธานี เสนสร และ โอภาส เพ็ญสูงเนิน

Thanee Seansorn and Opas Piansoongnern

สาขาวิชาบริหารธุรกิจ คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด

Master of Business Administration Program, Stamford International University

E-mail: 2103040003@students.stamford.edu

วันที่รับบทความ : 18 มีนาคม 2567, วันที่แก้ไขบทความ ครั้งที่ 1 : 18 เมษายน 2567

วันที่ตอบรับการตีพิมพ์ : 30 เมษายน 2567

บทคัดย่อ

จุดมุ่งหมายของการวิจัยเพื่อศึกษา 1) ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อสุขภาพที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้ออาหารเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร 2) ปัจจัยทางสังคมที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้ออาหารเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร 3) ปัจจัยพฤติกรรมผู้บริโภคที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้ออาหารเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร และ 4) แนวทางการพัฒนากลยุทธ์การตลาดเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในธุรกิจอาหารเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานครเป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงปริมาณคือผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปจำนวน 400 คน และกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงคุณภาพคือผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 10 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยผลิตภัณฑ์ ด้านประโยชน์ของผลิตภัณฑ์มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้ออาหารเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุ 2) ปัจจัยทางสังคม ด้านครอบครัว ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้ออาหารเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุ 3) ปัจจัยพฤติกรรมผู้บริโภค ไม่มีผลต่อการตัดสินใจซื้ออาหารเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุ และ 4) แนวทางการพัฒนากลยุทธ์การตลาดอาหารเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุคือ ผู้ประกอบการควรพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อสุขภาพให้มีคุณค่าทางโภชนาการหลากหลายให้ผู้สูงอายุได้เลือกรับประทานและปรุงแต่งรสชาติให้ถูกปากง่ายต่อการรับประทาน และควรแนบรายละเอียดผลิตภัณฑ์เพื่อให้ผู้สูงอายุและสมาชิกในครอบครัวได้อ่านทำความเข้าใจและเป็นการเพิ่มความมั่นใจในตัวผลิตภัณฑ์ และควรตั้งราคาให้เหมาะสมกับคุณภาพ

ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้ผู้ประกอบการสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อกำหนดกลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์ให้สามารถตอบสนองความต้องการให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย และกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดให้สามารถสร้างแรงจูงใจให้เกิดการตัดสินใจซื้อและเพิ่มยอดขายได้

คำสำคัญ : การตัดสินใจซื้อ, อาหารเพื่อสุขภาพ, ผู้สูงอายุ

Abstract

This research aims were to study 1) Product factors influence healthy food purchasing decisions of elderly in Bangkok. 2) Social factors influence healthy food purchasing decisions of elderly in Bangkok. 3) Consumer behaviors influence healthy food purchasing decisions of elderly in Bangkok, and 4) Guidelines for developing marketing strategies to reach consumers and create a competitive advantage of elderly healthy food business in Bangkok. This research was the mixed method research. The sample of quantitative research was 400 persons who elderly aged over 60 years old and the sample of quality research was 10 key informants who elderly aged over 60 years old.

The results showed that 1) The product factors on benefit of products influence healthy food purchasing decisions of elderly at 0.05 statistical significant. 2) The social factors on families influence significantly health food purchasing decisions of elderly at the level of 0.05 statistical. 3) Consumer behaviors did not significant the health food purchasing decisions of elderly, and 4) the guideline for developing elderly's health food marketing strategies; the entrepreneurs should develop healthy food products with multi-nutritional for elderly and cooking a good taste for easy to eat, and attached the product details for elderly and family members read to understand and enhance the product reliabilities and should to set the proper price to product quality.

The results of this research; the enterprises can apply to set the product strategies to respond match the target groups and to set the marketing strategies for create intensive purchasing decisions and increase sales.

Keywords: Purchasing decisions, healthy food, elderly

บทนำ

ปัจจุบันโครงสร้างของประชากรศาสตร์ของประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องเนื่องจากอายุเฉลี่ยของคนไทยมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งในขณะนี้คนไทยมีอายุสูงสุดอยู่ที่ 80 ปี ซึ่งคาดการณ์ว่าในปี 2030 คนไทยจะมีอายุเฉลี่ยสูงสุด 83 ปี (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2564) การที่ประชากรมีอายุยืนยาวขึ้นไม่ได้หมายความว่าภาวะสุขภาพจะดีขึ้น เนื่องจากผู้สูงอายุจำนวนมากไม่น้อยต้องเผชิญกับปัญหาการเจ็บป่วยและบางคนต้องอยู่ในภาวะทุพพลภาพต้องพึ่งพาผู้อื่นในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยโรคที่มักพบในผู้สูงอายุ ได้แก่ โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ โรคหลอดเลือดสมอง โรคมะเร็ง อัมพฤกษ์ อัมพาต เป็นต้น (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, 2566) การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ของประเทศไทย ส่งผลกระทบต่อ การปรับเปลี่ยนโครงสร้างในทุกด้าน โดยเฉพาะส่งผลด้านสุขภาพของผู้สูงอายุที่ต้องมีภาระค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษา ด้านสุขภาพส่วนบุคคลในสัดส่วนที่เพิ่มสูงขึ้น (สกานต์ บุนนาค, 2564)

จากปัญหาสุขภาพดังกล่าวนำมาสู่กระแสและการตื่นตัวด้านการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่รับรู้ว่าคุณภาพชีวิตของตนเองมีสุขภาพดีและต้องการดูแลสุขภาพให้แข็งแรง และอาหารปกติในชีวิตประจำวันไม่อาจตอบสนองความต้องการมีสุขภาพดีของผู้สูงอายุได้อย่างสมบูรณ์ ผู้บริโภคผู้สูงอายุจึงมี

พฤติกรรมหันมาให้ความสำคัญต่อการบริโภคอาหารอีกรูปแบบหนึ่งที่เรียกว่า “อาหารเพื่อสุขภาพ” ซึ่งเป็นอาหารที่มีความเข้มข้นของสารอาหารที่สำคัญและจำเป็นต่อสุขภาพร่างกาย เช่น โปรตีน วิตามิน เกลือแร่ และอาหารช่วยย่อยเอนไซม์และกากใย เป็นต้น เพื่อการใส่ใจดูแลสุขภาพของตนเองให้มากขึ้นและต้องการลดความเสี่ยงจากร้ายแรงต่าง ๆ เช่น โรคหัวใจ โรคมะเร็ง โรคเบาหวาน โรคเครียด รวมถึงต้องการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับร่างกาย และเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพระบบการย่อยอาหาร ลดความอ้วน ช่วยพัฒนาสมอง และความทรงจำ สร้างภูมิต้านทานโรค และเพื่อเพิ่มความแข็งแรงของร่างกาย (วิชาญ เกิดวิชัย, 2565)

ดังนั้น ตลาดอาหารกลุ่มผู้สูงอายุจึงเป็นกลุ่มผู้บริโภคที่มีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้น และเป็นกลุ่มที่มีกำลังซื้อสูง จึงกลายเป็นโอกาสสำหรับธุรกิจอาหารที่จะตอบสนองตลาดผู้สูงอายุ ทั้งนี้หากผู้ประกอบการมีข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภคของผู้สูงอายุหรือปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อจะทำให้ผลิตสินค้าออกมาตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายมากขึ้นด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยสนใจศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้ออาหารเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อสุขภาพให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุและเป็นประโยชน์ในการกำหนดกลยุทธ์การตลาดเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อสุขภาพที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้ออาหารเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาปัจจัยทางสังคม ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้ออาหารเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาปัจจัยพฤติกรรมผู้บริโภค ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้ออาหารเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร
4. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนากลยุทธ์การตลาดเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในธุรกิจอาหารเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยผลิตภัณฑ์ ทั้ง 4 ปัจจัย ประกอบด้วย ด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ด้านบรรจุภัณฑ์ ด้านผลิตภัณฑ์ที่คาดหวัง และด้านประโยชน์ของผลิตภัณฑ์ ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้ออาหารเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยทางสังคม ทั้ง 3 ปัจจัย ประกอบด้วย ด้านกลุ่มอ้างอิง ด้านครอบครัว และด้านสถานภาพของบุคคล ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้ออาหารเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร

สมมติฐานที่ 3 ปัจจัยพฤติกรรมการซื้ออาหารเพื่อสุขภาพของผู้บริโภค ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้ออาหารเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการตัดสินใจซื้อ

ตัดสินใจซื้อเป็นการสะท้อนถึงความต้องการของผู้บริโภคที่เกิดจากความต้องการช่วยให้นักการตลาดเข้าใจในขั้นตอนการตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการของผู้บริโภคอย่างละเอียดที่จะช่วยให้สามารถวางแผนตั้งแต่

การผลิตสินค้าหรือบริการ การวางแผนการตลาด ไปจนถึงการดึงดูดให้เกิดการกิจกรรมทางการขายขึ้น ซึ่งผู้ตัดสินใจซื้อเรียกว่า “โมเดลของบุคคล”(Model of man) แบ่งเป็น 4 โมเดล (Kotler, 2000) ได้แก่ โมเดลที่ 1 ผู้บริโภคที่ตัดสินใจซื้อโดยถือเกณฑ์เศรษฐกิจ (Economic man theory) ผู้บริโภคใช้หลักเหตุผลในการประเมินข้อดีข้อเสียของผลิตภัณฑ์นั้น และเลือกทางเลือกที่ให้มูลค่าสูงสุดโมเดลที่ 2 ผู้บริโภคมีการตัดสินใจซื้อโดยคล้อยตามผู้อื่น (Passive man theory) ผู้บริโภคมีการรับรู้จากสิ่งกระตุ้นและเป็นผู้ซื้อที่ไม่มีเหตุผลเพียงพอในการตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการโมเดลที่ 3 บุคคลที่ตัดสินใจซื้อด้วยความเข้าใจ (Cognitive man theory) ผู้บริโภคเป็นผู้ค้นหาข้อมูลที่เหมาะสม ทำให้เกิดการตัดสินใจซื้อที่มีประสิทธิภาพ และโมเดลที่ 4 บุคคลที่ตัดสินใจซื้อด้วยอารมณ์ (Emotion man theory) ผู้บริโภคทำการตัดสินใจโดยอาศัยเกณฑ์ดุลยพินิจหรือความรู้สึกส่วนตัว เช่น ความรัก ความกลัว ความสนุก เป็นต้น จึงสรุปได้ว่าผู้บริโภคส่วนใหญ่จะมีพฤติกรรมการเลือกซื้อโดยใช้ความคิดไตร่ตรอง และหากในกรณีของการซื้อด้วยแรงกระตุ้นผู้บริโภคก็อาจใช้เวลาเพียงเล็กน้อยในการตัดสินใจซื้อโดยนักการตลาดสามารถนำมาใช้ในการวางแผนกลยุทธ์ทางการตลาดได้จากกระบวนการคิดเหล่านี้

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยผลิตภัณฑ์

ผลิตภัณฑ์เป็นสิ่งใดก็ได้ที่สามารถตอบสนองความจำเป็นหรือความต้องการของมนุษย์โดยผู้บริโภคสามารถเข้าถึงข้อมูลจะทำให้ผู้บริโภคมีความใส่ใจและมีความพึงพอใจในการเลือกซื้อสินค้ามากขึ้นปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์จึงมีบทบาทและความสำคัญมากยิ่งขึ้นปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์จะต้องตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้ (สุดาพร กุณทลบุตร, 2557) ดังนี้ 1) ด้านคุณภาพ (Quality) หมายถึง การรับรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์มาตรฐาน ความน่าเชื่อถือ การได้รับการรับรอง ความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภคและนำไปสู่การใช้ผลิตภัณฑ์นั้น ๆ 2) ด้านบรรจุภัณฑ์ (Packaging) หมายถึง การรับรู้ถึงรูปแบบผลิตภัณฑ์ การปกป้องดูแลผลิตภัณฑ์ให้มีความปลอดภัย การนำเสนอข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ 3) ด้านความสะดวก (Convenience) หมายถึง การรับรู้ถึงความง่าย ไม่ยุ่งยาก สะดวกในการบริโภคช่วยให้ผู้บริโภคสามารถการใช้ผลิตภัณฑ์ได้ตามความต้องการ และ 4) ด้านประโยชน์ (Beneficial) หมายถึง การรับรู้ถึงผลตอบแทน คุณประโยชน์ หรือสิ่งที่มีผู้บริโภคคาดว่าจะได้รับจากการบริโภคผลิตภัณฑ์นั้น ๆ ซึ่งสรุปได้ว่า ผลิตภัณฑ์เป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดยุทธศาสตร์ทางการตลาด สามารถกระตุ้นการตัดสินใจซื้อและมีผลต่อความต้องการของผู้บริโภคโดยนักการตลาดมักจะศึกษาปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ รวมถึงความพึงพอใจและประโยชน์ต่าง ๆ ที่ผู้บริโภคจะได้รับซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภค

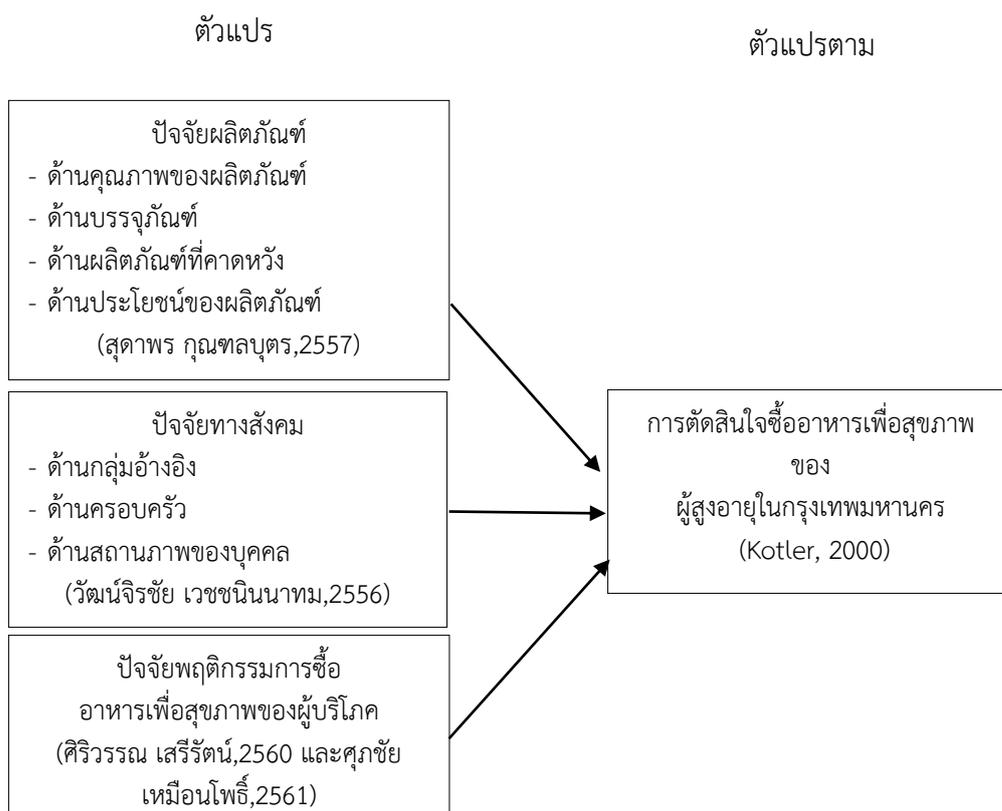
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยทางสังคม

การซื้อของผู้บริโภคมักจะได้รับอิทธิพลอย่างมากจากหลายปัจจัยไม่ว่าจะเป็นปัจจัยทางวัฒนธรรม ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยส่วนบุคคล หรือปัจจัยทางจิตวิทยา การตัดสินใจที่เกิดขึ้นในครอบครัวมักมีความแตกต่างจากการตัดสินใจซื้อที่กระทำโดยบุคคล เนื่องจากการบริโภคสินค้าหรือบริการต่าง ๆ ภายในครอบครัวมักจะเป็นการบริโภคร่วมกันหรือมีผลกระทบต่อสมาชิกภายในครอบครัว ปัจจัยทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อ (วัฒนจิรัชย์ เวชชนินนาท, 2556) ประกอบด้วย 1) กลุ่มอ้างอิง (Reference groups) คือ บุคคลที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อทัศนคติหรือพฤติกรรม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญหรือมีส่วนช่วยให้ผู้บริโภคเกิดความต้องการและตัดสินใจซื้อ 2) ครอบครัว (Family) คือ บุคคลในครอบครัวของผู้บริโภคที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการตัดสินใจซื้อ ทำให้นักการตลาดต้องให้ความสำคัญกับครอบครัวมากกว่าที่จะพิจารณารายบุคคล และ 3) บทบาททางสังคม (Social of role) คือ การที่บุคคลมีบทบาทและสถานภาพที่แตกต่างกันและอาจมีหลายบทบาทในเวลาเดียวกันการตัดสินใจซื้อจึงขึ้นอยู่กับโอกาสที่เกิดขึ้น จึงสรุปได้ว่า ปัจจัยทางสังคมมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเพราะเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อมีพฤติกรรมการซื้อซึ่งผู้สูงอายุมักให้ความสำคัญกับครอบครัวมากที่สุด

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค

การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค (consumer behavior analysis) เป็นการค้นหาพฤติกรรม การซื้อ และลักษณะความต้องการของผู้บริโภคซึ่งจะช่วยให้สามารถจัดกลยุทธ์การตลาด ให้สนองความพึงพอใจได้อย่างเหมาะสมคือ “6Ws 1H” (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2560) ได้แก่ Who (ใครอยู่ในตลาดเป้าหมาย), What (ซื้ออะไร), Why (ทำไมจึงซื้อ), Whom (ใครมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อ), When (ซื้อเมื่อใด), Where (ซื้อที่ไหน) และ How (ซื้ออย่างไร) โดยผู้บริโภคแต่ละคนจะมีพฤติกรรมที่ต่างกันอย่างหนึ่งทำให้การตัดสินใจซื้อแตกต่างกันแบ่งได้ 2 ประการ ได้แก่ ปัจจัยภายใน (Internal factors) เป็นปัจจัยที่เกิดขึ้นจากตัวบุคคลได้แก่ ความจำเป็น ความต้องการ แรงจูงใจ บุคลิกภาพ และปัจจัยภายนอก (External factors) ปัจจัยที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมรอบตัวซึ่งจะมีอิทธิพลต่อความคิดและพฤติกรรมผู้บริโภคได้แก่สภาพเศรษฐกิจ ครอบครัว สังคม (ศุภชัย เหมือนโพธิ์, 2561) จึงสรุปได้ว่า พฤติกรรมการเลือกซื้อของผู้บริโภคจะเลือกซื้อสินค้าหรือบริการตามข้อมูล การใช้ประโยชน์ ความจำเป็น ประโยชน์ที่ได้รับ ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญที่นักการตลาดต้องศึกษาถึงความต้องการและความคิดของผู้บริโภค เพื่อที่จะสร้างแรงจูงใจในการซื้อแก่ผู้บริโภคซึ่งการวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภคเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เนื่องจากสามารถนำไปใช้เพื่อสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้บริโภคในการตัดสินใจซื้อ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed methods research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) มีระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป สัญชาติไทย และมีถิ่นฐานอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร มีจำนวนทั้งสิ้น 1,210,827 คน (กรมการปกครอง, 2566)

2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ คำนวณหาขนาดตัวอย่างโดยวิธีของ Yamane ได้ขนาดตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเท่ากับ 400 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling)

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงปริมาณ

1) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณคือ แบบสอบถาม(Questionnaire) เพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป แบ่งเป็น 6 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยทางสังคม

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการซื้ออาหารเพื่อสุขภาพ

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจซื้ออาหารเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร

ส่วนที่ 5 แบบสอบถามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพให้ตอบสนองได้ตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร

ส่วนที่ 6 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (Nominal scale)

โดยลักษณะข้อคำถามในส่วนที่ 1-4 ลักษณะคำถามปลายปิดแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีระดับการวัดข้อมูลแบบมาตราอันดับ (Ordinal scale)

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยใช้แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามในการเก็บข้อมูลจริงพร้อมกับชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อขอความอนุเคราะห์จากกลุ่มตัวอย่าง 400 ตัวอย่าง

1.3 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ร้อยละ ความถี่ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inference statistics) คือ วิธีการวิเคราะห์สมการถดถอย (Regression analysis)

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ

2.1 ผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเดียวกันกับการวิจัยเชิงปริมาณ จำนวน 10 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball technique) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่สามารถให้ความชัดเจนในสาระสำคัญแล้วพบความซ้ำซ้อนของข้อมูลการวิจัย (Redundancy) ไม่ว่าจะหาข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพิ่มอีกกี่คนก็ตาม ข้อมูลที่ได้ก็จะไม่เพิ่มขึ้นมาใหม่อีก (สุภางค์ จันทวานิช, 2556)

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพคือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลมาเสริมกัน ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นหรือหัวข้อที่ต้องการสัมภาษณ์ไว้ก่อนล่วงหน้า ใช้สำหรับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักคือ สมาชิกในครอบครัวที่เป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 แบบสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไปของสมาชิกในครอบครัวที่เป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุ

ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการตัดสินใจซื้ออาหารเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุ

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 10 ตัวอย่าง เมื่อผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลได้ทั้งหมดแล้ว จึงทำการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนต่อไป

3. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยผู้วิจัยตีความข้อมูลจากรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็นแล้วดำเนินการสร้างข้อสรุปขณะทำการสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ผู้วิจัยให้รหัสข้อมูลแบบนิรนัย (Deductive) ดำเนินการโดยจัดทำรหัสแบบนิรนัยก่อนการเก็บข้อมูล ได้แก่ การจัดรหัสทั้งหมดให้เป็นกลุ่มก่อน (Categorization) โดยใช้หัวข้อการวิเคราะห์ (Themes) ที่ได้กำหนดไว้แล้วในแนวทางการสัมภาษณ์ จากนั้นทำการตีความผลการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อสรุป ตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำข้อมูลที่ไปทำการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่ปรึกษางานวิจัยเพื่อให้ความเห็น (Peer review)

3. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผ่านการทดสอบความเที่ยงของเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญโดยใช้การวัดดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (IOC) โดยเกณฑ์ที่ยอมรับได้ของค่าดัชนีความสอดคล้องควรเท่ากับหรือมากกว่า 0.05 ซึ่งได้ค่าเฉลี่ยของดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.812 หลังจากนั้นมาทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient; α) โดยผลการทดสอบได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.834 แสดงว่า แบบสอบถามฉบับนี้มีประสิทธิภาพสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

ผลการวิจัย

ผลที่ได้จากการศึกษามีดังนี้

1. ผลการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

ปัจจัยผลิตภัณฑ์ คือ ด้านประโยชน์ของผลิตภัณฑ์ ($\beta = -0.208$, Sig.=0.000) มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้ออาหารเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุ ณ ระดับนัยสำคัญ 0.05 ส่วนตัวแปรด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ($\beta = 0.088$, Sig.=0.162) ด้านบรรจุภัณฑ์ ($\beta = 0.020$, Sig.=0.734) และด้านผลิตภัณฑ์ที่คาดหวัง ($\beta = -0.044$, Sig.=0.444) ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ปัจจัยทางสังคม คือ ด้านครอบครัว ($\beta = -0.191$, Sig.=0.000) มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้ออาหารเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุ ณ ระดับนัยสำคัญ 0.05 ส่วนตัวแปรด้านกลุ่มอ้างอิง ($\beta = 0.085$, Sig.=0.179) และด้านสถานภาพของบุคคล ($\beta = -0.050$, Sig.=0.432) ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

พฤติกรรมการซื้ออาหารเพื่อสุขภาพของผู้บริโภค ($\beta = -3.370$, Sig.=0.001) ไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้ออาหารเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญ

2. ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

ข้อมูลสัมภาษณ์สมาชิกในครอบครัวที่เป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุ จำนวน 10 คน ทำให้ทราบว่า ผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานครให้ความสำคัญอย่างมากในการดูแลสุขภาพของตนเองเพื่อมิให้ตนเองต้องเป็นภาระการดูแลแก่บุตรหลาน และผู้สูงอายุส่วนใหญ่ได้รับการดูแลจากทางแพทย์คือ มีการควบคุมอาหาร และทานยารักษาโรค และภายในครอบครัวของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลสัมภาษณ์ได้ว่า สุขภาพของผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย สภาพจิตใจ และระบบต่าง ๆ ของร่างกายทำหน้าที่ลดลง เนื่องจาก

ความเสื่อมถอยของร่างกายทำให้ระบบต่างๆ ของผู้สูงอายุทำงานได้ลดลง ส่งผลให้มีปัญหาสุขภาพตามมาและเกิดภาวะการขาดสารอาหาร จึงตัดสินใจเลือกรับประทานอาหารเพื่อสุขภาพเพื่อเสริมสารอาหารต่าง ๆ แก่ร่างกาย และมีความเปลี่ยนแปลงทางร่างกายหลายด้านทำให้ระบบการเผาผลาญลดลงและเกิดนิสัยการกินอาหารตามใจปาก ส่งผลให้น้ำหนักตัวเพิ่มขึ้นแบบไม่รู้ตัวและเกิดปัญหาด้านสุขภาพขึ้น แพทย์จึงแนะนำให้ผู้สูงอายุหันมารับประทานอาหารเพื่อสุขภาพควบคู่กับการรับประทานยาและออกกำลังกาย เนื่องจากผู้สูงอายุมีคอเลสเตอรอลสูงและมีโรคประจำตัว เพราะอาหารเพื่อสุขภาพสามารถทดแทนอาหารหลักช่วยกระตุ้นให้ผู้สูงอายุมีความอยากอาหารมากขึ้น และสามารถปรับเปลี่ยนนิสัยการบริโภคของผู้สูงอายุให้เหมาะสมมากขึ้น จึงช่วยลดปัญหาคอเลสเตอรอลในเส้นเลือด โรคเบาหวาน โรคหัวใจ โรคความดัน และช่วยให้ผู้สูงอายุได้รับสารอาหารครบ 5 หมู่ในปริมาณที่เหมาะสมไม่มากและไม่น้อยจนเกินไป อีกทั้งยังมีส่วนผสมของเส้นใยอาหารเพื่อช่วยระบบย่อยอาหารและการขับถ่าย ซึ่งไม่ส่งผลกระทบต่อผู้สูงอายุมีน้ำหนักตัวลดลง อีกทั้งอาหารเพื่อสุขภาพยังช่วยลดอาการซึมเศร้าในผู้สูงอายุได้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุพบว่า ผู้ประกอบการควรพัฒนาอาหารเพื่อสุขภาพผู้สูงอายุให้ได้รับคุณค่าทางโภชนาการที่ครบถ้วน เช่น มีโปรตีนและแคลเซียมที่เพียงพอต่อร่างกายทั้งกระดูกและกล้ามเนื้อ วิตามิน เกลือแร่ และธาตุเหล็ก รวมถึงให้พลังงานที่เหมาะสมกับร่างกายของผู้สูงอายุ ช่วยในการนอนหลับ ช่วยลดความเครียด และช่วยฟื้นฟูซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอของร่างกาย

อภิปรายผลการวิจัย

ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาสามารถนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. ตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 พบว่า ปัจจัยผลิตภัณฑ์ คือ ด้านประโยชน์ของผลิตภัณฑ์มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้ออาหารเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร ณ ระดับนัยสำคัญ 0.05 อาจเป็นเพราะผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อสุขภาพช่วยส่งเสริมสุขภาพและลดความเสี่ยงของการเกิดโรคแทรกซ้อนที่จะตามมาหรือทำให้สุขภาพดี และช่วยให้ร่างกายได้รับประโยชน์คุณค่าทางโภชนาการมากขึ้น ผลการศึกษาที่ได้สอดคล้องกับ วสุธิดานุริตมนต์ และ นันทพร ห้วยแก้ว (2564) ที่พบว่า คุณลักษณะผลิตภัณฑ์ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของผู้สูงอายุ ณ ระดับนัยสำคัญ 0.05

2. ตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 พบว่า ปัจจัยทางสังคม คือ ด้านครอบครัวมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้ออาหารเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร ณ ระดับนัยสำคัญ 0.05 อาจเป็นเพราะ สมาชิกในครอบครัวอยู่ใกล้ชิดกับผู้สูงอายุจึงทราบถึงความต้องการและสุขภาพของผู้สูงอายุ รวมถึงเข้าใจพฤติกรรมของผู้สูงอายุ อีกทั้งยังเข้าใจดีว่าการบริโภคอาหารอย่างสมดุลจะส่งผลดีต่อร่างกายและช่วยลดความเสี่ยงต่อการเกิดโรคในผู้สูงอายุได้ ผลการศึกษาที่ได้สอดคล้องกับ พิรยุทธ์ พัฒนธัญญานนท์ (2562) ที่พบว่า ครอบครัว มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าฟุ่มเฟือย ณ ระดับนัยสำคัญ 0.05

3. ตามวัตถุประสงค์ข้อ 3 พบว่าพฤติกรรมการซื้ออาหารเพื่อสุขภาพของผู้บริโภคไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้ออาหารเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความเข้าใจถึงคุณประโยชน์ของผลิตภัณฑ์อาหารที่อุดมไปด้วยสารอาหารหลากหลาย เช่น โปรตีน คาร์โบไฮเดรต ใยอาหาร วิตามิน แร่ธาตุ ช่วยส่งเสริมการทำงานของระบบต่าง ๆ ของร่างกาย และช่วยให้ร่างกายมีพลังงานในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ผลการศึกษาที่ได้สอดคล้องกับ จรรยา วังนิยมและคณะ (2563) ที่พบว่า ประชากรทราบดีถึงประโยชน์ของผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อสุขภาพเพราะมีสารอาหารครบ 5 หมู่ และเคยซื้อมาเพื่อรับประทานเองเพื่อหาซื้อได้สะดวก

4. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการตัดสินใจซื้ออาหารเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยสามารถนำมาสังเคราะห์แนวทางการพัฒนากลยุทธ์การตลาดได้ดังนี้

1) ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับการปรับปรุงพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อสุขภาพให้มีคุณค่าทางโภชนาการหลากหลายให้ผู้สูงอายุได้เลือกรับประทาน ควบคู่กับการปรุงแต่งรสชาติของผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อสุขภาพให้ถูกปากและรับประทานได้ง่ายซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ ศุภณัช ทองเรื่อน (2562) ที่พบว่า ลูกค้ำส่วนใหญ่มีเหตุผลในการบริโภคสมุนไพรเพราะเชื่อว่าการป้องกันและรักษาด้วยธรรมชาติบำบัดดีกว่าการป้องกันและรักษาด้วยเคมีบำบัด และหากได้รับประทานผลิตภัณฑ์อาหารคุณภาพที่ให้เห็นผลชัดเจนและมีโปรโมชันที่น่าสนใจก็จะทำการสั่งซื้อสินค้าอย่างต่อเนื่องและจะเกิดพฤติกรรมกรบริโภคซ้ำต่อมา

2) มีเอกสารชี้แจงรายละเอียดแนบมากับตัวผลิตภัณฑ์เพื่อให้ผู้สูงอายุและสมาชิกในครอบครัวที่เป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุได้อ่านทำความเข้าใจ และเป็นการเพิ่มความมั่นใจในตัวผลิตภัณฑ์ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ กชกร คำแฝง (2562) ที่พบว่า บรรจุภัณฑ์ที่น่าเสนอข้อมูลสินค้าให้เป็นที่รู้จัก มีส่วนแสดงรายละเอียดที่ใช้การอธิบายเข้าใจง่ายไม่ซับซ้อนสามารถสร้างความพึงพอใจแก่ผู้บริโภคและทำให้ผู้บริโภคทราบถึงความแตกต่างจากสินค้าอื่น

3) ควรจัดการส่งเสริมการขาย ได้แก่ การจัดโปรโมชันการแถม การจัดโปรโมชันลดราคา การจัดโปรโมชันการแจก เป็นต้น เพื่อสร้างแรงจูงใจและเป็นการขยายฐานลูกค้าออกไปยังลูกค้าชาจรอื่น ๆ เพิ่มขึ้น และเป็นการรักษาลูกค้าประจำไว้อย่างถาวรซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ ชนัดดา ศิริพล (2564) ที่พบว่า ปัจจัยทางการตลาดส่งผลต่อพฤติกรรมกรซื้ออาหารเพื่อสุขภาพ

4) ควรให้ความสำคัญกับราคาของผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุ โดยกำหนดราคาให้สอดคล้องกับต้นทุนผลิตและเหมาะสมกับคุณภาพของผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันและทำให้ผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุมีความโดดเด่นเหนือกว่าคู่แข่งซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ ณัฐวุฒิ เลิศวัฒนเกษม (2560) ที่พบว่า อาหารเพื่อสุขภาพมีราคาที่เหมาะสมมีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อ

5) ควรมีการสำรวจความต้องการของผู้สูงอายุและสมาชิกในครอบครัวที่เป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุในแต่ละกลุ่มอยู่เสมอว่ามีความต้องการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อสุขภาพในรูปแบบใดเพื่อปรับปรุงพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุโดยเปรียบเทียบจากพฤติกรรมกรบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุและนำข้อมูลจากการสำรวจมาปรับปรุงพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุให้มีความแตกต่างจากคู่แข่ง ซึ่งเป็นการรักษาความสามารถในการแข่งขันที่เหนือกว่าคู่แข่งเอาไว้ได้ ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ เกตุวดี สมบูรณ์ทวี, คมกริช ศรีไพรงาม และลลิตภัทร สร้างถิ่น (2561) ที่พบว่า คุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ที่ถูกผลิตขึ้นมาตามข้อกำหนดที่ต้องการ สามารถสร้างความพอใจให้กับลูกค้าและลูกค้ายอมที่จะจ่ายตามราคาเพื่อซื้อผลิตภัณฑ์นั้น

6) ควรให้ความสำคัญกับการกำหนดกลุ่มลูกค้าผู้สูงอายุที่มีอำนาจซื้อสูง เพื่อให้เข้าถึงพฤติกรรมกรบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อสุขภาพและความต้องการของผู้สูงอายุกลุ่มเป้าหมายที่มีขนาดเล็กได้อย่างแท้จริง ซึ่งจะสามารถคาดคะเนความต้องการของลูกค้าในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ พีรยุทธ์ พัฒน์ธณยานนท์ (2562) ที่พบว่า บุคคลรอบข้าง ได้แก่ ครอบครัว เพื่อน สื่อมวลชน ตามลำดับ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรซื้อที่ยินดีจ่ายเงินเพื่อให้ได้สินค้าหรือบริการที่ต้องการ

องค์ความรู้ที่ได้รับ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาพบได้ว่า ในการทำธุรกิจนอกเหนือจากการให้ความสำคัญเรื่องการสร้างสินค้าหรือบริการให้เกิดความน่าประทับใจ มีการนำเสนอโฆษณา และวิธีต่าง ๆ ตามแนวทางหลักการตลาดแล้ว การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคทั้งในเรื่องปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ปัจจัยด้านสังคม และพฤติกรรมการซื้อ ก็เป็นอีกสิ่งที่มีผู้ประกอบการอาหารเพื่อสุขภาพผู้สูงอายุ และนักการตลาดมองข้ามไม่ได้ เพราะเป็นปัจจัยที่บ่งบอกถึงความต้องการและสิ่งที่ลูกค้าคาดหวังเอาไว้ ดังนั้น ผู้ประกอบการอาหารเพื่อสุขภาพผู้สูงอายุ และนักการตลาด ควรวางแผนกลยุทธ์การตลาดที่มุ่งความสำคัญสู่กลุ่มลูกค้าเป็นหลัก ซึ่งจะส่งผลให้ยอดขายเพิ่มขึ้นและสามารถรักษาสวนครองตลาดให้เหนือคู่แข่งขั้นได้ในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1) ควรให้ความสำคัญต่อผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุที่มีส่วนผสมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อร่างกายสามารถช่วยป้องกันโรคและบรรเทาโรคได้อย่างแท้จริง เช่น ช่วยลดปริมาณคอเลสเตอรอลในเส้นเลือด โรคเบาหวาน โรคหัวใจ และโรคความดัน เป็นต้น เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ได้รับความเชื่อถือจากผู้สูงอายุและสมาชิกในครอบครัวของผู้สูงอายุ

2) ควรใช้นวัตกรรมในผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุเพื่อให้สามารถรับประทานได้แทนข้าว เพราะผู้สูงอายุรับประทานอาหารได้จำกัดและมักเบื่ออาหาร

3) ควรออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้มีรูปแบบที่ง่ายต่อการบริโภคโดยยังสามารถคงคุณค่าของสารอาหารและประโยชน์ในการบริโภคสำหรับผู้สูงอายุเช่นเดิม

4) ควรกำหนดราคาให้เหมาะสมกับคุณภาพของผลิตภัณฑ์

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยเสนอให้ทำการศึกษาเพิ่มเติมในการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อค้นหาข้อมูลเชิงลึกและได้ข้อมูลที่มีความหลากหลายและชัดเจนมากขึ้น ในการนำมาเป็นแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์การตลาดเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กชกร คำแฝง. (2562). แนวทางการออกแบบบรรจุภัณฑ์ไข่เค็มไชยา: กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็ม อสม.

ไชยา ตำบลเสม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

กรมการปกครอง. (2566). สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร. สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง.

สืบค้นเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2566. จาก

<https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth/#/mainpage>

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2564). สังคมผู้สูงอายุในปัจจุบันและเศรษฐกิจในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: กลุ่มเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพเครือข่าย กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

- เกตุวดี สมบูรณ์ทวี คมกริช ศรีไพรงาม และลลิตภัทร สร้างถิ่น. (2561). ปัจจัยด้านคุณภาพที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อออร์แกนิกส์สุขภาพดีญี่ปุ่น. วารสารการจัดการ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 7 (มกราคม-เมษายน 2561), 1-8.
- จรรยา วังนิยม. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้ออาหารเพื่อสุขภาพ (Clean Food) ของประชากรในเขตเทศบาลเมืองพัทธยา จังหวัดชลบุรี. วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์, 22(2), 59-67.
- ชนัดดา ศิริพล. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้ออาหารเพื่อสุขภาพของประชากรในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. ปรินญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ณัฐวุฒิ เลิศวัฒนเกษม. (2560). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้ออาหารเพื่อสุขภาพของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร. ปรินญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- วสุธิดา นุริตมนต์และนันทพร ห้วยแก้ว. (2564). อิทธิพลของคุณลักษณะผลิตภัณฑ์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของผู้สูงอายุ: การทดสอบเชิงประจักษ์ความเป็นตัวแปรส่งผ่านของการรับรู้คุณค่า. วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือปีที่ 11 ฉบับที่ 1 (2021): มกราคม - เมษายน 2564, 58-71.
- วิชาญ เกิดวิชัย. (2565). อาหารสำหรับผู้สูงอายุ. นนทบุรี: กองการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข.
- วัฒน์จิรัชย์ เวชชนินนาท. (2556). หลักการตลาด. คณะวิทยาการจัดการ. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- พิรยฤทธิ์ พัฒนธัญญานนท์. (2562). อิทธิพลของบุคลกรอบข้างที่มีต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าฟุ่มเฟือย. วารสารเกษมบัณฑิต ปีที่ 19 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2561, 10-18.
- ศุภชัย เหมือนโพธิ์. (2561). เอกสารประกอบการเรียนการสอนรายวิชาหลักการตลาด 01134111. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ศุภณัช ทองเรือน. (2562). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมจากสมุนไพรทางสื่อออนไลน์ของผู้บริโภค กรณีศึกษา บริษัท นินจา พาสเนอร์ จำกัด. ปรินญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2560). การบริหารการตลาดยุคใหม่. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.
- สกันต์ บุณนาค. (2564). การวิเคราะห์ภาวะสุขภาพ ภาระโรคและความต้องการบริการด้านสุขภาพในผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ (มส.ผส.). สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. (2566). อนาคตของผู้สูงอายุไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุดาพร กุณพลบุตร. (2557). หลักการตลาดสมัยใหม่ Modern Principle of Marketing. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2556). การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: บจก.ด้านสุทธาการพิมพ์.
- Philip Kotler (2000). Marketing management: Analyzing consumer marketing and Buyer behavior (The Millennium). New Jersey: Prentice Hall.

ค่าสินไหมทดแทนในทางกฎหมายสำหรับการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า
Legal compensation for the restoration of forest resources and wildlife

อวยพร โสมล¹, สุมาลี วงษ์วิจิตร² และปัญญา สุธธิบอดี²

Auyporn Somon¹, Sumalee Wongwittit² and Panya Sutthibodee²

¹โครงการปรัชญาดุุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

²คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

¹Doctor of Philosophy Program in Social Science Ramkhamhaeng University

²Faculty of Law, Ramkhamhaeng University

Email: auysomon@gmail.com

วันที่รับบทความ : 30 มีนาคม 2567, วันที่แก้ไขบทความ ครั้งที่ 1 : 2 พฤษภาคม 2567

วันที่ตอบรับการตีพิมพ์ : 3 พฤษภาคม 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการกำหนดมูลค่าเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ปัญหาการกำหนดหลักเกณฑ์ในการคำนวณมูลค่าเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ปัญหาวิธีการในการประเมินค่าสินไหมทดแทนที่เป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ปัญหาการกำหนดค่าสินไหมทดแทนที่เป็นค่าใช้จ่ายของรัฐอย่างอื่นเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า และปัญหาวัตถุประสงค์ของกองทุนสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับการอุดหนุนเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่เสียหายโดยละเมิด ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการวิจัยเอกสารและการวิจัยภาคสนาม จากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน ผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อม ผลการวิจัย พบว่า มีปัญหาการบังคับใช้หลายประการ จึงควรเพิ่มเติมการกำหนดมูลค่าทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าเพื่อการฟื้นฟูรวมถึงหลักเกณฑ์ในการคำนวณมูลค่าตามหลักการทางเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมหรือจากแหล่งข้อมูลอื่นๆ ที่น่าเชื่อถือ และการกำหนดให้ต้องรับผิดชอบใช้ความเสียหายได้ทันทีปราศจากเงื่อนไขโดยไม่ต้องมีการฟื้นฟูก่อน ทั้งให้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการประเมินค่าความเสียหายและค่าสินไหมทดแทนเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรที่เสียหายโดยละเมิด รวมถึงการกำหนดค่าใช้จ่ายในการประเมิน ค่าใช้จ่ายในการเรียกร้องค่าเสียหายให้เป็นค่าใช้จ่ายอย่างอื่นของรัฐ ตลอดจนการกำหนดให้กองทุนสิ่งแวดล้อมใช้เงินอุดหนุนสำหรับการแก้ไขรักษาสภาพภูมิอากาศหรือลดมลภาวะฝุ่นละอองอันเกิดจากทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าเสียหายโดยละเมิด นอกจากนี้ ควรปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการ เก็บรักษา และใช้เงินค่าสินไหมทดแทนเพื่อการฟื้นฟูนี้เป็นเงินนอกงบประมาณแผ่นดินและให้หน่วยงานของรัฐเป็นผู้เสียหายในการฟ้องคดีแพ่ง

คำสำคัญ: ค่าสินไหมทดแทน, การฟื้นฟู, ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า

Abstract

The objective of this research was to analyze problems related to the valuation for the restoration of forest resources and wildlife, issues in setting criteria for calculating the value for restoration, challenges in assessing compensation costs for restoration, problems in defining state expenses for restoration other than compensation, and issues related to the objectives of environmental funds regarding subsidies for the restoration of damaged forest resources and wildlife due to violations. Qualitative research methods through document analysis and field research were employed, with samples including government agencies, private sector entities, legal experts, and environmental law scholars. The findings indicated multiple enforcement issues, suggesting the need to enhance the valuation of forest resources and wildlife for restoration, including criteria based on environmental economics principles or other reliable data sources. It also recommends immediate liability for damage without preconditions for restoration, setting criteria for assessing damage and compensation costs for restoration, including evaluation expenses and legal costs as other state expenses, and specifying environmental funds to use subsidies for climate repair or reducing pollution from damaged forest resources and wildlife due to violations. Moreover, legal frameworks regarding the management, preservation, and use of compensation for restoration as non-budgetary should be improved, with state agencies acting as plaintiffs in civil lawsuits.

Keywords: Compensation, Restoration, Forest Resources and Wildlife

บทนำ

ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าเป็นสิ่งมีชีวิตตามธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของมวลมนุษยชาติ ทำให้นานาประเทศร่วมมือกันจัดทำปฏิญญาและอนุสัญญาเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศขึ้นเพื่อส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ รักษา และฟื้นฟูทรัพยากรเหล่านี้ไว้ ปัจจุบันประเทศไทยมีกฎหมายบัญญัติในเรื่องค่าใช้จ่ายในกรณีที่พนักงานเจ้าหน้าที่ได้ดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อฟื้นฟูสภาพธรรมชาติ ระบบนิเวศทรัพยากรธรรมชาติ หรือความหลากหลายทางชีวภาพ ปรากฏตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2562 มาตรา 40 วรรค 2 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2562 มาตรา 87 วรรค 2 ซึ่งเป็นความเสียหายที่เกิดจากการละเมิดต่อกฎหมายเท่านั้นและให้เรียกค่าสินไหมทดแทนที่เป็นค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูได้ แต่ยังคงขาดรายละเอียดของแนวทางการฟื้นฟูซึ่งอาจทำให้มีปัญหาในการบังคับใช้ได้แก่ การพิสูจน์ความสำคัญของสัตว์ป่าและชนิดพืชพันธุ์นั้นๆ ควรจะยึดหลักเกณฑ์อย่างไร เช่น คดีล่าเสือดำ

ศาลไม่ได้พิพากษาให้เป็นไปตามที่หน่วยงานของรัฐเรียกค่าเสียหายมาจำนวน 12,750,000 บาท โดยเห็นว่าค่าเลี้ยงดูเสือโคร่งจะนำมาคำนวณเป็นค่าเลี้ยงดูเสือดำไม่ได้ เพราะความสำคัญของสัตว์ป่าและชนิดพันธุ์ของสัตว์ป่า นั้น ๆ มีความแตกต่างกัน ซึ่งการที่ศาลกำหนดค่าเสียหายของเสือดำให้เป็นเงินสองล้านบาทนั้นก็ยังไม่ได้นำหลักเกณฑ์ใดเพื่อนำมาใช้ในการกำหนดค่าเสียหายนี้ (คำพิพากษาศาลฎีกาคดีหมายเลขแดงที่ อ.63/2562) รวมถึงหลักเกณฑ์ในเรื่องตีมูลค่าความเสียหายซึ่งจะต้องนำเอาหลักเกณฑ์ทางเศรษฐศาสตร์มาปรับใช้ ในขณะที่วิธีการคำนวณทางเศรษฐศาสตร์จะพิจารณาได้เฉพาะทรัพย์สินที่มีมูลค่าในเชิงพาณิชย์เท่านั้น (ปัญญา สุทธิบดี, 2542) ที่สำคัญคือกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมก็ยังมีได้ให้นิยามคำว่า “มูลค่าของทรัพยากรธรรมชาติ” และวิธีการประเมินมูลค่าของทรัพยากรธรรมชาติไว้ จึงมีปัญหาว่าควรใช้หลักเกณฑ์ใดในการกำหนดค่าเสียหายทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ปาริชาติ มั่นสกุล, 2560) อย่างไรก็ตาม แม้พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ได้มีการจัดตั้ง “กองทุนสิ่งแวดล้อม” ก็ไม่ปรากฏว่ากองทุนดังกล่าวนี้ได้ใช้จ่ายเงินกองทุนเพื่อการฟื้นฟูความเสียหายทางสิ่งแวดล้อม (อุดมศักดิ์ สนิธิพงษ์, 2554) โดยมุ่งคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมในเรื่องการบำบัดมลพิษเท่านั้น และไม่มีวัตถุประสงค์โดยตรงในการอุดหนุนช่วยเหลือทางการเงินแก่หน่วยงานภาครัฐในด้านการอนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษา ฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่เสียหายโดยละเมิดแต่อย่างใด ซึ่งอาจจะทำให้ภาครัฐขาดความสามารถในการแก้ไขและบรรเทาความเสียหายในภาวะฉุกเฉินที่จำเป็นได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์และความร้ายแรงของความเสียหาย

ด้วยเหตุที่กฎหมายสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับค่าสินไหมทดแทนในทางกฎหมายสำหรับการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ที่นำมาบังคับใช้ในปัจจุบันยังมีปัญหาบทกฎหมายที่ไม่ได้บัญญัติไว้โดยชัดแจ้งหรือแม้ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายอื่นก็ยังมีขาดความชัดเจน จึงมีประเด็นปัญหาสำคัญที่ต้องศึกษาค้นคว้าดังนี้

1. ปัญหาการกำหนดมูลค่าเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า

เป็นกรณีที่พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 มาตรา 97 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 มาตรา 26/4 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2562 มาตรา 87 ซึ่งเป็นบทกฎหมายเกี่ยวกับความเสียหายอันเกิดจากการกระทำละเมิดที่กำหนดให้บุคคลต้องรับผิดชอบและชดเชยค่าเสียหายให้แก่รัฐตามมูลค่าทั้งหมดของทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกทำลาย สูญหายหรือเสียหายไป หรือตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 วรรคท้าย ซึ่งเป็นหลักกฎหมายในเรื่องค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดโดยให้ใช้ราคาทรัพย์สินนั้นย่อมาหมายถึงการให้ต้องรับผิดชอบมูลค่าทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่เสียหายไป ไม่ได้บัญญัติในเรื่องการกำหนดมูลค่าทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าเพื่อการฟื้นฟูไว้โดยตรง และแม้ว่าพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2562 มาตรา 40 วรรค 2 ได้กำหนดความรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายเพื่อการฟื้นฟูเอาไว้ ก็ยังขาดความชัดเจนในการกำหนดมูลค่าทรัพยากรเพื่อการฟื้นฟูที่เหมาะสมหรือแม้ตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2562 มาตรา 40 วรรค 3 ได้บัญญัติในเรื่องการกำหนดมูลค่าทรัพยากรธรรมชาติโดยให้ถือตามมูลค่าที่อธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กำหนดหรือกำหนดตามประกาศกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เรื่องการกำหนดมูลค่าทรัพยากรธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน สวนพฤกษศาสตร์ และสวนรุกขชาติ พ.ศ. 2564 ไว้แล้ว ก็ไม่มีบทบัญญัติหรือข้อกำหนด

มูลค่าทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าเพื่อการฟื้นฟูแต่อย่างใด ทำให้ไม่มีหลักเกณฑ์ในการกำหนดมูลค่าของทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่จะนำมาใช้เป็นค่าสินไหมทดแทนเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ซึ่งในการดำเนินการเพื่อการฟื้นฟูสภาพธรรมชาติ ระบบนิเวศทรัพยากรธรรมชาติ หรือความหลากหลายทางชีวภาพนั้น จำเป็นต้องมีการบำรุง รักษา หรือการทดแทนฟื้นฟูด้วยทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่มีคุณค่าหรือความสำคัญเหมือนกันหรือใกล้เคียงกับทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าเดิมที่สูญหายหรือเสียหายไป จึงมีปัญหาว่าจะกำหนดมูลค่าของทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าเพื่อนำมาใช้ในการฟื้นฟูอย่างไร

2. ปัญหาการกำหนดหลักเกณฑ์ในการคำนวณมูลค่าเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า

เป็นกรณีที่พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 และพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2562 ซึ่งเป็นกฎหมายที่บังคับใช้โดยตรง หรือตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 วรรคท้าย ซึ่งเป็นหลักกฎหมายในเรื่องค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดโดยให้ใช้ราคาทรัพย์สินนั้นย่อมหมายถึงการให้ต้องรับผิดชอบในมูลค่าทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่เสียหายไป ไม่ได้บัญญัติเกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์ในการคำนวณมูลค่าทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าเพื่อการฟื้นฟูที่กฎหมายได้ประกาศคุ้มครองและสงวนหวงห้ามไว้แต่อย่างใด หรือแม้พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2562 มาตรา 40 วรรค 2 กำหนดความรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูไว้ก็ตาม ซึ่งยังไม่ชัดเจนและไม่มีการคิดคำนวณที่เหมาะสม หรือแม้ว่าพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2562 มาตรา 87 วรรค 3 ให้อธิบดีกำหนดหลักเกณฑ์ในการคำนวณมูลค่าทรัพยากรก็ตามแต่ไม่รวมถึงมูลค่าทรัพยากรเพื่อการฟื้นฟู นอกจากนี้ แม้ว่าประกาศกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เรื่อง การกำหนดมูลค่าทรัพยากรธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน สวนพฤกษศาสตร์ และสวนรุกขชาติ พ.ศ. 2564 ข้อ 8 (2) จะวางหลักเกณฑ์ในการคำนวณมูลค่าสัตว์ป่าไว้ก็เป็นการกำหนดหลักเกณฑ์ตามประกาศที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 มาตรา 40 วรรค 3 ซึ่งเป็นการคิดคำนวณมูลค่าเฉพาะทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกทำลายไปเท่านั้น โดยที่ไม่ได้ครอบคลุมไปถึงการกำหนดหลักเกณฑ์ในการคำนวณมูลค่าหรือราคาของชนิดพันธุ์ไม้หวงห้ามในแต่ละประเภทเพื่อการฟื้นฟูไว้แต่อย่างใด ทำให้ขาดหลักเกณฑ์เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการคำนวณมูลค่าทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่นำมาฟื้นฟูอันเป็นส่วนหนึ่งของการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าให้สามารถกลับคืนสู่ธรรมชาติได้สมบูรณ์ดังเดิม จึงมีปัญหาว่าจะกำหนดหลักเกณฑ์ในการคำนวณมูลค่าทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าเพื่อการฟื้นฟูที่กฎหมายได้ประกาศคุ้มครองและสงวนหวงห้ามไว้อย่างไร

3. ปัญหาวิธีการในการประเมินค่าสินไหมทดแทนที่เป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า

เป็นกรณีที่พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 มาตรา 97 และพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 มาตรา 26/4 หรือประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 วรรคท้าย ซึ่งเป็นบทบัญญัติกฎหมายให้ต้องรับผิดชอบไปถึงค่าสินไหมทดแทนอันเป็นค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูโดยถือว่าเป็นความเสียหายอย่างใด ๆ อันผู้ละเมิดได้ก่อขึ้นนั้นด้วย ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ หรือแนวทางในการประเมินค่าสินไหมทดแทนที่เป็นค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่ถูกทำลาย สูญหาย หรือ

เสียหายไปไว้ และแม้จะกำหนดความรับผิดในค่าใช้จ่ายเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่ถูกทำลาย สูญหาย หรือเสียหายไปตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2562 มาตรา 40 วรรค 2 และในพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2562 มาตรา 87 วรรค 2 ไว้ แต่ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ หรือแนวทางในการประเมินค่าสินไหมทดแทนที่เป็นค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูสภาพธรรมชาติ ระบบนิเวศ ทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพ รวมถึงการกำหนดแนวทางในการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ และสัตว์ป่า ทำให้เกิดความยุ่งยากต่อการกำหนดค่าสินไหมทดแทนอันเป็นค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าให้สอดคล้องกับแนวทางการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่เหมาะสม ถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ เพื่อกำหนดให้เป็นแนวทางเดียวกันสำหรับนำไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องให้เป็นที่ยอมรับของคู่ความในคดี จึงมีปัญหาว่าจะยึดหลักเกณฑ์ วิธีการ หรือแนวทางในการประเมินค่าสินไหมทดแทนที่เป็นค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่ถูกทำลาย สูญหาย หรือเสียหายไปอย่างไร

4. ปัญหาการกำหนดค่าสินไหมทดแทนที่เป็นค่าใช้จ่ายของรัฐอย่างอื่นเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า

เป็นกรณีที่พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 มาตรา 97 และพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 มาตรา 26/4 ไม่มีบทกฎหมายในเรื่องการกำหนดค่าสินไหมทดแทนที่เป็นค่าใช้จ่ายของรัฐอย่างอื่นที่เกี่ยวกับการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าไว้ หรือตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 วรรคท้าย ที่กำหนดให้ต้องรับผิดไปถึงค่าสินไหมทดแทนอันเป็นค่าใช้จ่ายของรัฐอย่างอื่นที่เกี่ยวกับการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่ถือเป็นความเสียหายอย่างใดๆ อันผู้ละเมิดได้ก่อขึ้นนั้นด้วย โดยเป็นลักษณะการให้ความหมายไว้อย่างกว้างทั้งยังขาดความชัดเจนในเรื่องการกำหนดค่าสินไหมทดแทนที่เป็นค่าใช้จ่ายของรัฐอย่างอื่นที่เกี่ยวกับการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า หรือแม้ว่าพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2562 มาตรา 40 วรรค 2 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2562 มาตรา 87 วรรค 2 ได้วางหลักกฎหมายในเรื่องการกำหนดค่าสินไหมทดแทนที่ภาครัฐได้จ่ายไปเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติไว้แล้วก็ตาม แต่รัฐก็มีอำนาจเรียกได้เฉพาะค่าใช้จ่ายที่รัฐได้จ่ายไปในเรื่องดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อฟื้นฟูสภาพธรรมชาติ ระบบนิเวศทรัพยากรธรรมชาติ หรือความหลากหลายทางชีวภาพเท่านั้น ซึ่งยังไม่ครอบคลุมไปถึงค่าใช้จ่ายของรัฐอย่างอื่น ได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานต่างๆ ของรัฐในการประเมินค่าเสียหายและประเมินค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า หรือค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่รัฐได้จ่ายไปในการดำเนินการใดๆ เพื่อให้ได้รับค่าสินไหมทดแทนตามกฎหมาย เช่น ค่าใช้จ่ายที่รัฐจ่ายเป็นค่าทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ค่าใช้จ่ายในการรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินคดีในศาล หรือค่าใช้จ่ายที่เป็นค่าเสียหายอันเกิดจากการใช้งบประมาณของรัฐหรือจากแหล่งเงินทุนอื่นเพื่อใช้สำหรับฟื้นฟูความเสียหายของทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าให้กลับคืนสู่สภาพเดิม ทำให้รัฐต้องมีค่าใช้จ่ายอย่างอื่นดังกล่าว ซึ่งเป็นการเพิ่มภาระงบประมาณของแผ่นดินอีกด้วย จึงมีปัญหาว่ารัฐจะเรียกค่าสินไหมทดแทนที่เป็นค่าใช้จ่ายของรัฐอย่างอื่นที่เกี่ยวกับการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าได้อย่างไร

5. ปัญหาวัตถุประสงค์ของกองทุนสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับการอุดหนุนเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่เสียหายโดยละเมิด

เป็นกรณีที่พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 มาตรา 23 ซึ่งมีวัตถุประสงค์การจ่ายเงินกองทุนสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปเพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในเรื่องการแก้ไขบำบัดน้ำเสียหรือกำจัดของเสียเท่านั้น ไม่รวมไปถึงการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่เสียหายโดยละเมิดไว้ด้วย และแม้จะมีระเบียบคณะกรรมการกองทุนสิ่งแวดล้อมว่าด้วยหลักเกณฑ์เงื่อนไข และวิธีการขอจัดสรรและขอกู้ยืมเงินกองทุนสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2552 ข้อ 21 โดยเป็นการจัดสรรกองทุนในกรณีเหตุฉุกเฉินหรือเหตุภัยอันตรายต่อสาธารณชน ซึ่งไม่รวมไปถึงการอุดหนุนภาครัฐที่เข้ามาขอความช่วยเหลือทางการเงิน ทั้งในข้อ 4 คำว่า “ภัยอันตราย” หมายความว่า อันตรายและความเสียหายอย่างร้ายแรงที่ก่อให้เกิดภาวะมลพิษต่อสาธารณชนอันเนื่องมาจากภัยธรรมชาติหรือมีผู้ทำให้เกิดขึ้น ก็เป็นความหมายอย่างแคบเฉพาะภาวะมลพิษที่เกิดกับสาธารณชนเท่านั้น โดยยังไม่ได้ครอบคลุมไปถึงอันตรายและความเสียหายที่เกิดแก่ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่ถูกทำลาย สูญหาย หรือเสียหายไป ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสภาวะอากาศที่ทำให้โลกร้อนขึ้นได้ ทำให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าไม่สามารถขอรับเงินอุดหนุนจากกองทุนสิ่งแวดล้อมไปใช้ในการบรรเทาหรือแก้ไขความเสียหายโดยการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าได้ และไม่สามารถขอรับเงินอุดหนุนจากกองทุนสิ่งแวดล้อมไปใช้ในกรณีเหตุฉุกเฉินหรือเหตุภัยอันตรายที่เกิดกับทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าซึ่งรัฐจะต้องเข้าไปดำเนินการบรรเทาความเสียหาย หรือไม่สามารถขอรับเงินอุดหนุนจากกองทุนสิ่งแวดล้อมไปใช้ในกรณีที่รัฐมีหน้าที่ตามกฎหมายในการช่วยเหลือ ดูแลหรือรักษาสัตว์ป่า เนื่องจากการที่รัฐต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความจำเป็นนั้นอาจมีเหตุตามสมควรที่ต้องขอรับความช่วยเหลือเพื่อขอรับเงินอุดหนุนจากกองทุนสิ่งแวดล้อม จึงมีปัญหาว่าจะกำหนดวัตถุประสงค์ของกองทุนสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับการให้เงินอุดหนุนแก่รัฐเพื่อนำไปใช้สำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่เสียหายได้อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1 เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับคำสินไหมทดแทนในทางกฎหมายสำหรับการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า
- 2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหากฎหมายของประเทศไทยเกี่ยวกับคำสินไหมทดแทนในทางกฎหมายสำหรับการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า
- 3 เพื่อศึกษากฎหมายของต่างประเทศที่เกี่ยวกับคำสินไหมทดแทนในทางกฎหมายสำหรับการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป และประเทศญี่ปุ่น
- 4 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับคำสินไหมทดแทนในทางกฎหมายสำหรับการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า
- 5 เพื่อหาแนวทางปรับปรุงพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับคำสินไหมทดแทนในทางกฎหมายสำหรับการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าของประเทศไทย

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากผู้วิจัยมุ่งศึกษาปัญหาความสัมพันธ์ในทางกฎหมายสำหรับการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า จึงได้ทำการศึกษาจากปรัชญาสิ่งแวดล้อม (ลิตธิ์ บุญอินทร์, 2555) การยอมรับสิทธิของต้นไม้ (Christopher D. Stone, 1983) และสัตว์ (Tom Regan, 1983) หลักการพื้นฐานทางกฎหมายสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่เสียหายจากการทำลายต่อกฎหมาย ได้แก่ หลักว่าด้วยอำนาจอธิปไตยเหนือทรัพยากรธรรมชาติ หลักสิทธิในสิ่งแวดล้อม (ปัญญา สุทธิบดี, 2542) หลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (อำนาจ วงศ์บัณฑิต, 2562) หลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัด (ประพจน์ คล้ายสุบรรณ, 2550) หลักทรัพย์สินต่อมหาชน (พิเชษฐ์ เมฆานนท์, 2528) หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน (ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, 2526) และหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน (David Hunter and Outhers, 1994) รวมไปถึงหลักสำคัญทางกฎหมายในการกำหนดค่าความเสียหายและค่าสินไหมทดแทนเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ประกอบด้วย หลักความรับผิดชอบเพื่อละเมิด หลักความเสียหาย หลักในการกำหนดค่าเสียหาย หลักในการกำหนดค่าสินไหมทดแทน หลักในการกำหนดมูลค่าของทรัพยากรธรรมชาติ และหลักในการประเมินมูลค่าความเสียหายของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary research) และการวิจัยภาคสนาม (Field Research) แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยกลุ่มหน่วยงานภาครัฐ กลุ่มหน่วยงานภาคเอกชน กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อม จำนวน 8 คน และการสนทนากลุ่ม (Focus group) จำนวน 6 คน ดำเนินการวิจัยตามลักษณะของการเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัยและการวิเคราะห์

เมื่อทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าถูกทำลายนอกจากจะส่งผลกระทบต่อมนุษย์ที่ต้องสูญเสียประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรแล้วยังส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพขาดความสมดุลด้วย จึงจำเป็นต้องกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่เสียหายโดยละเมิด เพื่อให้ผู้ก่อความเสียหายรับผิดชอบในค่าเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดจากการทำลาย สูญหายหรือเสียหายไป รวมไปถึงค่าสินไหมทดแทนที่เป็นค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และเพื่อให้ทรัพยากรเหล่านั้นกลับคืนสู่สภาวะที่มีความหลากหลายทางชีวภาพและเกิดการฟื้นตัวของทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าอย่างสมดุลและยั่งยืน ดังนั้น จากความสำคัญดังกล่าวจึงต้องมีการพัฒนากฎหมายในประเด็นปัญหาต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาการกำหนดมูลค่าเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า

เมื่อพิจารณาในเรื่องการกำหนดราคาหรือมูลค่าของตัวทรัพยากรป่าไม้และมูลค่าของตัวสัตว์ป่าเพื่อการฟื้นฟูนั้น พบว่า ไม่มีบทกฎหมายวางหลักในเรื่องการกำหนดมูลค่าเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า

และแม้จะได้มีการกำหนดมูลค่าของทรัพยากรธรรมชาติตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 มาตรา 40 วรรค 1 โดยให้ถือตามมูลค่าหรือบัญชีรายการที่อธิบดีกำหนดในวรรค 3 ประกอบกับประกาศกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เรื่องการกำหนดมูลค่าทรัพยากรธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน สวนพฤกษศาสตร์ และสวนรุกขชาติ พ.ศ. 2564 ซึ่งเป็นการกำหนดมูลค่าทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่ถูกทำลาย สูญหาย หรือเสียหายไป โดยยังไม่ครอบคลุมไปถึงการกำหนดมูลค่าเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ทำให้ขาดสภาพบังคับทางกฎหมายที่นำมาใช้ในการกำหนดค่าเสียหายและค่าสินไหมทดแทนเพื่อการฟื้นฟูให้ได้รับการชดใช้ได้ นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาจากหลักเกณฑ์ข้อกำหนดต่างๆ ได้แก่ หลักการทางเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม ประกาศกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เรื่องการกำหนดมูลค่าทรัพยากรธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน สวนพฤกษศาสตร์ และสวนรุกขชาติ พ.ศ. 2564 ประกาศกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เรื่องการกำหนดราคาสัตว์ป่า ประกาศ ณ วันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2551 ราคาตลาดแห่งท้องที่ ข้อกำหนดของอัตราราคางานต่อหน่วย กองมาตรฐานงบประมาณ 1 สำนักงบประมาณ หลักเกณฑ์ขององค์การสวนสัตว์ตามระเบียบว่าด้วยการขาย แลกเปลี่ยน และให้สัตว์ พ.ศ. 2555 และประกาศกรมปศุสัตว์ เรื่อง ลักษณะและรายละเอียดของรายการอัตราขั้นสูง-ขั้นต่ำของค่ารักษาพยาบาลและค่าบริการในสถานพยาบาลสัตว์ พ.ศ. 2559 พบว่า อาจนำมาใช้เป็นฐานข้อมูลในการกำหนดหลักเกณฑ์มูลค่าทรัพยากรเพื่อการฟื้นฟู หรืออาจนำมาใช้ประกอบการพิจารณาในการกำหนดมูลค่าทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าเพื่อการฟื้นฟูได้ เช่น ฐานข้อมูลในการกำหนดหลักเกณฑ์มูลค่าทรัพยากรตามหลักการทางเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมในเรื่องต้นทุนที่เป็นมูลค่าของการไม่ได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า เป็นต้น ในขณะที่กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันในภาพรวม คือ จะใช้วิธีการประเมินมูลค่าทรัพยากร โดยประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดมูลค่าและหลักเกณฑ์ในการคำนวณมูลค่าของทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าไว้ในคู่มือ *Damage assessment and restoration handbook* ภายใต้กฎหมาย *The Park System Resource Protection Act* ส่วนสหภาพยุโรปได้กำหนดไว้ภายใต้ *European Commission White Paper on Environmental Liability* และประกาศ *DIRECTIVE 2004/35/CE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 21 April 2004 on Environmental liability with regard to the prevention and remedying of environmental damage* หรือ *ELD* ซึ่งมีข้อดีในด้านความชัดเจนโดยมีรายละเอียดที่จำเป็นเกี่ยวกับการกำหนดมูลค่าทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่ต้องนำมาดำเนินการฟื้นฟูไว้อย่างครบถ้วน อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะว่าควรกำหนดมูลค่าเพื่อการฟื้นฟูโดยคำนึงถึงความเหมาะสมตามสภาพพื้นที่ การดูแลรักษาพันธุ์พืชป่าและพันธุ์สัตว์ป่าที่หายากหรือใกล้สูญพันธุ์ และควรกำหนดค่าใช้จ่ายที่ต้องอาศัยความรู้ทางวิชาการผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านด้วย นอกจากนี้ ในการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอแนะเพิ่มเติมว่าควรกำหนดให้ศาลมีอำนาจในการแก้ไขคำพิพากษาที่กำหนดค่าเสียหายที่เป็นค่าสินไหมทดแทนเพื่อการฟื้นฟูได้ เมื่อปรากฏแก่ศาลในเวลาที่กำหนดว่ามีข้อเท็จจริงของค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูเพิ่มขึ้น เพราะความเสียหายอย่างใด ๆ อาจเกิดขึ้นได้ซึ่งจะมีผลทำให้การฟื้นฟูทรัพยากรนั้นไม่เกิดผลสัมฤทธิ์

ผู้วิจัยเห็นว่า เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการเรียกร้องค่าเสียหายหรือศาลจะได้นำไปเป็นแนวทางในการวินิจฉัย ควรวางหลักเกณฑ์ให้มีสภาพบังคับเป็นกฎหมายเพื่อให้เป็นบรรทัดฐานเดียวกันโดยกำหนดราคาของฐานข้อมูลต่างๆ ที่มีการอ้างอิงราคาจากส่วนราชการและจากราคาตลาดแห่งท้องที่เพื่อให้ได้ราคาที่เหมาะสมและเชื่อถือได้สำหรับนำไปเรียกร้องค่าเสียหายและค่าสินไหมทดแทนเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่เสียหายโดยละเมิด

2. ปัญหาการกำหนดหลักเกณฑ์ในการคำนวณมูลค่าเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า

เมื่อพิจารณาในเรื่องหลักเกณฑ์ในการคำนวณมูลค่าค่าสินไหมทดแทนเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า พบว่า ไม่มีบทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์ในการคำนวณมูลค่าทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าเพื่อการฟื้นฟู นอกจากนี้ ตามมาตรา 87 วรรค 3 แห่งพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 ประกอบกับประกาศกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เรื่องการกำหนดมูลค่าทรัพยากรธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน สวนพฤกษศาสตร์และสวนรุกขชาติ พ.ศ. 2564 ก็เป็นการวางหลักเกณฑ์ในการคำนวณมูลค่าทรัพยากรที่ถูกทำลาย สูญหาย หรือเสียหายไปเท่านั้นซึ่งไม่ครอบคลุมไปถึงการวางหลักเกณฑ์ในการคำนวณมูลค่าทรัพยากรเพื่อการฟื้นฟูแต่อย่างใด ทำให้ขาดสภาพบังคับทางกฎหมายในการนำไปใช้คำนวณค่าสินไหมทดแทนเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าให้ได้รับการชดเชยได้ นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาจากหลักเกณฑ์การคำนวณมูลค่าทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าจากฐานข้อมูลต่างๆ ได้แก่ 1) การคำนวณมูลค่าตามประกาศกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เรื่องการกำหนดมูลค่าทรัพยากรธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน สวนพฤกษศาสตร์ และสวนรุกขชาติ พ.ศ. 2564 2) การคำนวณมูลค่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจากงานวิจัยและพัฒนาแบบจำลองเพื่อประเมินค่าความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมบางประการหลังการทำลายป่าไม้ ของส่วนวิจัยต้นน้ำ สำนักอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช 3) การคำนวณมูลค่าต้นไม้ของกรมทางหลวง สำนักงานภูมิภาคป่าไม้ งานทาง 4) การคำนวณราคากลางไม้ยืนต้นและราคากลางไม้ดอกไม้ประดับของหน่วยงานสำนักสิ่งแวดล้อม สังกัดกรุงเทพมหานคร 5) การคำนวณค่าใช้จ่ายในการรักษาฟื้นฟูสัตว์ป่าที่บาดเจ็บ ตามประกาศกรมปศุสัตว์ เรื่อง ลักษณะและรายละเอียดของรายการอัตราขั้นสูง-ขั้นต่ำของค่ารักษาพยาบาลและค่าบริการในสถานพยาบาลสัตว์ พ.ศ. 2559 และ 6) การคำนวณมูลค่าทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าตามราคาตลาดแห่งท้องที่พบว่า อาจเป็นแนวทางในการใช้ดุลพินิจของศาลเพื่อประกอบการพิจารณาในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าได้อีกแนวทางหนึ่ง โดยที่ศาลจะหยิบยกหลักเกณฑ์ในการคำนวณมูลค่าจากฐานข้อมูลของหน่วยงานรัฐและตามราคาตลาดแห่งท้องที่ที่เชื่อถือได้เพียงหลักเกณฑ์ใดหลักเกณฑ์หนึ่งหรือทุกหลักเกณฑ์รวมกันเพื่อนำมาเปรียบเทียบความถูกต้องให้เป็นธรรมแก่คู่กรณีทั้งสองฝ่าย ในขณะที่กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันในภาพรวม คือ จะใช้วิธีการประเมินมูลค่าทรัพยากร โดยประเทศสหรัฐอเมริกาจะอยู่ในขั้นตอนการเตรียมการของคดี Quick Claim และขั้นตอนของการประเมินความเสียหายของคดี Expedited Assessment และ Comprehensive Assessment ไว้ในคู่มือ Damage assessment and restoration handbook ภายใต้กฎหมาย The Park System Resource Protection Act ส่วนสหภาพยุโรปได้กำหนดไว้ภายใต้ European Commission White Paper on

Environmental Liability และตามประกาศของ DIRECTIVE 2004/35/CE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 21 April 2004 on Environmental liability with regard to the prevention and remedying of environmental damage หรือ ELD ซึ่งมีข้อดีในด้านความชัดเจนโดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการคำนวณมูลค่าและการฟื้นฟูทรัพยากรหรือแนวทางในการดำเนินการประเมินค่าเสียหายและแนวทางการฟื้นฟูที่เหมาะสมไว้ในคู่มือนี้อย่างครบถ้วน และยังได้ครอบคลุมไปถึงหลักเกณฑ์ในการคำนวณค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับการดำเนินการเพื่อการฟื้นฟูความเสียหายด้วย อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะว่าควรคำนึงถึงค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาพันธุ์พืชป่าพันธุ์สัตว์ป่าบางชนิดที่มีค่าใช้จ่ายสูงและให้ค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่มีรายละเอียดตั้งแต่เริ่มเพาะพันธุ์พืชป่าพันธุ์สัตว์ป่าตลอดจนการนำพันธุ์พืชป่าพันธุ์สัตว์ป่าคืนสู่ธรรมชาติมาประกอบการคำนวณมูลค่าเพื่อการฟื้นฟูด้วย นอกจากนี้ในการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะว่าควรนำหลักความสำคัญของชนิดพันธุ์พืชป่าพันธุ์สัตว์ป่าที่หายากหรือใกล้จะสูญพันธุ์หรือมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และระบบนิเวศมาประกอบการคำนวณมูลค่าเพื่อการฟื้นฟูด้วย

ผู้วิจัยเห็นว่า หลักเกณฑ์ในการคำนวณมูลค่าเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าเกิดจากแนวคิดในการอนุรักษ์รักษาพันธุ์พืชป่าไม้และสัตว์ป่าให้สามารถดำรงอยู่ได้ซึ่งจำเป็นต้องมีค่าใช้จ่ายในการขยายพันธุ์พืชป่าพันธุ์สัตว์ป่าที่เสียหาย ได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการหาพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ รวมถึงการดูแลรักษาอนุบาล ค่ายา ค่าอาหาร ตลอดจนการดูแลหลังจากการปล่อยคืนสู่ธรรมชาติ และต้องมีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านให้ความรู้ทางวิชาการ เป็นต้น ซึ่งหลักเกณฑ์เหล่านี้ได้มีการกำหนดไว้เป็นฐานข้อมูลต่างๆ จากหน่วยงานของรัฐ และยังได้กำหนดให้มีการคำนวณจากราคาตลาดแห่งท้องที่ไว้ด้วย จึงควรวางหลักเกณฑ์ให้มีสภาพบังคับเป็นกฎหมายโดยกำหนดราคาที่มีการอ้างอิงจากราคาฐานข้อมูลต่างๆ ทั้งจากหน่วยงานของรัฐและจากภาคเอกชนที่เชื่อถือได้ สำหรับนำไปคำนวณเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายและค่าสินไหมทดแทนเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่เสียหายโดยละเมิด

3. ปัญหาวิธีการในการประเมินค่าสินไหมทดแทนที่เป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า

เมื่อพิจารณาเรื่องหลักเกณฑ์ วิธีการ หรือแนวทางในการประเมินค่าสินไหมทดแทนที่เป็นค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่เสียหายโดยละเมิด รวมถึงการกำหนดแนวทางในการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า พบว่า ยังไม่มีการวางหลักเกณฑ์ไว้แต่อย่างใด ทำให้ขาดความชัดเจนเกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์ในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าสำหรับนำไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาถึงกฎหมายหรือระเบียบอื่นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1) ระเบียบของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ว่าด้วยมาตรการควบคุม ตรวจสอบ และเร่งรัดการดำเนินคดีแพ่ง คดีปกครอง และคดีล้มละลาย พ.ศ. 2546 เกี่ยวกับการสรุปข้อเท็จจริงและรายละเอียดเกี่ยวกับการกระทำความผิด 2) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการประสานงานเพื่อบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2550 เกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูล ร่วมพิสูจน์ค้นหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับค่าเสียหาย จำนวนผู้เสียหาย มูลค่าความเสียหายที่

เกิดขึ้น และพยานหลักฐานอื่นๆ 3) ประกาศกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เรื่อง การกำหนดมูลค่าของทรัพยากรธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน สวนพฤกษศาสตร์ และสวนรุกขชาติ พ.ศ. 2564 เกี่ยวกับการกำหนดมูลค่าความเสียหายและหลักเกณฑ์ในการคำนวณมูลค่าความเสียหายของทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่เสียหายไปโดยละเมิด 4) ข้อกำหนดของอัตราราคางานต่อหน่วย กองมาตรฐานงบประมาณ 1 สำนักงบประมาณ ธันวาคม 2564 เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคากลางที่เป็นค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูบำรุงรักษาป่าและงานบำรุงระบบนิเวศ 5) พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 มาตรา 16 วรรคท้าย เกี่ยวกับการกำหนดอัตราราคาใช้จ่าย การชำระค่าใช้จ่ายในการดูแลสัตว์ป่า เพื่อเป็นแนวทางในการฟื้นฟูรักษาสัตว์ป่า และ 6) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการประสานงานเพื่อบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2550 เกี่ยวกับการรวบรวมมูลค่าความเสียหาย พบว่า มาจากกฎหมายหลายฉบับที่แตกต่างกัน ทำให้มีปัญหาการนำไปใช้ในการกำหนดมูลค่าความเสียหายอันเป็นค่าสินไหมทดแทนที่เป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการฟื้นฟูและการนำไปเป็นแนวทางในการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า เนื่องจากในการคำนวณมูลค่าความเสียหายที่ได้รับทั้งหมดต้องระบุรายละเอียดหลักเกณฑ์การคำนวณและเอกสารอ้างอิงประกอบการคำนวณซึ่งต้องอ้างอิงหลักเกณฑ์หรือแนวทางต่าง ๆ จากบทกฎหมายหลายฉบับที่แตกต่างกันอาจส่งผลให้การปฏิบัติหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่สามารถยึดถือปฏิบัติให้เป็นแนวทางเดียวกันได้ ในขณะที่ประกาศกระทรวงมหาดไทยของประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการกำหนดมาตรการเพื่อเตรียมการก่อนการประเมินมูลค่าความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมโดยพิจารณาถึงความเป็นไปได้ที่ทรัพยากรธรรมชาติที่อาจได้รับผลกระทบจากการทำความเสียหาย ศึกษาการกำหนดมาตรการที่ใช้ในการทำแผน รวมถึงแนวทางที่ใช้ในการประเมินความเสียหาย สำรวจ และทำการประเมินมูลค่าความเสียหายรวมถึงการกำหนดแนวทางชดเชยหรือเยียวยาความเสียหายโดยการจัดทำและเสนอรายงานการประเมินมูลค่าความเสียหายต่อผู้ต้องรับผิดชอบ เป็นแนวทางการชดเชยและเยียวยาความเสียหายรวมถึงการปรับปรุงแผนการฟื้นฟูความเสียหายโดยนำคู่มือ Damage Assessment and Restoration Handbook ภายใต้กฎหมาย The Park System Resource Protection Act นี้มาใช้ในการบริหารจัดการคดีให้เหมาะสมโดยได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับผู้ก่อให้เกิดความเสียหาย ความเสียหายที่เกิดขึ้น ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการประเมิน การฟื้นฟู รวมถึงวิธีการฟื้นฟูโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการฟื้นฟู ค่าใช้จ่ายที่เหมาะสม ประเมินค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูและจัดการรายงานการฟื้นฟูให้มีค่าชดเชยการฟื้นฟู ซึ่งเป็นมูลค่าทดแทนการสูญเสียประโยชน์ที่ได้ระหว่างการฟื้นฟูทรัพยากรอันได้แก่ ประโยชน์ของทรัพยากรที่มีต่อมนุษย์หรือระบบนิเวศ รวมถึงให้มีขั้นตอนการวางแผนและการดำเนินการฟื้นฟูไว้ด้วย ข้อดีคือมีรายละเอียดที่เกี่ยวกับการกำหนดลำดับขั้นตอนการประเมิน การกำหนดค่าความเสียหายของมูลค่าทรัพยากรและการคำนวณมูลค่าทรัพยากรที่เกิดความเสียหายขึ้น ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการประเมิน การฟื้นฟู วิธีการฟื้นฟู รวมถึงหลักเกณฑ์ในการคำนวณค่าใช้จ่ายเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่เสียหายไว้อย่างครบถ้วนเพื่อให้มั่นใจว่าการดำเนินการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าได้เป็นไปอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ในขณะที่ประเทศญี่ปุ่นได้วางหลักเกณฑ์ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานในการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติที่ให้ความสำคัญกับหลักการพื้นฐานทางกฎหมายสิ่งแวดล้อมไว้ในกฎหมาย Law for the Promotion of Nature Restoration เช่น แผนการดำเนินงานของโครงการฟื้นฟูธรรมชาติในมาตรา 9 เป็น

ต้น ข้อดีคือเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์ในการประเมินการฟื้นฟูให้เป็นไปตามกรอบของหลักการพื้นฐานทางกฎหมายสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี จากการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะว่าควรกำหนดแนวทางการประเมินเพื่อเก็บรวบรวมพยานหลักฐานและสรุปค่าความเสียหาย ค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูโดยกำหนดหลักเกณฑ์ตามลักษณะของความเสียหายและสภาพความรุนแรงของความเสียหาย ทั้งให้หน่วยงานของรัฐกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ หรือแนวทางในการประเมินความเสียหายและประเมินค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าด้วย นอกจากนี้ ในการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะว่าควรมีการจัดทำคู่มือในการประเมินค่าเสียหายที่เกิดแก่ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าและหลักเกณฑ์ในการประเมินค่าสินไหมทดแทนเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่เสียหายโดยละเมิด รวมถึงหลักเกณฑ์ของการกำหนดแนวทางในการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่เสียหายโดยละเมิดด้วย

ผู้วิจัยเห็นว่า เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติในการแสวงหาพยานหลักฐาน การรับรู้ถึงสภาพความเสียหาย และรับรู้ถึงการกระทำโดยละเมิดตลอดจนการกำหนดค่าเสียหายและแนวทางการฟื้นฟู ทั้งเพื่อประโยชน์ต่อการนำไปใช้ของเจ้าหน้าที่ให้เป็นแนวปฏิบัติอย่างเดียวกัน ควรจัดทำคู่มือกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ หรือแนวทางในการประเมินค่าสินไหมทดแทนที่เป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า โดยนำแนวทางของประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีการใช้คู่มือ Damage Assessment and Restoration Handbook มาปรับใช้เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่มีข้อสรุปเดียวกันมาใช้ประกอบสำนวนคดี

4. ปัญหาการกำหนดค่าสินไหมทดแทนที่เป็นค่าใช้จ่ายของรัฐอย่างอื่นเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า

เมื่อพิจารณาสภาพบังคับของกฎหมายในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าในเรื่องค่าใช้จ่ายอย่างอื่นที่เป็นค่าใช้จ่ายของรัฐที่เกี่ยวกับการกำหนดค่าความเสียหายโดยการประเมินหรือการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเมื่อไม่ได้รับการชำระชดใช้จากผู้กระทำละเมิด และความเสียหายที่เกิดขึ้นกับหน่วยงานของรัฐที่ต้องรับภาระหนี้จากแหล่งเงินทุนอื่น พบว่า ยังไม่มีบทกฎหมายวางหลักไว้ ทำให้ไม่สามารถเรียกร้องให้มีการชำระชดใช้ค่าสินไหมทดแทนที่รัฐต้องใช้จ่ายไปอย่างอื่นเกี่ยวกับการฟื้นฟูได้ในขณะที่กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันในภาพรวม คือ มีการกำหนดค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟู และค่าใช้จ่ายในการประเมินความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมไว้ด้วย โดยประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดไว้ตามกฎหมาย 54 U.S. Code กฎหมาย The Park System Resource Protection Act และในคำสั่ง DIRECTOR'S ORDER #14 RESOURCE DAMAGE ASSESSMENT AND RESTORATION ส่วนสหภาพยุโรปกำหนดค่าใช้จ่ายในการดำเนินการตามกฎหมายไว้ตามประกาศ DIRECTIVE 2004/35/CE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 21 April 2004 on Environmental liability with regard to the prevention and remedying of environmental damage หรือ ELD มาตรา 2 (16) ซึ่งมีข้อดีในด้านความชัดเจนของเนื้อหาเกี่ยวกับการเพิ่มข้อกำหนดความรับผิดชอบทางแพ่งไว้ครอบคลุมไปถึงค่าใช้จ่ายของรัฐอย่างอื่นที่เกิดขึ้นจริงสำหรับการดำเนินการเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี จากการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะว่าค่าใช้จ่ายอย่างอื่นให้รวมไปถึงค่าดำเนินการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินคดีในศาลด้วย และควรปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการ

จัดการ เก็บรักษา และใช้เงินค่าสินไหมทดแทนเพื่อการฟื้นฟูนี้ให้เป็นเงินนอกงบประมาณแผ่นดินและให้หน่วยงานของรัฐเป็นผู้เสียหายในการฟ้องคดีแพ่งด้วย นอกจากนี้ ในการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะเพิ่มเติมว่าควรกำหนดกรอบกฎหมายให้สถานะทางกฎหมายของค่าสินไหมทดแทนเพื่อการฟื้นฟูนี้ให้มีความแตกต่างกับการเรียกค่าเสียหายของมูลค่าทรัพย์สินที่ถูกล่ามลาย เช่น การกำหนดให้ศาลมีอำนาจในการแก้ไขคำพิพากษาที่กำหนดค่าเสียหายที่เป็นค่าสินไหมทดแทนเพื่อการฟื้นฟูได้เมื่อปรากฏแก่ศาลในเวลาที่กำหนดว่ามีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูเพิ่มขึ้น เพราะความเสียหายอย่างใด ๆ อาจเกิดขึ้นได้ซึ่งจะมีผลทำให้การฟื้นฟูทรัพย์สินป่าไม้และสัตว์ป่าไม่เกิดผลสัมฤทธิ์

ผู้วิจัยเห็นว่า เมื่อมีการกระทำละเมิดต่อทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าจนได้รับความเสียหาย นอกจากจะกำหนดค่าเสียหายจากมูลค่าทรัพย์สินที่ถูกล่ามลาย สูญหาย หรือเสียหายไป และค่าใช้จ่ายที่เป็นค่าเสียหายเพื่อการฟื้นฟูตามหลักความรับผิดชอบของผู้กระทำละเมิดแล้ว เมื่อผู้ทำละเมิดไม่รับผิดชอบค่าใช้จ่ายและค่าสินไหมทดแทนเพื่อการฟื้นฟูจนเป็นเหตุให้รัฐต้องใช้อำนาจตามกฎหมายในการออกมาตรการบังคับให้ผู้ทำละเมิดต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่าย เช่น ค่าใช้จ่ายในการประเมินค่าเสียหาย ค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟู ค่าใช้จ่ายที่รัฐต้องดำเนินการฟ้องคดี ตลอดจนค่าใช้จ่ายที่รัฐต้องรับภาระหนี้เพื่อนำมาใช้ในการฟื้นฟู ซึ่งล้วนแต่เป็นค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นเป็นผลโดยตรงจากผู้กระทำละเมิดที่ไม่ยอมปฏิบัติตามการชำระหนี้แก่รัฐ จึงควรกำหนดให้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการฟื้นฟูให้หมายความรวมถึงค่าใช้จ่ายอย่างอื่นที่รัฐต้องใช้จ่ายไปอันเนื่องมาจากการไม่ยอมชำระหนี้ของผู้ทำละเมิดตามหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการจัดการค่าสินไหมทดแทนควรกำหนดมาตรการในการจัดการ เก็บรักษา และใช้เงินค่าสินไหมทดแทนเพื่อการฟื้นฟูนี้เป็นเงินนอกงบประมาณแผ่นดินเพราะเป็นช่องทางกฎหมายที่ให้หน่วยงานของรัฐสามารถนำไปใช้จ่ายในการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าได้โดยตรงและให้หน่วยงานของรัฐเป็นผู้เสียหายในการฟ้องคดีเรียกค่าเสียหายทางแพ่งเพื่อเพิ่มอำนาจตามกฎหมายในการเรียก เก็บ รักษา ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการฟื้นฟูนี้

5. ปัญหาวัตถุประสงค์ของกองทุนสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับการอุดหนุนเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่เสียหายโดยละเมิด

เมื่อพิจารณาถึงกองทุนสิ่งแวดล้อม พบว่า กองทุนสิ่งแวดล้อมเป็นทุนหมุนเวียนที่เป็นกลไกทางการเงินเพื่อการสนับสนุนในลักษณะอุดหนุนให้มีระบบบำบัดอากาศเสีย น้ำเสีย และระบบกำจัดของเสีย ควบคุมบำบัดและขจัดมลพิษ รวมทั้งกิจกรรมใดๆ เพื่อส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 23 ซึ่งบทกฎหมายดังกล่าวไม่ได้กำหนดวัตถุประสงค์ให้การอุดหนุนช่วยเหลือทางการเงินเพื่อนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่เสียหายโดยละเมิดที่อาจส่งผลกระทบต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศหรือปริมาณฝุ่นละอองในอากาศที่เพิ่มขึ้น ทำให้ขาดความชัดเจนในเรื่องสภาพบังคับทางกฎหมายที่ไม่เปิดช่องให้กองทุนสิ่งแวดล้อมมาช่วยเหลืออุดหนุนทางการเงินแก่หน่วยงานของรัฐซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการรับผิดชอบฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่เสียหายโดยละเมิด ในขณะที่กองทุน The CERCLA Superfund ซึ่งอยู่ภายใต้กฎหมาย Comprehensive Environmental Response, Compensation, and Liability Act และกองทุน Restoration Fund ที่อยู่ภายใต้คำสั่ง DIRECTOR'S ORDER 14# RESOURCE DAMAGE ASSESSMENT AND RESTORATION ของประเทศ

สหรัฐอเมริกา นั้น นอกจากจะมีวัตถุประสงค์ให้จ่ายเงินเพื่อการบำบัดความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมแล้ว ก็ยังมีวัตถุประสงค์ให้จ่ายเงินเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ค่าใช้จ่ายใน ประเมินความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม และให้อำนาจในการใช้เงินกองทุนเพื่อการประเมินและการดำเนินการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีข้อกำหนดให้ใช้เงินที่รับจากการเรียกร้องค่าเสียหายสำหรับการฟื้นฟูเพื่อการทดแทนหรือเพื่อได้รับทรัพยากรที่เทียบเท่ากัน ข้อดีคือมีความชัดเจนโดยได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้อย่างครอบคลุมไปถึงการให้เงินอุดหนุนเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่เสียหายไว้ด้วย อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์เจาะลึก ผู้ทรงคุณวุฒิมีข้อเสนอแนะว่าควรนำเงินอุดหนุนจากกองทุนสิ่งแวดล้อมไปใช้ประโยชน์ในการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่เสียหายโดยละเมิดด้วย และควรกำหนดให้หน่วยงานของรัฐนำเงินค่าสินไหมทดแทนนี้ไปคืนเงินอุดหนุนกองทุนสิ่งแวดล้อมได้ นอกจากนี้ ในการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะว่าในกรณีที่หน่วยงานของรัฐมีความจำเป็นต้องใช้เงินเพื่อนำไปใช้จ่ายในการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าตามความเหมาะสม และมีความจำเป็นที่ต้องดำเนินการฟื้นฟูก่อนจะได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทนเพื่อการฟื้นฟู หากหน่วยงานของรัฐเห็นว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นอาจไปกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับสภาวะอากาศหรือมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิโลกให้ร้อนขึ้น ก็ควรได้รับความช่วยเหลือทางการเงินจากแหล่งเงินทุนอื่นที่เกี่ยวข้องกับการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

ผู้วิจัยเห็นว่า เมื่อมีความจำเป็นในการฟื้นฟูและเพื่อประโยชน์ในการรักษาทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่เสียหายโดยละเมิดให้มีความอุดมสมบูรณ์ยั่งยืนสืบต่อไป ควรกำหนดวัตถุประสงค์ในการได้รับเงินอุดหนุนใช้เงินกองทุนสิ่งแวดล้อมให้ครอบคลุมไปถึงการให้เงินอุดหนุนแก่โครงการการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่เสียหายโดยละเมิดที่อาจส่งผลกระทบต่อสภาพภูมิอากาศหรือการเพิ่มขึ้นของฝุ่นละออง โดยอาจจะให้มีการแก้ไขข้อกำหนดการให้เงินอุดหนุนจากกองทุนสิ่งแวดล้อมและให้กองทุนสิ่งแวดล้อมสามารถรับชำระเงินอุดหนุนคืนให้เป็นเงินอื่น ๆ ที่เป็นเงินค่าเสียหายหรือเงินค่าสินไหมทดแทนเพื่อการละเมิดจากการชดเชยในความเสียหายต่อทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าได้

บทสรุป

การฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าเป็นการสร้างโลกที่เสียหายให้กลับมาเป็นโลกที่สวยงามมีสภาพธรรมชาติ ระบบนิเวศทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพที่มีความอุดมสมบูรณ์ก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านสิ่งแวดล้อมที่ดีและมีความมั่นคงทางสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนเพื่อส่งต่อไปให้กับคนในรุ่นถัดไปด้วย แนวทางการฟื้นฟูที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ซึ่งบทกฎหมายเกี่ยวกับการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่เสียหายโดยละเมิดตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2562 มาตรา 40 วรรค 2 หรือพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2562 มาตรา 87 วรรค 2 รวมถึงกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องยังไม่ได้กำหนดมูลค่าเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า หลักเกณฑ์ในการคำนวณมูลค่าเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า และวิธีการในการประเมินค่าสินไหมทดแทนที่เป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า รวมถึงค่าสินไหมทดแทนที่เป็นค่าใช้จ่ายของรัฐอย่างอื่นเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ตลอดจนกำหนดวัตถุประสงค์ของกองทุนสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับการอุดหนุนเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่

เสียหายโดยละเมิด รวมถึงมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการ เก็บรักษา และใช้เงินค่าสินไหมทดแทน เพื่อการฟื้นฟูนี้ และการกำหนดให้หน่วยงานของรัฐเป็นผู้เสียหายเฉพาะในการฟ้องคดีแพ่ง จึงอาจมีปัญหาในการโต้แย้งความคิดเห็นในเนื้อหาหรือสภาพบังคับทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการเงินค่าสินไหมทดแทนเพื่อการฟื้นฟู และยังไม่มียุทธศาสตร์บังคับทางกฎหมายเพื่อแก้ปัญหาในการใช้เงินอุดหนุนที่นำมาฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ และสัตว์ป่าที่เสียหายโดยละเมิดอันอาจกระทบต่อสถานะโลกร้อนและฝุ่นละอองในอากาศ

ข้อเสนอแนะ

1) ควรเพิ่มเติมการกำหนดมูลค่าทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าเพื่อการฟื้นฟูรวมถึงหลักเกณฑ์ในการคำนวณมูลค่าตามหลักการทางเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมหรือจากฐานข้อมูลราคาตาม (1) ประกาศกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เรื่องการกำหนดมูลค่าทรัพยากรธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน สวนพฤกษศาสตร์ และสวนรุกขชาติ พ.ศ. 2564 (2) ประกาศกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เรื่องการกำหนดราคาสัตว์ป่า ประกาศ ณ วันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2551 (3) ราคากลางแห่งท้องที่ (4) ระเบียบองค์การสวนสัตว์ ว่าด้วยการขาย แลกเปลี่ยน และให้สัตว์ พ.ศ. 2555 (5) ค่าใช้จ่ายในเรื่องงานปลูกป่าและงานบำรุงป่าตามข้อกำหนดของอัตราราคางานต่อหน่วย กองมาตรฐานงบประมาณ 1 สำนักงบประมาณ หรือค่าใช้จ่ายเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และการกำหนดราคากลางไม้ยืนต้นไม้ดอกไม้ประดับของสำนักสิ่งแวดล้อมสังกัดกรุงเทพมหานคร หรือมูลค่าต้นไม้ของกรมทางหลวงโดยสำนักงานภูมิ สถาปัตยกรรมทาง (6) งานวิจัยและพัฒนาแบบจำลองเพื่อประเมินค่าความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมบางประการหลังการทำลายป่าไม้ของสวนวิจัยต้นน้ำ สำนักอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และ (7) ค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูรักษาสัตว์ป่าที่บาดเจ็บ ตามประกาศกรมปศุสัตว์ เรื่อง ลักษณะและรายละเอียดของรายการอัตราขั้นสูง-ขั้นต่ำของค่ารักษาพยาบาลและค่าบริการในสถานพยาบาลสัตว์ พ.ศ.2559 ที่เป็นค่าใช้จ่ายในการรักษาฟื้นฟูสัตว์ป่าที่บาดเจ็บ เป็นประกาศกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 40 วรรค 3 แห่งพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2562

2) ควรกำหนดหลักความสำคัญของ (1) ชนิดพันธุ์พืชป่าพันธุ์สัตว์ป่าที่หายากหรือใกล้จะสูญพันธุ์ (2) ชนิดพันธุ์พืชป่าพันธุ์สัตว์ป่าตามที่กฎหมายได้ประกาศคุ้มครองและสงวนหวงห้ามไว้ (3) ชนิดพันธุ์พืชป่าพันธุ์สัตว์ป่าตามความสำคัญทางประวัติศาสตร์และระบบนิเวศ และ (4) ชนิดพันธุ์พืชป่าพันธุ์สัตว์ป่าตามความเสี่ยงต่ออัตราการรอดชีวิตในขั้นตอนการฟื้นฟู ดูแล รักษา เพื่อประกอบในการคำนวณมูลค่าเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าด้วย เป็นประกาศกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 40 วรรค 3 แห่งพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2562

3) ควรยกเลิกข้อความตามมาตรา 40 วรรค 2 แห่งพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2562 และตามมาตรา 87 วรรค 2 แห่งพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 แล้วให้ใช้ข้อความว่า ค่าเสียหายให้หมายความรวมถึง ค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูสภาพธรรมชาติ ระบบนิเวศทรัพยากรธรรมชาติ หรือความหลากหลายทางชีวภาพนั้นด้วย และ (1) ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานต่าง ๆ ของรัฐในการประเมินความเสียหายและประเมินค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูเยียวยาผลกระทบต่อทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า สิ่งแวดล้อม และระบบ

นิเวศ (2) ค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่รัฐได้จ่ายไปในการดำเนินการใดๆ เพื่อให้ได้รับค่าสินไหมทดแทนตามกฎหมาย เช่น ค่าใช้จ่ายที่รัฐจ่ายเป็นค่าทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ค่าใช้จ่ายในการรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินคดีในศาล (3) ค่าเสียหายอันเกิดจากการใช้งบประมาณของรัฐหรือจากแหล่งเงินทุนอื่น เพื่อใช้ฟื้นฟูความเสียหายของทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าให้กลับคืนสู่สภาพเดิม เป็นมาตรา 26/4 วรรค 2 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 และไว้ในมาตรา 40 วรรค 2 แห่งพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2562 และไว้ในมาตรา 87 วรรค 2 แห่งพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2562

4) ควรกำหนดให้เงินกองทุนสิ่งแวดล้อมให้ใช้จ่ายเพื่อกิจการในการให้เงินช่วยเหลือและอุดหนุนกิจการใด ๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือเป็นเงินช่วยเหลือและอุดหนุนสำหรับการดำเนินการในการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่เสียหายโดยละเมิด เพื่อรักษาสภาพภูมิอากาศและช่วยลดมลภาวะฝุ่นละออง ตามที่คณะกรรมการกองทุนเห็นสมควรและโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ไว้ในมาตรา 23(4) แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535

5) ควรเพิ่มเติมกำหนดมาตรการให้หน่วยงานของรัฐมีอำนาจหน้าที่ในการจัดการ เก็บรักษา และใช้เงินค่าสินไหมทดแทนที่ได้รับการชำระคดีใช้ไม่ต้องนำส่งคลังเป็นรายได้แผ่นดิน และให้เก็บรักษาไว้เป็นเงินสำหรับใช้ในการนำไปใช้จ่ายเพื่อการฟื้นฟูสภาพธรรมชาติ ระบบนิเวศทรัพยากรธรรมชาติ หรือความหลากหลายทางชีวภาพที่เสียหายโดยละเมิดเท่านั้น หรือนำเงินไปคืนเงินอุดหนุนให้กับแหล่งเงินทุนอื่นที่ได้นำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่เสียหายโดยละเมิด เป็นมาตรา 26/4 วรรค 3 ไว้ในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 และเป็นมาตรา 40 วรรค 4 ไว้ในพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2562 และเป็นมาตรา 87 วรรค 5 ไว้ในพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2562

6) ควรกำหนดให้กรมป่าไม้เป็นผู้เสียหายในการฟ้องคดีแพ่งไว้ในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 เป็นมาตรา 26 วรรค 4 และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชเป็นผู้เสียหายในการฟ้องคดีแพ่งไว้ในพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2562 เป็นมาตรา 40 วรรค 5

7) ควรให้มีการจัดทำคู่มือในการประเมินความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจากการถูกทำลาย สูญหาย หรือเสียหายไปโดยละเมิดต่อกฎหมาย โดยการกำหนดหลักเกณฑ์ ขั้นตอน วิธีการ หรือแนวทางต่างๆ ในการประเมินความเสียหาย แนวทางในการประเมินค่าสินไหมทดแทนที่เป็นค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่ถูกทำลาย สูญหาย หรือเสียหายไป และแนวทางในการฟื้นฟูตามที่เห็นสมควร เพื่อให้หน่วยงานของรัฐนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเป็นแนวทางเดียวกันกับสภาพพื้นที่ที่เสียหายจริงต่อไป เป็นประกาศกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 40 วรรค 3 แห่งพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2562

เอกสารอ้างอิง

คำพิพากษาศาลฎีกาคดีหมายเลขแดงที่ อ.63/2562.

ประกาศกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เรื่องการกำหนดมูลค่าทรัพย์สินทางวัฒนธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน สวนพฤกษศาสตร์ และสวนรุกขชาติ พ.ศ. 2564. ค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2567, จาก <https://portal.dnp.go.th/DNP/FileSystem/download?uuid=5f260f48-efcd-4a45-b8d2-7c110f41d82f.pdf>

ประพจน์ คล้ายสุบรรณ. (2550). แนวคิด ทฤษฎี และหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องในคดีสิ่งแวดล้อม. วารสารวิชาการศาลปกครอง, 7 (2), 23.

ปัญญา สุทธิบัติ. (2542). รายงานการวิจัย เรื่อง การเรียกร้องค่าเสียหายในคดีสิ่งแวดล้อมศึกษาเฉพาะกรณี เอกชนเป็นผู้เสียหาย. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.

ปาริชาติ มั่นสกุล. (2560). ข้อพิจารณาบางประการเกี่ยวกับค่าเสียหายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม. ดุลพาท, 64 (2), 127-130.

พิเชษฐ์ เมลาณนท์. (2528). หน่วยที่ 2 บทบาทของกฎหมายในการควบคุมและจัดระเบียบสิ่งแวดล้อม ใน เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายสิ่งแวดล้อม หน่วยที่ 1-7. มหาวิทยาลัยสุโขทัย: นนทบุรี.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2526). หลักการพัฒนาชุมชนและหลักการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร: ไทยอนุเคราะห์. ระเบียบคณะกรรมการกองทุนสิ่งแวดล้อมว่าด้วยหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการขอจัดสรรและขอกู้ยืมเงินกองทุนสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2552. ค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2567, จาก https://dl.parliament.go.th/bitstream/handle/20.500.13072/128239/SOP-DIP_P_1267387_0001.pdf?sequence=1

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. ค้นเมื่อ 9 มีนาคม 2567, จาก <https://www.ocs.go.th/council-of-state/#/public/doc/K2RWdWU3VW11STZ0S3ZybDVEQkdxdz09>

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507. ค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2567, จาก <https://www.ocs.go.th/council-of-state/#/public/doc/YkswVjJ4dE0rR0pVS2hWR2N3V2lrQT09>

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2562. ค้นเมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2567, จาก <https://www.ocs.go.th/council-of-state/#/public/doc/ejBpR3RxcTZnVmZWb2hORkhVSEdRZz09>

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535. ค้นเมื่อ 3 มีนาคม 2567, จาก <https://www.ocs.go.th/council-of-state/#/public/doc/SXU5bUYyN0w1Z29BeTZ4UVc4bXZXdz09>

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2562. ค้นเมื่อ 9 มีนาคม 2567, จาก <https://www.ocs.go.th/council-of-state/#/public/doc/Q0hUY01wL3dVTHFnL2F5bXQwV0Jidz09>

- สิทธิ บุญอินทร์. (2555). ปรัชญาสิ่งแวดล้อม. วารสารราชบัณฑิตยสถาน, 37 (3), 182-188.
- อำนาจ วงศ์บัณฑิต. (2562). กฎหมายสิ่งแวดล้อม (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. (2554). กฎหมายว่าด้วยความเสียหายทางสิ่งแวดล้อม ความรับผิดชอบทางแพ่ง การชดเชย เยียวยา และการระงับข้อพิพาท (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Christopher D. Stone. (1983). Should Tress Have Standing ?-Toward Legal Rights for Natural Objects, 45 s. Cal. L. Rev. 450.
- David Hunter and Outhers. (1994). Concepts and Principles of International Environmental Law : An Introduction, UNEP; Geneva.DIRECTIVE 2004/35/CE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 21 April 2004 on environmental liability with regard to the prevention and remedying of environmental damage. Retrieved February 20, 2024, From <https://eurlex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32004L0035>.EUROPEAN COMMISSION DIRECTORATE-GENERAL ENVIRONMENT. (2001). STUDY ON THE VALUATION AND RESTORATION OF DAMAGE TO NATURAL RESOURCES FOR THE PURPOSE OF ENVIRONMENTAL LIABILITY B4-3040/2000/265781/MAR/B3 Final Report By Macalister Elliott and Partners Ltd.
- Law for the Promotion of Nature Restoration (Law No. 148, December 11, 2002). Retrieved February 5, 2024, from <http://faolex.fao.org/docs/pdf/jap50709.pdf>.
- National Park Service U.S Department of interior. (2003). "Damage assessment and restoration handbook". Retrieved March 9, 2024, From http://www.fws.gov/contaminants/FWS_OSCP_05/fwscontingencyappendices/P-NationalParkServiceManual/DO14_Handbook.pdf.
- The Park System Resource Protection Act. Retrieved February 1, 2024, from <https://www.govinfo.gov/content/pkg/USCODE-2014-title54/html/USCODE-2014-title54-subtitleI-divsnA-chap1007.htm>
- Tom Regan. (1983). The Case for Animal Rights. United States: University of California press. United States Department of the Interior NATIONAL PARK SERVICE 1894 C Street, N.W. Washington, D.C. 20240 DIRECTOR'S ORDER 14 RESOURCE DAMAGE ASSESSMENT AND RESTORATION Approved: A. Durand Jones Acting Director Effective Date: September 28, 2004 Sunset Date: September 30, 2008. Retrieved February 18, 2024, From https://www.nps.gov/subjects/policy/upload/DO_14_9-28-2004.pdf.

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน
กรณีศึกษาเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
Public Participation in Livable and Sustainable City Development
A Case Study of Pak Kret City Municipality, Nonthaburi Province

กัณกร ธนะวิกิทธิ และ อรนันท์ กลันทปุระ
Kannaporn Tanawikasitand Oranan Gluntapura

สาขารัฐศาสตร์ ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Political Science Department of Political Science and Public Administration
Kasetsart University
E-mail : tn.kannaporn@gmail.com

วันที่รับบทความ : 20 มีนาคม 2567, วันที่แก้ไขบทความ ครั้งที่ 1 : 24 เมษายน 2567

วันที่ตอบรับการตีพิมพ์ : 8 พฤษภาคม 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และเพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชน จำนวน 400 คน ที่อาศัยในเขตพื้นที่เทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับค่าสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทำการทดสอบโดยใช้ค่าสถิติทดสอบ t-test ในการเปรียบเทียบความแตกต่าง ของค่าเฉลี่ย 2 กลุ่มตัวอย่าง และใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) สำหรับความแตกต่างค่าเฉลี่ยมากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป หากพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จะทำการทดสอบด้วยวิธี Fisher's least significant difference (LSD) ในการทดสอบความแตกต่างรายคู่ โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรีในการพัฒนาเมืองให้น่าอยู่อย่างยั่งยืน ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านการรับผลประโยชน์ มากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการดำเนินการ ด้านการตัดสินใจ และน้อยที่สุด คือ ด้านการติดตามประเมินผล ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มี ระดับการศึกษา อาชีพ และระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่ที่ต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองให้น่าอยู่อย่างยั่งยืนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม,การพัฒนาเมืองน่าอยู่,อย่างยั่งยืน

Abstract

The objectives of this study are to examine the level of public participation in the development of a livable and sustainable city of Pak Kret City Municipality, Nonthaburi

Province, and compare public participation in the development of a livable and sustainable city of Pak Kret City Municipality, Nonthaburi Province classified by personal factors.

The sample consisted of 400 residents living in Pak Kret City Municipality area using stratified sampling. A questionnaire was used as an instrument to collect data. Statistics used in data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test to compare the differences in means of 2 groups, and one-way ANOVA to compare differences in means of more than 2 groups. If a statistically significant difference was found at the 0.05 level, it would be tested using Fisher's least significant difference (LSD) method to test pairwise differences, with the statistical significance set at the 0.05 level.

The findings reveal that the overall participation of the residents in Pak Kret City Municipality, Nonthaburi Province, in developing a livable and sustainable city was at a moderate level. With the level of participation in receiving the most benefits followed by participation in operations participation. The aspect of participation in decision making and the least participation in the evaluation, From the hypothesis testing, it was found that those with different levels of education, occupations, and periods of living in the areas participated in developing a livable and sustainable city differently at the 0.05 level of significance.

Keywords: Public Participation, Livable, Sustainable City

บทนำ

ปัจจุบันการขยายตัวของเมืองมีแนวโน้มสูงขึ้น ตามรายงานการศึกษาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรและข้อเสนอเชิงนโยบายต่อการพัฒนาประเทศ ของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ร่วมกับสถาบันวิจัยประชากรและสังคมมหาวิทยาลัยมหิดล มีการคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2553 – 2583 พบว่า ประชากรของประเทศไทยที่อาศัยในเขตเมืองเพิ่มมากขึ้นจากร้อยละ 43.4 ในปี พ.ศ. 2553 เป็นร้อยละ 74.3 ใน พ.ศ. 2583 ทั้งนี้ มีการเพิ่มสัดส่วนของประชากรเมืองในทุกภูมิภาค (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562) การที่ประชากรเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากในเขตเมืองนำมาสู่ความท้าทายในแง่มุมต่าง ๆ เกี่ยวกับจัดการผลกระทบด้านสังคม เศรษฐกิจ สุขภาพอนามัย และสิ่งแวดล้อม เมื่อมีการขยายตัวของเมืองมากขึ้นความต้องการใช้ทรัพยากรของประชาชนและมลพิษที่ปลดปล่อย สู่สิ่งแวดล้อมก็ยิ่งมากขึ้นไปด้วย ดังนั้นการบริหารจัดการและพัฒนาเมืองให้สามารถเติบโตอย่างยั่งยืนจึงเป็นเรื่องสำคัญ แนวทางการพัฒนาเมืองหลายรูปแบบทั้งที่ได้ดำเนินการในระดับสากลและระดับประเทศ อาทิเช่น เมืองยั่งยืน (Sustainable City) เมืองสีเขียว (Green City) และเมืองน่าอยู่ (Livable City) ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการขับเคลื่อนเมืองต่างๆ ในประเทศไทยให้เติบโตอย่างสมดุล ยั่งยืน และน่าอยู่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในมิติต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้ในระยะยาว (ชนกรชสิทธิ์, 2562)

การพัฒนาเมืองน่าอยู่มีแนวคิดมาจากองค์การอนามัยโลก (WHO) ซึ่งแต่เดิมนั้น ใช้คำว่า “เมืองสุขภาพ” ในปี พ.ศ. 2537 กระทรวงสาธารณสุขประเทศไทยโดยกรมอนามัยได้นำแนวคิดเมืองสุขภาพดี มาพัฒนาและขยายแนวความคิดเมืองน่าอยู่ สู่โลกกว้าง โดยในปี พ.ศ. 2550 กรมอนามัยได้ดำเนินงานเมืองน่าอยู่ภายใต้ชื่อ

“โครงการเมืองน่าอยู่ด้านสุขภาพ” และต่อมาได้ปรับกระบวนการจากการกำหนดเป็นโครงการสำคัญมาบรรจุในยุทธศาสตร์พัฒนาชุมชนน่าอยู่เมืองน่าอยู่ ซึ่งได้บูรณาการการดำเนินงานด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคนในเมืองให้มีสุขภาพที่ดีอยู่ในสภาพแวดล้อมของชุมชนที่น่าอยู่ ปลอดภัย ด้วยการสนับสนุนความร่วมมือของหน่วยงานทุกภาคส่วน โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งการให้ความสำคัญต่อแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2580) รวมทั้งการใช้กลไกการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในทุกระดับเพื่อมุ่งสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) โดยคำนึงถึงการพัฒนาพื้นที่แบบองค์รวมสมดุลในทุกมิติทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศสืบไป

เทศบาลนครปากเกร็ดซึ่งเป็นเทศบาลขนาดใหญ่ ในจังหวัดนนทบุรี ได้ให้ความสำคัญถึงการเป็นเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน โดยได้เข้าร่วมการประเมินเมืองสิ่งแวดล้อมยั่งยืนของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 เป็นต้นมา โดยเทศบาลนครปากเกร็ดได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับ 1 เทศบาลน่าอยู่อย่างยั่งยืน ประเภทเทศบาลนคร ประจำปี พ.ศ. 2564 และมีการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ. 2566 – 2670 โดยกำหนดวิสัยทัศน์ยุทธศาสตร์การพัฒนา “แหล่งการศึกษาชั้นดี ที่อยู่อาศัยชั้นนำถิ่นวัฒนธรรมดั้งเดิม ประชาชนร่วมเสริมการพัฒนา” ซึ่งให้เห็นว่าเทศบาลนครปากเกร็ดได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเมือง และการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเมืองให้น่าอยู่อย่างยั่งยืนและสนับสนุนการดำเนินงานของเทศบาลให้เกิดประโยชน์สูงสุดอย่างไรก็ตาม ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ อาจมองว่าตนเป็นเพียงผู้ได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินการผ่านกิจกรรมหรือโครงการของเทศบาล จึงควรแสดงให้เห็นว่าประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนครปากเกร็ดนั้น มีส่วนร่วมพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนอย่างแท้จริง

ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนที่อาศัยในเขตเทศบาลนครปากเกร็ดในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาให้เป็นเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน อันเป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญให้กับเทศบาลได้นำไปใช้กำหนดนโยบายและกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนของเทศบาลนคร ปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

การทบทวนวรรณกรรม และแนวคิด

อรทัย ก๊กผล (2552) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) หมายถึง การที่องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นเปิดให้ประชาชนเข้าไปร่วมในการกำหนดกฎเกณฑ์ นโยบาย กระบวนการบริหารและตัดสินใจของท้องถิ่น ทั้งนี้ กระบวนการการมีส่วนร่วมต้องคำนึงถึง 3 หลักการ คือ 1) ประชาชนสมัครใจและตั้งใจเข้าร่วม ซึ่งช่วยทำให้ประชาชนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งการร่วมตัดสินใจหรือแก้ไขปัญหาเรื่องต่าง ๆ ของชุมชน 2) ต้องอยู่บนขีดความสามารถและความเสมอภาคของแต่ละบุคคลที่ได้เข้ามามีส่วนร่วม 3) ประชาชนมีเสรีภาพ และอิสรภาพในการมีส่วนร่วมหรือการตัดสินใจ และสิ่งสำคัญ คือ ต้องไม่เกิดจากการบังคับ ชูเชิญ จากผู้มีอำนาจเหนือกว่า

โกวิทย์ พวงงาม (2551) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมนั้นเป็นอำนาจในการตัดสินใจของบุคคล กลุ่มองค์กรในการเข้าร่วมกระบวนการทำงานที่อาศัยการร่วมแรงร่วมใจกัน เพื่อสร้างพื้นที่การทำงานและมีจิตใจที่มุ่งสู่ความสำเร็จตามที่ได้กำหนดไว้ โดยการทำให้รู้สึกการได้เป็นส่วนหนึ่งของหน่วยงาน กลุ่ม องค์กร ตั้งแต่กระบวนการคิดริเริ่ม ตัดสินใจ วางแผนงาน และการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปตามแนวทางที่ได้วางไว้

Cohen and Uphoff (1980) อ้างถึงใน โกวิทย์ พวงงาม (2551) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท ออกเป็น 4 แบบ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมการตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบด้วย การริเริ่มตัดสินใจ การดำเนินการตัดสินใจ กำหนดนโยบายจากความต้องการ และการตัดสินใจปฏิบัติการ อาจเป็นการตัดสินใจในช่วงระยะเวลาเริ่มแรก การตัดสินใจในช่วงของกิจกรรม หรือการตัดสินใจในช่วงการดำเนินกิจกรรม

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Implementation) ซึ่งอาจเป็นไปในรูปแบบของการเข้าร่วมโครงการ โดยให้การสนับสนุนด้านการบริหาร การประสานความร่วมมือ รวมทั้งการลงมือปฏิบัติด้วยแรงงาน และ การสนับสนุนทรัพยากรอื่น ๆ

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) เป็นการร่วมกันที่จะได้รับผลตอบแทนที่จะเกิดขึ้น หรือการมีส่วนร่วมต่อผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในทุก ๆ ด้าน

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เป็นการร่วมกันควบคุมตรวจสอบผลการดำเนินงานตลอดจนเข้าไปแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

แนวคิดของเทศบาลน่าอยู่อย่างยั่งยืน

คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบในหลักการและแนวทางการขับเคลื่อนเมืองสิ่งแวดล้อมยั่งยืน อย่างบูรณาการ โดยอาศัยกลไกการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในทุกระดับเพื่อมุ่งสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) โดยคำนึงถึงการพัฒนาพื้นที่แบบองค์รวมสมดุลในทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นหน่วยงานที่ได้นำแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน แปรลงนโยบายระดับชาติ สู่การปฏิบัติในระดับท้องถิ่นโดยใช้หลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นแนวทางในการส่งเสริมศักยภาพให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถบริหารจัดการท้องถิ่นสู่ความน่าอยู่อย่างยั่งยืน

โดยในปี พ.ศ. 2547 – 2548 กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมร่วมกับสมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย และมูลนิธิสิ่งแวดล้อมไทยเสนอกรอบแนวคิด “เทศบาลน่าอยู่อย่างยั่งยืน” โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วนเพื่อให้ความสมดุลระหว่าง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยมีเป้าหมาย คือ เมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน ซึ่งต่อมาได้ปรับปรุงเป็นกรอบแนวคิด “เมืองสิ่งแวดล้อมยั่งยืน” คือ “พัฒนาเมืองอย่างมีส่วนร่วมสู่การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและใช้บริหาร “เมือง” ที่ครอบคลุมทุกมิติของการพัฒนา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) เมืองอยู่ดี คือ มีการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเหมาะสม โครงสร้างพื้นฐานเพียงพอสำหรับคนทุกกลุ่ม มีความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัยปลอดภัย และมีเศรษฐกิจมั่นคง 2) คนมีสุข คือ คนมีสุขภาพดี ได้รับการศึกษา สวัสดิการ และการพิทักษ์สิทธิ์ที่เหมาะสมเท่าเทียม มีครอบครัวที่อบอุ่น ชุมชนเอื้ออาทร มีกิจกรรมสร้างสรรค์สังคม ดำรงไว้ซึ่งประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) สิ่งแวดล้อมแวดล้อมยั่งยืน คือ ทรัพยากรธรรมชาติมีความสมบูรณ์ มีพื้นที่สีเขียวเพียงพอ ภูมิทัศน์สวยงามเป็นระเบียบเรียบร้อย มีการ

จัดการของเสียหรือมลพิษอย่างเหมาะสม และประชาชนมีวิถีชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ 4) เทศบาลแห่งการเรียนรู้และการบริหารจัดการที่ดี คือ มีวิสัยทัศน์และแผนงานที่ชัดเจน บุคลากรมีความรู้และเชี่ยวชาญ มีระบบการทำงานที่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องพร้อมการบริหารจัดการที่ดี และมีนวัตกรรมพัฒนาเมือง ซึ่งแต่ละองค์ประกอบมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์ซึ่งกันและกันจะขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งไม่ได้ (สำนักส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2563)

แนวคิดการพัฒนาเมืองในอนาคตให้นำอยู่อย่างยั่งยืน

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติร่วมกับศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2565) ได้ให้แนวคิด การพัฒนาเมืองในอนาคตให้นำอยู่อย่างยั่งยืน โดยการพัฒนาเมืองให้นำอยู่อย่างยั่งยืน Livable and sustainable Future City:LSFC ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาเมือง เพื่อให้ประชากรมีคุณภาพชีวิตที่ดี ด้วยการสร้างผลกระทบต่อระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด มีการวางแผนพัฒนาบนพื้นฐานศักยภาพ และความเหมาะสมตามภูมิเวศสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการแข่งขันเชิงเศรษฐกิจบนฐานการเติบโต เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ได้รับโอกาสที่เท่าเทียม และมีการบริหารจัดการอย่างโปร่งใส โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยได้สังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดการวางแผนพัฒนาเมืองในอนาคตให้นำอยู่อย่างยั่งยืน

การพัฒนาเมืองในอนาคตให้นำอยู่อย่างยั่งยืน เป็นกระบวนการพัฒนาเมืองเพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยสร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด มีการวางแผนพัฒนาบนพื้นฐานศักยภาพและความเหมาะสมทางภูมิเวศ มีความสามารถในการแข่งขันเชิงเศรษฐกิจบนฐานการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ได้รับโอกาสที่เท่าเทียมและมีการบริหารจัดการอย่างโปร่งใสโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องตลอดการพัฒนา โดยเป้าหมายหลักในการดำเนินงานตามแนวคิดการพัฒนาเมืองในอนาคตให้นำอยู่อย่างยั่งยืน ประกอบด้วย

1. เมืองที่มีโครงสร้างและบริการพื้นฐานเพียงพอเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียม และเหมาะสมกับความสามารถ
2. ในการรองรับของเมือง ประชากรสามารถเข้าถึงน้ำสะอาด ระบบไฟฟ้า สถานศึกษาและสถานพยาบาลได้อย่างเท่าเทียม เป็นต้น
3. เมืองที่มีการใช้ทรัพยากรและพลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ อาทิเช่น มีการจัดการพื้นที่สีเขียวแหล่งน้ำ การใช้ที่ดินอย่างยั่งยืน การจัดการพลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการบริโภคที่ยั่งยืน เป็นต้น
4. เมืองที่ดำเนินการลด ควบคุม และจัดการของเสีย มลพิษอย่างมีประสิทธิภาพ อาทิเช่น มีระบบจัดการ
5. มลพิษทางอากาศ การควบคุมการปล่อยก๊าซเรือนกระจก การจัดการน้ำเสีย และขยะ รวมถึงการสนับสนุนเทคโนโลยีการผลิตที่สะอาด เป็นต้น
6. เมืองที่มีความสามารถในการป้องกันภัยพิบัติ และความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและวิกฤตต่าง ๆ อาทิเช่น มีการประเมินความเสี่ยง มีการวางแผนรับมือกับผลกระทบต่อแหล่งทรัพยากร เป็นต้น
7. เมืองที่มีความสามารถในการแข่งขันเชิงเศรษฐกิจบนฐานการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมเศรษฐกิจอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม อาทิเช่น การสนับสนุนสถานประกอบการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การเข้าถึงทรัพยากรทางเศรษฐกิจอย่างเท่าเทียม เป็นต้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

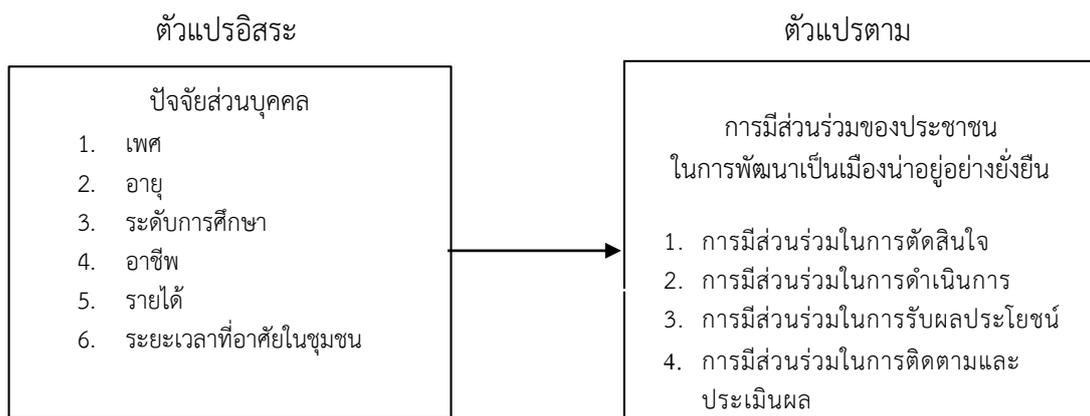
ธนกร ธรรมรักษิต (2554) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะกา อำเภوتاมะกา จังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษา พบว่า 1) การมีส่วนร่วมของประชาชน ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง 2) การจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะกา อำเภوتاมะกา จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะกา อำเภوتاมะกา จังหวัดกาญจนบุรี ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผน ฯ ภาพรวมมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันในระดับต่ำมาก โดยขึ้นดำเนินงานวางแผนและขึ้นการประเมินผล ไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ศุภาวดี กรมทอง (2557) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยแก้ว อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร ผลการศึกษาพบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่ากลุ่มตัวอย่าง ที่มีเพศ ระดับการศึกษา สมาชิกในครอบครัว รายได้และรายจ่ายต่อเดือนที่แตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

พระธวัชชัย สนธิธมโม (วรรณนาวิณ) (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ผลการวิจัย พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าประชาชนที่มีอาชีพ และระดับการศึกษาต่างกัน จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองสระแก้ว แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตามทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของ โคเฮนและอัฟฮอฟฟ์ Cohen and Uphoff (1980) อ้างถึงใน โกวิทย์ พวงงาม (2551)

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ประชากรในเขตเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยใช้ข้อมูลของสำนักทะเบียนราษฎร ข้อมูล ณ เดือนพฤษภาคม 2566 จำนวนทั้งสิ้น 189,589 คน กลุ่ม

ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชากรในเขตเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 400 คน ซึ่งได้โดยวิธีการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตร ยามาเน่ (Yamane) จากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Proportional Stratified Random Sampling) ตามสัดส่วนขนาดของกลุ่มประชากรในแต่ละตำบล จากนั้นสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จนได้ครบตามจำนวนที่กำหนดไว้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวนทั้งสิ้น 400 คน โดยลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบสอบถามปลายปิด (Closed-Ended Form)

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลลักษณะส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน ของเทศบาลนครปากเกร็ดจังหวัดนนทบุรี โดยเป็นแบบสอบถามได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมด้านการดำเนินงานการมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมด้านการประเมินโดยแบ่งระดับการมีส่วนร่วมออกเป็น 5 ระดับ โดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยการกำหนดเกณฑ์

การวัดคะแนนออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ระดับการมีส่วนร่วม	คะแนน
มีส่วนร่วมมากที่สุด	5
มีส่วนร่วมมาก	4
มีส่วนร่วมปานกลาง	3
มีส่วนร่วมน้อย	2
มีส่วนร่วมน้อยที่สุด	1

โดยแบ่งช่วงของคะแนนอยู่ระหว่าง 0 - 3 โดยกำหนดค่าคะแนนเฉลี่ย แต่ละความหมายออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 2.33 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลนครปากเกร็ดในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 2.34 – 3.66 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลนครปากเกร็ดในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.67 – 5.00 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลนครปากเกร็ดในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนอยู่ในระดับมาก

การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การหาความแม่นยำ (Validity) ผู้วิจัยออกแบบแบบสอบถามและนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ/อาจารย์ที่ปรึกษาทำการตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำของเนื้อหาและข้อความตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยหรือไม่ และดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา เมื่อได้รับการยอมรับแล้วจึงนำแบบสอบถามนี้ไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

2. การหาความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้ตรวจสอบแล้วไปใช้กับกลุ่มทดลองที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง (Try Out) จำนวน 30 คน ซึ่งเป็นประชาชนที่พักอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลอื่น ในจังหวัดนนทบุรี แล้วนำผลมาทดสอบหาความเชื่อมั่นรายข้อ (Item Analysis) โดยวิธีการหาความสอดคล้องภายใน

(Internal Consistency Method) และหาความเชื่อมั่นรวมโดยสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ผลการวิเคราะห์ความเชื่อมั่น คือ 0.952

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้ศึกษาจะเข้าไปแจกแบบสอบถาม โดยทำการแนะนำตัวกับกลุ่มตัวอย่าง ชี้แจงให้กลุ่มตัวอย่างทราบถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษา พร้อมทั้งขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างแต่ละราย

2. ชี้แจงให้กลุ่มตัวอย่างทราบว่าข้อมูลที่รวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่างแต่ละรายนั้น จะถูกเก็บเป็นความลับ และผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลในรูปแบบของการสรุปภาพรวมเท่านั้น

3. นำแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์ แล้วนำไปวิเคราะห์ผลทางสถิติ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์สภาพทั่วไป ของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน ค่าสถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าความถี่ และร้อยละ ใช้สำหรับอธิบายข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

2. การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน ค่าสถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. การวิเคราะห์เชิงสถิติเชิงอนุมานในการทดสอบสมมติฐานการวิจัยเพื่อสรุปผลอ้างอิงไปยังประชากรของการศึกษา โดยใช้สถิติ t-test ในการเปรียบเทียบ เทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย 2 กลุ่มตัว และใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) สำหรับความแตกต่างค่าเฉลี่ยมากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป หากพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จะทำการทดสอบด้วยวิธี Fisher's least significant difference (LSD) ในการทดสอบความแตกต่างรายคู่ในการศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 1 แสดงความถี่ และร้อยละของปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

(n = 400)		
ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	180	45.0
หญิง	220	55.0
2. อายุ		
18 - 29 ปี	78	19.5
30 - 39 ปี	92	23.0
40 - 49 ปี	99	24.8
50 - 59 ปี	81	20.2
60 ปีขึ้นไป	50	12.5

(ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
(n = 400)		
3. ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	19	4.8
มัธยมศึกษาตอนต้น	40	10.0
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	88	22.0
อนุปริญญา/ปวส.	76	19.0
ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	149	37.2
ปริญญาโท	24	6.0
ปริญญาเอก	4	1.0
4. อาชีพ		
พนักงานบริษัทเอกชน	71	17.8
ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย	82	20.5
ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	82	20.5
นักเรียน/นักศึกษา	27	6.8
แม่บ้าน/พอบ้าน	37	9.2
รับจ้าง	58	14.5
พนักงาน/ข้าราชการเกษียณอายุ	35	8.7
ว่างงาน/กำลังหางาน	8	2.0
5. รายได้	78	19.5
ต่ำกว่า 10,000 บาท		
10,001 – 15,000 บาท	108	27.0
15,001 – 20,000 บาท	62	15.5
20,001 – 25,000 บาท	58	14.5
25,001 บาทขึ้นไป	94	23.5
6. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน		
น้อยกว่า 3 ปี	51	12.8
3 – 5 ปี	71	17.8
6 – 10 ปี	101	25.2
11 – 15 ปี	44	11.0
มากกว่า 15 ปี	133	33.2

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 55 กลุ่มที่มีอายุ ระหว่าง 40-49 ปี คิดเป็นร้อยละ 24.8 จบการศึกษาระดับการศึกษา ระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 37.2 อาชีพ ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย และอาชีพข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 20.5 มีรายได้ 10,001 – 15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 27 และมีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน มากกว่า 15 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.2 ข้อมูลเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองนำอยู่อย่างยั่งยืนของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ตารางที่ 2 แสดงระดับการมีส่วนร่วมเป็นรายด้านโดยภาพรวม

(n = 400)

การมีส่วนร่วมของประชาชนเทศบาลนครปากเกร็ดในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน	\bar{x}	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
1. การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ	2.46	0.884	ปานกลาง
2. การมีส่วนร่วมด้านการดำเนินการ	2.78	0.789	ปานกลาง
3. การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์	2.90	0.879	ปานกลาง
4. การมีส่วนร่วมด้านการติดตามประเมินผล	2.35	0.917	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยรวม	2.62	0.759	ปานกลาง

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ประชาชนในเขตเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีระดับ การมีส่วนร่วมภาพรวมในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.62 โดยระดับการมีส่วนร่วมทั้ง 4 ด้าน ตามลำดับดังนี้ การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ มีค่าเฉลี่ย 2.90 การมีส่วนร่วมด้านการดำเนินการ มีค่าเฉลี่ย 2.78 การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ มีค่าเฉลี่ย 2.46 และการมีส่วนร่วมด้านการติดตามประเมินผล มีค่าเฉลี่ย 2.35

ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า ประชาชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ที่มีระดับการศึกษา อาชีพ และระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน ที่ต่างกันมีระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ตามละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงการเปรียบเทียบระดับการศึกษากับการมีส่วนร่วมของประชาชน

(n = 400)

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ความแตกต่าง ระหว่างกลุ่ม	9	6	1.522	2.713	0.014*
ความแตกต่าง ภายในกลุ่ม	220	393	0.561		
รวม	229	399			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนแตกต่างกัน (F = 2.713 , Sig = 0.014) อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานและทดสอบสมมติฐานรายคู่ด้วยวิธีการทดสอบ LSD ได้ผลการวิเคราะห์ ดังตารางที่

ตารางที่ 4 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ระหว่างการศึกษาที่มีส่วนร่วมของประชาชนจำแนกตามระดับการศึกษา

(n = 400)

ระดับการศึกษา	\bar{X}	S.D.	การศึกษา						
			1	2	3	4	5	6	7
1. ประถมศึกษา	2.26	0.71	-				*	*	
2. มัธยมศึกษาตอนต้น	2.48	0.75		-			*		
3. มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	2.50	0.80			-		*		
4. อนุปริญญา/ปวส.	2.59	0.70				-			
5.ปริญญาตรี หรือเทียบเท่า	2.78	0.73					-		
6.ปริญญาโท	2.77	0.77						-	
7.ปริญญาเอก	2.40	1.14							

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่าง พบว่าประชาชนที่มีการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ค่าเฉลี่ยคือ 2.78 มีส่วนร่วมสูงกว่าประชาชนที่มีระดับการศึกษาประถมศึกษา ค่าเฉลี่ยคือ 2.26 ประชาชนที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น ค่าเฉลี่ยคือ 2.48 ประชาชนที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. ค่าเฉลี่ยคือ 2.50 และประชาชนที่มีการศึกษาปริญญาโท ค่าเฉลี่ยคือ 2.77 มีส่วนร่วมสูงกว่าประชาชนที่มีระดับการศึกษาประถมศึกษา ค่าเฉลี่ยคือ 2.26

ตารางที่ 5 แสดงการเปรียบเทียบอาชีพกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

(n = 400)

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ความแตกต่างระหว่างกลุ่ม	27	7	3.859	7.467	0.000*
ความแตกต่างภายในกลุ่ม	203	392	0.517		
รวม	230	399			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกันมีการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนแตกต่างกัน ($F = 7.467$, $Sig = 0.000$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานและทดสอบสมมติฐานรายคู่ด้วยวิธีการทดสอบ LSD ได้ผลการวิเคราะห์ ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ระหว่างการมีส่วนร่วมของประชาชนจำแนกตามอาชีพ

(n = 400)

อาชีพ	\bar{X}	S.D.	อาชีพ							
			1	2	3	4	5	6	7	8
1. พนักงานบริษัทเอกชน	2.54	0.82	-		*					*
2. ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย	2.47	0.64		-	*	*				*
3. ข้าราชการ/ พนักงานรัฐวิสาหกิจ	2.99	0.77			-		*	*		*
4. นักเรียน/นักศึกษา	2.84	0.82				-	*	*		
5. แม่บ้าน/พ่อบ้าน	2.42	0.52					-		*	
6. รับจ้าง	2.30	0.74						-	*	
7. พนักงาน/ ข้าราชการเกษียณ	2.96	0.52							-	*
8. ว่างงาน/กำลังหางาน	2.32	0.91								-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ประชาชนที่อาชีพข้าราชการ/ พนักงานรัฐวิสาหกิจ ค่าเฉลี่ย คือ 2.99 มีส่วนร่วมสูงกว่าประชาชนที่มีอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน ค่าเฉลี่ย คือ 2.54 ประชาชนที่มีอาชีพธุรกิจส่วนตัว/ ค้าขาย ค่าเฉลี่ยคือ 2.47 ประชาชนที่มีอาชีพแม่บ้าน/พ่อบ้าน ค่าเฉลี่ย คือ 2.42 ประชาชนที่มีอาชีพรับจ้าง ค่าเฉลี่ย คือ 2.30 และประชาชนที่มีอาชีพว่างงาน/กำลังหางาน ค่าเฉลี่ย คือ 2.32

ประชาชนที่อาชีพนักเรียน/นักศึกษา ค่าเฉลี่ย คือ 2.84 มีส่วนร่วมสูงกว่าประชาชนที่มีอาชีพธุรกิจส่วนตัว/ ค้าขาย ค่าเฉลี่ย คือ 2.47 ประชาชนที่มีอาชีพแม่บ้าน/พ่อบ้าน ค่าเฉลี่ย คือ 2.42 ประชาชนที่มีอาชีพรับจ้าง ค่าเฉลี่ย คือ 2.30

ประชาชนที่อาชีพพนักงาน/ ข้าราชการเกษียณ ค่าเฉลี่ยคือ 2.96 มีส่วนร่วมสูงกว่าประชาชนที่มีอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน ค่าเฉลี่ย คือ 2.54 ประชาชนที่มีอาชีพธุรกิจส่วนตัว/ ค้าขาย ค่าเฉลี่ย คือ 2.47 ประชาชนที่มีอาชีพแม่บ้าน/พ่อบ้าน ค่าเฉลี่ย คือ 2.42 ประชาชนที่ว่างงาน/กำลังหางาน ค่าเฉลี่ย คือ 2.32 และประชาชนที่มีอาชีพรับจ้าง ค่าเฉลี่ย คือ 2.30

ตารางที่ 7 แสดงการเปรียบเทียบ ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชนกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

(n = 400)

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ความแตกต่างระหว่างกลุ่ม	7	4	1.836	3.263	0.012*
ความแตกต่างภายในกลุ่ม	222	395	0.563		
รวม	230	399			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนที่มีระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชนแตกต่างกันมีการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนแตกต่างกัน ($F = 3.263$, $Sig = 0.012$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงยอมรับสมมติฐาน และทดสอบสมมติฐานรายคู่ ด้วยวิธีการทดสอบ LSD ได้ผลการวิเคราะห์ ดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ ระหว่างการมีส่วนร่วมของประชาชนจำแนกตามระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน

(n = 400)

ระยะเวลา	\bar{X}	S.D.	ระยะเวลา				
			1	2	3	4	5
1. น้อยกว่า 3 ปี	2.76	0.90	-		*		
2. 3 - 5 ปี	2.61	0.80		-			
3. 6 - 10 ปี	2.45	0.67			-		*
4. 11 - 15 ปี	2.47	0.66				-	*
5. มากกว่า 15 ปี	2.76	0.74					-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ประชาชนที่มีระยะเวลาที่อาศัยในชุมชนน้อยกว่า 3 ปี ค่าเฉลี่ยคือ 2.76 มีส่วนร่วม สูงกว่าประชาชนที่มีระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน 6 - 19 ปี ค่าเฉลี่ยคือ 2.45 ประชาชนที่มีระยะเวลาที่อาศัยในชุมชนมากกว่า 15 ปี ค่าเฉลี่ยคือ 2.76 มีส่วนร่วมสูงกว่าประชาชนที่มีระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน 11 - 15 ปี ค่าเฉลี่ยคือ 2.47 และประชาชนที่มีระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน 6 - 10 ปี ค่าเฉลี่ยคือ 2.45

ตารางที่ 9 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

ตัวแปรอิสระ	ระดับนัยสำคัญ Sig	ผลการทดสอบ	
		เป็นไปตามสมมติฐาน	ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน
1. เพศ	0.965	-	✓
2. อายุ	0.135	-	✓
3. ระดับการศึกษา	0.014*	✓	-
4. อาชีพ	0.000*	✓	-
5. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	0.195	-	✓
6. ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน	0.012*	✓	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน กรณีศึกษาเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี” โดยภาพรวมสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

การวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน ของเทศบาลนครปากเกร็ดจังหวัดนนทบุรี มีภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยระดับการมีส่วนร่วม ทั้ง 4 ด้าน ตามลำดับ ดังนี้ ด้านการรับผลประโยชน์ ด้านการดำเนินการ ด้านการตัดสินใจ และด้านการติดตามและประเมินผล

การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยคือ 2.46 ประเด็นที่มีส่วนร่วมมากที่สุด คือ การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองให้น่าอยู่อย่างยั่งยืนเพื่อติดตามการดำเนินงานของเทศบาล อาจเป็นเพราะเทศบาลได้ให้ข้อมูลข่าวสารและมีการประชาสัมพันธ์โครงการ/กิจกรรม เกี่ยวกับการพัฒนาเทศบาลนครปากเกร็ดให้เป็นเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนอย่างต่อเนื่อง และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ หรือมีโอกาสปรึกษาหารือกับเทศบาลเพื่อค้นหาสาเหตุของปัญหา โดยเทศบาลนครปากเกร็ดได้ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ โดยจัดให้มีการประชุมร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ผู้นำชุมชน เพื่อรับทราบปัญหาในชุมชนและร่วมหาแนวทางแก้ไข ประเด็นที่มีส่วนร่วมน้อยที่สุดคือ การมีโอกาสปรึกษาหารือกับเทศบาลเพื่อค้นหาสาเหตุของปัญหาการบริหารงานของเทศบาล เช่น การทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ เป็นต้น อาจเป็นเพราะประชาชนเกรงกลัวอำนาจของเจ้าหน้าที่ ทำให้ไม่กล้าเสนอแนะความคิดเห็นเชิงลบ ขาดความเชื่อมั่นในการทำงานของเจ้าหน้าที่ จึงทำให้ไม่สนใจและไม่เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมด้านการดำเนินการ พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยคือ 2.78 ประเด็นที่มีส่วนร่วมมากที่สุด คือ การคัดแยกขยะก่อนทิ้งทุกครั้งและลดการใช้พลาสติกในครัวเรือน โดยเทศบาลนครปากเกร็ดได้ดำเนินการแก้ไขปัญหารี้อย่างต่อเนื่องสร้างการรับรู้ ความเข้าใจ ซึ่งช่วยสร้างจิตสำนึกให้แก่ประชาชนในชุมชนเกิดความตระหนักและมีส่วนร่วมในการลดปริมาณและคัดแยกขยะ ตามหลักการใช้หลัก 3 ช (ใช้น้อย ใช้น้ำ นำกลับมาใช้ใหม่) หรือ 3Rs มีการจัดตั้งศูนย์รีไซเคิลขยะ การส่งเสริมให้มีธนาคารขยะ รวมทั้งสนับสนุนแหล่งเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เทศบาลนครปากเกร็ดเป็นเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป ประเด็นที่มีส่วนร่วมน้อยที่สุด คือ การเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรม ที่ช่วยพัฒนาเมืองให้น่าอยู่อย่างยั่งยืนของเทศบาล อาจเป็นเพราะ แม้ว่าประชาชนในชุมชนจะแสดงความต้องการหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน แต่การตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ยังเป็นของเทศบาล ทำให้ประชาชนยังไม่รู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของเทศบาล จึงเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ กิจกรรม ที่จัดโดยเทศบาลน้อย

การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยคือ 2.90 ประเด็นที่มีส่วนร่วมมากที่สุด คือ การเพิ่มพื้นที่สีเขียวในชุมชน ทำให้อากาศในชุมชนดีขึ้น มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะเทศบาลนครปากเกร็ด ใช้นโยบายปรับปรุงพื้นที่สิ่งแวดล้อมเมืองเพื่อพัฒนาแหล่งที่อยู่อาศัยให้มีสภาพแวดล้อมที่สะอาดสดใสร และปลอดภัยจากมลพิษ การเพิ่มพื้นที่สีเขียวในชุมชน โดยมีการจัดทำโครงการ และกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรม เช่น การพัฒนาสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ นนทบุรี ทำให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากการดำเนินงานเป็นสิ่งจูงใจให้ประชาชนในพื้นที่ เข้าร่วมโครงการกิจกรรมอื่น ๆ ต่อไป ประเด็นที่มีส่วนร่วมน้อยที่สุด คือ เทศบาลมีโครงการหรือนโยบายส่งเสริมอาชีพและผลิตภัณฑ์ชุมชน ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ทำ

ให้มีอาชีพมั่นคง และมีรายได้เพิ่มขึ้น อาจเป็นเพราะประชาชนในพื้นที่เทศบาลปากเกร็ดส่วนใหญ่มีงานประจำ หรือมีรายได้ประจำ ทำให้ไม่เข้าร่วมการฝึกอบรมอาชีพ รวมทั้งอาจไม่ทราบว่าเทศบาลมีการส่งเสริมอาชีพ และผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ประชาชนชุมชนมีอาชีพที่มั่นคง มีทรัพยากรที่ยั่งยืน

การมีส่วนร่วมด้านการติดตามและประเมินผล พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยคือ 2.35 ประเด็นที่มีส่วนร่วมมากที่สุด คือ การได้ตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงานของเทศบาลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองให้น่าอยู่อย่างยั่งยืน ประเด็นที่มีส่วนร่วมน้อยที่สุด คือ การร่วมตรวจสอบรายได้ของโครงการ/กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองให้น่าอยู่อย่างยั่งยืน โดยภาพรวมประชาชนยังไม่ให้ความสำคัญในการติดตามและประเมินผลโครงการ หรือกิจกรรมที่เทศบาลหรือชุมชนจัดทำเท่าที่ควร อาจเพราะมองว่าเป็นหน้าที่ของผู้นำชุมชน หรือกลุ่มคนที่ เป็นส่วนหนึ่งของโครงการ กิจกรรมนั้น ๆ จึงจะสามารถติดตามประเมินผล และตรวจสอบการดำเนินงานของ เทศบาลได้ ประชาชนไม่เข้าใจระบบการติดตามประเมินผล หรือไม่ทราบช่องทางการติดตามประเมินผล โครงการ กิจกรรมต่าง ๆ ของเทศบาล หรือ อาจคิดว่าเป็นภารกิจของหน่วยงานอื่นของรัฐหรือเป็นหน้าที่ของ องค์กรอิสระต่าง ๆ เป็นต้น

การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนของ เทศบาลนคร ปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

พบว่า ประชาชนที่อาศัยในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ที่มี เพศ อายุ และรายได้ ที่ต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ เทศบาลได้ ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนและเปิดกว้างให้ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วม ในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนอย่างเท่าเทียม แม้ว่าประชาชนจะมีเพศ อายุ และรายได้ต่างกัน แต่ทุกคน ล้วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการ กิจกรรม ของเทศบาล และได้รับผลกระทบจากการดำเนินการ เช่นเดียวกัน ทำให้ประชาชนที่มี เพศ อายุ และรายได้ต่างกันเข้ามามีส่วนร่วมกับเทศบาลไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ พระธวัชชัย สนธิธรมโฆ (วรรณานวิน) (2561) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการ พัฒนาชุมชนในเทศบาลเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว พบว่า เพศ อายุ รายได้ ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการ พัฒนาชุมชน

ประชาชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ที่มีระดับการศึกษา อาชีพ และระยะเวลาที่อยู่ อาศัยในชุมชน ต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ 0.05 จำแนกได้ดังนี้

ประชาชนที่อาศัยในเขตเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ที่มีระดับการศึกษา ต่างกัน มีระดับ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน แตกต่างกัน โดยปริญาตรีหรือเทียบเท่าเป็น กลุ่มที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนมากที่สุดทั้งนี้ อาจเป็นเพราะเป็นกลุ่มที่มีความรู้ เกี่ยวกับการพัฒนาเมืองให้น่าอยู่ ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม จากสถาบันการศึกษา ทำให้สามารถวิเคราะห์ถึง ผลกระทบที่มีต่อวิถีชีวิตทำให้เกิดความตระหนักและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจต่าง ๆ ที่ เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการกิจกรรมของเทศบาล มากกว่ากลุ่มที่มีระดับการศึกษาที่ต่ำกว่าอุดมศึกษา สอดคล้องกับ ศุภาวดี กรมทอง (2557) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยแก้ว อำเภอปึงนาราง จังหวัดพิจิตร พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับ การศึกษาที่ต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นแตกต่างกัน

ประชาชนที่อาศัยในเขตเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ที่มีอาชีพ ต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน แตกต่างกัน โดยอาชีพข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ เป็นกลุ่มที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาเป็นเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน มากที่สุด อาจเป็นเพราะข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ มีโอกาสได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเมืองน่าอยู่ หรือการพัฒนาที่ยั่งยืนจากหน่วยงานที่สังกัด ทำให้มีความเข้าใจ เกิดความตระหนักต่อผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต ชุมชนที่อยู่อาศัย จึงเข้ามามีส่วนร่วมมากกว่ากลุ่มอาชีพอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ พระธวัชชัย สนธิธรมโ (วรรณนาวิน) (2561) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเทศบาลเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว พบว่า อาชีพ มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

ประชาชนที่อาศัยในเขตเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ที่มีระยะเวลาที่อาศัยในชุมชนต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน แตกต่างกัน โดยประชาชนที่มีระยะเวลาอาศัยในชุมชนมากกว่า 15 ปีเป็นกลุ่มที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาเป็นเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนมากที่สุด เนื่องจากเป็นกลุ่มที่อาศัยในพื้นที่ยาวนานที่สุด มีความเข้าใจการทำงานของเทศบาล และมีความห่วงหาอาทร ความผูกพันอยากให้ชุมชนมีการพัฒนาอยู่ จึงได้สังเกตเห็นปัญหาและเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด สอดคล้องกับ พระธวัชชัย สนธิธรมโ (วรรณนาวิน) (2561) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเทศบาลเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว พบว่า อาชีพ มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน นันทมาลี แก้วภาค (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม ของประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณโรงงานอุตสาหกรรม ในตำบลสองคอน อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี พบว่า ประชาชนที่มีระยะเวลาที่อาศัยต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1. ควรมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสารของเทศบาล ที่ครอบคลุม ถูกต้อง แก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ ได้วิเคราะห์ข้อมูลและตัดสินใจให้ความร่วมมือกับเทศบาลในการพัฒนาเมืองให้น่าอยู่อย่างยั่งยืน
2. ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ได้แสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ หรือปรึกษาหารือ เกี่ยวกับปัญหาด้านที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อมในชุมชน รวมทั้งการให้บริการของเจ้าหน้าที่เทศบาล และการบริหารงานของเทศบาล อาทิเช่น การประชุม การประชาคม หรือเพิ่มช่องทางการสื่อสารอื่น ๆ ที่สะดวก รวดเร็ว ง่ายต่อการใช้งาน เพื่อใช้เป็นข้อมูลในจัดทำโครงการหรือกิจกรรมต่อไป
3. ควรจูงใจให้ประชาชนพื้นที่ เช่น กลุ่ม อาชีพรับจ้าง แม่บ้านพ่อบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการหรือกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาเมืองให้น่าอยู่อย่างยั่งยืนเพิ่มมากขึ้น เพื่อเป็นการปลูกจิตสำนึกและสร้างความตระหนักให้แก่ประชาชนในพื้นที่
4. ควรสนับสนุนกลุ่ม ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ กลุ่มพนักงานเอกชน ข้าราชการเกษียณอายุ เข้ามามีบทบาทในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาเมืองให้น่าอยู่อย่างยั่งยืน เพื่อจะได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่คนในครอบครัว และชุมชนต่อไป
5. ควรสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในโครงการ หรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย การอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งน้ำ ทรัพยากรธรรมชาติ พื้นที่สีเขียวในชุมชน เพื่อเป็นการยกระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ และช่วยพัฒนาสิ่งแวดล้อมเมืองให้น่าอยู่

6. ควรส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในโครงการ หรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับการฟื้นฟูแหล่งที่อยู่อาศัย การปรับปรุงทัศนียภาพ การส่งเสริมอาชีพหรือสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อช่วยกระตุ้นให้ประชาชนเห็นความสำคัญ ซึ่งจะช่วยพัฒนาเมืองให้น่าอยู่อย่างยั่งยืน

7. ควรจูงใจประชาชนในพื้นที่ ให้เล็งเห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองให้น่าอยู่อย่างยั่งยืน เช่น ชุมชนมีสภาพแวดล้อมที่ดี มีภูมิทัศน์ที่สวยงาม ประชาชนมีอาชีพที่มั่นคงมีรายได้เสริม จากการคัดแยกขยะ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น

8. ควรประชาสัมพันธ์ข่าวสารของโครงการหรือกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาเมืองให้น่าอยู่อย่างยั่งยืน เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับรู้ถึงประโยชน์ที่ตนจะได้รับ และผลลัพธ์ที่จะเกิดแก่ชุมชนทั้งด้านดีและเสีย หากประชาชนรู้สึกถึงผลกระทบที่จะได้รับอาจทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น

9. เจ้าหน้าที่เทศบาลควรให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการติดตามประเมินผลโครงการหรือกิจกรรมให้แก่ประชาชนในพื้นที่ เนื่องจากการติดตามประเมินผลเป็นการตรวจสอบว่าการดำเนิน นั้นเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ มีปัญหาหรืออุปสรรคหรือไม่ ซึ่งจะช่วยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอแนะ แก้ไขปรับปรุง โครงการหรือกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาเมืองให้น่าอยู่อย่างยั่งยืน

10. ควรมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลผลการดำเนินการ ปัญหา อุปสรรค ผลกระทบของโครงการหรือกิจกรรมให้ประชาชนทราบอย่างต่อเนื่อง เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนในพื้นที่เกิดความรับผิดชอบร่วมกัน ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ เข้าร่วมการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน รวมทั้งงบประมาณของโครงการหรือกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาเมืองให้น่าอยู่อย่างยั่งยืน ผ่านการประชุม สื่อประชาสัมพันธ์ การทำประชาคม เพื่อนำความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ต่าง ๆ ไปแก้ไขปรับปรุงโครงการหรือกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาเมืองให้น่าอยู่อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรมีการเก็บรวบรวมข้อมูล ปัญหา อุปสรรค ของการดำเนินโครงการ หรือกิจกรรม เกี่ยวกับการพัฒนาเมืองให้น่าอยู่อย่างยั่งยืน

2. ควรทำวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาความคิดเห็นเจ้าหน้าที่ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองให้น่าอยู่อย่างยั่งยืน เช่น บทสัมภาษณ์เชิงลึก

3. ควรศึกษาเทศบาลใกล้เคียง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการยกระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองให้น่าอยู่อย่างยั่งยืนในระดับจังหวัดได้

เอกสารอ้างอิง

โกวิทย์ พวงงาม. 2551. การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น. บริษัท ธรรมสาร จำกัด: ศูนย์หนังสือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชนกร ชลธิภรณ์. 2562. “เมืองสีเขียวโอกาสในการพัฒนาเมืองให้น่าอยู่อย่างยั่งยืน”. วารสารเศรษฐกิจและสังคม 56 (1): 43-47.

ธนกร ธรรมรักษิต. 2554. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะกา อำเภوتاมะกา จังหวัดกาญจนบุรี. การค้นคว้าอิสระ สาขารัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- พระธวัชชัย สนธิธมโม (วรรณนาวิณ). 2561. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว. สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศุภาวดี กรมทอง. 2557. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยแก้ว อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร. การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2562. รายงานการศึกษาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการพัฒนาประเทศจากผลการคาดประมาณประชากรของประเทศไทย (Online). https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=9814., 1 มีนาคม 2566
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติร่วมกับศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2565. คู่มือแนวทางการวางแผนพัฒนาเมืองในอนาคตให้น่าอยู่อย่างยั่งยืน. (Online). https://www.nesdc.go.th/ewt_w3c/ewt_dl_link.php?nid=12010., 20 มีนาคม 2566
- สำนักส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2563. คู่มือการประเมินเมืองสิ่งแวดล้อมยั่งยืน.
- อรทัย กักพล. 2552. คู่คิด คู่มือ การมีส่วนร่วมของประชาชนสำหรับผู้บริหารท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: จริยสนิทวงศ์การพิมพ์: สถาบันพระปกเกล้า.

ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตทางจิตใจด้านบวกและระดับการศึกษาของเจ้าหน้าที่ในศูนย์
สงเคราะห์กลุ่มคนเปราะบางที่เป็นผู้อยู่ร่วมกับเชื้อ HIV/AIDS

และกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคมที่ยากจน ในเขตอำเภอเมืองหนองคาย

Relationship Between Positive Mental Quality of Life and Educational Level
of Social Work Practitioners Working in Homes for Vulnerable People Living
with HIV/AIDS and Poor Social Disadvantaged Groups in Mueang Nong Khai
District

พิพัฒน์ อูรเคนทร์ และ สุภาวี ศิรินครารณ

Pipat Urakane and Supavee Sirinkraporn

คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

The Faculty of Decorative Arts, Silpakorn University

E-mail: mendo.saga@gmail.com

วันที่รับบทความ : 7 กุมภาพันธ์ 2567, วันที่แก้ไขบทความ ครั้งที่ 1 : 28 มีนาคม 2567

วันที่ตอบรับการตีพิมพ์ : 8 พฤษภาคม 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์องค์รวมระหว่างความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจ พลังอำนาจในตนเองทางวิชาชีพด้านสงเคราะห์ และปัจจัยทางด้านระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเจ้าหน้าที่งานบริการด้านสงเคราะห์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัด หนองคาย ด้วยการตอบคำถามเกี่ยวกับระดับการศึกษาและใช้เครื่องมือแบบวัด 2 ชุดได้แก่ แบบวัดคุณภาพชีวิตในวิชาชีพและแบบวัดพลังอำนาจในตนเองของผู้ทำงานด้านสังคมสงเคราะห์ ที่เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีอาสาสมัครในสถานสงเคราะห์เอกชนจำนวน 2 แห่งในเขตอำเภอเมืองหนองคายได้แก่ บ้านสวนมิตรภาพ และบ้านซารินิลี เฮาส์ โดยจำนวนอาสาสมัครเข้าร่วมการศึกษานี้รวมกันจำนวน 20 คน

ผลการวิจัยได้แบ่งเป็น 3 กลุ่มด้วยระดับคะแนนของพลังอำนาจในตนเองเป็นเกณฑ์หลักและเปรียบเทียบกับระดับคะแนนความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจพร้อมกับวิเคราะห์ร่วมปัจจัยด้านระดับการศึกษาที่สัมพันธ์กัน ผลที่ได้พบว่ากลุ่ม “1” มีคะแนนเฉลี่ยของสภาพจิตใจด้านบวกสูงกว่ากลุ่มอื่นๆ กลุ่ม “2” จะมีคะแนนเฉลี่ยในระดับกลาง ส่วนกลุ่ม “3” จะตรงกันข้ามกับกลุ่ม “1” อย่างชัดเจน อีกทั้งปัจจัยทางด้านการศึกษาพบว่าการศึกษาในระดับที่สูงกว่าและตรงกับวิชาชีพนั้นมีประโยชน์ส่งเสริมการมีพลังอำนาจในตนเองที่สะท้อนไปยังการรับรู้ถึงความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจให้แก่อาสาสมัคร และการค้นพบเพิ่มเติมพบว่าการสนับสนุนทางสังคมขององค์กรในด้านการอบรมพัฒนาศักยภาพให้แก่เจ้าหน้าที่มีบทบาทในการสนับสนุนคุณภาพชีวิตทางจิตใจด้านบวกอย่างสำคัญ

คำสำคัญ : ความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจ, พลังอำนาจในตนเองทางวิชาชีพ, เจ้าหน้าที่งานบริการด้านสงเคราะห์

Abstract

The purpose of this qualitative research was to analyze the holistic relationship between positive mental quality of life, namely self-empowerment and compassion satisfaction, and factors related to the educational level of social work practitioners in Mueang Nong Khai district by answering questions about basic demographic information and using two sets of instruments, namely The professional quality of life scale (ProQOL) and The social work empowerment scale (SWES) which are tools for collecting data. Volunteers were social work practitioners from 2 private welfare homes in Mueang Nong Khai District, including Baan Suan Mittraphap and Sarnelli House, with the total number of volunteers participating in this study in both locations being 20 people.

The results were divided into three groups using the self-empowerment score as the main criterion, compared with the compassion satisfaction score, and related educational levels were analyzed. It was found that group "1" had an average score of positive mental state that was higher than the other groups. Group "2" had average scores in the middle in positive aspects, while group "3" was opposite to group "1." In addition, the educational factor found that higher education and more professional levels benefit from promoting self-empowerment, reflected in the volunteer's compassion satisfaction level. Further findings revealed that the organization's social support in the form of capacity development training for staff played a significant role in supporting a positive mental quality of life.

Keywords : Compassion Satisfaction, Self-Empowerment, Social Work Practitioners

บทนำ

เจ้าหน้าที่งานบริการด้านสงเคราะห์ (Social work practitioners) เป็นบุคลากรที่มีภารกิจในการให้ความช่วยเหลือและดูแลผู้รับบริการที่เป็นกลุ่มคนเปราะบางและกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคมที่ประสบกับผลกระทบเชิงลบในสังคม เพื่อตอบสนองความต้องการที่ซับซ้อนของผู้รับบริการที่มักเสนอปัญหาและบาดแผลทางจิตใจและร่างกายในอดีตจากการถูกทารุณกรรมหรือจากประสบการณ์ที่เลวร้ายอันไม่คาดคิด (Martin, 2014) อีกทั้งมีบทบาทในการส่งเสริมสุขภาพทางจิตและและให้การดูแลทางกายภาพในกรณีที่จำเป็นอีกด้วย คุณสมบัติพื้นฐานของบุคคลในวิชาชีพนี้คือมีความเห็นอกเห็นใจและต้องการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (ระพีพรรณ คำหอม, 2556, น.3) ทำให้เจ้าหน้าที่งานบริการด้านสงเคราะห์เป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับผู้รับบริการเป็นอย่างมาก

ศูนย์รวมข้อมูลสารสนเทศด้านเอชไอวีของประเทศไทย โดยกองโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ภายใต้กรมควบคุมโรค แสดงจำนวนคาดประมาณผู้อยู่ร่วมกับเชื้อ HIV/AIDS ที่ยังมีชีวิตอยู่ในเขต

จังหวัดหนองคายปี 2564 ถึง 3,083 ราย ในขณะที่ระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้าหรือ TPMAP แสดงจำนวนคนจนในประเทศไทยที่ต้องการความช่วยเหลือเร่งด่วนโดยมาจากการสำรวจของข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย และผู้ที่มาลงทะเบียนว่าจนจากข้อมูลผู้ลงทะเบียนสวัสดิการแห่งรัฐ กระทรวงการคลัง ซึ่งในจังหวัดหนองคายมีจำนวน 2,321ครัวเรือนยากจนและมีคนยากจนถึง 8,644 คน ด้วยจำนวนนี้มีลักษณะของผู้อยู่ร่วมกับเชื้อ HIV/AIDS ที่ต้อโอกาสทางสังคมรวมอยู่ด้วย และยังบ่งบอกถึงแนวโน้มความต้องการการช่วยเหลือที่สูงมากขึ้นในแต่ละปีที่ยังมีภาระงานที่จะต้องเพิ่มขึ้นตามให้แก่เจ้าหน้าที่ที่มีโอกาสเกิดภาวะงานที่มากเกินไปอีกด้วย (ประเสริฐ ผลิตผลการพิมพ์, 2562, น.61-64) สุดท้ายจึงกระทบกับคุณภาพของการปฏิบัติงานได้อย่างมีนัยสำคัญ (Ravalier, McFadden, Boichat, Clabburn and Moriarty, 2021)

คุณภาพจิตใจของเจ้าหน้าที่งานบริการด้านสงเคราะห์เป็นอีกหนึ่งสิ่งที่ไม่ควรมองข้ามเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากงานบริการด้านสงเคราะห์เป็นงานที่ต้องใช้ความเข้มแข็งทางอารมณ์และจิตใจเป็นสำคัญ (Wagaman, Geiger, Shockley and Segal, 2015) Stamm (2010) ได้ระบุถึงคุณภาพชีวิตทางจิตใจด้านบวกของผู้ประกอบวิชาชีพ คือ ความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจหรือ Compassion satisfaction ที่ถือว่าเป็นความรู้สึกเชิงบวกเกี่ยวกับความสำเร็จในการช่วยเหลือ ในขณะที่พลังอำนาจในตนเอง (Self-empowerment) ทางวิชาชีพด้านสงเคราะห์ที่เป็นการตระหนักรู้ในตนเองเกี่ยวกับศักยภาพที่ตนเองมีอยู่ ซึ่งทั้ง 2 สถานะนี้เป็นหนทางในการเตรียมตนเอง เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายในการปฏิบัติงาน (Croft and Bresford, 2000 as cited in อภิญา เวชชัย, 2557, น. 54)

เจ้าหน้าที่งานบริการด้านสงเคราะห์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้มาจากมูลนิธิในรูปแบบสถานสงเคราะห์เอกชนที่ไม่หวังผลกำไร 2 แห่งในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคายได้แก่ มูลนิธิคณะภคินีศรีชุมพบาล เปิดบริการมาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2551 เป็นรูปแบบสถานพักฟื้นและให้การดูแลช่วยเหลือผู้เปราะบางที่มีลักษณะเป็นผู้ต้อโอกาสทางสังคมอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่เป็นอยู่ร่วมกับเชื้อ HIV/AIDS และมีอาการเจ็บป่วยโดยไร้ที่พึ่ง ยากจน ถูกทอดทิ้ง หรือไม่มีผู้ดูแล โดยให้บริการแบบรับเข้าพักฟื้นภายในสถานสงเคราะห์และการติดตามเยี่ยมบ้านในเขตจังหวัดหนองคาย ซึ่งข้อมูลเมื่อปี 2565 มีผู้รับบริการในรูปแบบที่พักฟื้นประจำจำนวน 51 ราย และเป็นลักษณะติดตามเยี่ยมกลุ่มผู้อยู่ร่วมกับเชื้อ HIV/AIDS ภายนอกจำนวน 534 รายและกลุ่มผู้ป่วยทั่วไปผู้ใหญ่ 41 ราย โดยมีเจ้าหน้าที่ทั้งหมดจำนวน 8 คน ส่วนบ้านซารนิลลี เฮาส์ มูลนิธิ ซารนิลลี เฮาส์ เปิดบริการมาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2542 เป็นลักษณะบ้านพักและให้การดูแลอุปการะผู้เปราะบางและผู้ต้อโอกาสที่เป็นเด็กก่อนไปจนถึงเยาวชนที่เป็นอยู่ร่วมกับเชื้อ HIV/AIDS หรือได้รับผลกระทบจากการติดเชื้อมันี้ รวมถึงที่เกิดในเรือนจำ กำพร้า เร่ร่อน หรือถูกค้ามนุษย์มาก่อน ซึ่งข้อมูลเมื่อปี 2566 มีผู้รับบริการแบบพักฟื้นประจำจำนวน 109 ราย โดยมีเจ้าหน้าที่ทั้งหมดจำนวน 56 คน จากความหลากหลายของมิติทางปัญหาและจำนวนของผู้รับบริการและลักษณะงานให้บริการของทั้ง 2 สถานสงเคราะห์นี้จึงนำมาซึ่งการพิจารณาถึงความสำคัญในการค้นหาประเด็นทางด้านผลกระทบทางจิตใจของเจ้าหน้าที่ในการศึกษานี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่นำไปสู่แนวทางการส่งเสริมการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่งานบริการด้านสงเคราะห์ในประเทศไทยต่อไป

จุดประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์องค์รวมระหว่างความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจ พลังอำนาจในตนเอง ทางวิชาชีพด้านสงเคราะห์ และปัจจัยทางด้านระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเจ้าหน้าที่งานบริการด้านสงเคราะห์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัด หนองคาย

การทบทวนวรรณกรรมและแนวคิด

ความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจ (Compassion satisfaction) คือ ความรู้สึกเชิงบวกเกี่ยวกับความสามารถในการช่วยเหลือและเป็นผลลัพธ์เชิงบวกที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตการทำงาน (Stamm, 2010, p. 8) และเป็นสภาวะที่เป็นสุขของเจ้าหน้าที่งานบริการด้านสงเคราะห์ที่ได้รับจากการช่วยเหลือผู้รับบริการ และได้เป็นส่วนในการช่วยเหลือสังคม (Kelly, Runge and Spencer, 2015) เนื่องจากความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจนั้นสามารถสร้างแรงบันดาลใจและความเอาใจใส่ในงาน ความแข็งแกร่งทางจิตใจ และการตระหนักถึงความสำเร็จในการช่วยเหลือผู้รับบริการ (Bride, Radey and Figley, 2007) ตัวแปรที่เชื่อมโยงกับความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจได้แก่ การมีอายุที่สูงขึ้น การเข้าถึงการดูแลทางคลินิก การฝึกอบรม การตระหนักถึงความสามารถในการรับมือกับปัญหา การแบ่งแยกทางอารมณ์ ระดับประสบการณ์ การดูแลตนเอง และการสนับสนุนทางสังคม (Sprang, Clark and Whitt-Woosley, 2007; Craig and Sprang, 2010) ลักษณะสำคัญประการหนึ่งของความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจคือ การที่เจ้าหน้าที่ให้บริการที่ได้รับการฝึกฝนการรับมือกับผลกระทบเชิงลบทางจิตใจจากการปฏิบัติงานมีระดับความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจที่สูงขึ้น (Ortlepp and Friedman, 2002; Linley and Joseph, 2007; Sprang, Clark and Whitt-Woosley, 2007) จึงเห็นได้ว่าความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจมีบทบาทในการสร้างสมดุลเชิงบวกทางจิตใจให้กับเจ้าหน้าที่งานบริการด้านสงเคราะห์ ปัจจัยที่สร้างความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจนั้นคือ ความสมดุลภายในบุคคลที่ประกอบไปด้วยลักษณะเชิงบวกทางอารมณ์ การมองโลก สุขภาพกายและใจ ล้วนมาจากการดูแลตนเองให้อยู่ให้มีสุขสภาวะที่ดี รวมถึงการรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกของผู้รับบริการที่ตนได้ให้การสงเคราะห์ (Radley and Figley, 2007; Alkema, Linton and Davies, 2008 as cited in ศิริลักษณ์ เตชะธนอิทธิกุล, 2561, น.38) ด้วยความสัมพันธ์เหล่านี้เองจึงสนับสนุนให้เกิดการตระหนักถึงความสำคัญในการส่งเสริมความรู้สึกของความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจ เพื่อเพิ่มระดับคุณภาพชีวิตของนักวิชาชีพที่มีผลต่อการปฏิบัติงานช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมต่อไป

การเสริมสร้างพลังอำนาจในตนเอง (Self-empowerment) สำหรับเจ้าหน้าที่ให้บริการด้านสงเคราะห์เป็นแนวความคิดและหลักการปฏิบัติที่ส่งเสริมให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากขึ้นโดยเริ่มต้นจากตนเอง และเป็นรากฐานที่ควรจะเรียนรู้และทำความเข้าใจก่อนแล้วจึงสามารถไปปฏิบัติงานกับผู้อื่นได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ (อภิญา เวชชชัย, 2557, น. 53-54) โดยรูปแบบจะอยู่ในลักษณะของการเตรียมตนเอง เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายในการปฏิบัติงานและยังสามารถเสริมสร้างพลังอำนาจให้แก่ผู้รับบริการได้ (Croft and Beresford, 2000 as cited in อภิญา เวชชชัย, 2557, น. 54) การเสริมสร้างพลังอำนาจในตนเองเป็นกระบวนการตระหนักรู้ในตนเองเกี่ยวกับทรัพยากรที่ตนเองมีอยู่และบูรณาการให้ดีขึ้นเพื่อเปลี่ยน

ทัศนคติเพื่อเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงตนเองในเชิงบวกอย่างมีประสิทธิภาพ (Lepine, 2006, pp. 9) การส่งเสริมให้เกิดความตื่นตัวในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตนเองในเชิงบวกนั้นนับว่าเป็นภารกิจอันสำคัญ เพราะเจ้าหน้าที่ให้บริการมักมุ่งเน้นการเสริมสร้างพลังอำนาจให้กับผู้รับบริการเป็นหลัก จนละเลยและมองข้ามการเสริมสร้างพลังอำนาจให้กับตนเอง (อภิญญา เวชชัย, 2557, น. 54) กรอบแนวความคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจในตนเองนั้นได้รับแนวทางจากการปลุกจิตสำนึกจากภายใน การบริหารจัดการตนเอง การเชื่อมต่อกับพลังภายในตนเอง และการพัฒนาศักยภาพตนเอง พัฒนาทักษะ ความรู้ความสามารถเพื่อยกระดับศักยภาพของตนในการปฏิบัติงานและพร้อมรับปัญหาที่แตกต่างกันด้วยทรัพยากรที่ตนเองมีอยู่ เพราะเจ้าหน้าที่ที่เต็มเปี่ยมไปด้วยพลังจะส่งผลให้การปฏิบัติงานมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จและยิ่งไปกว่านั้นแล้วก็จะสะท้อนกลับมาเป็นพลังอำนาจในตนเองของเจ้าหน้าที่งานบริการในที่สุด (อภิญญา เวชชัย, 2557, น. 62) จึงกล่าวได้ว่าผลลัพธ์ของการเสริมสร้างพลังอำนาจส่งผลประโยชน์โดยตรงต่อการปฏิบัติงานช่วยเหลือผู้รับบริการต่อไปอย่างยั่งยืน

Adams, Hurd, McFadden, Merrill and Ribeiro (2003) พิสูจน์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับสุขภาพจิตที่ชี้ให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์ที่สำคัญอย่างยิ่ง โดยระดับการศึกษาถูกนำไปศึกษาถึงผลกระทบเชิงบวกต่อตัวแปรทางปัญญาในขอบเขตการวิจัยที่หลากหลายเช่น ความพึงพอใจในชีวิต เป็นต้น (Kavé, Shrira, Palgi, Spalter, Ben-Ezra and Shmotkin, 2012; Foverskov, Glymour, Mortensen, Holm, Lange and Lund, 2018) ความสัมพันธ์นี้มีลักษณะเชิงการรับรู้ถึงสาเหตุ กล่าวคือ ระดับการศึกษาที่สูงขึ้นจะช่วยบรรเทาความเครียดเรื้อรัง ส่งเสริมวิถีชีวิตที่มีสุขภาพดี การสนับสนุนทางสังคมมากขึ้น และท้ายที่สุดก็คือสุขภาพจิตที่ดีขึ้น (Kessler, Foster, Saunders and Stang, 1995; Lantz, House, Mero and Williams, 2005; Mirowsky and Ross, 2003; Ritscher, Warner, Johnson and Dohrenwend, 2001; Schieman and Plickert, 2008; Turner, Wheaton and Lloyd, 1995) ซึ่งมีการศึกษามากมายพบว่าระดับการศึกษาที่สูงขึ้นมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประโยชน์ในระดับปัจเจกที่สูงขึ้น และการดูแลร่างกายและจิตใจโดยทั่วไป (Leitner and Leitner, 2012) และยังช่วยให้สามารถเข้าถึงทรัพยากรทางจิตสังคมและความรู้ความเข้าใจในการป้องกันความเครียดและพัฒนาสุขภาพทางจิตใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Becker, 2009; Hayward, Hummer and Sasson, 2015; McFarland and Wagner, 2015) ไปจนถึงความรู้สึกในการควบคุมที่ดีขึ้น ซึ่งช่วยให้จัดการกับความเครียดในชีวิตได้ง่ายขึ้น ลดภาวะซึมเศร้า เพิ่มความภาคภูมิใจในตนเอง ความเป็นอยู่ที่ดีทางอารมณ์ และสามารถนำมาปรับใช้ให้เกิดวิถีชีวิตที่ดี (Bayard, Staffelbach, Fischer and Buchmann, 2014; Lee and Yang, 2022; McFarland and Wagner, 2015; Mirowsky and Ross, 2003; Ross and Mirowsky, 2006; Samuel, 2014) ทว่าในทางกลับกันบุคคลที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่ามีความเสี่ยงสูงที่จะประสบอาการวิตกกังวลและซึมเศร้าได้ทั้งเพศชายและหญิง (Joannès et al., 2023) ในขณะที่ Burger, Becker and Schoon (2023) พบว่า ลักษณะทางเพศไม่ได้มีบทบาทที่สำคัญต่อตัวแปรควบคุมระหว่างสุขภาพจิตและระดับการศึกษาแต่อย่างใด การศึกษาในระดับที่สูงขึ้นมีความเกี่ยวข้องอย่างมากกับสุขภาพจิตที่ดีขึ้นในวัยผู้ใหญ่ (Yu and Williams, 1999) ในด้านการพัฒนาทักษะที่เพิ่มความสามารถในการแก้ปัญหาที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพจิตของตนเอง (Ross and Mirowsky, 2013) ในขณะเดียวกันก็

หลีกเลี่ยงหรือป้องกันตนเองจากเหตุการณ์เชิงลบในชีวิต การสัมผัสกับความเครียดและปัจจัยเสี่ยงอื่น ๆ ที่คาดว่าจะกระตุ้นให้เกิดปัญหาสุขภาพจิต (Lorant, Delière, Eaton, Robert, Philippot and Anseau, 2003) ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่าระดับการศึกษาเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อสุขภาพจิตเชิงบวกและส่งผลต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่งานบริการด้านสงเคราะห์ได้

วิธีดำเนินการวิจัย

1) การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยเสนอโครงการวิจัยเพื่อขอรับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์แบบรวดเร็ว (Expedited review) จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ซึ่งได้รับการอนุมัติการดำเนินการวิจัยกับมนุษย์เมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2565 หมายเลขใบรับรอง COE 65.1019-176 ซึ่งผู้วิจัยได้ชี้แจงรายละเอียดหลักที่สำคัญของโครงการวิจัย ไปจนถึงข้อปฏิบัติของผู้เข้าร่วม สิทธิของผู้เข้าร่วม และการปกป้องรักษาข้อมูลความลับของผู้เข้าร่วมให้ผู้เข้าร่วมการวิจัยรับทราบและพิจารณาการยินยอมเข้าร่วมโครงการ ผ่านการลงนามในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัยและหนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย ซึ่งอาสาสมัครมีอิสระในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการวิจัยด้วยความสมัครใจ ไปจนถึงการปฏิเสธการให้ข้อมูลที่ไม่ประสงค์และการถอนตัวระหว่างการวิจัยได้โดยไม่มีผลกระทบกับผู้เข้าร่วมแต่อย่างใด

2) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป้าหมายในการศึกษาคือ เจ้าหน้าที่งานบริการด้านสงเคราะห์ ที่ปฏิบัติงานภายในมูลนิธิในรูปแบบสถานสงเคราะห์เอกชนจำนวน 2 แห่งในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ได้แก่ บ้านสวนมิตรภาพ โครงการเพื่อนชาวบ้าน มูลนิธิคณะภคินีศรีชุมพาบาล และบ้านซารนิลลี เฮาส์ มูลนิธิ ซารนิลลี เฮาส์ โดยมีจำนวนรวมกันทั้ง 2 สถานที่คือ 64 คน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) นี้คือ เจ้าหน้าที่งานบริการด้านสงเคราะห์ที่ปฏิบัติงานภายในสถานสงเคราะห์เอกชนที่จำนวน 2 แห่งในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ได้แก่ บ้านสวนมิตรภาพ โครงการเพื่อนชาวบ้าน มูลนิธิคณะภคินีศรีชุมพาบาล และบ้านซารนิลลี เฮาส์ มูลนิธิ ซารนิลลี เฮาส์ ที่อาสาสมัครเข้าร่วมในการวิจัยนี้ด้วยความสมัครใจรวมทั้ง 2 แห่ง จำนวน 20 คน โดยแบ่งเป็นบ้านสวนมิตรภาพ จำนวน 6 คน และบ้านซารนิลลี จำนวน 14 คน เนื่องจากลักษณะทางประชากรศาสตร์และประเด็นทางจิตใจและสภาพแวดล้อมมีความคล้ายคลึงกัน (Homogenous) ขนาดตัวอย่างประชากรตัวแทนในการศึกษาจึงไม่จำเป็นต้องมีจำนวนมาก (ประกายรัตน์ สุวรรณ และ อมรวิทย์ วิเศษสงวน, 2555, น. 77) วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในโครงการนี้ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ในการศึกษาประเด็นร่วมของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย และ การสุ่มตามความสะดวก (Convenient sampling) ในการอาสาสมัครร่วมการวิจัยนี้ตามความสมัครใจและความสะดวกของกลุ่มตัวอย่าง

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ชี้แจงโครงการวิจัยนี้ รวมถึงรายละเอียดที่สำคัญเกี่ยวกับโครงการเพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลต่อผู้อำนวยการโครงการเพื่อนชาวบ้าน และผู้จัดการโครงการบ้านซารนิลลี เฮาส์ แล้วทำการ

ประชาสัมพันธ์โครงการให้กับเจ้าหน้าที่ทั้งหมดใน 2 องค์กรเพื่อขอความร่วมมือในโครงการนี้ ผู้วิจัยได้รับการตอบรับจากเจ้าหน้าที่ที่สนใจอาสาเข้าร่วมทั้งหมด 20 คนจากทั้ง 2 สถานที่แล้วทำการเข้าพบอาสาสมัครผู้เข้าร่วมด้วยตนเองโดยแบ่งเป็นบ้านสวนมิตรภาพ จำนวน 6 คน และบ้านชารินิลี จำนวน 14 คน โดยได้ดำเนินการระหว่างเดือน มีนาคม 2566 โดยการสรุปและอภิปรายผลจะอยู่ในลักษณะของคร่อมของทั้ง 2 กลุ่มร่วมกัน และไม่มีภาระบุหรือนามหรืออัตลักษณ์ที่สามารถแสดงถึงอาสาสมัครผู้เข้าร่วมรายบุคคลเพื่อปกป้องสิทธิของอาสาสมัครตามมาตรฐานของจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ แล้วจึงทำการทดลองเครื่องมือในโครงการวิจัยแบบตัวต่อตัว (Personal meeting) หลังจากลงนามในการยินยอมเข้าร่วมการวิจัยแล้วเท่านั้น

4) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือที่เป็นแบบวัดในลักษณะการให้ระดับคะแนน Rating scale ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภายในโครงการวิจัยโดยมีจำนวนทั้งหมด 2 ชุดในรูปแบบการใช้งานแบบตัวต่อตัว โดยรายละเอียดของแบบวัดทั้ง 2 ชุดดังนี้

แบบวัดชุดที่ 1 แบบวัดคุณภาพชีวิตในวิชาชีพ (Professional quality of life scale หรือ ProQOL) สร้างเครื่องมือโดย Beth Hudnall Stamm (2009) ถูกรองลิขสิทธิ์เครื่องมือโดย The center of victims of torture และผู้วิจัยได้ขออนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ในการนำเครื่องมือไปใช้ในโครงการวิจัยและการแปลเป็นภาษาไทยและได้รับการอนุญาตเป็นที่เรียบร้อยเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2563 พร้อมทั้งแปลภาษาเครื่องมือและรับรองการแปลเครื่องมือโดย สถาบันภาษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ รวมถึงผ่านการตรวจทานความถูกต้องทางภาษาเฉพาะทางโดยผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาการ จำนวน 2 ท่าน และผ่านการพิจารณาคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาชีพทางจิตวิทยา จำนวน 2 ท่าน แบบวัดนี้ได้แบ่งการประเมินออกเป็น 3 ภาวะคือ ภาวะที่ 1 ความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจ (Compassion Satisfaction) ภาวะที่ 2 ภาวะหมดไฟ (Burnout) และภาวะที่ 3 ความเครียดจากประสบการณ์ความทุกข์ในการช่วยเหลือผู้อื่น (Secondary Traumatic Stress) ซึ่งเกณฑ์ของช่วงคะแนนของอาสาสมัครกลุ่มตัวอย่างจะแบ่งออกเป็นดังนี้ ระดับเกณฑ์ที่ต่ำจะมีช่วงคะแนนที่น้อยกว่าหรือเท่ากับ 22 คะแนน ระดับเกณฑ์ที่ปานกลางจะมีช่วงคะแนนที่ 23-41 คะแนน และระดับเกณฑ์ที่สูงจะมีช่วงคะแนนที่มากกว่าหรือเท่ากับ 42 คะแนน โดยคะแนนเต็มของทุกภาวะจะอยู่ที่ 50 คะแนน

ทว่าในการศึกษานี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ภาวะที่ 1 (ความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจ) เพียงภาวะเดียวเท่านั้นเพื่อนำไปศึกษาถึงความสัมพันธ์กับพลังอำนาจในตนของพนักงานด้านสังคมสงเคราะห์ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

แบบวัดชุดที่ 2 แบบวัดพลังอำนาจในตนของพนักงานด้านสังคมสงเคราะห์ (The social work empowerment scale หรือ SWES) สร้างเครื่องมือโดย Douglas J. Frans (1993) ถูกรองลิขสิทธิ์เครื่องมือโดย Sage publications และผู้วิจัยได้ขออนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ในการนำเครื่องมือไปใช้ในโครงการวิจัยและการแปลเป็นภาษาไทยและได้รับการอนุญาตเป็นที่เรียบร้อยเมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2563 พร้อมทั้งแปลภาษาเครื่องมือและรับรองการแปลเครื่องมือโดย สถาบันภาษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ รวมถึงผ่านการตรวจทานความถูกต้องทางภาษาเฉพาะทางโดยผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาการ จำนวน 2 ท่าน และผ่านการพิจารณาเห็นชอบในการใช้เครื่องมือได้ผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาชีพทางจิตวิทยา จำนวน 2 ท่าน แบบวัดนี้ไม่มีการให้ระดับเกณฑ์

แต่จะเป็นการวัดระดับคะแนนและพัฒนาการหรือการถดถอยของคะแนนที่ได้รับในแต่ละช่วงเวลาทดสอบตนเอง โดยคะแนนเต็มจะอยู่ที่ 170 คะแนน

5) การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้รับจากอาสาสมัครผู้เข้าร่วมมาวิเคราะห์ในรูปแบบสถิติพรรณนา (Descriptive statistics) เพื่อวิเคราะห์คะแนนระดับความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจ ระดับพลังอำนาจในตนเองฯ และระดับการศึกษาโดยใช้การหาค่าร้อยละและค่าเฉลี่ย

ผลการวิจัย

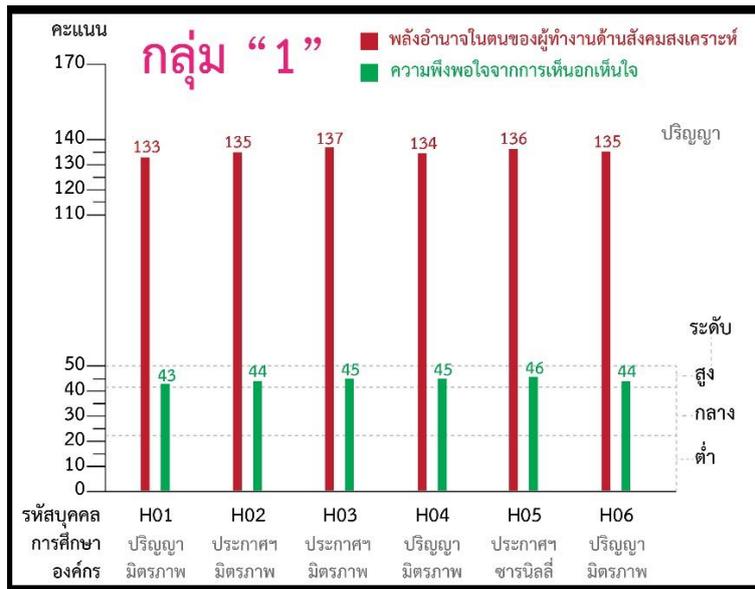
จากการเก็บข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลด้านระดับการศึกษาของอาสาสมัครก่อนเริ่มใช้เครื่องมือในการศึกษานี้จำนวนทั้งสิ้น 20 คน สามารถแจกแจงรายละเอียดได้ดังตารางต่อไปนี้
ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละตัวแปรของข้อมูลระดับการศึกษาของอาสาสมัคร (n = 20)

ข้อมูลพื้นฐานของอาสาสมัคร		จำนวน (คน)	ร้อยละ
องค์กรที่ปฏิบัติงาน	บ้านสวนมิตรภาพ	6	30
	บ้านซารินลี	14	70
ระดับการศึกษา	ประถมศึกษา	2	10
	มัธยมศึกษา	7	35
	ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช. และ ปวส.)	6	30
	ปริญญา	5	25
หมายเหตุ ผู้วิจัยคำนึงถึงการรักษาข้อมูลส่วนบุคคลของอาสาสมัครตามหลักการรักษาความลับกลุ่มตัวอย่างที่จะไม่บ่งชี้ถึงตัวบุคคล ดังนั้นการกำหนดเกณฑ์ของระดับการศึกษาจึงเป็นการกำหนดด้วยระดับชั้นที่อยู่ในหมวดเดียวกัน แต่ข้อมูลยังคงสามารถนำมาวิเคราะห์ผลการวิจัยได้			

อาสาสมัครกลุ่มตัวอย่างจากทั้ง 2 สถานสงเคราะห์เอกชนจำนวนทั้งหมด 20 คน มีระดับการศึกษาสูงสุดจะอยู่ในระดับปริญญา (ร้อยละ 25) ต่อมาคือ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ร้อยละ 30) มัธยมศึกษา (ร้อยละ 35) และระดับการศึกษาต่ำสุดคือ ประถมศึกษา (ร้อยละ 10) ซึ่งข้อมูลด้านระดับการศึกษาเหล่านี้สามารถเป็นปัจจัยที่สัมพันธ์กับระดับความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจ และระดับพลังอำนาจในตนเองฯได้

การอภิปรายผลข้อมูลการวิเคราะห์และเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจ พลังอำนาจในตนเองฯ ข้อมูลระดับการศึกษา และองค์กรที่อาสาสมัครสังกัดอยู่นั้น ผู้วิจัยสรุปผลและอภิปรายด้วยการแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มกรณีจากอาสาสมัครกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 20 คน ได้แก่ กลุ่ม “1” กลุ่ม “2” และกลุ่ม “3” การจัดแบ่งกลุ่มจะใช้คะแนนของพลังอำนาจในตนเองฯเป็นเกณฑ์หลักของการแบ่ง โดยภายในกลุ่มเป็นการอภิปรายผลในลักษณะรายบุคคลผ่านการเข้ารหัสแทนบุคคลและแสดงการเปรียบเทียบคะแนนของพลังอำนาจในตนเองฯกับระดับความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจและแสดงรายละเอียดระดับการศึกษาของแต่ละอาสาสมัคร ซึ่งสรุปในแต่ละกลุ่มดังนี้

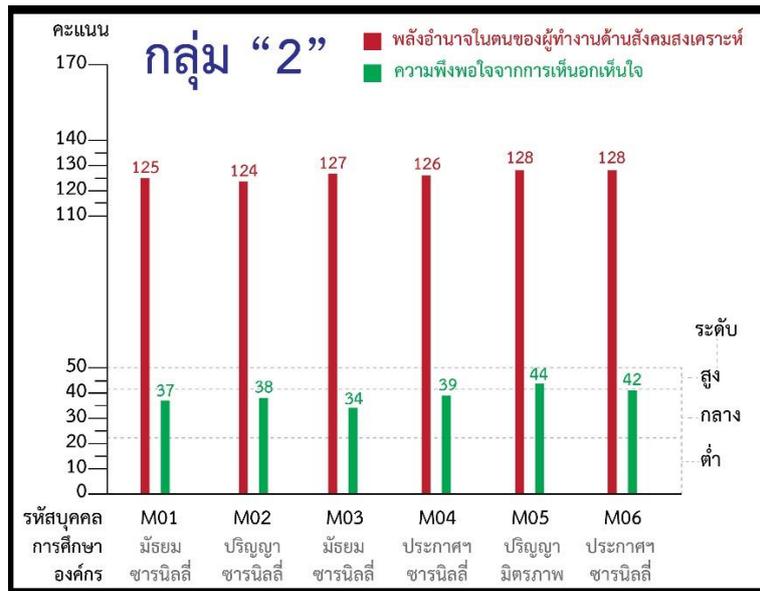
กลุ่ม “1” จะเป็นกลุ่มกรณีของอาสาสมัครที่มีผลคะแนนพลังอำนาจในตนเองฯในระดับสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ คือ คะแนนระหว่าง 131-140 คะแนน ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียดในภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 ผลคะแนนพลังอำนาจในตนเองฯเมื่อเปรียบเทียบกับผลคะแนนความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจของอาสาสมัครกลุ่ม “1”

กลุ่ม “1” มีจำนวนอาสาสมัคร 6 คน (ร้อยละ 30) เป็นกลุ่มที่มีระดับคะแนนพลังอำนาจในตนเองฯ ระหว่าง 131-140 คะแนน โดยคะแนนเฉลี่ยของทั้งกลุ่มอยู่ที่ 135.00 คะแนน (ร้อยละ 79.41) ซึ่งสูงกว่ากลุ่มอื่นๆ ในขณะที่คะแนนเฉลี่ยของความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจของทั้งกลุ่มอยู่ที่ 44.50 คะแนน (ร้อยละ 89) ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ระดับที่สูง โดยจำนวนอาสาสมัครมีระดับการศึกษาคือ ปริญญา 3 คน (ร้อยละ 15) และประกาศนียบัตรวิชาชีพ 3 คน (ร้อยละ 15) และอาสาสมัครจำนวน 5 คน (ร้อยละ 25) มาจากบ้านสวนมิตรภาพ และจำนวน 1 คน (ร้อยละ 5) มาจากบ้านชารินลี้

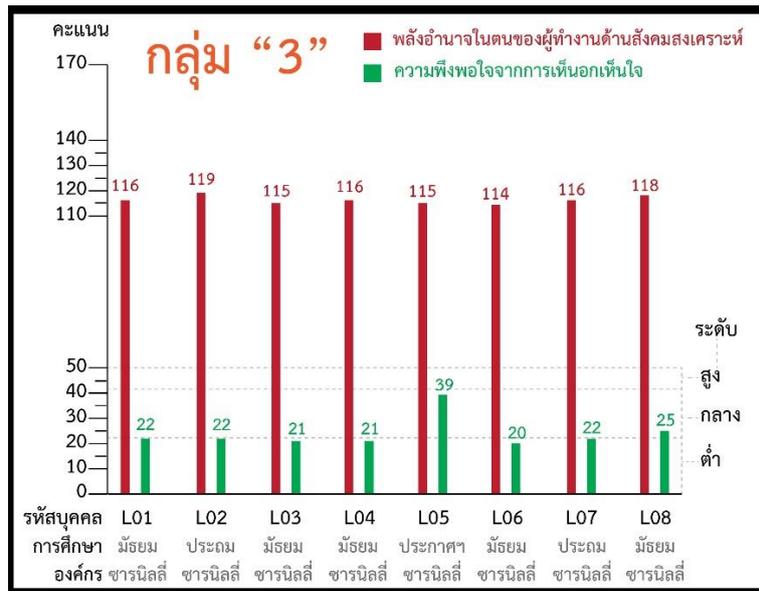
กลุ่ม “2” จะเป็นกลุ่มกรณีของอาสาสมัครที่มีผลคะแนนพลังอำนาจในตนเองฯในระดับต่ำกว่ากลุ่ม “1” แต่สูงกว่ากลุ่มสุดท้ายคือ คะแนนระหว่าง 121-130 คะแนน ซึ่งแสดงรายละเอียดในภาพต่อไป

ภาพที่ 2 ผลคะแนนพลังงานในตนเองเมื่อเปรียบเทียบกับผลคะแนนความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจของอาสาสมัครกลุ่ม “2”

กลุ่ม “2” มีจำนวนอาสาสมัคร 6 คน (ร้อยละ 30) เป็นกลุ่มที่มีระดับคะแนนพลังงานในตนเองระหว่าง 121-130 คะแนน โดยคะแนนเฉลี่ยของทั้งกลุ่มอยู่ที่ 126.33 คะแนน (ร้อยละ 74.50) ซึ่งต่ำกว่ากลุ่ม “1” แต่สูงกว่ากลุ่มสุดท้าย ในขณะที่คะแนนเฉลี่ยของความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจของทั้งกลุ่มอยู่ที่ 39.00 คะแนน (ร้อยละ 78) ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง โดยจำนวนอาสาสมัครมีระดับการศึกษาคือ ปริญญา 2 คน (ร้อยละ 10) ประกาศนียบัตรวิชาชีพ 2 คน (ร้อยละ 10) และมัธยม 2 คน (ร้อยละ 10) และอาสาสมัครจำนวน 1 คน (ร้อยละ 5) มาจากบ้านสวนมิตรภาพ และจำนวน 5 คน (ร้อยละ 25) มาจากบ้านชาวนิลลี้

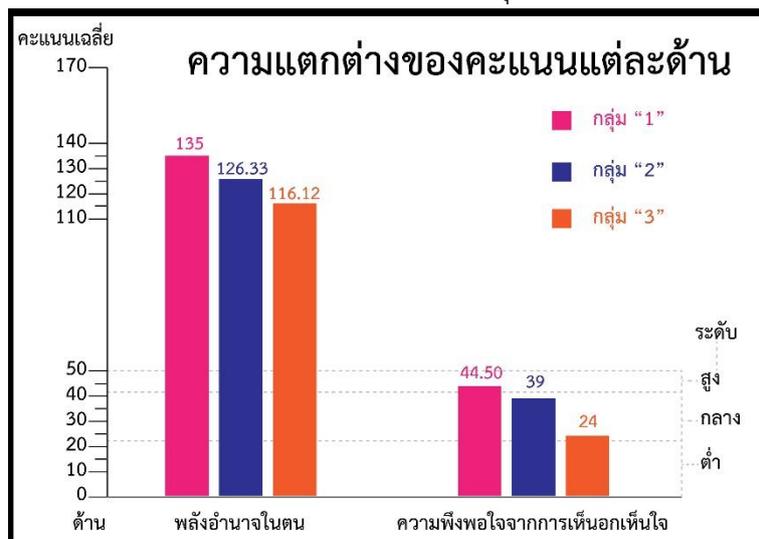
กลุ่ม “3” จะเป็นกลุ่มกรณีของอาสาสมัครที่มีผลคะแนนพลังงานในตนเองในระดับต่ำกว่ากลุ่มอื่น ๆ คือ คะแนนระหว่าง 111-120 คะแนน โดยมีรายละเอียดดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 3 ผลคะแนนพลังงานในตนเองเมื่อเปรียบเทียบกับผลคะแนนความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจของอาสาสมัครกลุ่ม "3"

กลุ่ม "3" มีจำนวนอาสาสมัคร 8 คน (ร้อยละ 40) เป็นกลุ่มที่มีระดับคะแนนพลังงานในตนเองระหว่าง 111-120 คะแนน โดยคะแนนเฉลี่ยของทั้งกลุ่มอยู่ที่ 116.12 คะแนน (ร้อยละ 68.30) ซึ่งต่ำกว่าทุกกลุ่มในการศึกษานี้ ในขณะที่คะแนนเฉลี่ยของความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจของทั้งกลุ่มอยู่ที่ 24.00 คะแนน (ร้อยละ 48) ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง โดยจำนวนอาสาสมัครมีระดับการศึกษาคือ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ 1 คน (ร้อยละ 5) มัธยมศึกษา 5 คน (ร้อยละ 25) และประถม 2 คน (ร้อยละ 10) และอาสาสมัครจำนวน 8 คน (ร้อยละ 40) มาจากบ้านชารินลี้

สรุปความแตกต่างคะแนนเฉลี่ยในแต่ละด้านของแต่ละกลุ่มอาสาสมัครได้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4 ความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยในแต่ละด้านของแต่ละกลุ่ม

จากภาพแผนภูมินี้จะเห็นได้ว่ากลุ่ม “1” มีคะแนนเฉลี่ยของพลังอำนาจในตนเองฯ และคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจสูงกว่ากลุ่มอื่นๆ กลุ่ม “2” จะมีคะแนนเฉลี่ยในระดับกลาง ส่วนกลุ่ม “3” จะตรงกันข้ามกับกลุ่ม “1” อย่างชัดเจน

อภิปรายผล

ผลการทดสอบเครื่องมือทั้ง 2 แบบวัดเมื่อพิจารณาร่วมกับตัวแปรที่เป็นข้อมูลระดับการศึกษาของอาสาสมัครทั้งหมดสามารถอภิปรายได้ว่า พลังอำนาจในตนเองฯ และความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจมีความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจน โดยดูได้จากอาสาสมัครในกลุ่ม “1” มีระดับคะแนนพลังอำนาจในตนเองฯ ที่สูงกว่าแสดงถึงคะแนนความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจที่สูงไปในทิศทางเดียวกัน และแตกต่างเพียงเล็กน้อยในระดับคะแนนของกลุ่ม “2” โดยความต่างระหว่างกลุ่ม “1” และกลุ่ม “2” นี้จะอยู่ในค่าคะแนนของความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจเป็นหลัก และอาสาสมัครในกลุ่ม “3” ที่มีคะแนนพลังอำนาจในตนเองฯ ต่ำกว่าทุกกลุ่ม คะแนนความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจก็ลดลงต่ำกว่าทุกกลุ่มด้วยเช่นกัน แสดงถึงความเชื่อมโยงที่มีผลเชิงบวกต่อกันระหว่างพลังอำนาจในตนเองฯ และความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจ ซึ่งภาวะจิตใจจากการปฏิบัติงานในเชิงบวกของอาสาสมัครกลุ่มนี้จะดำเนินไปในทิศทางใกล้เคียง สอดคล้องกับการศึกษาของ Jafarian_ amiri, Qalehsari, Zabih, Babanataj and Chehrazi (2023) ที่ระบุถึงความสัมพันธ์ระหว่างพลังอำนาจในตนเองฯ เจริญจิตวิทยาและเชิงโครงสร้างมีส่วนในการสนับสนุนความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจในด้านของความพึงพอใจในงานที่ส่งผลบวกโดยตรงกับคุณภาพชีวิตทางจิตใจให้แก่กลุ่มนางพยาบาล (เจ้าหน้าที่งานบริการด้านสงเคราะห์) ในช่วงการระบาดของ COVID-19 ที่ประสบกับภาวะทางกายและจิตใจเชิงลบจากการปฏิบัติงาน แต่เมื่อเพิ่มการวิเคราะห์เชิงตัวแปรลงไปจะพบข้อแตกต่างระหว่างแต่ละกลุ่มซึ่งจะอยู่ที่ตัวแปรระดับการศึกษาและองค์กรที่อาสาสมัครปฏิบัติงานอยู่

ระดับการศึกษามีส่วนในการส่งเสริมระดับพลังอำนาจในตนเองฯ และความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจ ดังที่ Ross and Van Willigen (1997) ได้ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับตัวบ่งชี้ที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตทางจิตใจเช่น ความเครียด โทสะ ความกังวลใจ ความเจ็บปวด และความไม่พึงพอใจในงาน เป็นต้น ซึ่งพบว่าการศึกษาในระดับที่สูงกว่ามีความสามารถในการรับมือกับผลกระทบทางจิตใจเชิงลบได้ผ่านความสามารถในการควบคุมตนเองที่จากองค์ความรู้ผ่านการเรียนที่สูงขึ้น ดังนั้นเมื่อสามารถที่จะรับมือกับผลกระทบทางจิตใจเชิงลบได้จึงก่อให้เกิดระดับของคุณภาพชีวิตทางจิตใจที่ดีขึ้นได้ อีกทั้ง จากผลการวิจัยของ Sacco, Ciurzynski, Harvey and Ingersoll (2015) ที่แสดงให้เห็นว่าระดับของความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจในกลุ่มนางพยาบาล บุรุษพยาบาล และผู้บริหารในวิจัยนี้มีระดับที่สูงไปจนถึงปานกลางจะเกาะกลุ่มในช่วงการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุปริญญา ปริญญาตรี และปริญญาโท โดยผลจากแบบวัดในการวิจัยในบทความนี้ แสดงให้เห็นว่าอาสาสมัครในกลุ่ม “1” ที่มีระดับคะแนนเฉลี่ยของทั้ง 2 ด้านที่สูงกว่ากลุ่มอื่นมีระดับการศึกษาชั้นปริญญาและประกาศนียบัตรวิชาชีพ ซึ่งทั้ง 2 การศึกษานี้เป็นการศึกษาที่ตรงกับวิชาชีพในการปฏิบัติงาน นับว่าเป็นการศึกษาระดับกลางไปถึงสูงและตรงสายงานวิชาชีพ ในขณะที่ในกลุ่ม “2” มีคะแนนเฉลี่ยระดับกลางทั้ง 2 ด้าน และยังอยู่ในระดับปริญญาและประกาศนียบัตรวิชาชีพที่ตรงกับการ

ปฏิบัติงาน และมีธยมศึกษาทั่วไป (ที่ไม่ตรงกับสายวิชาชีพ) ซึ่งยังคงนับว่าเป็นการศึกษาระดับกลางที่ทั้งตรงและไม่ตรงกับสายการปฏิบัติงาน ไปถึงการศึกษาระดับสูงขึ้นไป ประปราย ส่งผลให้คะแนนของกลุ่มนี้ก็ยังคงนับว่าเป็นระดับคะแนนเฉลี่ยของทั้ง 2 ด้านที่น่าพึงพอใจ แต่ทว่าระดับคะแนนเฉลี่ยที่ต่ำกว่ากลุ่มอื่น ๆ ทั้ง 2 ด้านของกลุ่ม “3” โดยอาสาสมัครจะมีระดับการศึกษาที่ระดับชั้นต่ำกว่าไปจนถึงระดับกลางที่ไม่ตรงกับสายการปฏิบัติงานเลยคือระดับประถมและมีธยมศึกษาทั่วไป และระดับกลางที่ตรงกับสายการปฏิบัติงานประปราย ส่งผลให้คะแนนเฉลี่ยทั้ง 2 ด้านต่ำที่สุด จึงเห็นได้ว่าระดับการศึกษาที่สูงกว่าและการศึกษาที่ตรงกับวิชาชีพนั้นมีความสำคัญในการเป็นต้นทุนที่มีประโยชน์ให้แก่ทรัพยากรที่ส่งสมภายในผู้ปฏิบัติงานบริการด้านสงเคราะห์ที่ส่งเสริมการมีพลังอำนาจในตนเองที่เกื้อกูลถึงความสำเร็จในการช่วยเหลือผู้รับบริการและยังคงสะท้อนไปยังการรับรู้ถึงความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจให้แก่อาสาสมัคร

ทว่าการค้นพบร่วมที่เจอในการวิจัยนี้ พบว่าการสนับสนุนทางสังคมที่มีบทบาทอย่างมากต่อคุณภาพชีวิตทางจิตใจด้านบวกของเจ้าหน้าที่คือ องค์กรที่ปฏิบัติงานที่มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมพลังอำนาจในตนเองฯ และความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจโดยพิจารณาได้จากระดับคะแนนเฉลี่ยของกลุ่ม “1” ที่มีระดับคะแนนเฉลี่ยที่สูงทั้ง 2 ด้าน ซึ่งอาสาสมัครในกลุ่มนี้ ร้อยละ 83.33 (จำนวน 5 คนจากทั้งสิ้น 6 คนที่อยู่ในกลุ่มนี้) มาจากองค์กรบ้านสวนมิตรภาพ (อีกทั้งจากจำนวนของอาสาสมัครที่มาจากที่นี่จำนวนทั้งสิ้น 6 คน มีจำนวน 5 คนอยู่ในกลุ่มนี้เช่นกัน) โดยที่ร้อยละ 16.66 (จำนวน 1 คนจากทั้งสิ้น 6 คนที่อยู่ในกลุ่มนี้) ที่มีระดับการศึกษาปริญญาเช่นกันนั้นก็มาจากองค์กรบ้านซารนิลลี และ กลุ่ม “2” ที่มีระดับคะแนนเฉลี่ยปานกลางทั้ง 2 ด้าน ซึ่งอาสาสมัครในกลุ่มนี้ ร้อยละ 83.33 (จำนวน 5 คนจากทั้งสิ้น 6 คนที่อยู่ในกลุ่มนี้) มาจากองค์กรบ้านซารนิลลี โดยที่ร้อยละ 16.66 (จำนวน 1 คนจากทั้งสิ้น 6 คนที่อยู่ในกลุ่มนี้) มาจากองค์กรบ้านสวนมิตรภาพ ทว่าประเด็นที่น่าสนใจจะอยู่ในกลุ่ม “3” ที่มีระดับคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดทั้ง 2 ด้าน ซึ่งอาสาสมัครในกลุ่มนี้มาจากองค์กรบ้านซารนิลลีทั้งหมด (จำนวนทั้งสิ้น 8 คนที่อยู่ในกลุ่มนี้) จากผลที่ได้มานี้ทำให้สามารถสังเกตได้ว่าในกลุ่มคะแนนเฉลี่ยที่สูงและปานกลางมีการเฉลี่ยจำนวนทั้ง 2 กลุ่ม แต่แนวโน้มสภาพจิตใจของอาสาสมัครในองค์กรบ้านสวนมิตรภาพจะดีกว่าอาสาสมัครในองค์กรบ้านซารนิลลี ในขณะที่แนวโน้มสภาพจิตใจที่ควรได้รับการพึงระวังจะอยู่ในอาสาสมัครในองค์กรบ้านซารนิลลีทั้งหมด

ผู้วิจัยได้สอบถามไปยังผู้อำนวยการและผู้จัดการของสถานสงเคราะห์จำนวน 2 แห่งในการวิจัยนี้ถือเป็นการนำร่องการศึกษาข้อมูลลักษณะเฉพาะของพื้นที่ในการวิจัยเพื่อทำความเข้าใจในบริบทขององค์กร (โดยไม่ได้มีการสัมภาษณ์ใดๆกับอาสาสมัคร) ผู้วิจัยได้ข้อมูลดังนี้ว่า บ้านสวนมิตรภาพมีการจัดการฝึกอบรมและพัฒนาศักยภาพ รวมถึงการสนับสนุนทางจิตใจให้แก่เจ้าหน้าที่ภายในองค์กรเป็นประจำทุกปีละไม่ต่ำกว่า 8 การอบรม ซึ่งสวนทางกับข้อมูลที่ได้จากผู้จัดการโครงการขององค์กรบ้านซารนิลลีที่ให้ข้อมูลว่าองค์กรแทบจะไม่ค่อยได้มีการจัดการฝึกอบรมและพัฒนาศักยภาพ รวมถึงการสนับสนุนทางจิตใจให้แก่เจ้าหน้าที่ภายในองค์กรมาเป็นเวลาหลายปี โดยลักษณะการอบรมที่เคยมีมาจะแล้วแต่บุคคลภายนอกที่สนใจนำเสนอโครงการฝึกอบรมมาที่องค์กรเอง ดังนั้นผู้วิจัยจึงสามารถสรุปการอภิปรายถึงปัจจัยที่ส่งเสริมได้ว่า การสนับสนุนทางสังคมจากองค์กรในเชิงพัฒนาความรู้ความสามารถนั้นมีส่วนที่สำคัญเป็นอย่างมากต่อคุณภาพชีวิตทางจิตใจด้านบวกของเจ้าหน้าที่ สอดคล้องกับกรอบแนวความคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจในตนเองฯคือการพัฒนา

ศักยภาพตนเอง พัฒนาทักษะ ความรู้ความสามารถ ซึ่งหากเจ้าหน้าที่มีศักยภาพที่พัฒนายิ่งขึ้นไปจะส่งผลให้โอกาสที่จะประสบความสำเร็จในการให้บริการในที่สุด (อภิญญา เวชยชัย, 2557, น. 62) รวมถึงการศึกษาของ Sprang, Clark and Whitt-Woosley (2007) และ Craig and Sprang (2010) ที่กล่าวถึงตัวแปรที่มีส่วนร่วมกับความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจได้แก่ การฝึกอบรม การตระหนักถึงความสามารถของตน และการสนับสนุนทางสังคม และที่ Ortlepp and Friedman (2002) และ Linley and Joseph (2007) ได้ระบุว่า ระดับความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจที่สูงขึ้นของเจ้าหน้าที่ให้บริการมาจากการได้รับการฝึกฝนการรับมือกับผลกระทบเชิงลบทางจิตใจจากการปฏิบัติงาน จึงเห็นได้ว่าการศึกษาที่ผ่านมานั้นมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยที่แสดงถึงการเกาะกลุ่มที่เห็นได้ชัดเจนของทุกกลุ่มที่กลุ่มที่มีระดับคะแนนทั้ง 2 ด้านในระดับที่สูงคือกลุ่ม “1” จะมีประชากรที่มาจากบ้านสวนมิตรภาพถึงร้อยละ 83.33 แต่ทว่าในกลุ่มที่มีระดับคะแนนทั้ง 2 ด้านต่ำสุด ล้วนเป็นประชากรที่มาจากบ้านขานิลลีทุกคน โดยในกลุ่ม “2” ที่คะแนนอยู่ในระดับกลางทั้ง 2 ด้านจะมาจากทั้ง 2 องค์กร โดยสิ่งที่สนับสนุนระดับคะแนนที่ดีขึ้นจะมาจากการศึกษาที่เป็นส่วนร่วมด้วย จึงสรุปได้ว่าการสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่ขององค์กรและต้นทุนความรู้ที่มาจากศึกษานั้นมีส่วนสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตทางจิตใจด้านบวกของเจ้าหน้าที่งานบริการด้านสงเคราะห์ที่เป็นอาสาสมัครภายในการศึกษานี้

การวิจัยนี้สามารถสรุปผลการอภิปรายทั้งหมดได้ว่าระดับคะแนนพลังอำนาจในตนเองและความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจของอาสาสมัครทั้งหมด 20 คน ถูกแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ตามระดับคะแนนที่ใกล้เคียงกันคือระดับสูง กลาง และต่ำ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันของสภาพจิตใจใน 2 ด้านนี้ที่เกี่ยวพันไปในทิศทางเดียวกันที่เมื่อพลังอำนาจในตนเองมีสูงก็ส่งผลในความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจจากการปฏิบัติงานสูงซึ่งตามไปด้วยหรือด้านใดด้านหนึ่งก็สามารถส่งผลให้อีกด้านหนึ่งเป็นไปในระดับที่คล้ายคลึงกัน และในทิศทางกลับกันเมื่อระดับคะแนนด้านหนึ่งต่ำก็ส่งผลให้อีกด้านหนึ่งต่ำด้วยเช่นกัน ในขณะที่ระดับคะแนนด้านใดด้านหนึ่งอยู่ที่ปานกลางก็ยังส่งผลให้อีกด้านหนึ่งอยู่ในระดับกลางเช่นกัน ดังนั้นจึงระบุให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างพลังอำนาจในตนเองและความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจที่เป็นการบ่งบอกถึงภาวะจิตใจด้านบวกของเจ้าหน้าที่งานบริการด้านสงเคราะห์คือเมื่อมีความรู้สึกด้านบวกกับการปฏิบัติงานก็สามารถสร้างการรับรู้ถึงความแข็งแกร่งในตนเองได้ หรือเมื่อความแข็งแกร่งในตนเองมีน้อยก็สามารถส่งผลถึงความคิดเชิงบวกในตนเองที่มีต่อการปฏิบัติงานและคุณภาพชีวิตทางจิตใจได้ด้วยเช่นกัน (Jafarian_amiri, Qalehsari, Zabihi, Babanataj and Chehrazi, 2023) ระดับการศึกษาเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับคะแนนทั้ง 2 ด้านที่เป็นต้นทุนของการรับรู้ถึงพลังอำนาจในตนเองและการป้องกันภาวะผลกระทบทางจิตใจจากการปฏิบัติงานเช่น ภาวะความเหนื่อยล้าจากการดูแลด้วยการเห็นอกเห็นใจ (Compassion fatigue) ที่เป็นข้อควรระวังของความพึงพอใจจากการเห็นอกเห็นใจ เป็นต้น ดังที่แสดงด้วยผลการศึกษาในวิจัยนี้ กลุ่มที่มีระดับการศึกษาที่สูงกว่าจะมีระดับคะแนนทั้ง 2 ด้านที่สูงไล่เลียงกันลงมาไปจนถึงระดับคะแนนที่ต่ำในกลุ่มที่มีระดับการศึกษาที่ต่ำกว่า เมื่อพิจารณาแล้วการศึกษาจึงมีส่วนสำคัญที่ส่งเสริมสภาพจิตใจได้ในบริบททางการปฏิบัติงานในด้านการเตรียมต้นทุนขององค์ความรู้ทางปัญญาและความพร้อมทางวิชาชีพและจิตใจของเจ้าหน้าที่งานบริการด้านสงเคราะห์ (Ross and Van Willigen, 1997) ร่วมกับการฝึกฝนและพัฒนาความรู้

ทางวิชาชีพเพิ่มเติมผ่านการสนับสนุนการอบรมทั้งทักษะและจิตใจจากทางองค์กรที่กลุ่มที่มีระดับคะแนนสูงสุด ล้วนแต่มาจากองค์กรที่ส่งเสริมการฝึกอบรมแทบทุกคน โดยผู้ที่ไม่ได้มาจากองค์กรนี้ก็ยังคงมีระดับการศึกษาที่สูงกว่าเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนระดับจิตใจที่แสดงออกมาทางคะแนนของเครื่องมือในการวิจัยในกลุ่มที่มีคะแนนรองลงมาในระดับปานกลาง ทว่าในกลุ่มที่มีระดับคะแนนต่ำแสดงให้เห็นถึงระดับการศึกษาที่ต่ำกว่าและการขาดการอบรมอย่างสม่ำเสมอ จึงเห็นได้ชัดว่าการศึกษาและการอบรมส่งเสริมทางวิชาชีพและทางจิตใจล้วนเป็นปัจจัยที่นอกจากเพื่อพัฒนาทักษะทางการปฏิบัติงานแล้วยังช่วยส่งเสริมความแข็งแกร่งทางจิตใจไปจนถึงคุณภาพชีวิตทางจิตในด้านบวกให้กับเจ้าหน้าที่งานบริการด้านสงเคราะห์ (Ortlepp and Friedman, 2002) ดังนั้นองค์กรควรพิจารณาให้ความสำคัญกับการมอบการศึกษาและการจัดอบรมที่สม่ำเสมอ ซึ่งท้ายที่สุดแล้วผลลัพธ์ของการสงเคราะห์นี้ยังคงไปสู่ผู้รับบริการและสร้างความแข็งแกร่งให้กับสังคมไทยต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1.1 องค์กรควรพิจารณาถึงการจัดสรรอบรมหรือกิจกรรมที่สามารถเสริมสร้างสภาพจิตใจที่ดีจากการปฏิบัติงานและส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของพลังอำนาจในตนเองอย่างสม่ำเสมอ การมีบริการให้คำปรึกษาให้แก่เจ้าหน้าที่ก็เป็นกระบวนการที่ควรนำไปพิจารณาถึงการเล็งเห็นความสำคัญทางจิตใจและแสดงถึงการเอาใจใส่ถึงคุณภาพชีวิตในวิชาชีพที่ดีให้แก่เจ้าหน้าที่ได้

1.2 การได้รับการสนับสนุนทางสังคมและสภาพแวดล้อมภายในองค์กรสามารถเป็นปัจจัยในการส่งเสริมสภาพจิตใจเชิงบวกให้แก่เจ้าหน้าที่ได้ รวมถึงป้องกันและลดผลกระทบเชิงลบทางจิตใจจากการปฏิบัติงานและสร้างทัศนคติที่ดีในการให้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

1.3 องค์กรควรพิจารณาถึงการส่งเสริมด้านการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นหรือทางวิชาชีพด้านการบริหารสงเคราะห์ให้แก่เจ้าหน้าที่ที่ยังไม่ได้รับการศึกษาที่เพียงพอในวิชาชีพนี้เพื่อยกระดับองค์ความรู้อันมีประโยชน์ทั้งต่อเจ้าหน้าที่เองและการให้บริการผู้รับบริการ ซึ่งอาจจะเป็นรูปแบบการจัดสรรกองทุนการอนุเคราะห์การศึกษาหรือสถานศึกษาที่สามารถมอบทุนการศึกษาได้

2) ข้อจำกัดในการทำวิจัย

2.1 กลุ่มเป้าหมายที่เป็นเจ้าหน้าที่งานบริการด้านสงเคราะห์มีการให้บริการทางภาคสนามและข้อจำกัดทางด้านเวลาว่างในการเข้าร่วมการศึกษานี้ จึงทำให้ไม่สามารถร่วมตอบเครื่องมือแบบวัดในการวิจัยได้ ผู้วิจัยจึงไม่สามารถเก็บข้อมูลที่มีจำนวนและความหลากหลายได้มากเพียงพอ

2.2 ระยะเวลาในการประชาสัมพันธ์โครงการสั้นเกินไป ทำให้ขาดการให้เวลาที่มากเพียงพอในการปรับเปลี่ยนช่วงเวลาในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่ประสงค์จะเข้าร่วมโครงการ

2.3 การประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลเพื่อเชิญอาสาเข้าร่วมโครงการวิจัยนี้ ทำโดยผู้อำนวยและผู้จัดการโครงการ ทำให้การกระจายข่าวสารและการให้ข้อมูลยังขาดความเข้าใจที่ชัดเจน ทำให้การชักชวนกลุ่มเพื่อนร่วมปฏิบัติงานในทั้ง 2 องค์กรยังไม่ได้รับการตอบรับที่กว้างขวางเท่าที่ควร

3) ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการสัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยความระมัดระวังโดยไม่สร้างผลกระทบหรือชี้นำใดๆแก่อาสาสมัคร ด้วยข้อคำถามถึงมิติอื่นๆที่สามารถเป็นตัวแปรอันมีประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ถึงคุณภาพชีวิตในวิชาชีพและพลังอำนาจในตนเองทางวิชาชีพด้านสงเคราะห์

3.2 ควรศึกษาถึงผลกระทบเชิงลบทางจิตใจจากการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร เพื่อที่จะสามารถนำมาประกอบรวมกับการอภิปรายถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น

3.3 ในการศึกษาต่อไป ควรมีระยะเวลาในการประชาสัมพันธ์ในการเชิญอาสาเข้าร่วมการศึกษาที่ยาวขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายได้มีเวลาในการปรับเปลี่ยนตารางงานที่เพียงพอ และการประชาสัมพันธ์ข้อมูลควรทำด้วยผู้วิจัยเองเพื่อการเข้าใจข้อมูลของโครงการที่มากขึ้นในการพิจารณาอาสาเข้าร่วมโครงการ

3.4 ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้เป็นเพียงข้อมูลจากการศึกษาในเจ้าหน้าที่เพียงบางส่วนเท่านั้น ดังนั้นเพื่อให้การศึกษาในอนาคตต่อไปมีความละเอียดและหลากหลายมากขึ้น จึงควรเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายในจำนวนที่มากขึ้น และในองค์กรอื่น ๆ เพิ่มมากขึ้นอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

ประกายรัตน์ สุวรรณ, และ อมรวิทย์ วิเศษสงวน. (2555). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม SPSS เวอร์ชัน 20. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.

ประเสริฐ ผลิตผลการพิมพ์. (2562). Burnout syndrome: ภาวะหมดไฟในการทำงาน. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ระพีพรรณ คำหอม. (2556). หลักการและกระบวนการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์จุลภาค (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า. (ม.ป.ป.). ภาพรวมคนจนในปี 2566. สืบค้น 28 ตุลาคม 2566, จาก <https://www.tpmmap.in.th/2566/>

ศิริลักษณ์ เตชะธนอิทธิกุล. (2561). ความเครียด ความเหนื่อยล้าในการเห็นอกเห็นใจ ความพึงพอใจในการเห็นอกเห็นใจ และสุขภาวะของนักวิชาชีพผู้ให้บริการด้านสุขภาพจิต (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศูนย์รวมข้อมูลสารสนเทศด้านเอชไอวีของประเทศไทย. (ม.ป.ป.). คาดประมาณผู้ติดเชื้อเอชไอวี. สืบค้น 28 ตุลาคม 2566, จาก <https://hivhub.ddc.moph.go.th/epidemic.php>

อภิัญญา เวชยชัย. (2557). การเสริมพลังอำนาจในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Adams, P., Hurd, M. D., McFadden, D., Merrill, A., & Ribeiro, T. (2003). Healthy, wealthy, and wise? Tests for direct causal paths between health and socioeconomic status. *Journal of econometrics*, 112(1), 3-56.

- Alkema, K., Linton, J. M., & Davies, R. (2008). A study of the relationship between self-care, compassion satisfaction, compassion fatigue, and burnout among hospice professionals. *Journal of Social Work in End-of-Life and Palliative Care*, 4(2), 101-119.
- Bayard, S., Staffelbach, M., Fischer, P., & Buchmann, M. (2014). Upper-secondary educational trajectories and young men's and women's self-esteem development in Switzerland. *Psychological, Educational, and Sociological Perspectives on Success and Well-Being in Career Development*, 19-44.
- Becker, G. S. (2009). *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Bride, B. E., Radey, M., & Figley, C. R. (2007). Measuring compassion fatigue. *Clinical social work journal*, 35(3), 155-163.
- Burger, K., Becker, M., & Schoon, I. (2023). Mental health and educational attainment: How developmental stage matters. *Developmental Psychology*, 60(1), 108-123.
- Collins, S., & Long, A. (2003). Working with the psychological effects of trauma: consequences for mental health care workers-a literature review. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 10 (4), 417-424.
- Craig, C. D., & Sprang, G. (2010). Compassion satisfaction, compassion fatigue, and burnout in a national sample of trauma treatment therapists. *Anxiety, Stress, & Coping*, 23(3), 319-339.
- Croft, S., & Beresford, P. (2000). Empowerment. In M. Davies (Ed.), *The blackwell encyclopedia of social work* (pp. 116-118). Oxford: Blackwell.
- Foverskov, E., Glymour, M. M., Mortensen, E. L., Holm, A., Lange, T., & Lund, R. (2018). Education and cognitive aging: Accounting for selection and confounding in linkage of data from the Danish Registry and Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe. *American Journal of Epidemiology*, 187(11), 2423-2430.
- Hayward, M. D., Hummer, R. A., & Sasson, I. (2015). Trends and group differences in the association between educational attainment and US adult mortality: Implications for understanding education's causal influence. *Social Science & Medicine*, 127, 8-18.
- Jafarian_ amiri, S. R., Qalehsari, M. Q., Zabihi, A., Babanataj, R., & Chehrazi, M. (2023). The relationship between empowerment and compassion satisfaction, compassion fatigue, and burnout in nurses during COVID-19 outbreak. *Journal of Education and Health Promotion*, 12(1), 379.
- Joannès, C., Redmond, N. M., Kelly-Irving, M., Klinkenberg, J., Guillemot, C., Sordes, F., ... & Neufcourt, L. (2023). The level of education is associated with an anxiety-depressive

- state among men and women—findings from France during the first quarter of the COVID-19 pandemic. *BMC Public Health*, 23(1), 1405
- Kavé, G., Shrira, A., Palgi, Y., Spalter, T., Ben-Ezra, M., & Shmotkin, D. (2012). Formal education level versus self-rated literacy as predictors of cognitive aging. *Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 67(6), 697-704.
- Kelly, L., Runge, J., & Spencer, C. (2015). Predictors of compassion fatigue and compassion satisfaction in acute care nurses. *Journal of Nursing Scholars*, 47(6), 522-528.
- Kessler, R. C., Foster, C. L., Saunders, W. B., & Stang, P. E. (1995). Social consequences of psychiatric disorders, I: Educational attainment. *American journal of psychiatry*, 152(7), 1026-1032.
- Lantz, P. M., House, J. S., Mero, R. P., & Williams, D. R. (2005). Stress, life events, and socioeconomic disparities in health: results from the Americans' Changing Lives Study. *Journal of health and social behavior*, 46(3), 274-288.
- Lee, K. S., & Yang, Y. (2022). Educational attainment and emotional well-being in adolescence and adulthood. *SSM-Mental Health*, 2, 100138.
- Leitner, M., and Leitner, S. (2012). *Leisure in Later Life*. Urbana, IL: Sagamore Publishing.
- Lepine, F. (2006). *Self-empowerment for everyone: ancient mind training adapted to your modern world*. N.P.: F.Lepine Publishing.
- Linley, P. A., & Joseph, S. (2007). Therapy work and therapists' positive and negative well-being. *Journal of Social and clinical Psychology*, 26(3), 385-403.
- Lorant, V., Delière, D., Eaton, W., Robert, A., Philippot, P., & Ansseau, M. (2003). Socioeconomic inequalities in depression: a meta-analysis. *American journal of epidemiology*, 157(2), 98-112.
- Martin, M.E. (2014). *Introduction to human services: Through the eyes of practice settings* (3rd Ed.). New Jersey: Pearson.
- McFarland, M. J., & Wagner, B. G. (2015). Does a college education reduce depressive symptoms in American young adults?. *Social Science & Medicine*, 146, 75-84.
- Mirowsky, J., & Ross, C. E. (2003). *Education, Social Status, and Health*. Hawthorne, NY: Aldine de Gruyter.
- Ortlepp, K., & Friedman, M. (2002). Prevalence and correlates of secondary traumatic stress in the workplace lay trauma counselors. *Journal of Traumatic Stress*, 15(3), 213-222.
- Radley, M., & Figley, C. R. (2007). The social psychology of compassion. *Clinical Social Work Journal*, 35(3), 207-214.

- Ravalier, J. M., McFadden, P., Boichat, C., Clabburn, O., & Moriarty, J. (2021). Social worker well-being: A large mixed-methods study. *The British Journal of Social Work, 51*(1), 297-317
- Ritsher, J. E., Warner, V., Johnson, J. G., & Dohrenwend, B. P. (2001). Inter-generational longitudinal study of social class and depression: a test of social causation and social selection models. *The British Journal of Psychiatry, 178*(S40), s84-s90.
- Ross, C. E., & Mirowsky, J. (2006). Sex differences in the effect of education on depression: resource multiplication or resource substitution?. *Social science & medicine, 63*(5), 1400-1413.
- Ross, C. E., & Mirowsky, J. (2013). The Sense of Personal Control: Social Structural Causes and Emotional Consequences. In C. S. Aneshensel, J. C. Phelan, & A. Bierman (Eds.), *Handbook of the Sociology of Mental Health* (pp. 379–402). New York: Springer.
- Ross, C. E., & Van Willigen, M. (1997). Education and the subjective quality of life. *Journal of health and social behavior, 275-297*.
- Sacco, T. L., Ciurzynski, S. M., Harvey, M. E., & Ingersoll, G. L. (2015). Compassion satisfaction and compassion fatigue among critical care nurses. *Critical care nurse, 35*(4), 32-42.
- Samuel, R. (2014). The gendered interplay between success and well-being during transitions. *Gender and Educational Achievement, 56*(2), 202–219.
- Schieman, S., & Plickert, G. (2008). How knowledge is power: Education and the sense of control. *Social forces, 87*(1), 153-183.
- Sprang, G., Clark, J. J., & Whitt-Woosley, A. (2007). Compassion fatigue, compassion satisfaction, and burnout: Factors impacting a professional's quality of life. *Journal of loss and Trauma, 12*(3), 259-280.
- Stamm, B. (2010). *The concise manual for the professional quality of life scale*. Idaho: ProQOL.org.
- Turner, R. J., Wheaton, B., & Lloyd, D. A. (1995). The epidemiology of social stress. *American sociological review, 60*(1):104–125.
- Wagaman, M. A., Geiger, J. M., Shockley, C., & Segal, E. A. (2015). The role of empathy in burnout, compassion satisfaction, and secondary traumatic stress among social workers. *Social work, 60*(3), 201-209.
- Yu, Y., & Williams, D. R. (1999). Socioeconomic status and mental health. In C. S. Aneshensel and J. C. Phelan (Eds.), *Handbook of the Sociology of Mental Health* (pp. 151-166). Boston, MA: Springer US.

กลยุทธ์ที่ส่งผลต่อการพัฒนาเพื่อความอยู่รอดและเติบโตของวิสาหกิจ
ขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในกรุงเทพมหานคร

Strategies that affect development for the survival and growth of
enterprises small and medium enterprises (SMEs) in Bangkok

พงษ์พิพัฒน์ มัลลิกะมาลย์, ชูชิต ชายทวีป,
ธนพันธุ์ พูลชอบ, ชัยรัตน์ จันทนดิษฐ และณัฐพล พรมวิชา
Pongpipat Mallikamal, Chuchit Chaithawee,
Thanapan Phoonchob, Chairat Chanthanadit and Nattapol Promwicha
คณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
Faculty of Political Science, Bangkokthonburi University
E-mail : Pongpipat.mal@bkkthon.ac.th

วันที่รับบทความ : 19 เมษายน 2567, วันที่แก้ไขบทความ ครั้งที่ 1 : 8 พฤษภาคม 2567

วันที่ตอบรับการตีพิมพ์ : 9 พฤษภาคม 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในกรุงเทพมหานคร 2) ศึกษาระดับปัจจัยและตัวชี้วัดความอยู่รอดและเติบโตของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในกรุงเทพมหานคร 3) เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเพื่อความอยู่รอดและเติบโตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน โดยการสุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช้ความน่าจะเป็น เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า 1) กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชาย มีอายุ 31 – 40 ปี มีระดับการศึกษาปริญญาตรี เป็นธุรกิจนำดื่ม อาหาร และเครื่องปรุง เป็นกิจการห้างหุ้นส่วนสามัญ มีระยะเวลาประกอบธุรกิจ 5 – 10 ปี มีทุนจดทะเบียน 5,000,001 – 10,000,000 บาท มีจำนวนพนักงาน 21 – 40 คน 2) ระดับความคิดเห็นของปัจจัยคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้ประกอบการ ปัจจัยแวดล้อมภายนอกทางธุรกิจ และตัวชี้วัดความอยู่รอดและเติบโตของธุรกิจ (SMEs) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3) ปัจจัยคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้ประกอบการ ด้านความมั่นใจ ด้านความสำเร็จ ด้านความใส่ใจในการเรียนรู้ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการยอมรับความเสี่ยง ด้านความคิดริเริ่ม และปัจจัยแวดล้อมภายนอกทางธุรกิจ ด้านการเมือง ด้านสังคม ด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการพัฒนาเพื่อความอยู่รอดและเติบโตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

คำสำคัญ : กลยุทธ์, การเจริญเติบโต, ความอยู่รอด, วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

Abstract

The purpose of this research is 1) To study the personal factors of entrepreneurs of small and medium-sized enterprises (SMEs) in Bangkok 2) To study the level of factors and indicators for the survival and growth of small and medium-sized enterprises (SMEs). in Bangkok 3) To analyze the influence of factors affecting the development for the survival and growth of small and medium-sized enterprises (SMEs) in Bangkok. Sample group used in research is a sample of 400 small and medium-sized enterprises (SMEs) in Bangkok using non-probability sampling. Data were collected using questionnaires. Statistics used to analyze data include percentage, mean, and standard deviation and multiple regression analysis

The results of the research found that 1) the sample was male, aged 31 - 40 years, had a bachelor's degree. It is a business of drinking water, food and condiments. It is a general partnership business. Has a business period of 5 - 10 years, has registered capital of 5,000,001 - 10,000,000 Baht, has 21 - 40 employees. 2) Opinion level of entrepreneurial leadership characteristic factors External business environment factors and the overall indicators of survival and growth of businesses (SMEs) are at a high level. 3) Factors of leadership characteristics of entrepreneurs Confidence Aspects of success The desire to learn Management Risk acceptance Initiative aspect And external business environmental factors, political, social, technological, and economic have a positive influence on the development for survival and growth of small and medium-sized enterprises (SMEs) with statistical significance at the 0.01 level.

Keywords: Strategy, Growth, Survival, Small and Medium Enterprises

บทนำ

การพัฒนาเศรษฐกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมหรือที่เรียกกันว่า SMEs ไม่ได้ เป็นเพียงกิจการที่สนับสนุนการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจในระดับประเทศเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทสำคัญมากขึ้น ในระดับธุรกิจภาคประชาชนที่นำไปสู่การกระจายรายได้ที่ดีขึ้นต่อระบบเศรษฐกิจและสนับสนุนให้เศรษฐกิจเติบโตได้อย่างยั่งยืนตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 12 ปีพ.ศ. 2560-2564 ตามยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน (ธนพล ก่อฐานะ, 2561) ถือเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจอย่างแท้จริง สร้างรายได้ให้ประชาชนมากกว่า 9.70 ล้านคน หรือประมาณร้อยละ 80 โดยเฉพาะในช่วงภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมกลับมีความคล่องตัวสูงในการปรับตัวได้ดีกว่าธุรกิจขนาดใหญ่ และกลายเป็นองค์กรที่มีบทบาทในการช่วยลดความเสี่ยงให้แก่เศรษฐกิจด้วยการเชื่อมโยงการผลิตกับผู้ผลิตรายใหญ่ในลักษณะของการรับช่วงผลิต และที่สำคัญธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมคือจุดกำเนิดของการเริ่มดำเนินการของผู้ประกอบการรายใหม่ (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์, 2560)

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID 19) ในช่วงปลายปี 2562 ซึ่งทำให้อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ ได้รับผลกระทบในเชิงลบเพิ่มขึ้นไปอีกอย่างต่อเนื่อง (International Monetary Fund (IMF), 2020) จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าว นโยบายและมาตรการของภาครัฐในประเทศไทยในการดำเนินการป้องกันการแพร่ระบาด ได้ส่งผลกระทบต่อธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ซึ่งเป็นกลุ่มธุรกิจที่กระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ทำให้ธุรกิจจำนวนมากในประเทศไทยได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจ ไม่สามารถรักษายอดขายและกำไรได้ ขาดสภาพคล่องทางธุรกิจ มีเงินทุนหมุนเวียนลดลง มีการจ้างงานและการกระจายรายได้ลดต่ำลง ได้รับผลกระทบที่รุนแรง (ศักดิ์ดา ศิริภักดิ์โสภณ, 2563) ทำให้เศรษฐกิจถดถอยชะงักงัน ผู้ประกอบการ (SMEs) จึงต้องมีวิธีการปรับตัว เพื่อรักษากิจการให้อยู่รอด มีการปรับเปลี่ยนไปทำธุรกิจประเภทอื่นๆ แทน ซึ่งอัตราการเลิกกิจการมีมากเท่าๆ กับอัตราการเกิดของกิจการใหม่ๆ ดังนั้นแล้วความอยู่รอดและการเติบโต ซึ่งหมายถึง สถานการณ์ที่เมื่อธุรกิจเกิดขึ้นแล้วยังสามารถที่จะดำรงกิจการให้อยู่รอดได้ และยังมีการพัฒนาให้มีความเติบโตต่อไปในระยะยาวได้ เป็นการท้าทายสำหรับการบริหารธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ของผู้ประกอบการ ในความอยู่รอดและเติบโตของธุรกิจมีความสัมพันธ์โดยตรงกับกลยุทธ์การพัฒนา เนื่องจากความสำเร็จของการพัฒนาธุรกิจนั้น ขึ้นพื้นฐานจะต้องมาจากกลยุทธ์ของผู้ประกอบการ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในแต่ละระดับ ตั้งแต่การอยู่รอดในระยะสั้น และพัฒนาไปสู่การเติบโตอย่างยั่งยืนในระยะยาว

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาอะไรคือปัจจัยทางกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อการพัฒนาเพื่อความอยู่รอดและเติบโตของ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นศูนย์รวมทางด้านเศรษฐกิจของประเทศไทย เพื่อเป็นแนวทางในการนำปัจจัยที่จะศึกษามาใช้ในการจัดการธุรกิจ ในสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยมีประเด็นในการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาเพื่อความอยู่รอดและเติบโตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) รวมไปถึง การศึกษาตัวชี้วัดที่ทำให้ธุรกิจอยู่รอดและเติบโตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยใช้เป็นแนวทางในการดำเนินธุรกิจ เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพให้สามารถแข่งขันได้ในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่ตลอด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยและตัวชี้วัดความอยู่รอดและเติบโตของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเพื่อความอยู่รอดและเติบโตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในกรุงเทพมหานคร

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและนโยบายในการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่มีการเติบโตสูง (High Growth SMEs)

ในการกำหนดนโยบายในการส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อให้มีการเติบโตสูง นั้น จำเป็นต้องพิจารณาความเหมาะสมของสภาพแวดล้อม ทั้ง 3 ระดับ คือ ในระดับมหภาค ระดับเครือข่าย และระดับจุลภาคไปพร้อมกัน รวมถึงพิจารณาแนวทางการส่งเสริมการเติบโตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของแต่ละประเทศที่มีความแตกต่างกันด้วย โดยขอบเขตนโยบายที่เหมาะสมสำหรับการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่มีการเติบโตสูง (High Growth SMEs) ทั้ง 3 ระดับ นั้น มีความจำเป็นที่จะต้องมีความครอบคลุมและต่อเนื่องด้วยเช่นกัน (OECD, 2009, สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2557ก) อย่างไรก็ตาม ในการกำหนดนโยบายเพื่อกระตุ้นให้วิสาหกิจมีการเติบโตอย่างรวดเร็วนี้อาจจะทำให้เกิดความเสี่ยงของความเสี่ยงเปล่าด้วยเช่นกัน เนื่องจากนโยบายในการส่งเสริมการเติบโตสูงให้กับวิสาหกิจอาจจะไม่ใช่สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับวิสาหกิจบางแห่ง ดังนั้น ผู้กำหนดนโยบายควรมีความระมัดระวังเนื่องจากนโยบายในลักษณะนี้อาจก่อให้เกิดแรงกดดันต่อวิสาหกิจบางแห่งถึงความล้มเหลวในการดำเนินการตามนโยบายนี้ได้ (Research Evaluation and Analysis Branch, 2013) ดังนั้น ผู้กำหนดนโยบายควรคำนึงถึงเรื่องการใช้ทรัพยากรที่หายากให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และควรพิจารณาในประเด็นเรื่อง การกำหนดการส่งเสริมสนับสนุนตั้งแต่พื้นฐานเพื่อให้วิสาหกิจสามารถเติบโตได้ด้วยตนเองเป็นหลัก (Lilischkis, S., 2013)

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่มีการเติบโตสูง

(Frese, 2000) ได้อธิบายถึงคุณลักษณะของผู้ประกอบการที่ตีประกอบด้วย 6 ลักษณะคือ

1. ความเป็นตัวของตัวเอง (Autonomy Orientation) คือ ความสามารถและความตั้งใจที่จะนำตนเองไปสู่โอกาสบุคคลที่มีลักษณะที่เป็นตัวของตัวเองจะเป็นคนที่มีความสามารถทำงานได้ด้วยตนเองและสามารถตัดสินใจได้ในภาวะที่บีบบังคับหรือมีความจำกัด
2. ความมีนวัตกรรม (Innovativeness Orientation) คือ การมีความคิดริเริ่มเกี่ยวกับสินค้าใหม่ๆ การบริการและเทคโนโลยีใหม่ๆ
3. ความกล้าเสี่ยง (Risk taking Orientation) สามารถแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ การกล้าเสี่ยงต่อสิ่งที่ไม่รู้ การกล้าใช้ทรัพยากรจำนวนมากสำหรับการก่อตั้งธุรกิจ และการกล้ากู้ยืมเงินจำนวนมากซึ่งความกล้าเสี่ยงดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับลักษณะการหลีกเลี่ยงความไม่แน่นอน
4. ความก้าวร้าวในการแข่งขัน (Competitive Aggressiveness Orientation) เป็นคุณลักษณะที่ทำให้คู่แข่งยากที่จะเข้ามาในตลาดเดียวกันผู้ประกอบการที่มีลักษณะก้าวร้าวจะมีความมุ่งมั่นสูงในการพยายามก้าวล้ำหน้า ทำให้คู่แข่งหมดประสิทธิภาพและทำการต่างๆเหนือกว่าคู่แข่งในตลาด
5. ความสม่ำเสมอและใส่ใจในการเรียนรู้ (Stability and Learning Orientation) ลักษณะที่มีความมั่นคงไม่หวั่นไหวกับสถานการณ์หรือความผิดพลาดที่เกิดขึ้นและนำข้อบกพร่องดังกล่าวมาเป็นประสบการณ์ที่ดีในการเรียนรู้
6. ความใส่ใจในความสำเร็จ (Achievement Orientation) ลักษณะที่ผู้ประกอบการค้นหาหนทางหรือเน้นหนทางที่นำไปสู่ความสำเร็จเป็นผู้ที่ชอบงานที่มีความท้าทายและมีแรงจูงใจที่จะทำงานนั้นๆให้ดีกว่าเดิมและประสบความสำเร็จ

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยแวดล้อมภายนอกทางธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม
(Team FME, 2013) อธิบายแนวคิด PESTLE Analysis ในการวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมภายนอกองค์กร ประกอบด้วย การวิเคราะห์ผลกระทบจากการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี กฎหมาย และสิ่งแวดล้อม ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อการทำงานและผลประกอบการของภาคธุรกิจ รวมทั้งธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

PEST Analysis จึงเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ และใช้กันอย่างแพร่หลาย ในการทำความเข้าใจกับความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์ที่จะระบุนการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบของสภาพแวดล้อมภายนอก ที่มีความสัมพันธ์กับตำแหน่งการแข่งขันของบริษัท สภาพแวดล้อมภายนอกนั้นจะประกอบไปด้วยตัวแปรที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของบริษัท แต่บริษัทเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจขนาดใหญ่ จึงจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์เพื่อปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ขององค์กร เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ ปัจจัยภายนอกที่หลากหลายนี้ มีความเสี่ยงที่อาจมีผลกระทบสำคัญต่อการวางตำแหน่งทางการแข่งขันของบริษัท นักยุทธศาสตร์จึงพยายามที่จะทำความเข้าใจปัจจัยภายนอก และประเมินว่ารูปแบบธุรกิจจะต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมอย่างไร ซึ่งการปรับกลยุทธ์ก่อนจะทำให้ผลกระทบจากปัจจัยภายนอกเหล่านี้ลดลงและมีโอกาสใช้ประโยชน์จากสถานการณ์แข่งขันใหม่ที่อาจเกิดขึ้นในกระบวนการนั้น

วิธีการดำเนินวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยในครั้งนี้ คือ ผู้ประกอบการธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 570,334 แห่ง (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2563) โดยใช้สูตรที่คำนวณขนาดกลุ่มของ Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าสัดส่วนเกิดขึ้นได้ในระดับ 5% ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทำวิจัยครั้งนี้เท่ากับ 400 ราย การสุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือการเลือกตัวอย่างที่ไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non-Probability Sampling)

เครื่องมือใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือโดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check list)
2. ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้ประกอบการและปัจจัยแวดล้อมภายนอกทางธุรกิจที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเพื่อความอยู่รอดและเติบโตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) ตามวิธีคิดของลิเคิร์ต (Likert's Scale)
3. ข้อมูลเกี่ยวกับตัวชี้วัดความอยู่รอดและเติบโตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) ตามวิธีคิดของลิเคิร์ต (Likert's Scale)

การตรวจสอบเครื่องมือและผล

1. ผู้วิจัยได้ทดสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือ ก่อนนำแบบสอบถามไปดำเนินการเก็บข้อมูล โดยได้นำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคำถาม เพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการศึกษา

2. ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษา จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบหาความเชื่อมั่น (Reliability) และใช้การคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's Alpha) โดยปัจจัยคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้ประกอบการและปัจจัยแวดล้อมภายนอกทางธุรกิจ มีค่าเท่ากับ 0.975 และตัวชี้วัดความอยู่รอดและเติบโตของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในเขตกรุงเทพมหานครมีค่าเท่ากับ 0.956

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้และเก็บแบบสอบถามกลับมาทันทีเมื่อกลุ่มตัวอย่างทำเสร็จ เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลครบตามจำนวนขนาดตัวอย่างแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการทำการประมวลผล และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

การวิเคราะห์ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. สถิติพรรณนา (Descriptive statistics) ใช้ในการวิเคราะห์ลักษณะกลุ่มตัวอย่างที่ทำการวิจัย โดยใช้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้ทดสอบถึงความแตกต่างที่ตัวแปรอิสระแต่ละตัวมีต่อตัวแปรตาม คือ การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาร้อยละ (Percentage) พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 273 คน คิดเป็นร้อยละ 68.25 มีอายุ 31 – 40 ปี จำนวน 168 คน คิดเป็นร้อยละ 42.00 มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 207 คน คิดเป็นร้อยละ 51.75 ประเภทของธุรกิจคือ น้ำดื่ม อาหาร และเครื่องปรุง จำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 22.75 มีรูปแบบของกิจการห้างหุ้นส่วนสามัญ จำนวน 127 คน คิดเป็นร้อยละ 31.75 มีระยะเวลาประกอบธุรกิจ 5 – 10 ปี จำนวน 157 คน คิดเป็นร้อยละ 39.25 มีทุนจดทะเบียน 5,000,001 – 10,000,000 บาท จำนวน 223 คน คิดเป็นร้อยละ 55.75 มีจำนวนพนักงาน 21 – 40 คน จำนวน 164 คน คิดเป็นร้อยละ 41.00

2. ผลการวิเคราะห์ระดับความสำคัญของกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อการพัฒนาเพื่อความอยู่รอดและเติบโตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ ปัจจัยคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้ประกอบการ ปัจจัยแวดล้อมภายนอกทางธุรกิจ และตัวชี้วัดความอยู่รอดและเติบโตของธุรกิจ (SMEs) ในกรุงเทพมหานคร

ปัจจัยคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้ประกอบการ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
ด้านความมั่นใจ	4.05	.592	มาก
ด้านความสำเร็จ	3.97	.828	มาก
ด้านความใส่ใจในการเรียนรู้	3.94	.913	มาก
ด้านการบริหารจัดการ	4.05	.867	มาก
ด้านการยอมรับความเสี่ยง	4.04	.826	มาก
ด้านความคิดริเริ่ม	4.50	.658	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	4.09	.780	มาก
ปัจจัยแวดล้อมภายนอกทางธุรกิจ			
ด้านการเมือง	3.43	.269	ปานกลาง
ด้านสังคม	3.82	.535	มาก
ด้านเศรษฐกิจ	3.52	.282	มาก
ด้านกฎหมาย	3.51	.688	มาก
ด้านเทคโนโลยี	3.79	.541	มาก
ด้านสิ่งแวดล้อม	2.94	.469	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยรวม	3.50	.448	มาก
ตัวชี้วัดความอยู่รอดและเติบโตของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)			
ด้านจำนวนลูกค้า	4.12	.956	มาก
ด้านการสร้างมูลค่ากิจการ	3.92	.942	มาก
ด้านผลกำไร	4.19	.958	มาก
ด้านความพึงพอใจของลูกค้า	4.10	1.029	มาก
ด้านความผูกพันพนักงานกับองค์กร	3.75	1.028	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	4.02	.982	มาก

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้ประกอบการ ปัจจัยแวดล้อมภายนอกทางธุรกิจ และตัวชี้วัดความอยู่รอดและเติบโตของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในกรุงเทพมหานคร

2.1 ปัจจัยคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้ประกอบการส่งผลต่อการพัฒนาเพื่อความอยู่รอดและเติบโตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย พบว่า ด้านความคิดริเริ่ม มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.50$) รองลงมา ด้านการบริหารจัดการ มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05$) ด้านความมั่นใจ มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05$) ด้านการยอมรับความเสี่ยง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.04$) ด้านความสำเร็จ มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.97$) และด้านความใส่ใจในการเรียนรู้ มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.94$)

2.2 ปัจจัยแวดล้อมภายนอกทางธุรกิจส่งผลต่อการพัฒนาเพื่อความอยู่รอดและเติบโตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.50$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดย

เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย พบว่า ด้านสังคม มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.82$) รองลงมา ด้านเทคโนโลยี มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.79$) ด้านเศรษฐกิจ มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.52$) ด้านกฎหมาย มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.51$) ด้านการเมือง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.43$) และด้านสิ่งแวดล้อม มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.94$)

2.3 ตัวชี้วัดความอยู่รอดและเติบโตของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.02$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย พบว่า ด้านผลกำไร มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$) รองลงมา ด้านจำนวนลูกค้า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$) ความพึงพอใจของลูกค้า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$) การสร้างมูลค่ากิจการ มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.92$) และความผูกพันพนักงานกับองค์กร มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.75$)

3. การวิเคราะห์ความถดถอยแบบพหุคูณเพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาเพื่อความอยู่รอดและเติบโตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณปัจจัยคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้ประกอบการที่ส่งผลต่อการพัฒนาเพื่อความอยู่รอดและเติบโตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในกรุงเทพมหานคร

ตัวแปรพยากรณ์	ความอยู่รอดและเติบโตของธุรกิจวิสาหกิจ ขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในกรุงเทพมหานคร						
	B	S.E.	β	t	Sig	Tolerance	VIF
ค่าคงที่ (Constant)	1.463	.394	-	3.714	.000	-	-
ปัจจัยคุณลักษณะภาวะผู้นำของ ผู้ประกอบการ							
ด้านความมั่นใจ	.602	.177	.444	3.397	.001**	.111	8.994
ด้านความสำเร็จ	-.028	.215	-.029	-.129	.002**	.039	5.899
ด้านความใส่ใจในการเรียนรู้	.113	.209	.129	.543	.004**	.034	2.800
ด้านการบริหารจัดการ	.309	.239	.333	1.290	.000**	.028	3.170
ด้านการยอมรับความเสี่ยง	-.432	.229	-.445	-1.889	.002**	.034	2.236
ด้านความคิดริเริ่ม	.066	.155	.054	.422	.000**	.117	8.545

R = 0.505, R² = 0.255 R² Adjusted=0.243, SEEst= ±0.49875, F=22.397, Durbin-Watson = 2.385

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณปัจจัยคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้ประกอบการที่ส่งผลต่อการพัฒนาเพื่อความอยู่รอดและเติบโตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในกรุงเทพมหานคร โดยที่ด้านความมั่นใจ ด้านความสำเร็จ ด้านความใส่ใจในการเรียนรู้ ด้านการบริการจัดการ ด้านการยอมรับความเสี่ยง ด้านความคิดริเริ่ม มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเป็น 0.505 ($R = 0.505$) และสามารถพยากรณ์ความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) คิดเป็นร้อยละ 25.5 (Adjusted. $R^2 = 0.255$) มีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์เท่ากับ ± 0.25 ($SE_{Est} = 0.49875$) เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวพยากรณ์ พบว่า ด้านความคิดริเริ่ม ด้านการบริหารจัดการ ด้านความมั่นใจ ด้านความสำเร็จ ด้านการยอมรับความเสี่ยง ด้านความใส่ใจในการเรียนรู้ สามารถพยากรณ์ความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ได้ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนดิบ และค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน (B, β) ด้านความคิดริเริ่ม (0.066, 0.054) ด้านการบริหารจัดการ (0.309, 0.333) ด้านความมั่นใจ (0.602, 444) ด้านความสำเร็จ (-0.028, -0.029) ด้านการยอมรับความเสี่ยง (-0.432, -0.445) ด้านความใส่ใจในการเรียนรู้ (0.113, 0.129) ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณปัจจัยแวดล้อมภายนอกทางธุรกิจที่ส่งผลต่อการพัฒนาเพื่อความอยู่รอดและเติบโตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในกรุงเทพมหานคร

ตัวแปรพยากรณ์	ความอยู่รอดและเติบโตของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในกรุงเทพมหานคร						
	B	S.E.	β	t	Sig	Tolerance	VIF
ค่าคงที่ (Constant)	5.607	.757	-	7.412	.000	-	-
ปัจจัยแวดล้อมภายนอกทางธุรกิจ							
ด้านการเมือง	-.830	.160	-.279	-1.178	.000**	.645	1.551
ด้านสังคม	.425	.085	.301	5.315	.000**	.582	1.719
ด้านเศรษฐกิจ	-.587	.203	-.206	-2.899	.004**	.369	2.708
ด้านกฎหมาย	-.058	.100	-.050	-.583	.560	.253	3.959
ด้านเทคโนโลยี	.524	.127	.306	4.116	.000**	.338	2.960
ด้านสิ่งแวดล้อม	.426	.093	.315	3.256	.000**	.264	2.453

$R = 0.514, R^2 = 0.264, R^2_{Adjusted} = 0.255, SE_{Est} = \pm 0.34269, F = 28.306, Durbin-Watson = 1.701$

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณปัจจัยแวดล้อมภายนอกทางธุรกิจที่ส่งผลต่อการพัฒนาเพื่อความอยู่รอดและเติบโตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในกรุงเทพมหานคร เมื่อพิจารณาค่า VIF อยู่ระหว่าง 1.551 – 3.959 ซึ่งค่า VIF < 10 ส่วนค่า Tolerance พบว่า เท่ากับ 0.253 - 0.645 ซึ่งอยู่ระหว่าง 0.10-1.00 Durbin-Watson เท่ากับ 1.701 ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 1.5 – 2.5 หรือมีค่าใกล้ 2 แสดงว่าค่าความคลาดเคลื่อนของตัวแปรอิสระ ไม่ก่อให้เกิดปัญหา Multicollinearity ผลการวิเคราะห์พบว่า ปัจจัยแวดล้อมภายนอกทางธุรกิจมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการพัฒนาเพื่อความอยู่รอดและเติบโตของวิสาหกิจขนาดกลางและ

ขนาดย่อม (SMEs) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.514 ($R = 0.514$) และสามารถพยากรณ์ความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) คิดเป็นร้อยละ 26.4 (Adjusted. $R^2 = 0.264$) มีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์เท่ากับ ± 0.25 (SEest = 0.34269) เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวพยากรณ์ พบว่า ด้านการเมือง ด้านสังคม ด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ สามารถพยากรณ์ความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ได้ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนดิบ และค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน (B, β) ด้านการเมือง (-0.830, -0.279) ด้านสังคม (0.425, 0.301) ด้านเทคโนโลยี (0.524, 0.306) ด้านเศรษฐกิจ (-0.587, -0.206) ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง กลยุทธ์ที่ส่งผลต่อการพัฒนาเพื่อความอยู่รอดและเติบโตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในกรุงเทพมหานคร โดยมีผลการทดสอบค่าสถิติของค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้ประกอบการด้านความมั่นใจ ด้านความสำเร็จ ด้านความใส่ใจในการเรียนรู้ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการยอมรับความเสี่ยง ด้านความคิดริเริ่ม และปัจจัยแวดล้อมภายนอกทางธุรกิจด้านการเมือง ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านกฎหมาย ด้านเทคโนโลยี ด้านสิ่งแวดล้อม โดยมีประเด็นการอภิปรายผลดังนี้

1. ปัจจัยคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้ประกอบการที่ส่งผลต่อการพัฒนาเพื่อความอยู่รอดและเติบโตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในกรุงเทพมหานคร จากการศึกษานี้ได้ผลสรุปว่า มีตัวแปร ได้แก่ ด้านความมั่นใจ ด้านความสำเร็จ ด้านความใส่ใจในการเรียนรู้ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการยอมรับความเสี่ยง ด้านความคิดริเริ่ม มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการพัฒนาเพื่อความอยู่รอดและเติบโตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อความอยู่รอดและเติบโตของธุรกิจ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคุณลักษณะความเป็นภาวะผู้นำของผู้ประกอบการธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในกรุงเทพมหานคร กล้าที่จะปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำธุรกิจใหม่ เพื่อให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ให้เกิดความทันสมัยในการให้บริการ มีการศึกษาหาความรู้อยู่ตลอดเวลาเพื่อนำเทคนิคต่างๆมาปรับใช้ในธุรกิจ และพร้อมที่จะยอมรับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นได้กับธุรกิจเมื่อมีสภาวะแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งสอดคล้องกับ (คณิตศร อุณแสงจันทร์, 2564) ทำการวิจัยแล้วพบว่า คุณลักษณะของผู้ประกอบการ และกลยุทธ์ธุรกิจของผู้ประกอบการส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 และคุณลักษณะของผู้ประกอบการ คือ ด้านความต้องการความสำเร็จ ด้านการบริหารจัดการและด้านการสร้างนวัตกรรมส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม สำหรับกลยุทธ์ในการดำเนินธุรกิจ คือ กลยุทธ์สร้างความแตกต่าง กลยุทธ์ต้นทุนต่ำ และกลยุทธ์สร้างความสัมพันธ์กับลูกค้าส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 โดยผลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นแนวทางสำหรับธุรกิจในการกำหนดแนวทางการพัฒนาปรับปรุงคุณลักษณะของผู้ประกอบการและกลยุทธ์ในการดำเนินธุรกิจนำไปสู่ความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจต่อไป

2. ปัจจัยแวดล้อมภายนอกทางธุรกิจที่ส่งผลต่อการพัฒนาเพื่อความอยู่รอดและเติบโตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในกรุงเทพมหานคร จากการศึกษาได้ผลสรุปว่า มีตัวแปร ได้แก่ ด้านการเมือง ด้านสังคม ด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการพัฒนาเพื่อความอยู่รอดและเติบโตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเป็นเพราะผลกระทบของสภาพแวดล้อมภายนอก ที่มีความสัมพันธ์กับตำแหน่งการแข่งขันของธุรกิจ สภาพแวดล้อมภายนอกนั้นจะประกอบไปด้วยตัวแปรที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของธุรกิจ จำเป็นต้องมีการวิเคราะห์เพื่อปรับเปลี่ยน กลยุทธ์ขององค์กรเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ ซึ่งสอดคล้องกับ (เซาวลิต ประสิทธิ์, 2561) ทำการศึกษาพบว่า วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ที่มีลักษณะกิจการ จำนวนพนักงาน แตกต่างกัน มีผลต่อความสำเร็จของกิจการที่แตกต่างกัน และ ผลการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ พบว่า ปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ในระดับปานกลาง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบความสำเร็จอื่นๆ เพิ่มเติม เช่น กลยุทธ์ระดับองค์กร ระดับธุรกิจ และระดับปฏิบัติการ เป็นต้น เพื่อเป็นการค้นหาข้อเท็จจริงให้เกิดการพัฒนาเพื่อความอยู่รอดของธุรกิจในระยะยาว

2. ควรมีการศึกษารายละเอียดในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลเชิงบวกและประสิทธิภาพในธุรกิจของตัวแปร นำมาใช้ในการศึกษารายละเอียดเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงต่างๆ และเป็นแนวทางในการดำเนินธุรกิจให้สำเร็จ

3. การศึกษาครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาความสำเร็จของธุรกิจกว้างขึ้น ขยายขอบเขตการศึกษาให้ครอบคลุมพื้นที่ เพื่อหาข้อเปรียบเทียบผลการศึกษา และเป็นการการส่งผลดีต่อธุรกิจในการนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการธุรกิจให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

เอกสารอ้างอิง

คณิตศร อุ่นแสงจันทร์. (2564). คุณลักษณะของผู้ประกอบการและกลยุทธ์ที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจวิสาหกิจ ขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารวิชาการสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ. 7.

เซาวลิต ประสิทธิ์. (2561). ปัจจัยภายนอกที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดฉะเชิงเทรา. การค้นคว้าอิสระ. คณะบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ชนพล ก่อฐานะ. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิภาพการจัดการความเสี่ยงกับผลการดำเนินงานแบบสมดุลของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารวิชาการเทคโนโลยีอุตสาหกรรม.

ศักดิ์ดา ศิริภัทรโสภณ. (2563). โรคระบาดไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19): ผลกระทบต่อวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของไทยและกลยุทธ์ในการฟื้นฟูกิจการ. วารสารสมาคมนักวิจัย.

- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. 2557. รายงานสถานการณ์วิสาหกิจ ขนาดกลางและขนาดย่อม ปี 2557. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและ ขนาดย่อม.
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. 2563. รายงานสถานการณ์วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ปี 2563. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม.
- Frese, Michael. (2000). *Success and Failure of Micro business Owners in Africa : A Psychological Approach*. United States of America : Greenwood Publishing Group.
- Lilischkis, S., (2013). *Policies for High Growth Innovative Enterprises*. Discussion paper for the 2013 ERAC mutual learning seminar on research and innovation policies \bar{x} SESSION III - Brussels.
- OECD. (2009). *PISA 2009 Assessment Framework: Key competencies in reading, mathematics and science*. Paris:OECD.
- Research Evaluation and Analysis Branch. (2013). *High-growth Business in New Zealand*. Discussion paper was prepared by Ministry of Business Innovation and Employment staff and has been peer reviewed both internally and by staff at the New Zealand Productivity Commission.
- Team FME. (2013). *PESTLE Analysis. PESTLE Analysis Strategy Skills*.

ความต้องการและความพึงพอใจต่อสวัสดิการของบุคลากร
กรมชลประทาน (สามเสน)

Welfare Needs and Satisfaction of the Staffs
in the Royal Irrigation Department (Samsen)

ไกรวิท เจริญชีพ , เกวลิน ศीलพิพัฒน์

Kraivit Charoencheep and Kevalin Silphiphat

หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Master of Arts Program in Political Science, Department of Political Science
And Public Administration, Kasetsart University

E-mail : kraivit.c@ku.th

วันที่รับบทความ : 19 เมษายน 2567, วันที่แก้ไขบทความ ครั้งที่ 1 : 8 พฤษภาคม 2567

วันที่ตอบรับการตีพิมพ์ : 9 พฤษภาคม 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของบุคลากรกรมชลประทาน (สามเสน) ที่มีต่อสวัสดิการในปัจจุบัน 2) เพื่อศึกษาความต้องการสวัสดิการของบุคลากรกรมชลประทาน (สามเสน) 3) เพื่อเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของบุคลากรกรมชลประทาน (สามเสน) ที่มีต่อสวัสดิการในปัจจุบัน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 4) เพื่อเปรียบเทียบความต้องการสวัสดิการของบุคลากรกรมชลประทาน (สามเสน) จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล เก็บข้อมูลด้วยการใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรกรมชลประทาน (สามเสน) จำนวน 285 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และ การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรกรมชลประทาน (สามเสน) มีความพึงพอใจต่อสวัสดิการในปัจจุบันในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และมีความต้องการสวัสดิการภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง การทดสอบสมมติฐานพบว่า บุคลากรที่มี เพศ ช่วงอายุ และอายุงานแตกต่างกัน มีความพึงพอใจที่มีต่อสวัสดิการในปัจจุบันแตกต่างกัน อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติ บุคลากรที่มีการศึกษา ประเภทตำแหน่ง และลักษณะงานที่ปฏิบัติแตกต่างกัน มีความพึงพอใจที่มีต่อสวัสดิการในปัจจุบันไม่แตกต่างกัน และบุคลากรที่มี เพศ ช่วงอายุ ประเภทตำแหน่ง อายุการทำงาน และลักษณะงานที่ปฏิบัติแตกต่างกัน มีความต้องการสวัสดิการของบุคลากรแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ บุคลากรที่มีการศึกษาแตกต่างกัน มีความต้องการสวัสดิการของบุคลากรไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: สวัสดิการ, ความต้องการ, ความพึงพอใจ

ABSTRACT

The purposes of this study were 1) to study staff satisfaction on present welfares in the Royal Irrigation Department (Samsen), 2) to study welfare needs in the Royal Irrigation Department (Samsen), 3) to compare staff satisfaction on present welfares in the Royal Irrigation Department (Samsen) based on personal factors and, 4) to compare welfare needs in the Royal Irrigation Department (Samsen), based on personal factors. Data collection tool was a questionnaire. The sample of this study were 285 personnel in the Royal Irrigation Department (Samsen). The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, t-test, and One-Way ANOVA, at the statistical significance level of 0.05 .

The results showed that personnel in the Royal Irrigation Department (Samsen) of satisfied with the present welfare at the high level. Overall welfare needs were at the medium level. Hypothesis testing results revealed that samples with different gender, age and working duration had different level of satisfaction towards present welfares. Samples with different education, type of position and characteristics of work performed had no different satisfaction towards present welfare. Regarding welfare need, samples with different gender, age, type of position, working duration and characteristics of work performed had significantly different welfare need. However, samples with different level of education had no difference of welfare need.

Keywords: Welfare, Need, Satisfaction

บทนำ

กรมชลประทาน เป็นหน่วยงานราชการในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีภารกิจเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำตามศักยภาพของลุ่มน้ำให้เพียงพอ และจัดสรรน้ำให้กับผู้ใช้น้ำทุกประเภท เพื่อให้ผู้ใช้น้ำได้รับน้ำอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ตลอดจนป้องกันความเสียหายอันเกิดจากน้ำ ซึ่งประกอบด้วยบุคลากรจำนวนมาก ที่มีความหลากหลายแตกต่างกัน มาปฏิบัติงานในสายงานต่าง ๆ ตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายร่วมกัน ส่งผลให้ มีความต้องการ ความชอบ และแรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน (พิมลพรรณ เชื้อบางแก้ว, 2554) ดังนั้น องค์กรจึงมีความจำเป็นที่จะต้องรับทราบ และทำความเข้าใจในเรื่องความแตกต่างของคนที่ปฏิบัติงานในองค์กร ทั้งลักษณะนิสัย ความชอบ รวมถึงความต้องการในสวัสดิการที่แตกต่างกัน หากบุคลากรไม่ได้รับการตอบสนองต่อ ความต้องการอย่างเหมาะสมและเพียงพอ จะส่งผลให้บุคลากรในหน่วยงานขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ประสิทธิภาพการทำงานลดลง กรมชลประทานจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญเรื่องคุณภาพชีวิตที่ดีในการ ทำงาน และสวัสดิการที่ควรจะได้รับอย่างเหมาะสมและเพียงพอ

จากข้อมูลดังกล่าวทำให้ทราบว่า ในกรมชลประทานมีบุคลากรที่มีความหลากหลายแตกต่างกัน มา ปฏิบัติงานร่วมกันเป็นจำนวนมาก สวัสดิการที่หน่วยงานจัดให้บริการในปัจจุบันก็มีหลากหลายเช่นกัน ซึ่งบุคลากร สามารถเลือกใช้บริการสวัสดิการประเภทต่าง ๆ ได้ตามความต้องการ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาระดับความพึง พอใจของบุคลากรกรมชลประทาน (สามเสน) ที่มีต่อสวัสดิการในปัจจุบัน และความต้องการสวัสดิการ ของ

บุคลากรกรมชลประทาน (สามเสน) เพื่อนำผลการศึกษาในครั้งนี้ ไปพัฒนาการจัดสวัสดิการภายในหน่วยงาน สามารถตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายของบุคลากรได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของบุคลากรกรมชลประทาน (สามเสน) ที่มีต่อสวัสดิการในปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาความต้องการสวัสดิการของบุคลากรกรมชลประทาน (สามเสน)
3. เพื่อเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของบุคลากรกรมชลประทาน (สามเสน) ที่มีต่อสวัสดิการในปัจจุบัน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
4. เพื่อเปรียบเทียบความต้องการสวัสดิการของบุคลากรกรมชลประทาน (สามเสน) จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

การทบทวนวรรณกรรม และแนวคิด

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสวัสดิการ

ศูนย์ประสานการจัดสวัสดิการข้าราชการ สำนักงาน กพ. (2544) สวัสดิการ หมายถึง สิทธิประโยชน์และบริการที่เป็นส่วนหนึ่งของค่าตอบแทนนอกเหนือจากเงินเดือนและค่าจ้างปกติ ซึ่งองค์การจัดให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน ในองค์การ เพื่อเป็นการช่วยเหลือในการครองชีพให้เกิดความมั่นคง ในการดำเนินชีวิต อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน รวมทั้งบำรุงขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน

หลักการจัดสวัสดิการภายในส่วนราชการ ผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบบริหารจัดการควรมีหลักในการจัด ที่มีประสิทธิภาพ ดังนี้

1. จัดตามความต้องการที่แท้จริงของสมาชิกสวัสดิการ การสำรวจหาความต้องการของสมาชิกก่อนการดำเนินการ จึงเป็นเรื่องที่จำเป็นมาก
2. ให้สมาชิกมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นและดำเนินการ จะทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของสวัสดิการอย่างแท้จริง
3. ให้ความเสมอภาคในการบริการ ควรเป็นสวัสดิการที่ให้บุคลากรทุกคนได้มีโอกาสได้ใช้บริการที่เท่าเทียมกัน
4. ยึดหลักประสิทธิภาพของงาน ก่อนเริ่มดำเนินการควรศึกษาถึงประโยชน์และความคุ้มค่าที่จะได้รับจากผลการดำเนินการ ข้อดี - ข้อเสียของทางเลือกต่าง ๆ และการดำเนินการควรบริหารจัดการอย่างคุ้มค่า ประหยัด และมีประสิทธิภาพสูงสุด
5. คำนึงถึงต้นทุนและความสามารถในการจัดการ จะต้องมีความมั่นใจว่ามีเงินทุน และวัสดุอุปกรณ์เพียงพอที่จะดำเนินการจนเสร็จหรือมีใช้อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง และมีผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรมนั้นเพียงพอต่อการรับผิดชอบดำเนินงาน
6. ดำเนินการกำกับดูแลได้อย่างรัดกุม ผู้รับผิดชอบงานสวัสดิการจะต้องสามารถกำกับดูแลการดำเนินการดังกล่าวให้เป็นไปตามนโยบายและวัตถุประสงค์ รวมทั้งต้องดำเนินการอย่างโปร่งใสและซื่อสัตย์สุจริต
7. ทันสมัยและถูกต้องตามระเบียบของทางราชการทั้งวิธีการและขั้นตอนการจัดสวัสดิการ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการสวัสดิการ

ธनिया ปุญญาสวัสดิ์ (2549) กล่าวว่า ความต้องการสวัสดิการ หมายถึง ความต้องการของบุคลากรในหน่วยงานที่อยากให้มีการจัดสวัสดิการซึ่งขาดแคลน หรือไม่เพียงพอให้มีเพิ่มเติมขึ้นมา ซึ่งเป็นสวัสดิการภายในส่วนราชการ

ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์

แนวคิดของ Abraham H. Maslow (1954) ได้นำเสนอเรื่อง ลำดับขั้นความต้องการ ซึ่งเป็นทฤษฎีทางจิตวิทยา ในรายงานเรื่อง “A Theory of Human Motivation” มาสโลว์เชื่อว่ามนุษย์เป็น “สัตว์ที่มี ความต้องการ” เพื่อให้ได้สิ่งนั้นมาตามที่ตนปรารถนา หรือบรรลุเป้าหมายตามที่ตนเองตั้งเอาไว้ และเป็นเรื่องยากที่มนุษย์จะไปถึงขั้นของความพึงพอใจตามความต้องการอย่างสมบูรณ์ ในทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ ของมาสโลว์ กล่าวว่าโดยทั่วไปมนุษย์ทุกคนจะมีความต้องการสิ่งต่าง ๆ อยู่เสมอ เมื่อได้รับการตอบสนองต่อ ความต้องการอย่างนั้นแล้ว ก็จะเกิดความต้องการอย่างอื่นต่อไปเรื่อย ๆ ความต้องการของมนุษย์สามารถนำมาจัดเรียงเป็นลำดับขั้นได้ตั้งแต่ขั้นที่ต่ำที่สุดไปจนถึงขั้นที่สูงที่สุดเป็นลำดับ ซึ่งมีอยู่ 5 ขั้น โดยระดับความต้องการ ทั้ง 5 ขั้นนี้ จะสามารถพัฒนามนุษย์ให้ไปถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (Self-actualization) อันเป็นเป้าหมายสูงสุดตามแนวคิดของมาสโลว์ ตามรูปพีระมิด ดังนี้

รูปที่ 1 ลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's hierarchy of needs)

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

Morse (1953) ได้กล่าวถึงความพึงพอใจไว้ว่า เป็นความรู้สึกชื่นชอบ เช่น ชื่นชอบตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับผิดชอบ ชื่นชอบเงินเดือนที่ได้รับ หรือชื่นชอบบรรยากาศสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่ทำงาน เพราะบุคลากรที่ปฏิบัติงานในองค์กรนั้นมีความต้องการที่จะได้รับการตอบสนองในสิ่งต่าง ๆ ที่ตนเองต้องการอย่างสมเหตุสมผล เพื่อให้เกิดความพึงพอใจ

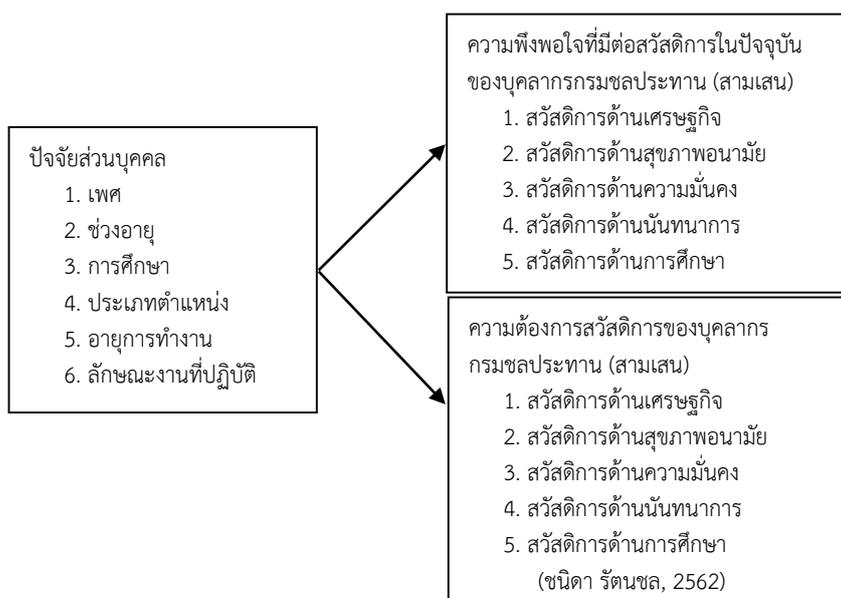
ธนียา ปุญญาสวัสดิ์ (2549) กล่าวว่า ความพึงพอใจที่มีต่อสวัสดิการ หมายถึง การที่บุคลากรในหน่วยงานมีความรู้สึกที่ดีต่อการได้รับสวัสดิการของหน่วยงานในปัจจุบัน ซึ่งประกอบด้วยสวัสดิการประเภทต่าง ๆ การวัดความพึงพอใจและความต้องการ

ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2548) ได้นำเสนอแบบวัดความพึงพอใจ โดยการพิจารณาจากข้อความที่ถาม แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. แบบสำรวจปรนัย เป็นแบบวัดที่มีข้อความและตัวเลือกคำตอบตามที่กำหนดให้เลือกตอบ โดยผู้ที่ทำแบบสำรวจสามารถเลือกคำตอบให้ตรงกับความคิดเห็นของตนเองมากที่สุด และข้อมูลที่ได้รับสามารถนำมาวิเคราะห์ในเชิงปริมาณต่อไปได้

2. แบบสำรวจเชิงพรรณนา เป็นแบบวัดที่มีช่องคำตอบให้ผู้ตอบแบบสำรวจสามารถเขียนตอบ เป็นข้อความ หรืออธิบายเป็นคำพูดตามความคิดของตนเองได้อย่างอิสระ อาจมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด หรือแบบสัมภาษณ์ ข้อมูลที่ได้รับเป็นเชิงคุณภาพ

กรอบแนวคิดการวิจัย

รูปที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยจำกัดขอบเขตพื้นที่โดยเก็บข้อมูลจากประชากรที่เป็นบุคลากรกรมชลประทาน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ คือ บุคลากรกรมชลประทาน (สามเสน) ได้แก่ ข้าราชการ พนักงานราชการ และลูกจ้างประจำ จำนวน 2,388 คน โดยผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างด้วยการใช้สูตรคำนวณ

ของ Taro Yamane's ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 285 คน และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaires) โดยแบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ ช่วงอายุ การศึกษา ประเภท ตำแหน่ง อายุการทำงาน และลักษณะงานที่ปฏิบัติ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามที่วัดระดับความพึงพอใจในการจัดสวัสดิการที่ได้รับในรอบปีที่ผ่านมา ซึ่งครอบคลุมสวัสดิการที่หน่วยงานให้บริการในปัจจุบัน ซึ่งการสร้างแบบสอบถามผู้ศึกษาใช้มาตรวัดของ Likert's Scale เป็นมาตรวัด แบ่งออกเป็น 5 ระดับ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามที่วัดระดับความต้องการสวัสดิการของบุคลากร ซึ่งครอบคลุมเนื้อหา ด้านเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพ ด้านความมั่นคง ด้านนันทนาการ และด้านการศึกษา ซึ่งการสร้างแบบสอบถามผู้ศึกษาใช้มาตรวัด ของ Likert's Scale เป็นมาตรวัด แบ่งออกเป็น 5 ระดับ

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ

1. ผู้ศึกษาใช้การหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม โดยใช้ดัชนีแสดงค่าความสอดคล้องระหว่าง ข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Item – Objective Congruence Index : IOC) โดยได้นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจสอบคำถาม จากนั้นมาตรวจสอบความถูกต้องในเชิงเนื้อหา

2. ผู้ศึกษาหาค่าความเชื่อมั่นโดยนำแบบสอบถามไปทำการทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มที่จะศึกษา จำนวน 30 คน จากนั้นนำแบบสอบถามที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นเป็นรายข้อ โดยใช้การทดสอบหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbarch's Reliability Coefficient Alpha) โดยด้านความพึงพอใจ ที่มีต่อสวัสดิการในปัจจุบันได้ค่าเท่ากับ 0.97 และด้านความต้องการสวัสดิการของบุคลากรได้ค่าเท่ากับ 0.95

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้ศึกษาใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการใช้แบบสอบถาม Google form เข้าไปขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยนำแบบสอบถามไปแจกกลุ่มตัวอย่างในกรมชลประทาน (สามเสน) จำนวน 285 คน

2. ผู้ศึกษานำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาตรวจสอบความถูกต้อง แล้วนำข้อมูลไปวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

ผลการวิจัย

จากข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของบุคลากรกรมชลประทาน (สามเสน) พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุอยู่ในช่วงระหว่าง 25 – 33 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี เป็นข้าราชการประเภทวิชาการ มีอายุการทำงาน 1 – 5 ปี และมีลักษณะงานที่ปฏิบัติอยู่ประจำสำนักงาน

ความพึงพอใจของบุคลากรกรมชลประทาน (สามเสน) ที่มีต่อสวัสดิการในปัจจุบัน

จากผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีความพึงพอใจในสวัสดิการทุกด้านในระดับมาก ยกเว้นด้านความมั่นคงอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีความพึงพอใจสวัสดิการด้านนันทนาการมากที่สุด (รายละเอียดแสดงในตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เคยใช้สวัสดิการ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับ ความพึงพอใจของบุคลากรกรมชลประทาน (สามเสน) ที่มีต่อสวัสดิการในปัจจุบัน

ประเภทสวัสดิการ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
สวัสดิการด้านเศรษฐกิจ				
1. สหกรณ์ออมทรัพย์	213	4.11	0.82	มาก
2. บริการด้านขนส่ง รถบัส รับ-ส่ง	78	3.82	0.96	มาก
3. ที่พักอาศัย (บ้านพักข้าราชการ หรือ แพลต)	89	3.29	1.07	ปานกลาง
4. ร้านอาหาร (จำหน่ายเสื้อ และของที่ระลึกกรมชลประทาน)	274	3.83	0.82	มาก
5. ร้านค้าสวัสดิการ (ร้านจำหน่ายอาหาร ร้านกาแฟและตลาดนัด)	279	4.09	0.83	มาก
รวม	3.92		0.70	มาก
สวัสดิการด้านสุขภาพอนามัย				
บริการตรวจสุขภาพประจำปี	203	3.96	0.91	มาก
รวม		3.96	0.91	มาก
สวัสดิการด้านความมั่นคง				
1. สวัสดิการเพิ่มขวัญและกำลังใจมอบรางวัลให้ข้าราชการและลูกจ้างประจำดีเด่น	72	3.65	1.12	ปานกลาง
2. การฃาปนกิจสงเคราะห์	65	3.55	10.90	ปานกลาง
รวม		3.57	1.09	ปานกลาง
สวัสดิการด้านนันทนาการ				
1. ทักษิษา (กิจกรรมท่องเที่ยวของบุคลากร)	110	4.25	0.76	มาก
2. ค่ายฤดูร้อน (กิจกรรม Summer Camp บุตรหลานของบุคลากร)	35	4.14	0.85	มาก
3. สนามกอล์ฟ	12	3.83	0.94	มาก
4. สนามฟุตบอล	45	3.67	1.13	มาก
5. สนามแบดมินตัน	46	3.85	1.09	มาก
6. งานกีฬาสิกรม	231	4.03	0.86	มาก
7. งานวันสงกรานต์สืบสานประเพณีไทย	250	4.14	0.85	มาก
8. งานสานสัมพันธ์วันเกษียณอายุราชการ	253	4.11	0.83	มาก
9. กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม เช่น กิจกรรมพึงธรรม ปฏิบัติธรรม	169	4.12	0.8	มาก
10. สโมสรกรมชลประทาน (ให้ใช้พื้นที่จัดงานต่าง ๆ เช่น จัดงานแต่งงาน งานเลี้ยงสังสรรค์ มีบริการร้านอาหาร)	229	4.11	0.92	มาก
รวม		4.00	0.77	มาก
ประเภทสวัสดิการ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
สวัสดิการด้านการศึกษา และฝึกอบรมวิชาชีพ				
1. โรงเรียนชลประทานวิทยา (บุตรบุคลากรกรมชลประทานสามารถเข้าศึกษาต่อ)	38	4.03	1.10	มาก
2. การศึกษาวิทยาลัยการชลประทาน (ให้โควตาบุตรบุคลากรกรมชลประทานเข้าศึกษาต่อ)	21	4.00	1.00	มาก
3. ส่งเสริมและฝึกอบรมวิชาชีพ	95	3.92	0.82	มาก
รวม		3.95	0.82	มาก

ความต้องการสวัสดิการของบุคลากรกรมชลประทาน (สามเสน) จากการศึกษาพบว่าบุคลากรมีความต้องการสวัสดิการด้านเศรษฐกิจมากที่สุด ด้านนันทนาการเป็นอันดับสอง และมีความต้องการด้านการศึกษาน้อยที่สุด (รายละเอียดแสดงในตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความต้องการสวัสดิการของบุคลากรกรมชลประทาน (สามเสน)

ประเภทสวัสดิการ	\bar{X}	S.D.	แปลผล
สวัสดิการด้านเศรษฐกิจ			
1. สหกรณ์ร้านค้า	3.94	0.85	มาก
2. ให้สินเชื่อสำหรับใส่ปฏิบัติงาน เช่น เสื้อโปโลตราสัญลักษณ์	4.10	0.90	มาก
3. การให้กู้เพื่อที่อยู่อาศัย	3.60	1.16	ปานกลาง
รวม	3.88	0.77	มาก
สวัสดิการด้านสุขภาพอนามัย			
1. ศูนย์ให้คำปรึกษาด้านสุขภาพจิต	3.21	1.18	น้อย
2. ชุดยาสามัญประจำสำนักงาน	3.35	1.19	ปานกลาง
3. บริการน้ำดื่มที่สะอาดตามจุดต่าง ๆ	3.62	1.25	ปานกลาง
4. บริการห้องสุขาที่เพียงพอประจำหน่วยงาน	3.75	0.98	มาก
รวม	3.48	0.97	ปานกลาง
สวัสดิการด้านความมั่นคง			
1. อุปกรณ์ป้องกันและระงับอัคคีภัยในหน่วยงาน	3.50	0.98	ปานกลาง
2. ประกันอุบัติเหตุ	3.62	1.22	ปานกลาง
รวม	3.56	1.00	ปานกลาง
ประเภทสวัสดิการ	\bar{X}	S.D.	แปลผล
สวัสดิการด้านนันทนาการ			
1. ศูนย์ออกกำลังกายสำหรับบุคลากร	3.79	1.34	มาก
2. การปฏิบัติงานในพื้นที่ที่หน่วยงานจัดไว้เป็นที่ทำงานร่วม (Co-Working Space)	3.75	1.10	มาก
รวม	3.77	1.13	มาก
สวัสดิการด้านการศึกษา			
1. ให้ทุนการศึกษาต่อปริญญาโท ปริญญาเอก	3.25	1.18	น้อย
2. การศึกษาดูงานต่างประเทศ	3.25	1.22	น้อย
รวม	3.25	1.15	น้อย

ผลการทดสอบสมมติฐาน

ความพึงพอใจของบุคลากรกรมชลประทาน (สามเสน) ที่มีต่อสวัสดิการในปัจจุบัน พบว่า บุคลากรกรมชลประทาน (สามเสน) ที่มีเพศ ช่วงอายุ และอายุการทำงานที่ต่างกัน มีความพึงพอใจที่มีต่อสวัสดิการในปัจจุบันแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 จำแนกได้ ดังนี้

บุคลากรกรมชลประทาน (สามเสน) ที่มีเพศแตกต่างกัน มีความพึงพอใจที่มีต่อสวัสดิการในปัจจุบันแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยเพศชายมีความพึงพอใจต่อสวัสดิการในปัจจุบันมากกว่าเพศหญิงทั้งในด้านนันทนาการและภาพรวม อาจเป็นเพราะว่า สวัสดิการด้านนันทนาการ ส่วนใหญ่เป็นสวัสดิการประเภทกีฬาต่าง ๆ ผู้ชายส่วนใหญ่ชอบออกกำลังกายด้วยการเล่นกีฬาอยู่เป็นประจำ และชอบมานั่งทานข้าวสังสรรค์กับเพื่อน ๆ ที่สโมสรหลังเลิกงานกัน จึงทำให้มีความพึงพอใจมากกว่าเพศหญิง สอดคล้องกับการศึกษาของ สุนิดา ชลวานิช (2558) ผลการศึกษาพบว่า ข้าราชการที่มีเพศแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อสวัสดิการที่ได้รับแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นกัน

บุคลากรกรมชลประทาน (สามเสน) ที่มีช่วงอายุแตกต่างกัน มีความพึงพอใจที่มีต่อสวัสดิการในปัจจุบันแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ได้แก่ สวัสดิการด้านเศรษฐกิจและภาพรวม บุคลากรในช่วงอายุ 34 – 42 ปี มีความพึงพอใจมากกว่า ช่วงอายุ 43 – 51 ปี อาจเป็นเพราะว่า คนที่อยู่ในช่วงอายุ 34 – 42 ปี เป็นช่วงที่กำลังเริ่มสร้างฐานะ สร้างครอบครัวจึงมีเหตุจำเป็นที่ต้องใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก ดังนั้นการได้รับสวัสดิการด้านเศรษฐกิจจากหน่วยงานที่มาช่วยลดค่าใช้จ่ายลงได้ ส่งผลให้มีความพึงพอใจ ต่อสวัสดิการมากกว่า สอดคล้องกับการศึกษาของ ณิชดา พงษ์วิสิทธิ์ (2548) ผลการศึกษาพบว่า ข้าราชการที่มีอายุแตกต่างกัน มีความพึงพอใจในสวัสดิการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นกัน

บุคลากรกรมชลประทาน (สามเสน) ที่มีอายุการทำงานแตกต่างกัน มีความพึงพอใจที่มีต่อสวัสดิการ ในปัจจุบันแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ซึ่ง

เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ได้แก่ สวัสดิการด้านเศรษฐกิจ บุคลากรที่มีอายุการทำงาน 1 – 5 ปี 6 – 10 ปี และ มากกว่า 10 ปีขึ้นไป มีความพึงพอใจมากกว่า บุคลากรที่มีอายุการทำงานน้อยกว่า 1 ปี อาจเป็นเพราะว่า บุคลากรที่มีอายุการทำงานน้อยกว่า 1 ปี ยังไม่มีความพึงพอใจ ต่อสวัสดิการด้านเศรษฐกิจเท่าที่ควร เช่น การเป็นสมาชิกสหกรณ์ในช่วงแรกยังคงมีจำนวนหุ้นสะสมจำนวนน้อย เงินปันผลสหกรณ์ที่ได้รับจึงได้น้อย จึงทำให้มีความพึงพอใจน้อย เป็นต้น สอดคล้องกับการศึกษาของ สุนิดา ชลวานิช (2558) ผลการศึกษาพบว่า ข้าราชการที่มีอายุราชการแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อสวัสดิการที่ได้รับแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นกัน

ความต้องการสวัสดิการของบุคลากรกรมชลประทาน (สามเสน) พบว่า บุคลากรกรมชลประทาน (สามเสน) ที่มีเพศแตกต่างกัน มีความต้องการสวัสดิการ ของบุคลากรแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยเพศหญิงมีความต้องการสวัสดิการด้านความมั่นคงมากกว่าเพศชาย อาจเป็นเพราะว่า ผู้หญิงส่วนใหญ่ชอบวางแผนเตรียมความพร้อมสำหรับเรื่องที่ไม่คาดคิดที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยเฉพาะเรื่องของอุบัติเหตุที่จะเกิดขึ้นกับชีวิตตนเองซึ่งไม่รู้ว่าจะเกิดขึ้นตอนไหน สิ่งที่จะช่วยประกัน ความไม่แน่นอนของชีวิตและร่างกายในอนาคตได้คืออย่างหนึ่งก็คือการมีประกันอุบัติเหตุไว้ให้กับตนเอง จึงทำให้มีความต้องการมากกว่า

บุคลากรกรมชลประทาน (สามเสน) ที่มีช่วงอายุแตกต่างกัน มีความต้องการสวัสดิการของบุคลากรแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยบุคลากรที่อยู่ในช่วงอายุ 25 – 33 ปี

และ 34 – 42 ปี มีความต้องการสวัสดิการประเภทต่าง ๆ มากกว่า บุคลากรที่อยู่ในช่วงอายุ 43 – 51 ปี และ 52 – 60 ปี อาจเป็นเพราะว่า บุคลากรที่มีอายุน้อยยังมีเงินเดือนน้อย การที่มีสวัสดิการต่าง ๆ มาช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่าย จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมาก สำหรับบุคลากรที่อยู่ในช่วงอายุมากกว่า ส่วนใหญ่จะได้รับเงินเดือนที่สูงกว่าบุคลากร

ที่มีอายุน้อย จึงเริ่มมีเสถียรภาพทางการเงิน ทำให้มีเงินสำหรับใช้จ่ายสิ่งของจำเป็นในชีวิตประจำวันได้สะดวกมากขึ้น

บุคลากรกรมชลประทาน (สามเสน) ที่มีประเภทตำแหน่งแตกต่างกัน มีความต้องการสวัสดิการ ของบุคลากรแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยบุคลากรที่เป็นข้าราชการ ประเภทวิชาการ มีความต้องการสวัสดิการมากกว่าบุคลากรประเภทอื่น ๆ อาจเป็นเพราะว่า บุคลากร ที่เป็นข้าราชการ ประเภทวิชาการ มีความใส่ใจเรื่องสุขภาพอนามัย การใช้ชีวิตประจำวัน และสนใจที่จะเรียนต่อ ในระดับที่สูงขึ้น เพราะสามารถนำผลการเรียนที่สำเร็จมาช่วยเรื่องความเติบโตก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงานของตนเองในอนาคตต่อไปได้ และยังสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษามาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานได้บุคลากรกรมชลประทาน (สามเสน) ที่มีอายุการทำงานแตกต่างกัน มีความต้องการสวัสดิการ

ของบุคลากรแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยบุคลากรที่มีอายุ การทำงานมากกว่า 10 ปีขึ้นไป มีความต้องการสวัสดิการทุก ๆ ด้านน้อยที่สุดและบุคลากรที่มีอายุการทำงานน้อยกว่า 1 ปี มีความต้องการสวัสดิการในทุก ๆ ด้านมากที่สุด อาจเป็นเพราะว่า บุคลากรที่มีอายุการทำงานน้อย ยังมีเงินเดือนน้อย การที่มีสวัสดิการต่าง ๆ มาช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมาก สำหรับบุคลากรที่มีอายุการทำงานมากกว่า ส่วนใหญ่จะได้รับเงินเดือนที่สูงกว่าบุคลากรที่มีอายุการทำงานน้อย จึงเริ่มมีเสถียรภาพทางการเงิน ทำให้มีเงินสำหรับใช้จ่ายสิ่งของจำเป็นในชีวิตประจำวันได้สะดวกมากขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาความต้องการและความพึงพอใจต่อสวัสดิการของบุคลากรกรมชลประทาน (สามเสน) สามารถอภิปรายได้ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ความพึงพอใจของบุคลากรกรมชลประทาน (สามเสน) ที่มีต่อสวัสดิการในปัจจุบัน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อสวัสดิการด้านความมั่นคงอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.57$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า สวัสดิการการฌาปนกิจสงเคราะห์มีความพึงพอใจน้อยที่สุด อาจเป็นเพราะว่า บุคลากรที่เป็นสมาชิกฌาปนกิจสงเคราะห์ยังไม่ได้รับการอำนวยความสะดวกเรื่องการติดต่อประสานงาน หรือการทำธุรกรรมได้ดีพอ เนื่องจากปัจจุบันเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานฌาปนกิจสงเคราะห์ของกรมชลประทานมีจำนวนน้อย ในบางครั้งจึงไม่สามารถรับสายโทรศัพท์คนที่ต้องการติดต่อได้ทุกคนในเวลาพร้อมกัน สอดคล้องกับการศึกษาของ สุนิตา ชลวานิช (2558) ซึ่งผลการศึกษา พบว่า มีระดับความพึงพอใจในสวัสดิการด้านฌาปนกิจอยู่ในระดับ ปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ระยะเวลาในการจ่ายเงินฌาปนกิจสงเคราะห์ให้แก่สมาชิกมีความรวดเร็วเหมาะสมน้อยที่สุด รองลงมาคือ หน่วยงานที่มีหน้าที่ให้บริการในเรื่องเงินฌาปนกิจสงเคราะห์ที่รวดเร็ว ถูกต้องเหมาะสม

2. การวิเคราะห์ความต้องการสวัสดิการของบุคลากรกรมชลประทาน (สามเสน)

พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการสวัสดิการด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.88$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า สวัสดิการการให้สินเชื่อสำหรับใส่ปฏิบัติงาน เช่น เสื้อโปโลตราสัญลักษณ์ มีความต้องการมากที่สุด อาจเป็นเพราะว่า เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มถือเป็นหนึ่งในปัจจัย 4 ที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวัน ส่วนใหญ่บุคลากรกรมชลประทาน (สามเสน) จะนิยมใส่เสื้อโปโลตราสัญลักษณ์กรมชลประทานมาปฏิบัติงาน ในหน่วยงานเป็นประจำ เพราะมีความสะดวกสบาย มีความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน และแสดงถึงความเป็นทีมเดียวกันในหน่วยงาน ซึ่งกรมชลประทานได้มีการออกแบบโลโก้ตราสัญลักษณ์ในโอกาสครบรอบวันสถาปนา กรมชลประทานใหม่ เพื่อนำไปจัดทำเป็นเสื้อโปโลตราสัญลักษณ์ใหม่เป็นประจำทุกปีด้วย รองลงมาคือ สวัสดิการด้านนันทนาการอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย $\bar{X} (= 3.77)$ เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า สวัสดิการศูนย์ออกกำลังกายสำหรับบุคลากรมีความต้องการมากที่สุด อาจเป็นเพราะว่า ภายในกรมชลประทาน (สามเสน) มีการจัดให้บริการเกี่ยวกับสถานที่ออกกำลังกายและเล่นกีฬาบ้าง เนื่องจากมีพื้นที่จำกัด โดยเฉพาะพื้นที่สำหรับวิ่งออกกำลังกายโดยรอบกรมชลประทาน (สามเสน) มีรถยนต์จอดอยู่และวิ่งสัญจรไปมาทำให้วิ่งได้ไม่สะดวก บุคลากร กรมชลประทาน (สามเสน) จึงมีความต้องการศูนย์ออกกำลังกายไว้ให้บริการ สามารถมาใช้เป็นสถานที่ออกกำลังกายในเวลาเลิกงานได้โดยสะดวกและปลอดภัย รองลงมาคือ สวัสดิการด้านความมั่นคงอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.56$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า สวัสดิการประกันอุบัติเหตุมีความต้องการมากที่สุด อาจเป็นเพราะว่า บุคลากรมีการวางแผนเตรียมความพร้อมสำหรับเรื่องที่ไม่คาดคิดที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยเฉพาะ เรื่องของอุบัติเหตุที่จะเกิดขึ้นกับชีวิตตนเองซึ่งไม่รู้ว่าจะเกิดขึ้นตอนไหน สิ่งที่จะช่วยประกันความไม่แน่นอน ของชีวิตและร่างกายในอนาคตได้คืออย่างหนึ่งก็คือการมีประกันอุบัติเหตุไว้ให้กับตนเอง รองลงมาคือ สวัสดิการ ด้านสุขภาพอนามัยอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.48$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า สวัสดิการบริการห้องสุขา ที่เพียงพอประจำหน่วยงานมีความต้องการมากที่สุด อาจเป็นเพราะว่า บางส่วนงานบุคลากรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ซึ่งห้องน้ำในปัจจุบันทั้งของผู้ชาย และของผู้หญิงได้สร้างขึ้นในจำนวนห้องที่เท่า ๆ กัน ไม่ได้สร้างขึ้นเพื่อรองรับปริมาณของเพศหญิงที่มีมากกว่าปกติอย่างเช่นปัจจุบัน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ สวัสดิการด้านการศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.25$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า สวัสดิการให้ทุนการศึกษาต่อปริญญาโท ปริญญาเอก และสวัสดิการการศึกษาต่างประเทศมีความต้องการเท่ากัน อาจเป็นเพราะว่า สำนักงาน ก.พ. มีการประชาสัมพันธ์ประกาศให้ทุนการศึกษาต่อในระดับปริญญาโท และปริญญาเอกแก่ข้าราชการพลเรือนเป็นประจำทุกปี

ดังนั้น ผลวิเคราะห์ความต้องการสวัสดิการของบุคลากรกรมชลประทาน (สามเสน) จึงสอดคล้องกับการศึกษาของ จินดานนท์ ศิริรัตน์ (2555) ซึ่งผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีความต้องการสวัสดิการเศรษฐกิจ และสวัสดิการด้านนันทนาการภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ จัดที่พักผ่อนตามจุดต่าง ๆ รอบคณะ จัดงานเลี้ยงสังสรรค์ประจำปี และดูแลสุขภาพของเครื่องเล่น ในศูนย์กีฬา เนื่องจากภาวะทางสังคมที่สร้างความเครียดให้กับบุคลากร ทั้งเรื่องเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสภาพอากาศ ส่งผลให้มีความต้องการอยู่ในระดับมาก จึงสอดคล้องกับการศึกษาดังกล่าว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. หน่วยงานควรวางแผนการบริหารจัดการสวัสดิการฌาปนกิจสงเคราะห์ให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากขึ้นกว่าเดิม โดยเข้าไปแก้ไขปัญหาเรื่องสมาชิกฌาปนกิจไม่ได้รับการอำนวยความสะดวกในการติดต่อขอรับบริการให้ได้รับความสะดวกมาก

2. หน่วยงานควรจัดให้มีสวัสดิการที่จะมีส่วนช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน เช่น จัดให้มีสวัสดิการแจกเสื้อสำหรับใส่ปฏิบัติงาน อาจจะเป็นเสื้อโปโลตราสัญลักษณ์ของหน่วยงาน ให้แก่บุคลากรที่ปฏิบัติงานในองค์กร

3. หน่วยงานควรจัดให้มีการอบรมเสริมสร้างความรู้เรื่อง การบริหารจัดการเงินเดือนสำหรับใช้จ่าย ในชีวิตประจำวัน การเก็บออมเงิน และการลงทุนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมตามแต่ละช่วงวัย

4. หน่วยงานควรจัดให้มีสวัสดิการอื่น ๆ ที่บุคลากรมีความต้องการเพิ่มขึ้น ที่จะเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน และอาจจะไปยกเลิกสวัสดิการเดิมบางประเภทที่บุคลากรไม่มีความต้องการลดลง

ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อสวัสดิการในปัจจุบัน และความต้องการสวัสดิการของบุคลากร กรมชลประทาน ในหน่วยงานสังกัดส่วนภูมิภาคที่มีอยู่ทั่วประเทศ เพื่อให้ทราบถึงความพึงพอใจ และความต้องการสวัสดิการของบุคลากรกรมชลประทานที่ปฏิบัติงานอยู่ในส่วนภูมิภาค

2. ควรศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อสวัสดิการในปัจจุบัน และความต้องการสวัสดิการของบุคลากร กรมชลประทาน (สามเสน) ด้านตัวแปรอิสระอื่น ๆ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของความพึงพอใจที่มีต่อสวัสดิการในปัจจุบัน และความต้องการสวัสดิการของบุคลากรกรมชลประทาน (สามเสน)

3. ควรวิจัยเรื่อง ความต้องการและความพึงพอใจต่อสวัสดิการของบุคลากรกรมชลประทาน (สามเสน) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก หรือการสังเกต เป็นต้น เพื่อสะท้อนให้เห็นถึง ความต้องการสวัสดิการของบุคลากร และความพึงพอใจที่มีสวัสดิการในปัจจุบันในเชิงลึกต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กฤษฎา เขียววิวัฒนสุข. (2560). หลักการจัดการและองค์การ. กรุงเทพฯ: ทริปเพิ้ล กรุ๊ป จำกัด.

จินดานนท์ ศิริรัตน์. (2555). ความต้องการสวัสดิการของบุคลากร สังกัดคณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์), มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ชนิดา รัตนชล. (2562). ความต้องการสวัสดิการตามเจเนอเรชั่นของบุคลากรสายสนับสนุน

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ณยศ พงษ์สิษฐ์. (2548). ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในสวัสดิการพลตสีกันของข้าราชการกองทัพอากาศ. การศึกษาค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ โครงการบัณฑิตศึกษาสาขาบริหารธุรกิจ (สปท.), มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ธनिया ปุญญาสวัสดิ์. (2549). การจัดสวัสดิการภายในส่วนราชการสำหรับข้าราชการ ในสำนักงาน

ปลัดกระทรวงคมนาคม. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2548). จิตวิทยาอุตสาหกรรม. กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.

พิมลพรรณ เชื้อบางแก้ว. (2554). การบริหารความหลากหลายของบุคลากรในองค์การ: กลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์. วารสารนักบริหาร Executive Journal 31.1 (มกราคม - มีนาคม 2554), หน้า 153 – 159.

ศูนย์ประสานการจัดสวัสดิการข้าราชการ สำนักงาน กพ. (2544). คู่มือการจัดสวัสดิการภายในส่วนราชการ.

สุนิดา ชลวานิช. (2558). การจัดสวัสดิการของข้าราชการตำรวจ สังกัดกองบังคับการอำนวยการ

ตำรวจภูธรภาค 2. งานนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองการปกครอง, มหาวิทยาลัยบูรพา.

Maslow, A. H. (1954). Motivation and Personality. New York, NY: Harper & Row Publishers.

Morse, N.C. (1953). Satisfaction in White Collar job. University of Michigan Press, Ann Arbor.

การบริหารจัดการขยะ (Zero Waste): กรณีศึกษาชุมชนต้นแบบ จังหวัดกำแพงเพชร
Waste Management (Zero Waste): A Case Study of a Model
Community Kamphaeng Phet Province

รัชฎากร วินิจกุล¹, ปรียานุช พรหมภาสิต¹, พิษณุ บุญนิยม¹ และ ณัฐนันท์ ทองทรัพย์²
Russadakorn Vinijkul¹, Preeyanuch Prompasit¹, Phitsanu Boonniyom¹
and Natthanan Thongsap²

¹อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

²อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

¹Lecturer in the Master of Public Administration program
Kamphaeng Phet Rajabhat University

²Lecturer at the Faculty of Law Western University

E-mail : russadagon@yahoo.com

วันที่รับบทความ : 18 มีนาคม 2567, วันที่แก้ไขบทความ ครั้งที่ 1 : 30 เมษายน 2567

วันที่แก้ไขบทความ ครั้งที่ 2 : 15 พฤษภาคม 2567

วันที่ตอบรับการตีพิมพ์ : 21 พฤษภาคม 2567

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) กระบวนการบริหารจัดการขยะของชุมชนต้นแบบในพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร (2) องค์ประกอบความสำเร็จในการบริหารจัดการขยะของชุมชนต้นแบบในพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ในกรณีศึกษาการจัดการขยะชุมชนในพื้นที่ของจังหวัดกำแพงเพชรที่ได้รับรางวัลระดับประเทศจำนวน 3 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านคุยมะม่วง ชุมชนบ้านบ่อถ้ำ และชุมชนบ้านดงเย็น โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้บริหาร จำนวน 3 คน กลุ่มเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการ จำนวน 6 คน และกลุ่มที่ 3 ผู้นำชุมชนจำนวน 6 คน รวมเป็นจำนวนทั้งหมด 15 คน และทำการวิเคราะห์ข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูล โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและการนำเสนอเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า (1) ด้านกระบวนการบริหารจัดการขยะของชุมชน มีการวางแผนการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในแต่ละชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น วัด ทุกภาคส่วนบูรณาการทำงานร่วมกัน การนำหลักการ 3Rs มาใช้ในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย การประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน และ (2) ด้านองค์ประกอบความสำเร็จในการบริหารจัดการขยะของชุมชน ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในชุมชนแบบบูรณาการที่ได้พัฒนาการบริหารจัดการขยะของชุมชนต้นแบบอย่างสม่ำเสมอ และการมีศูนย์เรียนรู้ชุมชนต้นแบบการจัดการขยะแบบครบวงจรที่สามารถขยายเครือข่ายความร่วมมือสู่ชุมชนอื่นต่อไปได้

คำสำคัญ : กระบวนการ, บริหารจัดการขยะมูล, ชุมชนต้นแบบ

Abstract

This objectives of the research to study (1) the waste management process of the model community in Kamphaeng Phet Province (2) the components of success in waste management of the model community in Kamphaeng Phet Province. This research is a qualitative research on case studies of community waste management in Kamphaeng Phet Province that received national awards for 3 communities, namely Ban Khui Mamuang, Ban Bo Tham and Ban Dong Yen. The research tool was in-depth interviews with key informants, divided into 3 groups: 3 executives, 6 operational staff, and 6 community leaders, totaling 15 people. and analyze data and synthesize data. Using content analysis and descriptive presentation techniques. The results of the research found that (1) there is a solid waste management plan in each community. With the participation of local communities, temples, all sectors work together to apply the 3Rs principle in solid waste management. There is coordination between relevant agencies in both the public and (2) the components of success in community waste management include: Participation from all sectors in the integrated community that has consistently developed model community waste management and having a model community learning center for integrated waste management that can further expand the network of cooperation to other communities.

Keywords: Process, Waste management, Model community

บทนำ

ข้อมูลปัจจุบันของกรมควบคุมมลพิษ ได้ระบุถึงปริมาณขยะมูลฝอยในประเทศไทยนั้นว่าเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก มีปริมาณมากกว่า 25.70 ล้านตันหรือจำนวน 70,411 ตันต่อวัน จำนวนขยะได้กระจายออกไปทุกภาคของประเทศ โดยมีอัตราการเกิดขยะมูลฝอยเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎรปี พ.ศ. 2565 ของกรมการปกครองเฉลี่ยเท่ากับ 1.07 กิโลกรัมต่อคนต่อวันวัน หากวิเคราะห์เกี่ยวกับจำนวนปริมาณของขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นแล้ว ขยะมูลฝอยมีจำนวนเพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับหลายปีที่ผ่านมา ทั้งนี้ ข้อมูลของกรมควบคุมมลพิษภาพรวมด้านการจัดการขยะมูลฝอยของประเทศไทย มีจำนวนขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น 25.70 ล้านตัน ได้จัดการกันเองโดยบ้านเรือนและชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล หรือพื้นที่ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่มีบริการเก็บขน 1.70 ล้านตัน (ร้อยละ 7 ของปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น) ถูกคัดแยกเพื่อนำกลับไปใช้ประโยชน์จากบ้านเรือนและแหล่งกำเนิด 4.00 ล้านตัน (ร้อยละ 15 ของปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น) โดยกระบวนการขอรถเก็บขยะขนาดเล็กและบ้านเรือนนำไปขายให้กับร้านรับซื้อของเก่า ขยะมูลฝอยที่เหลือประมาณ 20.00 ล้านตัน (ร้อยละ 78 ของปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น) การเก็บขนโดยรถบรรทุกเก็บขนขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือเอกชนซึ่งได้รับอนุญาตหรือมอบหมายจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการให้บริการเก็บขนแทน เพื่อไปยังสถานที่คัดแยกขยะมูลฝอยหรือสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย มีขยะมูลฝอยได้รับการกำจัดอย่างถูกต้องประมาณ 9.80 ล้านตัน (ร้อยละ 38 ของปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น) และส่วนที่เหลือประมาณ 5.40 ล้านตัน (ร้อยละ 21 ของปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น) ถูกนำไป

กำจัดอย่างไม่ถูกต้อง (กรมควบคุมมลพิษ, 2566) โดยการจัดการขยะมูลฝอยของประเทศมีเพิ่มเติมว่า ปัญหา มลพิษด้านสารอันตรายและกากของเสีย เป็นปัญหาที่สำคัญจำเป็นต้องเร่งดำเนินการป้องกันและแก้ไข เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของประชาชน โดยเฉพาะ ปัญหาขยะมูลฝอย ชุมชนยังขาดการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพจนเกิดปัญหาขยะตกค้าง การจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ที่ไม่ เหมาะสมการถูกต้องด้านจากประชาชนในพื้นที่ ปัญหาการจัดการของเสียอันตรายชุมชน ของเสียอุตสาหกรรม รวมทั้งมูลฝอยติดเชื้อจนเกิดเป็นปัญหาการลักลอบทิ้งในพื้นที่หลายจังหวัด อันก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อ ประชาชนที่อาศัยในบริเวณใกล้เคียงและส่งผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม (กรมควบคุมมลพิษ, 2566) ดัง ตัวอย่างเช่นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชร ตำบลอ่างทอง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร ได้จัดให้มีการลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) โครงการสนับสนุนการบริหาร จัดการขยะและของเสียอันตราย ประจำปีงบประมาณ 2563 ระหว่างองค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชร ร่วมกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในจังหวัดกำแพงเพชร ได้มีการบันทึกข้อตกลงในครั้งนี้เพื่อร่วมมือกัน ดำเนินการบริหารจัดการขยะมีพิษของเสียอันตราย (องค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชร, 2563)

อย่างไรก็ดี ปัญหาการจัดการปัญหาขยะมูลฝอยที่กระทำผิดวิธีการ ซึ่งถือเป็นปัญหาการบริหารจัดการ ขยะมูลฝอยของชุมชนแทบทุกชุมชนในพื้นที่ของจังหวัดกำแพงเพชรและเป็นปัญหาเรื้อรัง จากอดีตที่ผ่านมา ส่งผลกระทบต่อสภาพสิ่งแวดล้อมหลายด้านเป็นระยะเวลานาน จนกระทั่งชุมชนบ้านคุดมะม่วง ชุมชนบ้านบ่อ ถ้ำ และชุมชนบ้านดงเย็น ทั้งสามชุมชนเป็นชุมชนต้นแบบการบริหารจัดการขยะที่ได้รับรางวัลระดับประเทศ ทั้งระดับ L และ ระดับ S ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจการบริหารจัดการขยะของชุมชนต้นแบบข้างต้น โดยศึกษา กระบวนการบริหารจัดการขยะและองค์ประกอบความสำเร็จในการบริหารจัดการขยะของชุมชนต้นแบบทั้ง สามชุมชนดังกล่าวทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับการวางแผนพัฒนา ปรับปรุง การจัดการขยะที่แหล่งกำเนิด การเก็บรวบรวมขยะ การขนถ่ายและขนส่งขยะ การแปรรูปหรือการแปรสภาพขยะและกำจัดอย่างถูกต้องตาม หลักวิชาการ ตลอดจนเป็นประโยชน์ต่อภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายและเป็นแนวทางพัฒนา ส่งเสริม ระบบการจัดการขยะมูลฝอยในภาพรวมของประเทศ รวมทั้งองค์ประกอบหลักที่มีความสำคัญที่ทำให้ การบริหารจัดการขยะของชุมชนต้นแบบนี้ประสบความสำเร็จ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการบริหารจัดการขยะของชุมชนต้นแบบในพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบความสำเร็จในการบริหารจัดการขยะของชุมชนต้นแบบในพื้นที่จังหวัด กำแพงเพชร

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาการบริหารจัดการขยะ (Zero Waste): กรณีศึกษาชุมชนต้นแบบ จังหวัด กำแพงเพชร มีขอบเขตการศึกษาพื้นที่ในจังหวัดกำแพงเพชร โดยศึกษาจากพื้นที่ชุมชนต้นแบบที่ได้รับ รางวัลระดับประเทศในด้านการบริหารจัดการขยะ และได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุน สนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ภาค 6 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2565 จำนวนสามชุมชน ประกอบด้วย (1) ชุมชนบ้านคุดมะม่วง ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 6 บ้านคุดมะม่วง ตำบลโนนพลวง อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร (2) ชุมชนบ้านบ่อถ้ำ ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 3 บ้านบ่อถ้ำ ตำบลบ่อถ้ำ อำเภอขามเฒ่าลักษ์บุรี จังหวัด

กำแพงเพชร และ (3) ชุมชนบ้านดงเย็น ตั้งอยู่หมู่ที่ 10 ตำบลไทรงาม อำเภอไทรงาม จังหวัดกำแพงเพชร มีขอบเขตเชิงเนื้อหาโดยศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ กระบวนการบริหารจัดการขยะของชุมชนต้นแบบและองค์ประกอบความสำเร็จในการบริหารจัดการขยะของชุมชนต้นแบบในพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร สำหรับขอบเขตด้านประชากร ศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจงจำนวน 15 คน ได้แก่ ผู้บริหารท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ผู้นำด้านสาธารณสุข นักวิชาการ ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ประเมินโครงการที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการขยะ นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อมและอาสาสมัครสาธารณสุข พนักงานผู้ปฏิบัติงาน ได้แก่ พนักงานขับรถเก็บขยะ พนักงานประจำรถเก็บรวบรวมและขนส่งขยะ

วิธีการดำเนินงานวิจัย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) สามารถสรุปได้ตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Research) ประกอบด้วย เอกสารที่เป็นข้อมูลทุติยภูมิ เกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะมูลฝอย หนังสือ ตำรา บทความวิชาการ บทความวิจัย ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการขยะมูลฝอย วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ วารสารต่าง ๆ ข้อมูลจากหน่วยงานราชการ และภาคเอกชน ข้อมูลจากระบบเครือข่าย อินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปใช้สำหรับการวิเคราะห์นโยบาย แผนงาน วัตถุประสงค์ เป้าหมายและโครงการต่าง ๆ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ความพึงพอใจของชุมชน รวมถึงปัญหาในด้านต่าง ๆ เช่น ปัญหาด้านบุคลากร ปัญหาด้านงบประมาณของการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้จากหน่วยงานราชการ กฎหมาย พระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 การใช้แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เป็นคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับขยะมูลฝอยของชุมชน ความรู้ ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะมูลฝอยอย่างไร การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ซึ่งได้พิจารณาจากเนื้อหา แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการขยะมูลฝอย แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงคุณภาพและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในการสร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ และได้พิจารณาคูณภาพของเครื่องมือ โดยสร้างแบบสัมภาษณ์ไม่มีโครงสร้าง โดยตอบวัตถุประสงค์ข้อแรกมีแนวคำถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการ และตอบวัตถุประสงค์ข้อสองเพื่อให้ได้องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ประสบความสำเร็จ จนสามารถนำมาใช้เป็นหลักหรือแนวทางแก้ปัญหาได้ รวมทั้งรูปแบบการบริหารจัดการขยะชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลจากผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ คัดเลือกจากความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในฐานะผู้บริหาร และผู้ประเมินจากกิจกรรมแบ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งสามกลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ฝ่ายบริหารที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายการบริหารจัดการขยะมูลฝอยทั้งสามชุมชน จำนวน 3 คน คัดเลือกจากตำแหน่งหน้าที่และความรับผิดชอบการบริหารจัดการขยะ

กลุ่มที่ 2 เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติงาน จำนวน 6 คน คัดเลือกจากผู้ปฏิบัติงานจริง

กลุ่มที่ 3 ประธานชุมชนหรือผู้นำชุมชน ประชาชนชุมชน จำนวน 6 คน คัดเลือกจากตัวแทนของชุมชน โดยทั้งสามกลุ่ม รวมจำนวนทั้งสิ้น 15 คน ใช้ระยะเวลาในการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์จำนวนสามครั้ง ซึ่งการสัมภาษณ์ประมาณหนึ่งชั่วโมงต่อการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

ขั้นตอนที่ 3 การสังเกต (Observation) การสังเกตแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยผู้ถูกสังเกตทราบและไม่ทราบ ซึ่งผู้สังเกตต้องเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่ในเหตุการณ์ และใกล้ชิดกับผู้ถูกสังเกต รวมถึงการสังเกตโดยตรงและโดยอ้อม เช่น การเข้าร่วมโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับรวบรวมข้อมูล ตาม

วัตถุประสงค์ข้อแรก จากการวิเคราะห์ภาพรวมของกระบวนการบริหารจัดการขยะของทั้งสามชุมชนเป็นขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์และสังเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analytical Approach) โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทั้งเอกสารและผู้ให้ข้อมูล นำมาตรวจสอบความถูกต้องแบบสามเส้า การวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอเชิงแบบพรรณนาความ ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และตรวจสอบความถูกต้องนั้นเป็นข้อมูลที่ได้จากการบันทึกการสังเกตรวมถึงการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาภายหลังจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจัดบันทึกข้อมูลไว้เป็นหมวดหมู่และวิเคราะห์ข้อมูล จัดทำรายการเป็นประเด็นย่อย มารวบรวมและสรุปออกมาเพื่อให้ได้การสรุปประเด็นหลัก เขียนอธิบายประเด็นให้มีความเรียงให้มีความต่อเนื่องและกลมกลืนกัน ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและความน่าเชื่อถือของข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูล นำเขียนเพื่อสรุปรายงานวิจัย นอกจากนี้เขียนเพื่ออธิบายถึงเชื่อมโยงและความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลที่ได้อภิปรายและเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัย

1. กระบวนการบริหารจัดการขยะของชุมชนต้นแบบในพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร

1.1 การบริหารการจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับชุมชน ดำเนินงานดังนี้

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมวางแผน และการประชาสัมพันธ์
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนร่วมกันดำเนินการ เช่น ทำความสะอาดพื้นที่ชุมชน
3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนร่วมกันติดตาม
4. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนร่วมกันขยายผล
5. การดำเนินกิจกรรมร่วมกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ได้แก่

สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดกำแพงเพชร สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ ธนาครเพื่อเกษตรและสหกรณ์การเกษตร อำเภอลานกระบือ บริษัท ปตท.สำรวจและผลิตปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน) ลานกระบือ กองทุนหมู่บ้านลานกระบือ กองทุนสวัสดิการลานกระบือ

ภาพที่ 1: การมีส่วนร่วมของชุมชน

1.2 การบริหารจัดการขยะตามหลัก 3Rs

โดยชุมชนบ้านดงเย็น หมู่ 10 ตำบลไทรงาม อำเภอไทรงาม จังหวัดกำแพงเพชร ได้รับรางวัลชมเชย ชุมชนปลอดขยะขนาดเล็ก (กลุ่ม S) บ้านดงเย็น มีกระบวนการบริหารจัดการสรุพออกมาเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ด้านลดการใช้ (Reduce) ได้แก่

- (1) กิจกรรม เข้าวัดทำบุญ ปลอดถุง ปลอดขยะ
- (2) กิจกรรมให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพลาสติก โฟม 3RS
- (3) กิจกรรม ใช้ถุงผ้า ใส่สินค้า
- (4) กิจกรรมลดการใช้ ร้านค้าปลอดโฟม ร้านค้าลดขยะ 2 บาท การใช้ต้นไม้ประดับหน้า
ที่บศพพวงหรือเครื่องใช้ไฟฟ้า ลด ละ เลิก การใช้ถุงพลาสติก ชุมชน กิจกรรมกินอย่าง
พอเพียง หลีกเลี่ยงการเกิดขยะ ขยะอินทรีย์

ด้านการใช้ซ้ำ (Reuse) โดยการประดิษฐ์สิ่งของไว้ ตกแต่งภูมิทัศน์ในหมู่บ้าน การนำเศษผ้ามาใช้ฉุพื้น และการบริจาคเสื้อผ้าเก่า กิจกรรมการใช้ช้อนกลับมาใช้ใหม่ ได้แก่ การปลูกผักด้วยกระถางที่ได้จากยางรถยนต์ การประดิษฐ์หมวกจากถุงน้ำยาปรับผ้านุ่ม กระเป๋จากซองกาแฟ รณรงค์ใช้ถุงพลาสติกซ้ำ แก้วน้ำจากขวดแก้ว

ด้านการคัดแยกแล้วนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) ได้แก่ กิจกรรมขยะบุญ กิจกรรมขยะรีไซเคิล กิจกรรมถักถุงพลาสติก กิจกรรมจัดการขยะอินทรีย์ เศษอาหาร ใบไม้แห้ง กิจกรรมแปรรูปขยะมูลฝอยไปใช้ประโยชน์ กิจกรรมการจัดการขยะทั่วไปจุดทิ้งขยะตามคุ้ม กล่องนม ผ้าป่าถุงพลาสติก ซองกาแฟ ถุงน้ำยาปรับผ้านุ่ม

นอกจากนี้ ประโยชน์ที่ได้รับจากการบริหารจัดการขยะแบบ 3Rs ดังกล่าวแล้ว สามารถช่วยส่งเสริมการจัดการสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน โดยการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนเกิด กิจกรรมกินอย่างพอเพียง หลีกเลี่ยงการเกิดขยะอินทรีย์ และเป็นสวัสดิการให้กับคนในชุมชน ได้แก่ สวัสดิการคลอดบุตร ในการซื้อของรับขวัญ รายละเอียด 500 บาท สวัสดิการชุมชนให้ผู้ป่วยติดเตียง รายละเอียด 365 บาทต่อปี และกิจกรรมการจัดการขยะอันตรายโดยนำขยะอันตรายแลกเปลี่ยนแลกของ เป็นต้น

ภาพที่ 2: กิจกรรมชุมชนบ้านดงเย็น

1.3 การบริหารจัดการขยะของชุมชนปลอดขยะตามฐาน

การบริหารจัดการขยะของโครงการชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste) (ขนาด L) บ้านบ่อถ้ำ หมู่ที่ 2 ตำบล อำเภอเขาฉกรรจ์บุรี จังหวัดกำแพงเพชร โดยแบ่งเป็นฐาน 3 ฐานหลักดังนี้

ฐานที่ 1 การบริหารจัดการขยะภายในวัด

โดยทางวัดได้กำหนดแนวทางการบริหารจัดการขยะ และการตั้งกฎกติกาการจัดการตลาดนัดในพื้นที่วัด เนื่องจากปัญหาการเกิดขยะเพิ่มมากขึ้นจากการจัดงาน จึงเกิดเป็นนวัตกรรมพวงหรีดต้นไม้ พิธีบุญต่าง ๆ การทำบุญตักบาตร รวมถึงการจัดงานศพภายในวัด ได้ร่วมกับทางศูนย์วิสาขบุรีไซเคิล หมู่ที่ 2 บ้านบ่อถ้ำ ให้มีการประชาสัมพันธ์ให้พุทธศาสนิกชนให้ร่วมช่วยกันคัดแยกขยะที่เกิดขึ้นจากตนเองในชีวิตประจำวัน และทำการคัดค้านนวัตกรรมเพื่อลดปริมาณขยะที่เกิดขึ้นในวัด ดังนี้

กิจกรรมปันโตบุญ โดยการรณรงค์ให้ประชาชนได้ “เข้าวัดทำบุญ ปลอดถุง ปลอดขยะ” ทั้งนี้เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนได้ทำบุญและร่วมกับการลดการใช้ถุงพลาสติกและโฟม โดยประชาชนร่วมกันนำอาหารที่ทำบุญตักบาตร นำไปใส่ในปันโตที่ทางวัดได้เตรียมไว้ในการออกบิณฑบาตในชุมชน

กิจกรรมพวงหรีดต้นไม้ โดยท่านเจ้าอาวาส ได้เชิญชวนขอให้เจ้าภาพบำเพ็ญกุศลศพผู้เสียชีวิต ดำเนินการจัดทำพวงหรีดต้นไม้ เพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม การลดปริมาณขยะในชุมชน และเป็นประโยชน์ต่อวัดและชุมชนในการนำกลับไปใช้ประโยชน์ซ้ำได้

การสร้างกฎกติกา โดยการใช้ตลาดนัดบริเวณวัดคูหาสวรรค์ร่วมกับชุมชนบ้านบ่อถ้ำ ร่วมมือกันกำหนดกติกาการใช้ตลาดนัดวัดคูหาสวรรค์ เช่น ตลาดนัดงดใช้โฟมจำหน่ายอาหาร การลด ละ เลิก การใช้ถุงพลาสติก การใช้ถุงผ้า หิ้วตะกร้า มาตลาด การคัดแยกขยะทุกครั้งก่อนนำมาทิ้ง

ฐานที่ 2 การบริหารจัดการขยะชุมชน ได้แก่ ฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ร้านค้าปลอดโฟม ธนาคารขยะชุมชนบ้านบ่อถ้ำ ซอยสวยบ้านบ่อถ้ำ บ้านต้นแบบด้านการจัดการขยะ ดังนี้

ฐานการเรียนรู้ศูนย์เศรษฐกิจพอเพียง เช่น ศูนย์วิสาขบุรีไซเคิลบ้านบ่อถ้ำ ได้จัดตั้งฐานการเรียนรู้ศูนย์เศรษฐกิจพอเพียงบ้านบ่อถ้ำขึ้นมา เพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่ความรู้ทางด้านวิชาการเกษตร การบริหารจัดการขยะ และการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งยึดหลักแนวทางการประหยัดอดออม ใช้ของที่มีในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ พึ่งพาตนเองได้ เรียบง่ายแต่มีประสิทธิภาพ เช่น การทำหลุมหมักขยะอินทรีย์อย่างง่ายโดยใช้ไม้ทำคอก การทำปุ๋ยหมักจากเศษอาหารแบบถังหรือตะกร้าฝังดิน การทำปุ๋ยหมักอินทรีย์จากเศษอาหาร เศษพืชแบบบ่อวงซีเมนต์หรือถังพลาสติก การทำปุ๋ยหมักแบบเสวียนไม้ไผ่ การทำน้ำหมักจุลินทรีย์หรือน้ำหมักชีวภาพ เพื่อให้ประชาชนนำไปทำเป็นแบบอย่างใช้ในครัวเรือนได้ รวมถึงการปลูกผักปลอดสารพิษโดยใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพและน้ำหมักชีวภาพ บำรุงดูแลพืชผล ทำให้ผลผลิตที่ได้มีปลอดภัยจากสารพิษหรือสารเคมีกำจัดศัตรูพืช เป็นต้น ประชาชนบ้านบ่อถ้ำดำเนินกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยการปลูกต้นไม้เพิ่มพื้นที่สีเขียวให้กับชุมชน การอนุรักษ์พันธุ์พืช การอนุรักษ์แหล่งน้ำ การดูแลรักษาระบบนิเวศ โดยประยุกต์ใช้สิ่งที่มีอยู่ใกล้บ้านมาใช้ใหม่ เช่น ใช้ถุงนม ถูขนม เพาะกล้าไม้ เพาะเมล็ดพันธุ์พืช พันธุ์ผักต่าง ๆ เป็นต้น โดยชาวบ้านสามารถหมุนเวียนกันมาปลูกพืชผักสวนครัว เพาะพันธุ์ไม้ในศูนย์การเรียนรู้และการนำไปบริโภคหรือแจกจ่ายครัวเรือนในชุมชนได้

ฐานการเรียนรู้ธนาคารขยะชุมชนบ้านบ่อถ้ำ กิจกรรมธนาคารขยะโดยศูนย์วิสาขบุรีไซเคิลบ้านบ่อถ้ำร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อถ้ำได้จัดตั้งธนาคารขยะชุมชนบ้านบ่อถ้ำ เป็นการส่งเสริมการคัดแยกขยะที่ต้นทางของคนในชุมชน และส่งเสริมการออมจากการนำขยะรีไซเคิลไปฝากขาย และคณะกรรมการ

ธนาคารขยะจะดำเนินการประชาสัมพันธ์ณรงค์ให้คนในชุมชนมาสมัครเป็นสมาชิก เมื่อเป็นสมาชิกแล้วต้องนำขยะรีไซเคิลมาขายที่ธนาคารประจำทุกเดือน ทางคณะกรรมการจะประกาศวันเวลาในการรับซื้อเดือนละ 1 ครั้ง เมื่อสมาชิกฝากเงินจากการขายขยะ 3 ครั้งติดต่อกันจะได้รับสมนาคุณหรือของใช้เป็นรางวัลในการมาฝากขยะรีไซเคิลอย่างต่อเนื่อง กิจกรรมนี้ทำให้เกิดการส่งเสริมและกระตุ้นพฤติกรรมกรรมการคัดแยกขยะของคนในชุมชนได้อย่างดี

ฐานการเรียนรู้สิ่งประดิษฐ์จากเศษวัสดุรีไซเคิล โดยศูนย์วัสดุรีไซเคิลบ้านบ่ออ้อมร่วมกับโรงเรียนผู้สูงอายุ องค์การบริหารส่วนตำบลบ่ออ้อม ร่วมกันส่งเสริมการนำขยะรีไซเคิลกลับมาใช้ประโยชน์ นักเรียนผู้สูงอายุรวมตัวกันคิดค้นผลิตภัณฑ์ที่ประดิษฐ์จากเศษวัสดุรีไซเคิล และสร้างสิ่งประดิษฐ์จากทักษะความสามารถด้านงานฝีมือของแต่ละคน ใช้ความคิดสร้างสรรค์และปฏิสัมพันธ์กัน ทำให้ผู้สูงอายุมีจิตใจร่าเริงแจ่มใส ไม่อยู่ติดบ้าน และเกิดเป็นสิ่งประดิษฐ์ที่เป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน สร้างรายได้ให้กับชุมชนและครอบครัวได้ นอกจากนี้นักเรียนผู้สูงอายุยังคิดค้นหาวิธีการ แนวทางสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ขึ้นมาให้กับชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยมีผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น ไม้กวาดจากขวดพลาสติก ผลิตภัณฑ์จากชองกาแฟ หมวกจากกล่องนมและกล่องสุรา

ฐานการเรียนรู้ชอยสวย สะอาด หน้าบ้านน่ามอง โดยส่งเสริมให้ประชาชนชอยบ้านกลางเป็นชอยต้นแบบด้านการบริหารจัดการขยะที่ประสานความร่วมมือกับครัวเรือนในชอย จำนวน 15 ครัวเรือน ส่งเสริมการคัดแยกขยะแต่ละประเภท ให้มีภาชนะคัดแยกขยะในครัวเรือนของตน การปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ปลูกผักสวนครัวรั้วกินได้ตกแต่งบริเวณบ้าน ดูแลความสะอาดบริเวณหน้าบ้าน หน้าถนนและในบ้านของตนเอง เพื่อเป็นแบบอย่างให้กับครัวเรือนอื่นและชอยข้างเคียง มีสัญลักษณ์สมาชิกแกนนำด้านการจัดการขยะเป็นธงสีเขียวประดับไว้หน้าบ้านแต่ละครัวเรือน นอกจากนี้ ภายในชอยยังมีครัวเรือนต้นแบบด้านการจัดการขยะ ผู้มีความรู้ความสามารถด้านเกษตร การทำน้ำหมัก ปุ๋ยหมัก การปลูกพืชสมุนไพร และมีความคิดสร้างสรรค์นำเศษวัสดุรีไซเคิลมาประดิษฐ์เป็นสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น โคมไฟจากขวดแก้ว สิ่งประดิษฐ์จากยางรถยนต์ น้ำพุจากถ้วยชามเก่า เป็นต้น สามารถเป็นแบบอย่างให้กับบุคคลอื่น และถ่ายทอดความรู้เป็นวิทยากรด้านการจัดการขยะให้กับผู้มาศึกษาดูงานได้

ฐานที่ 3 การนำเศษวัสดุที่เหลือใช้มาใช้ใหม่ แนวทางนำเศษวัสดุรีไซเคิลกลับมาใช้ใหม่ สิ่งประดิษฐ์จากชุมชน สิ่งประดิษฐ์จากชองกาแฟ กล่องนม กล่องสุรา รับบิ้นที่ใช้แล้ว สายรัดของ หมอนจากหลอดที่ใช้แล้ว กิจกรรมการจัดการขยะทั่วไปจุดทิ้งขยะตามคุ้มกล่องนม หลังคาเขียวผ้าป่าถุงพลาสติกชองกาแฟหรือถุงน้ำยาปรับผ้านุ่ม

ภาพที่ 3: การจัดการขยะของโครงการชุมชน

องค์ประกอบความสำเร็จในการบริหารจัดการขยะของชุมชนต้นแบบในพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร

1. การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชนแบบบูรณาการ

โดยองค์การบริหารส่วนตำบลโนนพลวงได้ร่วมกับชุมชนท้องถิ่น และทุกภาคส่วนที่มีความเกี่ยวข้องมาร่วมกันบริหารจัดการขยะภายในชุมชน เริ่มต้นด้วยการคัดแยกขยะและการนำไปใช้ประโยชน์ ปัจจุบันชุมชนมีปริมาณขยะคงเหลืออยู่ประมาณ จำนวน 13 ตันต่อปี ทำให้สามารถช่วยลดค่าใช้จ่ายในการกำจัดขยะเป็นจำนวนมาก ซึ่งชุมชนบ้านคุดมะม่วง หมู่ที่ 6 เป็นชุมชนต้นแบบของการจัดการขยะที่ชุมชนได้มีความภาคภูมิใจ เนื่องจากชาวบ้านมีความเข้มแข็งและจริงจัง การมีส่วนร่วมการจัดการชุมชนตนเองให้สะอาดและกระทำอย่างต่อเนื่องจนเป็นกิจวัตรประจำวัน ต่อมาในปีพุทธศักราช 2563 องค์การบริหารส่วนตำบลโนนพลวงได้รับรางวัลถ้วยพระราชทานชนะเลิศ จากการประกวดชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste)

องค์การบริหารส่วนตำบลโนนพลวง ได้ช่วยส่งเสริมชุมชนบ้านคุดมะม่วง หมู่ที่ 6 ตำบลโนนพลวง อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร เพื่อเป็นชุมชนต้นแบบ และขยายให้ครอบคลุมทั้งหมู่บ้านจัดการขยะด้วยตนเองอย่างยั่งยืน โดยเมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2565 ข้อมูลจากกลุ่มสื่อสิ่งแวดล้อมและกิจการพิเศษ กองส่งเสริมและเผยแพร่ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม องค์การบริหารส่วนตำบลโนนพลวง อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร ได้จัดทำพิธีเปิดศูนย์เรียนรู้ชุมชนต้นแบบการจัดการขยะให้เหลือจำนวนศูนย์ คือ ปราศจากขยะ ณ ชุมชนบ้านคุดมะม่วง จังหวัดกำแพงเพชร รองอธิบดีกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมเป็นประธานเปิดศูนย์เรียนรู้ของชุมชน

โดยองค์การบริหารส่วนตำบลได้จัดโครงการตั้งชุมชนต้นแบบด้านการจัดการขยะมูลฝอยภายในตำบลโนนพลวง เป็นการให้ความรู้ในเรื่องขยะ การปลูกจิตสำนึกให้กับประชาชนในการคัดแยกขยะก่อนทิ้งในครัวเรือนด้วยตนเองด้วยหลัก 3Rs เป็นการช่วยชาติและการจัดการขยะจากต้นทาง 4 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 3 หมู่ 4 และหมู่ 5 ซึ่งได้รับเกียรติจากผู้อำนวยการส่วนสิ่งแวดล้อม สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดกำแพงเพชร พร้อมด้วยทีมงานและผู้เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้ องค์ประกอบความสำเร็จในการบริหารจัดการขยะของชุมชนต้นแบบในพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชรนั้น มีแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยรูปแบบศูนย์กำจัดรวม ทั้งนี้ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นการสร้างรูปแบบการบริหารจัดการขยะ โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชนแบบบูรณาการ เกิดความสามัคคี มีน้ำใจ ร่วมกันแก้ไขปัญหา การสร้างสัมพันธ์ที่ดีแก่สมาชิกภายในชุมชน เกิดเป็นองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืน แนวทางและทิศทางดำเนินงานโดยใช้รูปแบบศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยร่วมกันอันนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งเป็นการแก้ไขปัญหาผลกระทบอันเนื่องจากการจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีประสิทธิภาพ และถูกต้องตามหลักวิชาการและหลักสุขาภิบาล สามารถช่วยแก้ไขปัญหาการขาดแคลนสถานที่สำหรับใช้กำจัดขยะมูลฝอยของชุมชนต่าง ๆ สามารถพิจารณาได้จากชุมชนบ้านคุดมะม่วงที่ได้รับรางวัลชมเชยจากโครงการชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste) ในปี พ.ศ. 2564 ประเภทขนาดเล็กระดับประเทศ

2. ศูนย์เรียนรู้ชุมชนต้นแบบการจัดการขยะแบบครบวงจร

โดยศูนย์เรียนรู้ชุมชนต้นแบบการจัดการขยะแบบครบวงจร เป็นรูปแบบของการพัฒนาการบริหารจัดการขยะของชุมชนต้นแบบ ในลักษณะของศูนย์เรียนรู้ชุมชนต้นแบบการจัดการขยะแบบครบวงจร อันนำไปสู่การขยายเครือข่าย ที่ได้จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านต่าง ๆ ในการคัดแยกและการจัดตั้งชุมชนปลอดขยะจากวัสดุรีไซเคิล เช่น บ้านคุดมะม่วง และเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน หรือ “เครือข่าย ทสม.” ตัวอาสาสมัคร คือ ทสม.” อาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน

ทั้งนี้สามารถขยายเครือข่ายของความร่วมมือสู่ชุมชนอื่นต่อไป การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะชุมชน และปัญหาขยะเป็นเรื่องวาระแห่งชาติ เครือข่าย ทสม.ลานกระบือ การมีส่วนร่วมของชุมชนให้ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันคัดแยกขยะ การมีส่วนร่วมของคนภายในชุมชนที่มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมขยะบุญ กิจกรรมหน้าบ้านหน้ามอง กิจกรรมปลูกผักสวนครัว การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนให้มีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำ คัดแยกขยะในครัวเรือน การมีส่วนร่วมของชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การอภิปรายผล

ผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับ ธนงศักดิ์ พักเนียม (2565) ตามกระบวนการในการร่วมกันวิเคราะห์ ปัญหา การหาสาเหตุ กำหนดทิศทางและแนวทางการดำเนินกิจกรรมและประเมินผลเพื่อประโยชน์ของชุมชน โดยมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาช่วยส่งเสริมสนับสนุนร่วมกับประชาชน ตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสิ้นสุด กระบวนการจัดการขยะ ทั้งนี้เป็นตามกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2566) ในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนที่ประหยัดงบประมาณ บุคลากร พื้นที่สำหรับกำจัดขยะมูลฝอยเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชน สอดคล้องกับแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ พ.ศ. 2559-2564 ตามนโยบายการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศไทย ซึ่งดำเนินงานตามนโยบายการบริหารจัดการขยะมูลฝอย แนวทางบริหารจัดการขยะมูลฝอยและตามกฎหมาย บทบาทหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้งสามชุมชน โดยให้ความสำคัญการมีส่วนร่วม การปลูกจิตสำนึกจัดการขยะและรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน การลดปริมาณขยะ เสริมสร้างความรู้เรื่องคัดแยกขยะที่ถูกต้องให้ชุมชน การส่งเสริมการเก็บออมให้กับคนในชุมชนจากการขายขยะรีไซเคิล การจัดการขยะมูลฝอยครบวงจร ตั้งแต่สำรวจข้อมูลปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นจากแหล่งกำเนิดต่าง ๆ เพื่อวางแผนและออกแบบระบบการจัดการขยะมูลฝอย ตั้งแต่ขั้นตอนคัดแยก การเก็บรวบรวม การขนส่ง การใช้ประโยชน์ รูปแบบการบริหารจัดการ และวางมาตรการลดปริมาณขยะมูลฝอย การรณรงค์และนำระบบการนำวัสดุกลับคืนมาใช้ให้มากขึ้น คือ การใช้น้อย ใช้ซ้ำ นำกลับมาใช้ใหม่ตรงตามหลักการวิชาการ 3Rs (Reduce, Reuse และ Recycle)

การสร้างระบบการจัดการขยะมูลฝอยที่เหมาะสม การกำจัดขยะมูลฝอยแบบศูนย์รวม การสร้างความรับผิดชอบและการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย การลดและคัดแยกขยะมูลฝอยที่ต้นทางหรือชุมชน ขยะมูลฝอยชุมชนได้รับการจัดการถูกต้อง การลดการเกิดขยะมูลฝอยของเสียอันตรายที่แหล่งกำเนิด ได้แก่ ลดปริมาณการเกิดแหล่งกำเนิด คัดแยก กลับมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด การผลิตใช้สินค้า บริการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มาตรการที่ 2 เพิ่มศักยภาพการจัดการขยะมูลฝอย ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดมีระบบเก็บรวบรวม ขนส่งกำจัดที่มีประสิทธิภาพ ศูนย์กำจัดมูลฝอย มาตรการที่ 3 ส่งเสริมการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ได้แก่ สร้างจิตสำนึกให้ประชาชน สร้างแรงจูงใจในการจัดการโดยใช้กลไกทางเศรษฐกิจทางเศรษฐศาสตร์และกลไกทางสังคม

ตลอดจนมีความสอดคล้องกับแผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะของประเทศ (พ.ศ.2565-2570) ประกอบด้วย 1) แนวทางพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) 2) หลักการ 3Rs ในการจัดการขยะมูลฝอย ปรับปรุงฐานข้อมูล ส่งเสริมนวัตกรรม ความรู้เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ความสอดคล้องกับ Roadmap การจัดการขยะพลาสติก พ.ศ.2561-2573 ได้แก่ 1) การจัดการพลาสติกตลอด

วงจรชีวิต 2. หลักการ 3Rs 3. การมีส่วนร่วมทั้งภาครัฐภาคเอกชน เป้าหมายที่ 1 การลด เลิกใช้พลาสติก เป้าหมาย ใช้วัสดุทดแทนเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม 1) พลาสติกหุ้มฝาขวดน้ำดื่ม 2) ผลิตภัณฑ์พลาสติกที่ผสมสารอ็อกโซ 3) ไมโครพีด เลิกใช้ภายในปี พ.ศ. 2565 เช่น 1) ถุงพลาสติกหุ้มหัวขนาดความหนาน้อยกว่า 36 ไมครอน 2) กล่องโฟมบรรจุอาหาร ความสอดคล้องกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องและบทบาทหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ระเบียบการจัดการมูลฝอย พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ระเบียบกำจัดขยะมูลฝอยได้ให้อำนาจราชการส่วนท้องถิ่น ดำเนินงานเรื่องขยะมูลฝอย พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 ระเบียบเกี่ยวกับการรักษาความสะอาดและการห้ามทิ้งขยะมูลฝอย และพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2560 ระเบียบบทบาทหน้าที่ในการจัดการขยะมูลฝอย และแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2566-2570 ได้มีการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เกี่ยวกับการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและเหมาะสมกับฐานทรัพยากร และผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ วัลลภ แจ้งเหตุผล (2564) ที่ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอย: กรณีศึกษาสำนักงานเขตบางบอน กรุงเทพมหานคร โดยพบว่าปัจจัยที่เป็นความสำเร็จในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ประกอบด้วย การบอกกล่าวให้มีการสร้างจิตสำนึกให้รู้จักหน้าที่ของตนเอง การรู้จักปฏิบัติตนให้อยู่ในความรับผิดชอบช่วยกันรักษาความสะอาด มีจิตสำนึกต่อการปฏิบัติตนในชุมชน เช่น ช่วยกันแยกขยะจากต้นทาง การทิ้งขยะมูลฝอยลงถัง รณรงค์การลดขยะมูลฝอยให้เหลือน้อยลง บางชุมชนมีการประชาสัมพันธ์จัดกิจกรรมให้ทราบวิธีการลดขยะและแยกขยะ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์จะได้ลดขยะปลายทาง ทั้งนี้ความสอดคล้องกับแนวความคิด ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนของ Cohen and Uphoff (1977) ในการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แต่ไม่ได้หมายความว่า เป็นการตัดสินใจอย่างเดียว ต้องใช้การตัดสินใจควบคู่ไปกับการปฏิบัติการด้วย และสอดคล้องกับงานวิจัยเช่นเดียวกับ Erwin (1976) ในกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงของประชาชน ให้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชน แก้ไขปัญหาร่วมกัน การใช้ทรัพยากรที่เหมาะสมและสนับสนุนผลการปฏิบัติงานขององค์กร และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และมีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสุริยะ หาญพิชัยและจันทร์ฉาย จันทร์ลา (2561) ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการลดปริมาณขยะ โดยการคัดแยกขยะนำกลับมาใช้ใหม่ การกำจัดขยะ การเผาขยะหรือฝังกลบขยะ ซึ่งเป็นการทำให้ปริมาณขยะลดลงหรือหมดไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. แนวทางขยายต่อและต้นแบบในการสร้างเครือข่ายให้ชุมชน
2. ชุมชนและหน่วยงานสามารถนำผลงานวิจัยเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาของพื้นที่อื่นได้
3. สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่การปกครองส่วนท้องถิ่นได้
4. สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงการพัฒนา เชิงพื้นที่ และเชิงพาณิชย์ได้

ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการบริหารจัดการขยะในรูปแบบอื่นที่ประสบความสำเร็จ

2. ควรศึกษาพฤติกรรมและแรงจูงใจของประชาชนในการดำเนินการจัดการขยะอันตรายอย่างถูกต้อง
3. ควรศึกษาสำรวจความเป็นไปได้ของโครงการขยะอันตราย

เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมมลพิษ. (2566). รายงานประจำปี 2565 กองจัดการกากของเสียและสารอันตราย.

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร.

กรมควบคุมมลพิษ. (2566). รายงานสถานการณ์สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยของประเทศไทย ปี 2565. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร.

กรมควบคุมมลพิษ. (2565). แนวทางการบริหารจัดการมูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชนสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2565. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร.

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.

กลุ่มสิ่งแวดล้อมและกิจการพิเศษ, กองส่งเสริมและเผยแพร่, กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2566).

คู่มือสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น “การจัดการขยะมูลฝอยชุมชน”

<https://www.mnre.go.th/th/calendar/detail/> สืบค้นวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2566.

ชนงค์ดี พิกเนียม. (2565). ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการจัดการขยะอันตรายของจังหวัดสระบุรีกรณีศึกษาพื้นที่ในการจัดการขยะมูลฝอย. (รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

สุริยะ หาญพิชัยและจันทร์ฉาย จันทร์ลา. (2561) การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลลำน้ำรายณ์ อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี. (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

สุวรรณยา ธรรมอภิพล, จารุมนต์ ดิษฐประพัทธ์, ปภาอร กลิ่นศรีสุข. (2561). ความรู้และพฤติกรรมในการจัดการ ขยะติดเชื้อประเภทหน้ากากอนามัยของชุมชนบ้านกลาง-ไผ่ขาด จังหวัดนครปฐม ในช่วงวิกฤตการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019. (คณะวิทยาการจัดการ), มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ส่วนส่งเสริมการจัดการสิ่งแวดล้อม, สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 2 ลำปาง, กรมควบคุมมลพิษ.

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2564). คู่มือสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น “การจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างครบวงจร”.

วัลลภ แจ่มเหตุผล, (2564). แนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอย: กรณีศึกษาสำนักงานเขตบางบอน กรุงเทพมหานคร. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏฯ ฉบับพิเศษ ครอบคลุม 15 ปี มหาวิทยาลัยราชภัฏฯ (ธันวาคม 2564)

องค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชร. (2563). อบรมกำแพงเพชรร่วมควบคุมมลพิษ จัดการขยะมีพิษขยะอันตราย. องค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชร. กำแพงเพชร.

องค์การบริหารส่วนตำบลโนนพลวง, การจัดตั้งชุมชนปลอดขยะจากวัสดุรีไซเคิลบ้านคุ้มมะม่วง. (2563).

[https://www.nonpluang.go.th/news_detail.php?doiP=1&checkIP=\\$chkiP&id=17275&checkAdd=\\$](https://www.nonpluang.go.th/news_detail.php?doiP=1&checkIP=$chkiP&id=17275&checkAdd=$) สืบค้นวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2566

- Cohen, John M. and Uphoff, N. T. (1977). Rural Participation: Concepts and Measures for Project Design, Implementation and Evaluation. Rural Development Committee Center for International Studies: Cornell University
- Erwin, William. (1976). Participation Management: Concept Theory and Implementation. Atlanta. Georgia State University.

ปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ของผู้บริโภค
ในเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร

Factors affecting consumers' purchasing products through online
channels in the Nong Khaem District, Bangkok

ศราวุธ เอี่ยมสอาด¹, ฉัตรวี อภิวงค์พงศ์¹, อธิวัฒน์ อภิโชติ¹ และ อภิวิชญ์ ศรีรัตน์¹

Sarawut Iamsaard¹, Chatrawee Apiwarangpong¹, Apiwat Apichot¹, Apiwit Srerat¹

¹คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

E-mail : maythapornth@sau.ac.th

วันที่รับบทความ : 16 มีนาคม 2567, วันที่แก้ไขบทความ ครั้งที่ 1 :30 เมษายน 2567

วันที่แก้ไขบทความ ครั้งที่ 2 :23 พฤษภาคม 2567, วันที่แก้ไขบทความ ครั้งที่ 3 :29 พฤษภาคม 2567

วันที่ตอบรับการตีพิมพ์ : 14 มิถุนายน 2567

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการเลือกซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตหนองแขมกรุงเทพมหานคร จำแนกตามด้านประชากรศาสตร์ และ เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคในเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริโภคในเขตหนองแขมกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน โดยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling) ใช้แบบสอบถามเพื่อรวบรวมข้อมูลสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติ t-test ค่าสถิติ One-way ANOVA และการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกันมีผลต่อการซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร ไม่แตกต่างกัน และ 2) ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านการให้บริการส่วนบุคคล ด้านลักษณะกายภาพ และด้านกระบวนการ ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตหนองแขมกรุงเทพมหานคร

คำสำคัญ : ส่วนประสมทางการตลาด, ผู้บริโภค, ช่องทางออนไลน์

Abstract

This article aims to 1) study the demographic factors affecting online shopping of consumers in Nong Khaem District, Bangkok and 2) study the marketing mix factors affecting the decision to buy products through online channels of consumers. The sample group consisted of 400 consumers in Nong Khaem District, Bangkok by convenience sampling. A questionnaire was used to collect data. The statistics used were frequency, percentage, mean,

standard deviation, t-test, One-way ANOVA, and multiple regression analysis. The results of the research found that different demographic factors affect the online shopping of consumers in Nong Khaem District, Bangkok, and marketing mix factors affect the decision to buy products through online channels of consumers in Nong Khaem District, Bangkok.

Keywords: Marketing mix, consumers, online channels

บทนำ

ในปัจจุบันการซื้อขายสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์กำลังเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และผู้บริโภคต้องการความสะดวกสบายมากขึ้นในการเข้าถึงสินค้าและบริการต่างๆ โดยไม่ต้องเดินทางออกไปยังร้านค้าเป็นประจำ แต่อย่างไรก็ตามมีปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้อของผู้บริโภคผ่านช่องทางออนไลน์ที่ต้องการการศึกษาและทราบเพื่อปรับปรุงการบริหารจัดการธุรกิจให้เหมาะสมตามความต้องการของตลาดในเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร และขั้นตอนทางการตลาดสามารถให้บริการ 24 ชั่วโมง และให้บริการได้ทั่วโลกมีช่องทางการจัดจำหน่ายมากขึ้นทั้งในประเทศและต่างประเทศ สามารถทำกำไรได้มากกว่าระบบการขายแบบเดิม (Moslehpour และคณะ 2023) ผู้ประกอบการโดยส่วนใหญ่มักให้ความสำคัญกับสิ่งที่เป็นหัวใจของธุรกิจออนไลน์ 3 ประการ ได้แก่ 1) การแข่งขันในตลาดออนไลน์: ตลาดออนไลน์เป็นสภาพแวดล้อมที่มีการแข่งขันอย่างรุนแรง ซึ่งการทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการซื้อของผู้บริโภคจะช่วยให้ธุรกิจสามารถพัฒนาและปรับตัวให้เหมาะสมกับความต้องการของตลาดได้อย่างเหมาะสมเพื่อทำให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพ ในการทำธุรกิจนั้นจำเป็นต้องมีการวาง 2) กลยุทธ์การตลาด: การทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อของผู้บริโภคในช่องทางออนไลน์จะช่วยให้ธุรกิจสามารถวางกลยุทธ์การตลาดให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อการเป้าหมายของผู้ใช้บริการสินค้าออนไลน์ในเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร 3) การปรับเปลี่ยนเทรนด์การซื้อของผู้บริโภค: เทรนด์และพฤติกรรมการซื้อของผู้บริโภคในช่องทางออนไลน์อาจมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อของผู้บริโภคจะช่วยให้ธุรกิจสามารถปรับตัวตามเทรนด์ใหม่ๆ และตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างทันท่วงที่สร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าที่ใช้บริการ (Petcharat & Leelasantitham, A., (2023).

จากที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการทำวิจัยในครั้งนี้ไปพัฒนาการให้บริการและความต้องการของลูกค้าที่ซื้อสินค้าออนไลน์ ซึ่งผู้ประกอบการในเขตหนองแขมและพื้นที่ใกล้เคียงจะนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาธุรกิจต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร จำแนกตามด้านประชากรศาสตร์
2. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ย ต่อเดือนและอาชีพ แตกต่างกันไป มีการซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร แตกต่างกันไป

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีผลต่อการซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร

การทบทวนวรรณกรรมและแนวคิด

ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps)

ส่วนประสมการตลาดบริการ (The Service Marketing Mix หรือ 7 P's) กลยุทธ์ส่วนผสมการตลาดบริการ (The Service Marketing Mix หรือ 7 P's) Achrol และ Kotler (2022) กล่าวว่าส่วนประสมทางการตลาด คือการที่จะทำให้สินค้าของพวกเขาเข้าไปถึงใจของผู้บริโภคและในขณะเดียวกัน ก็ต้องแตกต่างและโดดเด่นกว่าสินค้าของบริษัทคู่แข่งด้วยเหมือนกัน ซึ่งเป็นอีกหนึ่งตัวช่วยให้การสร้างสรรค์ไอเดียทางการตลาดออกมาเป็นจริงแน่นอนซึ่งครอบคลุมการผลิตสินค้าและบริการ

เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงไปของเทคโนโลยีและปัจจัยหลายอย่างรอบตัวผู้บริโภค ส่งผลให้พฤติกรรมของพวกเขาเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการในตัวสินค้ายังคงมีอยู่ แต่ความต้องการในเรื่องการบริการที่ดีและประสบการณ์ที่น่าพึงพอใจที่พวกเขาคาดหวังจากแบรนด์เริ่มมีสูงมากยิ่งขึ้น ได้แก่

1. ผลิตภัณฑ์ (Product) หมายถึง ผลิตภัณฑ์สิ่งที่มีตัวตนและไม่มีตัวตนรวมถึง การบรรจุภัณฑ์ สีราคา คุณภาพ ตราสินค้า บริการ ชื่อเสียงของผู้ขาย ตลอดจนสินค้า ความชำนาญ บุคคล คือตัวสินค้าและบริการที่ไม่ใช่แค่คุณภาพหรือตรงกลุ่มเป้าหมายเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการทำสินค้าที่สื่อถึงภาพลักษณ์ของแบรนด์ออกมาได้ชัดเจน รูปภาพสินค้า การใช้งานสินค้า ช่วงเวลาที่เหมาะสมกับการใช้งาน การบริการลูกค้า (Customer Service) และอีกมากมาย นอกจากนี้สิ่งสำคัญอย่างอัตลักษณ์หลัก (Core Identity) และส่วนขยายเอกลักษณ์ (Extended identity) ก็ต้องมีด้วยเช่นกัน เพื่อให้สินค้าเป็นที่ต้องการและตอบโจทย์กับลูกค้าได้จริง ปัจจัยนี้เน้นการตลาดจึงต้องหาข้อมูลเชิงลึก (Insight) และบุคลิกภาพ (Persona) ของลูกค้าให้ได้ก่อนว่าคือใคร ชอบอะไร มีพฤติกรรมแบบไหนและความคิดเพื่อตอบสนองความต้องการและผู้ซื้อได้รับความพึงพอใจ
2. การกำหนดราคา (Price) หมายถึง มูลค่าของผลิตภัณฑ์ สินค้าหรือบริการที่อยู่ในรูป ของจำนวน

เงิน การกำหนดราคาต้องให้เหมาะสมกับตลาดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ทางการตลาดบริการ ราคาที่ผู้ประกอบการใช้เป็นรูปแบบหลักในการตั้งราคาสินค้าและบริการ ส่วนนี้ส่งผลกับผู้บริโภคโดยตรงอยู่แล้ว เพราะพวกเขาต่างมองหาสินค้าคุณภาพดีในราคาที่คุ้มค่าและเต็มใจที่จะจ่าย ถ้าสินค้าของแบรนด์คุณภาพไม่ดีพอ แคมเปญตั้งราคาสูงลิ่ว ตัวลูกค้าเองก็ยังไม่เต็มใจที่จะจ่ายเงินให้สินค้านั้นแน่นอน ถ้าพิจารณาปัจจัยนี้ว่าการตลาดจะเห็นว่าการตั้งราคาสินค้าของแบรนด์อยู่ในเกณฑ์ไหนและใช้กลยุทธ์อื่นเข้ามาช่วยทำให้ผู้บริโภคเต็มใจจะจ่ายเงินซื้อสินค้านั้นยิ่งขึ้น เช่น มีส่วนลด หรือส่งฟรี รวมถึงวิธีการชำระเงินที่ง่าย และฟีเจอร์อื่น ๆ ที่ช่วยเพิ่มคุณค่าให้กับสินค้า

3. การจัดจำหน่าย (Place หรือ Distribution) หมายถึง การนำผลิตภัณฑ์และบริการออกสู่ตลาดส่งถึงมือผู้ บริโภคที่ช่วยให้กลยุทธ์การตลาดของคุณมีประสิทธิภาพนั่นก็คือสถานที่ในการกระจายสินค้า ยิ่งหลากหลายช่องทาง ยิ่งง่ายก็ยิ่งดีทั้งต่อตัวลูกค้าและแบรนด์ ยุคนี้เป็นยุคดิจิทัลการวางสินค้าตามห้างต่าง ๆ จะไม่เพียงพอ แต่แบรนด์ควรมีหน้าเว็บไซต์ที่ลูกค้าสามารถเข้าไปซื้อสินค้าได้เองง่าย ๆ ลองสังเกตดูว่าหลายแบรนด์ยักษ์ใหญ่จะมีเว็บไซต์ซื้อของ (Shopping Site) กันเยอะแล้ว รวมถึงเว็บไซต์ที่เป็นการค้าขายระหว่างธุรกิจ (Business) กับผู้บริโภค (Customer) (B2C), การติดต่อระหว่างผู้บริโภคร่วมกับผู้บริโภค (C2C) อย่างช้อปปี้ (Shopee) และลาซาด้า (Lazada) ก็น่าสนใจไม่แพ้กัน

4. การส่งเสริมการตลาด (Promotion) หมายถึงการติดต่อสื่อสารข้อมูลการตลาดระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายเพื่อเตือนความทรงจำ แจ่มข่าวสาร จงใจให้เกิดความต้องการและพฤติกรรม การบริโภคอาจขายโดยใช้บุคคล (Personal selling) เป็นการเสนอการขายสินค้าแบบเผชิญหน้ากัน (Face-to-Face) พนักงานขายต้องเข้าพบปะกับผู้ซื้อโดยตรงเพื่อเสนอขายสินค้า คือวิธีที่แบรนด์ใช้สื่อสารกับผู้บริโภคและผู้ที่เกี่ยวข้องกับสินค้า แต่จะได้ผลมาน้อยแค่ไหนก็ขึ้นอยู่กับว่านักการตลาดมีความเข้าใจในช่องทางที่จะสื่อสารไปยังผู้บริโภคหรือไม่ ยิ่งในโลกของการตลาดออนไลน์ การทำแค่เพียงช่องทางเดียว สารที่ถูกส่งออกไปนั้นก็อาจจะส่งไปถึงกลุ่มเป้าหมายได้ทั่วถึง แนะนำว่าควรใช้ Communication Tools ให้เป็นประโยชน์ เช่น การทำโฆษณาบนโซเชียลมีเดียทุกช่องทาง ไม่ว่าจะ เป็น (Facebook), (Instagram), หรือบน (Google) ทำโปรโมชันต่าง ๆ บนโซเชียลมีเดีย

5. บุคคล (People) หรือ พนักงาน (Employee) ต้องมีการคัดเลือก การฝึกอบรมพนักงานผู้ให้บริการ การจูงใจ การมีความรู้ความสามารถ ความคิดริเริ่ม เพื่อสามารถสร้างคุณค่าเพิ่มเพื่อตอบสนองความพึงพอใจของลูกค้าได้แตกต่างจากคู่แข่งขั้นปัจจัยที่เกี่ยวกับคน ซึ่งจะครอบคลุมทั้งพนักงานในองค์กรและบุคคลที่มีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการตัดสินใจซื้อและหลังการซื้อสินค้าของผู้บริโภค เนื่องจากพฤติกรรมของลูกค้าคาดหวังที่จะได้รับการบริการชั้นเลิศจากแบรนด์มากกว่าเดิม การคัดเลือกพนักงานที่เหมาะสมกับตำแหน่งจึงสำคัญยิ่งขึ้น เช่น การคัดเลือกพนักงาน การอบรมให้ความรู้ การรับมือกับลูกค้าที่ใช้บริการ และการบริการหลังการขาย

6. การสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ (Physical evidence and presentation) ธุรกิจ

บริการต้องพยายามสร้างคุณภาพ โดยรวม (Total Quality Management: TQM) สภาพแวดล้อมที่สะดวกสบาย การตกแต่ง การมีหลักฐานการรับรองความรู้ความชำนาญ แสดงให้เห็นบริการที่มีคุณภาพ เพื่อสร้างคุณค่าให้กับลูกค้า ทั้งด้าน ความสะอาด ความรวดเร็วและประโยชน์อื่นๆกระบวนการในการให้บริการของแบรนด์ที่นำมาใช้กับสินค้าและบริการ ปัจจัยนี้จะช่วยให้เข้าใจลูกค้าและสร้างประสบการณ์ที่ลูกค้าได้รับ (Customer experience) ได้ดียิ่งขึ้น และรู้ว่าควรใช้วิธีไหนสร้างความประทับใจให้ลูกค้าได้มากที่สุด เช่น เวลาที่เหมาะสมในการตอบกลับ การการออกแบบอินเทอร์เฟซผู้ใช้ (User Interface) และประสบการณ์ของผู้ใช้ (User Experience) (Design UI/UX) ของหน้าเว็บไซต์ที่ลูกค้าต้องเข้ามาใช้งาน การบริการที่รวดเร็วทันใจ การพัฒนาตัวสินค้าและหน้าเว็บไซต์ หรือมาตรฐานของการให้บริการ

7. กระบวนการ (Process) คุณภาพของบริการเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้นการส่งมอบคุณภาพของการบริการให้กับลูกค้าต้องรวดเร็วและสร้างความพึงพอใจสูงสุดให้ลูกค้าประสบการณ์ที่ลูกค้าจะได้รับจากการซื้อสินค้า เช่น การมองเห็น การได้กลิ่น การได้ยิน การรับรู้ และความรู้สึกทางร่างกาย ซึ่งเป็นสิ่งที่แบรนด์จะสร้างความน่าเชื่อถือ ความประทับใจให้กับลูกค้าได้ เพราะนอกจากการบริการแล้ว ลูกค้าบางคนก็ตัดสินใจซื้อสินค้าในเวลาอันรวดเร็ว แค่เพียงตาเห็นเท่านั้น เช่น การดีไซน์หน้าเว็บไซต์สินค้าให้ดูดี ขั้นตอนการจ่ายเงินที่เข้าใจง่ายในแอปพลิเคชัน และการสนับสนุน (Support) ลูกค้าที่เร็วและมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นการสร้าง "คำถามที่พบบ่อย" (FAQ) หรือการใช้ "โปรแกรมสนทนาอัตโนมัติ" (ChatBot)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. Nuntavorakarn และ Sriprasert (2020) จากการศึกษาพบว่าการโฆษณาบนโซเชียลมีเดียส่งผลต่อผู้บริโภค เพราะผู้บริโภคทุกรายมักจะต้องการสืบค้นข้อมูลสินค้าก่อนการตัดสินใจซื้อสินค้านั้นเสมอ การซื้อสินค้าของผู้บริโภคต้องอาศัยการซื้อแล้วบอกต่อ การซื้อต้องดูจากการให้ข้อเสนอแนะของลูกค้าที่เคยใช้บริการ ในปัจจุบันการทำความเข้าใจปฏิสัมพันธ์ของผู้บริโภคกับการโฆษณาบนโซเชียลมีเดียเป็นสิ่งสำคัญสำหรับองค์กรและนักการตลาดดิจิทัลต้องทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งว่าพวกเขา มองแนวทางของการโฆษณาบนโซเชียลมีเดียได้ชัดเจนและมีความน่าจะเป็นอย่างไรในการกำหนดทิศทางในการวางแผนการขายสินค้าและบริการเพื่อสนองความพึงพอใจของลูกค้าในองค์กร องค์กรจึงสามารถสร้างโฆษณาที่มีประสิทธิภาพและสร้างสรรค์ได้มากขึ้น ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการซื้อผลิตภัณฑ์และบริการบางอย่างที่โฆษณาบนโซเชียลมีเดียของสินค้าแบรนด์นั้นเพราะปัจจัยใด

2. Sritongkham และ Kongchan (2021) ศึกษาวิจัยพบว่า วิธีชีวิตและประชากรศาสตร์ที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการใช้สังคมสื่อพฤติกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสังคมสากลในปัจจุบัน นักวิจัยจำนวนมากสนใจศึกษาผลกระทบของผู้ฟังและกลุ่มของผู้บริโภคที่ประกอบด้วย เจเนอเรชันเอ็กซ์ (Generation X), เจเนอเรชันวาย (Generation Y) และ เจเนอเรชันซี (Generation Z) แนวทางความหลากหลาย (Multi) รุ่นนี้เป็นแนวทางปฏิบัติในการพัฒนาความเข้าใจในไลฟ์สไตล์ที่เป็นเอกลักษณ์และพฤติกรรมของคนแต่ละรุ่น การ

พัฒนาข้อมูลนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อนักการตลาดของโซเชียลมีเดียหรือนักสื่อสารออนไลน์ หมายความว่า นักการตลาดของโซเชียลมีเดียสื่อรวมทั้งนักสื่อสารออนไลน์ต้องเข้าใจความเหมือนและความแตกต่าง เจเนอเรชันเอ็กซ์ (Generation X), เจเนอเรชันวาย (Generation Y) และ เจเนอเรชันซี (Generation Z) ในขณะเดียวกันจุดเน้นและวัตถุประสงค์ของสิ่งนี้ ลักษณะเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับคนรุ่นเจเนอเรชันวาย (Generation Y) และการยืนยันการใช้โซเชียลมีเดียส่งผลต่อไลฟ์สไตล์และพฤติกรรมทางสังคม โดยเฉพาะภายในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พร้อมออกแบบโมเดลโซเชียลมีเดียที่สำคัญเชิงกลยุทธ์การสื่อสารที่เหมาะสมกับไลฟ์สไตล์และพฤติกรรมทางสังคมของเจเนอเรชันวาย (Generation Y) ภายในเขตกรุงเทพมหานครและเข้าสู่ภูมิภาคได้รวดเร็วในเวลาต่อมา

3. Jamjang และ Kraiwanit (2019) ได้ศึกษาปัจจัยทางประชากรส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล ยกเว้นเรื่องเพศและระดับการศึกษาที่ไม่มีความสัมพันธ์กับบางรุ่น หากขายสินค้าตามราคาที่ได้กำหนดไว้และทดสอบความต้องการของผู้บริโภคก่อนการจัดจำหน่าย ผู้ซื้อจะรู้สึกว่าเป็นการซื้อสินค้าด้วยความเต็มใจ การรับรู้ของข้อมูล การใช้อินเทอร์เน็ต และนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ มีผลกระทบอย่างมากต่อดิจิทัลแบบจำลองการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้พบว่าผู้ประกอบการสามารถสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ๆได้ ความคิดนี้เทียบเท่ากับนวัตกรรมที่สร้างสรรค์ของการศึกษารุ่นนี้ทำให้เกิดความแตกต่างโดยใช้การตลาดดิจิทัล เช่นระบบออนไลน์หรืออีคอมเมิร์ซ จึงทำให้เกิดการแข่งขันทางธุรกิจระดับโลกจนนำไปสู่ความยั่งยืนทางธุรกิจในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล การสร้างงานบริการที่รวบรวมมุมมองหลากหลายมากกำหนดกรอบและเชื่อมโยงถึงกันโดยใช้เทคโนโลยีและศักยภาพเฉพาะในสตาร์ทอัพออนไลน์มากมาย เช่น เฟสบุ๊ก (Facebook) เป็นบริการฟรีแต่มีรายได้มาจากการขายโฆษณา สิ่งนี้เป็นประโยชน์ต่อลูกค้าแต่รุ่นนี้ไม่เหมาะสมสำหรับสตาร์ทอัพที่มีเงินทุนไม่เพียงพอ โมเดลนี้จึงเป็นแนวคิดเรื่องการใช้สินค้าฟรีแต่ลูกค้าต้องจ่ายเงินสำหรับบริการในภายหลัง เป็นต้น

4. ณัฐกมล สุขเปี่ยม และ นิวัฒน์ จันทรัตน์ (2562) ได้ศึกษาวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นลูกค้าในกรุงเทพมหานคร เพศ อายุ การศึกษา ไม่มีผลกระทบต่อการใช้สินค้าออนไลน์ ส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการซื้อปิ้งออนไลน์ในระดับสูง ได้แก่ ความปลอดภัยในการซื้อ ประหยัดเวลา ความสะดวก ชื่อเสียงของบริษัท การยอมรับ และความภักดีของลูกค้าในกรุงเทพมหานครต่อการซื้อปิ้งออนไลน์มีผลกระทบเชิงบวกอย่างมากต่อพฤติกรรมลูกค้าในการซื้อสินค้าและบริการ กระบวนการของความภักดีในการตัดสินใจซื้อของออนไลน์ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานครแตกต่างกันไปตามอายุและความภักดีในการซื้อ

5. สมเดช รุ่งศรีสวัสดิ์ และ จิตินันท์ จันทร์โกศล (2563) ได้ศึกษาวิจัยพบว่า บุคคลที่เข้าสังคมได้เมื่อได้รู้วิธีที่จะเข้าสังคมคิดและรู้สึกเห็นด้วยกับความปรารถนาของสังคม การศึกษาเรื่องการขัดเกลาทางสังคมของผู้บริโภคมุ่งเน้นไปที่วิธีการทำงาน กระบวนการของผู้ขายกลายเป็นผู้บริโภคได้รับสิ่งที่มีประโยชน์ เป็นการเปลี่ยนแปลงเฉพาะที่มีเหตุผลเท่านั้น การคบหาของบุคคลอื่นเป็นผลจากการขัดเกลาทางสังคม ผู้ใช้โซเชียลมีเดียรู้สึกชื่นชมการให้คะแนนและวิจารณ์แบรนด์และประโยชน์ใช้สอยผลิตภัณฑ์ทุกประเภท เรียกว่า ปากต่อปากแบบอิเล็กทรอนิกส์ มีคุณลักษณะเป็นการเน้นย้ำถึงผลิตภัณฑ์ให้เพื่อนฝูงดำเนินการเหมือนตนเอง

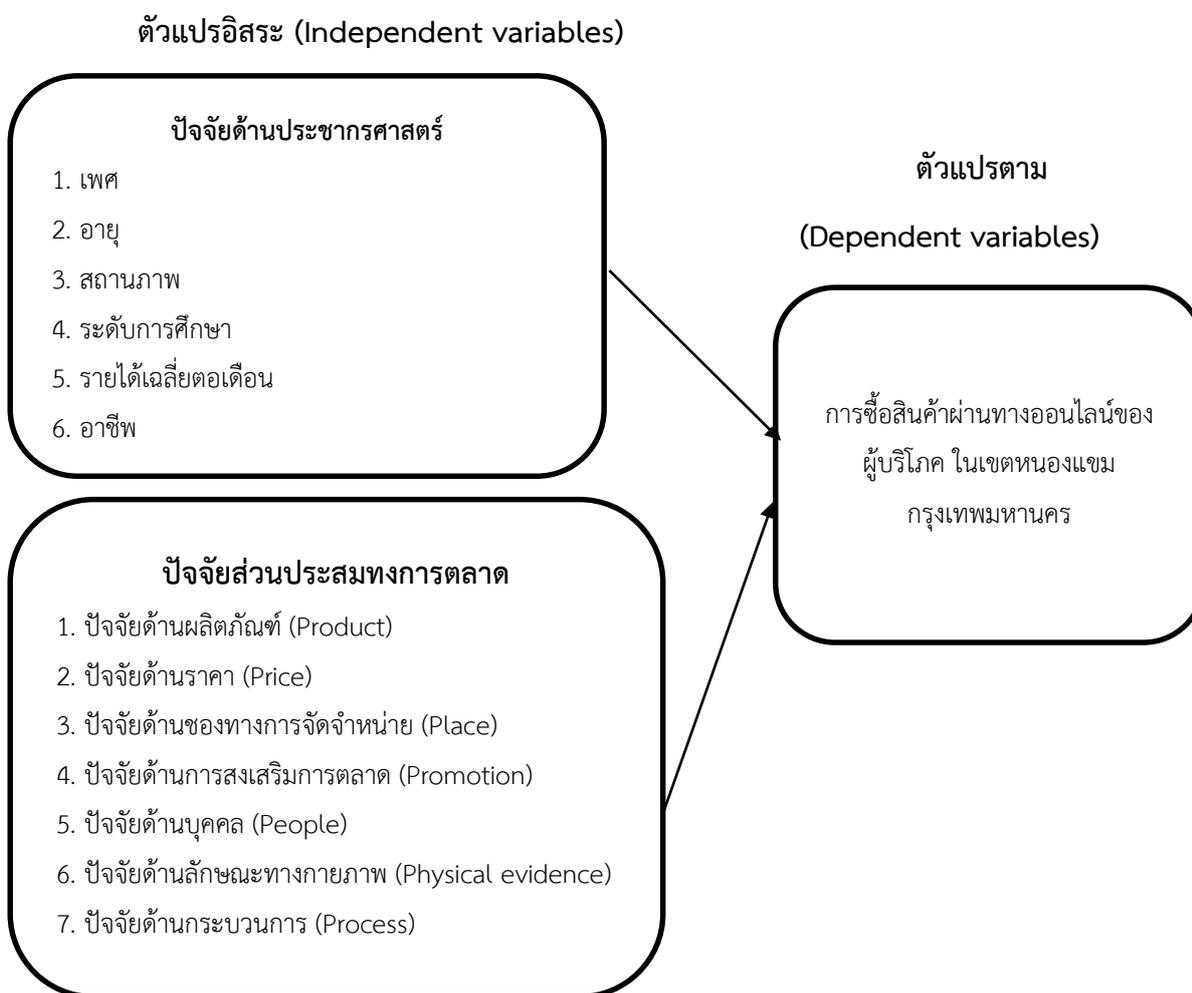
ผู้ดำเนินการขัดเกลาทางสังคมและให้ข้อมูลผลิตภัณฑ์และการประเมินจำนวนมหาศาลอย่างรวดเร็ว การรับรู้ถึงประโยชน์และการรับรู้การกระตุ้นได้รับการยอมรับว่าเป็นปัจจัยกำหนดผลกระทบต่อการจัดการของผู้บริโภคต่อการเผยแพร่โดยวิธีการนั้น ผู้บริโภคอธิบายตัวเองผ่านกิจกรรมต่างๆ การตอบสนองต่อการโฆษณาและส่งเสริมข้อความที่ได้รับ เมื่อผู้บริโภคเห็นว่าอัตลักษณ์ของผู้ประกอบการอาจสะท้อนให้เห็นในวิธีการแสดงผลิตภัณฑ์ ด้วยการศึกษาคัดเกลาทางสังคมกับการสำรวจในอดีต เราจึงสร้างโครงสร้างสำหรับการขัดเกลาทางสังคมของลูกค้ายกจากการสื่อสารผ่านเครือข่ายบนเว็บเพื่ออธิบายถึงการใช้แล้วบอกต่อและการได้รับข้อมูลสาธารณะของลูกค้ายกจากเพื่อนและนำไปตัดสินใจก่อนการซื้อสินค้าและใช้บริการ

6. คัทลียา เจริญเสรีชัย และคณะ (2565) ได้ศึกษาวิจัยพบว่า ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมีการพัฒนาอินเทอร์เน็ตมีบทบาทสำคัญในชีวิตของผู้คนทั้งในและนอกบ้าน เพราะชีวิตมีความสะดวกสบายและสนุกสนานมากขึ้น วิถีชีวิตของผู้คนกำลังเคลื่อนตัวไปสู่รูปแบบการใช้ชีวิตที่ไร้อุปสรรค โดยเทคโนโลยีนำเสนอสิ่งที่ครั้งหนึ่งเคยดูเหมือนเข้าถึงยาก ปัจจุบันสามารถทำได้ด้วยปลายนิ้ว เทคโนโลยีที่เกิดขึ้นใหม่กำลังนำเสนอทางเลือกและแนวทางที่เป็นนวัตกรรมใหม่สำหรับองค์กรในการเข้าถึงผู้คนเป้าหมาย การตลาดดิจิทัลเป็นรูปแบบการตลาดรูปแบบหนึ่งที่ดึงดูดผู้ชายและลูกค้าทางอิเล็กทรอนิกส์โดยใช้เทคโนโลยีเชิงโต้ตอบ เช่น เว็บไซต์ อีเมลและโพสต์ออนไลน์ การตลาดดิจิทัลช่วยให้องค์กรต่างๆ โปรโมทตนเองต่อผู้ชมทางออนไลน์ ช่องทางการตลาดทางอินเทอร์เน็ต เช่น การค้นหา โซเชียลมีเดีย อีเมล วิดีโอ ฯลฯ ช่วยให้องค์กรเข้าถึงกลุ่มผู้ชมที่ใหญ่ขึ้นทางออนไลน์ องค์กรต่างๆ ใช้กลยุทธ์การตลาดดิจิทัลต่างๆ เช่น การตลาดผ่านโซเชียลมีเดีย (SMM) เพื่อประสบการณ์ของกลุ่มเป้าหมายแบบเฉพาะตัว เพิ่มยอดขาย รักษาและสร้างความสัมพันธ์ โซเชียลมีเดียมีผู้ใช้โซเชียลมีเดียถึง 3.96 พันล้านคนทั่วโลกและได้กลายเป็นส่วนหนึ่งในเทคโนโลยีที่กำหนดอย่างรวดเร็วในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ผู้มีอิทธิพลในโซเชียลมีเดียมีสร้างชื่อเสียงให้กับตัวเองว่าเป็นผู้ให้การสนับสนุนโดยสร้างคำศัพท์ต่างๆ เช่น เมื่อเทียบกับกลยุทธ์ทางการตลาดอื่นๆ (เช่น การรับรองจากคนดัง) และถือว่าเป็นเทรนด์การตลาดที่คึกคักและประสิทธิผลมากที่สุด นอกจากนี้อินฟลูเอนเซอร์บนโซเชียลมีเดียยังสามารถแสดงผลงานได้อีกด้วยผลลัพธ์ที่น่าสนใจทั้งการรายงานข่าวของสื่อและการโน้มน้าวใจผู้บริโภคได้อีกด้วย

7. อรจิรา แก้วสว่าง และคณะ (2564) ศึกษาเรื่องปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดกับการเลือกซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันช้อปปี้ (Shopee) ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร ได้พบว่าด้านผลิตภัณฑ์ในแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับด้านราคา และสินค้าตรงกับความต้องการ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับสินค้าที่มีราคาถูกกว่าห้างสรรพสินค้าและร้านค้าทั่วไปมากที่สุด ด้านการส่งเสริมการตลาดผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการให้บริการ ของแถม และการมีส่วนลดผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับบริการออกค่าขนส่งฟรีหรือสินค้าในราคาที่รวมส่งแล้วผลการทดสอบพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในด้านสินค้า ราคาและบริการ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าบนเฟสบุ๊ค Facebook ของประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจใน

การซื้อซ้ำในธุรกิจออนไลน์การซื้อสินค้าเป็นกลุ่ม (Group Buying) พบว่า ความพึงพอใจของลูกค้า และความชื่นชอบในตราสินค้า ส่งผลต่อความตั้งใจในการซื้อซ้ำในธุรกิจที่ทำการตลาดผ่านเว็บไซต์การซื้อสินค้าเป็นกลุ่ม (Group Buying) โดยปัจจัยด้านมูลค่าสุทธิที่ลูกค้าคาดหวัง คุณภาพของการบริการ และความเป็นธรรมในการให้บริการ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพึงพอใจของลูกค้าตามลำดับ อีกทั้งปัจจัยมูลค่าสุทธิที่ลูกค้าคาดหวัง ส่วนลดในครั้งต่อไปและการบอกต่อเชิงบวกทางออนไลน์ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความชื่นชอบในตราสินค้าตามลำดับ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และใช้รูปแบบการวิจัยโดยใช้

แบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยที่มีขอบเขตและรายละเอียดในการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ใช้บริการซื้อสินค้าผ่านซื้อสินค้าผ่านทางออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร ด้วยสูตรการคำนวณของ Taro Yamane (1970) อ้างอิงตามรูปแบบจำนวน 400 คน ด้วยวิธี ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้ทำการสร้างและพัฒนาขึ้นเองจากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรในงานวิจัย โดยใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลแบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ แบบให้เลือกตอบจำนวน 6 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และอาชีพ ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายปิด มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check list)

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของการซื้อสินค้าผ่านทางออนไลน์ โดยมีเนื้อหา จำนวน 7 ด้าน โดยแบบสอบถามที่สร้างขึ้นใช้มาตรวัด แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามแบบของ Likert Scale

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ โดยมีเนื้อหาจำนวน จำนวน 5 ด้าน โดยแบบสอบถามที่สร้างขึ้นใช้มาตรวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่าตามแบบของ Likert Scale

การแปลผลคะแนนของส่วนที่ 2 และ ส่วนที่ 3 ผู้วิจัยได้ประเมินระดับความคิดเห็นต่อการซื้อสินค้าผ่านทางออนไลน์ ออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสอบถาม โดยมีขั้นตอนการตรวจสอบเครื่องมือวัดดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ เอกสารทางวิชาการ ทฤษฎีและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค และส่วนประสมการตลาด

ขั้นที่ 2 กำหนดขอบเขตหรือนิยามตัวแปรเกี่ยวกับปัจจัยเพื่อนำข้อมูลทั้งหมดมาสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมเนื้อหาขอบเขตการวิจัย

ขั้นที่ 3 สร้างแบบสอบถาม 3 ส่วน ได้แก่ ปัจจัยประชากรศาสตร์ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด เป็นแบบสอบถามทัศนคติของการซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์

ขั้นที่ 4 นำแบบสอบถามที่สร้างให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องและปรับปรุงแก้ไข

ขั้นที่ 5 ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการสร้างเครื่องมือวิจัยและด้านการศึกษาจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของข้อคำถามแต่ละข้อว่าตรงตามจุดมุ่งหมายของการวิจัยครั้งนี้หรือไม่โดยวิธีการหาค่า IOC (Item-objective congruence index) ดัชนีความสอดคล้องที่ 0.5 ขึ้นไปหลังจากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไข เท่ากับ 0.66-1.00 ถือว่าผ่านเกณฑ์

ขั้นที่ 6 ความเชื่อมั่น (Reliability) โดยผู้วิจัยจะนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (try-out) กับกลุ่มประชากรที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะวิจัย จำนวน 30 คน ซึ่งได้แก่ ผู้บริโภคในเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร หลังจากนั้นนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach (Cronbach Alpha coefficient) ซึ่งค่าแอลฟา (α) ที่ได้ แสดงถึงระดับความคงที่ของแบบสอบถามโดยมีค่าระหว่าง $0 < (\alpha) < 1$ ถ้ามีค่าใกล้เคียงกับ 1 มาก มีความเชื่อมั่นทั้งฉบับ

เท่ากับ .819

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษาและวิจัยครั้งนี้อย่างขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มผู้บริโภคในเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร ที่จะทำการเก็บข้อมูล
2. ผู้วิจัยได้ทำการชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ของการทำวิจัย รวมทั้งหลักเกณฑ์ในการตอบแบบสอบถาม เพื่อให้ ผู้บริโภคในเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร มีความเข้าใจในข้อคำถามและความต้องการของผู้วิจัย
3. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในรูปแบบออนไลน์ โดยสร้างแบบสอบถามออนไลน์ด้วยกูเกิลฟอร์ม (Google form) และทำการแจกแบบสอบถามโดยการจัดส่งตามช่องทางอีเมล (E-mail) เฟซบุ๊ก (Facebook) ไลน์ (Line) ให้กลุ่มตัวอย่างโดยใช้ระยะเวลาในการติดตามประสานงาน เป็นระยะเวลา 3 เดือน จนครบตามจำนวนคิดเป็นร้อยละ 100
4. นำแบบสอบถามที่ได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์และตรวจสอบความถูกต้องเพื่อนำมาประมวลผล
5. จัดหมวดหมู่ของข้อมูลในแบบสอบถาม เพื่อนำข้อมูลไปวิเคราะห์ทางสถิติ ข้อมูลที่ได้มาจากการแจกแบบสอบถาม เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อสินค้าผ่านทางออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน ใช้เวลาเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามระหว่างวันที่ 1 ธันวาคม 2566 ถึง วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2567

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ประกอบด้วย ด้วยค่าความถี่ (Frequency) และ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) เพื่อวิเคราะห์แปรต้นและตัวแปรตาม คือ ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด การซื้อสินค้าผ่านทางออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร

3.2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistic) ประกอบด้วยการวิเคราะห์เปรียบเทียบด้วยสถิติ t-test และ One Way ANOVA และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดกับการซื้อสินค้าผ่านทางออนไลน์โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุ (Multi regression analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อสินค้าผ่านทางออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร ผลการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้พบว่า

1. ลักษณะทางประชากรศาสตร์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม โดยส่วนใหญ่เป็นชาย มีอายุระหว่าง 20-30 ปี จำนวน 260 คน (ร้อยละ 65.00) เป็นเพศหญิง จำนวน 140 คน (ร้อยละ 35.00) ทั้งนี้ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่าง คือ ระดับปริญญาตรี คิดเป็น 75.05% อาชีพส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มพนักงานบริษัทเอกชน คิดเป็น 62.46% และระดับรายได้ส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่างต่อเดือนประมาณ 20,000- 25,000 บาท

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทางออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร

2.1. ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นด้านผลิตภัณฑ์ โดยรวมในระดับเห็นด้วย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.82 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นที่

เห็นด้วยมากที่สุดคือ มีความหลากหลายของสินค้า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.05 รองลงมา ได้แก่ มีความทันสมัยของสินค้ามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.92 มีเอกลักษณ์มีการออกแบบที่โดดเด่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.85 สินค้าตรงกับความต้องการของผู้บริโภค มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81 เป็นแบรนด์มีชื่อเสียงและได้รับความนิยม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.68 และ มีคุณภาพดี แข็งแรงทนทาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.45 ตามลำดับ

2.2. ปัจจัยด้านราคา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นด้านราคาโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นที่เห็นด้วยมากที่สุดคือ ราคามีความเหมาะสมกับคุณภาพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.85 รองลงมา ได้แก่ ราคาถูกลงเมื่อซื้อจำนวนมาก ๆ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 ราคาทำให้เลือกซื้อหลากหลาย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 และ ราคาถูกกว่าแหล่งจำหน่ายอื่นทั่วไป มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.71 ตามลำดับ

2.3. ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นด้านช่องทางการจัดจำหน่าย โดยรวมอยู่ในระดับที่เห็นด้วย โดยมีความเฉลี่ยเท่ากับ 3.85 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นที่เห็นด้วยมากที่สุดคือ คือ มีความสะดวกในการเข้าถึงร้านค้าออนไลน์ได้ตลอดเวลา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.95 รองลงมา ได้แก่ สามารถติดต่อลูกค้ากับทางร้านค้าผ่านทางแชท ของแต่ละแพลตฟอร์มได้อย่างสะดวก รวดเร็ว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.87 ลำดับถัดมาคือ มีช่องทางในการชำระค่าสินค้าได้หลายช่องทาง เช่น บัตรเครดิต มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 และสามารถค้นหาข้อมูลของสินค้าทุกประเภทได้ง่ายในระบบของแต่ละแผนกการขาย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.82 ตามลำดับ

2.4. ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นด้านการส่งเสริมการตลาด โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย โดยมีความเฉลี่ยเท่ากับ 3.87 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีระดับความคิดเห็นที่เห็นด้วยมากที่สุดคือ คือ มีการส่งเสริมการขายที่น่าสนใจ เช่น การให้ส่วนลดเงินสด เมื่อซื้อตามกำหนด การให้ของสมนาคุณพิเศษสำหรับสมาชิกบริการจัดส่งสินค้าฟรี เป็นต้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.05 รองลงมา ได้แก่ มีการส่งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสินค้าอยู่เสมอ และ มีการจัดกิจกรรมทางการตลาดอย่างสม่ำเสมอ เช่น การร่วมสนุกแจกรางวัลกับร้านค้าผ่านการไลฟ์สด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.82 ระดับเดียวกัน และใช้ดารารหรือบุคคลมีชื่อเสียงผู้มีอิทธิพลในการโฆษณาสินค้าทางโซเชียลมีเดีย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75 ตามลำดับ

2.5. ปัจจัยด้านการให้บริการส่วนบุคคล พบว่า ปัจจัยด้านการให้บริการส่วนบุคคลที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือแอปพลิเคชันมีช่องทางติดต่อกับลูกค้า เป็นรายบุคคลได้สะดวกรวดเร็ว เช่น การสนทนาออนไลน์ อีเมลล์หรือระบบฝากข้อความ (Inbox) โดยมีความเฉลี่ยเท่ากับ 3.94 แอปพลิเคชันมีช่องทางในการให้คำแนะนำลูกค้าอย่างเหมาะสม แอปพลิเคชันมีช่องทางช่วยแก้ปัญหาให้ลูกค้าได้ทันที กรณีเกิดความผิดพลาด เช่น การส่งสินค้าผิด แอปพลิเคชันมีการติดตามหลังการขาย อย่างสม่ำเสมอ เช่น ให้แสดงระดับความคิดเห็นหลังการใช้บริการอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.93

2.6. ปัจจัยด้านลักษณะกายภาพ พบว่า ผลที่ได้จากการวิเคราะห์อยู่ในเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์จากผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วยการให้ข้อมูลรายละเอียดของสินค้าและราคาครบถ้วน มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ 4.54 รองลงมา มีการอัปเดตข้อมูลสินค้าเป็นปัจจุบันเสมอ และการแสดงตัวตนของผู้ขายที่ชัดเจน เช่น การถ่ายแบบสินค้าด้วยตนเอง เป็นต้น มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.35 และเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือให้กับร้านค้าส่งผลให้ผู้บริโภคเกิดการตัดสินใจซื้อได้รวดเร็วเพราะมั่นใจในการให้บริการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.52

2.7. ปัจจัยด้านกระบวนการ ส่งผลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าจากร้านค้าออนไลน์ ซึ่งประกอบด้วย

มีช่องทางชำระเงินให้เลือกที่หลากหลายเช่น ชำระเงินด้วยบัตรเครดิต เก็บเงินปลายทาง เป็นต้น และสั่งซื้อสินค้าได้สะดวก มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 4.45 คือ รองลงมาคือ มีการแจ้งวันจัดส่งสินค้าที่ชัดเจน ติดต่อกับผู้ขายได้สะดวกและมีการตอบคำถามที่รวดเร็ว มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.17 เป็นการที่มีกระบวนการบริการให้กับผู้บริโภคที่หลากหลายในทุกช่องทางตั้งแต่ขั้นตอนแรกคือ การส่งสินค้าจนถึงขั้นตอนสุดท้ายคือ การรับสินค้า ส่งผลให้ผู้บริโภคเกิดการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.13 ตามลำดับ

สรุปผลการวิเคราะห์ตามสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือนและอาชีพโดยมีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร

ผลการทดสอบสมมติฐาน ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกันมีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร ผู้บริโภคที่มีลักษณะประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ต่อเดือน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนั้น จึงยอมรับสมมติฐานว่า ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อการซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร

สมมติฐานที่ 2 ส่วนประสมทางการตลาดมีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์การถดถอย เพื่อพยากรณ์การตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านออนไลน์ของผู้บริโภค โดยนำปัจจัยทุกด้านเข้าในสมการ

ตัวแปรพยากรณ์	b	S.E.b	Beta	t	P-Value
ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ (X1)	-0.386	0.195	-0.472	-1.979	0.048
ปัจจัยด้านราคา (X2)	0.057	0.053	0.066	1.087	0.278
ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (X3)	-0.030	0.207	-0.037	-0.147	0.883
ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด (X4)	0.155	0.038	0.187	4.064	0.000
ปัจจัยด้านการให้บริการส่วนบุคคล (X5)	0.459	0.123	0.549	3.74	0.000
ปัจจัยด้านลักษณะกายภาพ (X6)	0.375	0.051	0.463	7.426	0.000
ปัจจัยด้านกระบวนการ (X1)	0.164	0.054	0.19	3.026	0.003

ค่าคงที่ 1.007 ; $SE_{est} = \pm 0.27$

$R = 0.620$ $R^2 = 0.385$ $F = 34.988$ $P\text{-Value} = 0.000$

จากตารางที่ 1 จะเห็นว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ ในระดับสูง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเป็น 0.620 และสามารถร่วมพยากรณ์การซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ ได้ร้อยละ 38.5 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์ เท่ากับ ± 0.27

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ พบว่า ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ปัจจัยด้านการ

ส่งเสริมการตลาด ปัจจัยด้านการให้บริการส่วนบุคคล ปัจจัยด้านลักษณะกายภาพ และปัจจัยด้านกระบวนการสามารถพยากรณ์การตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทางออนไลน์ ได้อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.001 ส่วนปัจจัยที่ไม่สามารถพยากรณ์การตัดสินใจซื้อได้ ปัจจัยด้านราคา (P-Value=0.278) และ ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (P-Value=0.883) ส่วน

สมการพยากรณ์การตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทางออนไลน์

$$\hat{Y} = -0.137 - 0.427(X1) + 0.088(X2) - 0.145(X3) + 0.230(X4) + 0.618(X5) + 0.510(X6) + 0.171(X7)$$

อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถอภิปรายผลการวิจัยและข้อมูลต่างๆ ได้ดังนี้

ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์

ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ด้านเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และอาชีพ ที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทางช่องทางออนไลน์ของกลุ่มตัวอย่างในเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงยอมรับสมมติฐานสอดคล้องกับงานวิจัยของ เจณิภา คงอิม (2566) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภคยุคดิจิทัลในจังหวัดนนทบุรี กล่าวว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา ให้ความสำคัญกับการตัดสินใจซื้อสินค้าอยู่ในระดับมาก โดยปัจจัยส่วนบุคคลทุกด้าน ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุธาทิพย์ ท้วจบ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี อำเภอพุทธรณพล จังหวัดนครปฐม กล่าวว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้าน เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ที่แตกต่างกัน ให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี อำเภอพุทธรณพล จังหวัดนครปฐม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด

ผลการศึกษาส่วนประสมทางการตลาดมีผลต่อปัจจัยการซื้อสินค้าผ่านทางช่องทางออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร พบว่า ส่วนประสมทางการตลาด ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคคล ด้านลักษณะทางกายภาพ และด้านกระบวนการ มีผลต่อการซื้อสินค้าผ่านทางออนไลน์ ส่วนปัจจัยด้านราคา และด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ไม่มีผลต่อการซื้อสินค้าผ่านทางออนไลน์ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดทั้ง 7 ด้าน มีส่วนกระตุ้นให้กลุ่มตัวอย่างเกิดการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทางช่องทางออนไลน์ในเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร ที่แตกต่างกัน เช่น ด้านผลิตภัณฑ์ คือ การเสนอสินค้าหลากหลาย ประเภทด้านราคา คือ ราคาถูกกว่าตลาดทั่วไป ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย คือ การชำระเงินที่หลากหลายช่องทาง ด้านการส่งเสริมการตลาด คือ การมอบโปรโมชั่นให้ลูกค้าในช่วงเทศกาลต่างๆ ด้านบุคคล คือ พนักงานดูแลลูกค้าด้วยความมีจิตสำนึกในงานบริการ ด้านลักษณะทางกายภาพ คือ ลักษณะการใช้งานแอปพลิเคชัน ความสวยงามและรูปแบบการใช้งาน ด้านกระบวนการ คือ ขั้นตอนการทำงานของระบบที่ใช้งานง่ายและรวดเร็ว มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของ

ลูกค้าที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิวัฒน์ พัฒเชียร (2564) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าผ่านระบบออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเคียนซา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลจากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาดมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านระบบออนไลน์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

1. จากการศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคในครั้งนี้ผู้ประกอบการควรจัดกิจกรรมทางการตลาดเพื่อดึงดูดให้ผู้ใช้บริการผ่านแอปพลิเคชัน (Application) ต่างๆได้เข้าร่วมกิจกรรมที่ผู้ประกอบการได้นำเสนอและจัดทำโปรโมชั่นและรับฟังความเห็นจากผู้บริการซื้อสินค้าออนไลน์ เพื่อเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมการขายต่อไป

2. ควรมีการพัฒนาแอดมินและพนักงานขายในการตอบคำถามของลูกค้าที่ซื้อสินค้าและบริการในระบบออนไลน์ของผู้ประกอบการเพื่อให้การตัดสินใจซื้อสินค้าของลูกค้าเกิดความพึงพอใจสูงสุด และเพื่อเป็นการสร้างยอดขายให้ลูกค้าตัดสินใจซื้อซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการเป็นอย่างมาก จากการศึกษาในการตัดสินใจใช้บริการองค์กรควรเปลี่ยนวิธีการส่งเสริมการขายที่มีการเน้นความแตกต่างในเรื่องของการส่งสินค้า การรับประกันคุณภาพสินค้าเพื่อให้ลูกค้าเห็นถึงความตั้งใจในการให้บริการและเพิ่มจำนวนลูกค้ามากยิ่งขึ้น

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์ ควรมีการส่งสินค้าด้วยระบบการขนส่งให้มีความรวดเร็ว เพื่อให้พัสดุส่งถึงมือผู้รับในระยะเวลาที่สั้นลง

ด้านราคา ควรมีการตั้งราคาการบริการแต่ละประเภทให้มีความเหมาะสมตามระยะทาง โดยมีการตั้งราคาที่เป็นมาตรฐานให้ผู้มาใช้บริการสามารถคำนวณค่าจัดส่งได้ด้วยตนเองเป็นมาตรฐานเดียวกัน

ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ควรมีช่องทางในการติดตามพัสดุที่หลากหลาย เช่น เว็บไซต์ แอปพลิเคชัน

และ Social Media เป็นต้น

ด้านการส่งเสริมการตลาด ควรมีช่องทางการสื่อสารที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย เช่น เว็บไซต์ แอปพลิเคชัน และ Social Media เป็นต้น

ด้านบุคลากร ควรมีการอบรมให้พนักงานบริการลูกค้าตามลำดับในส่วนงานที่เกี่ยวข้องกับการขายสินค้าออนไลน์เพื่อให้การบริการที่ถูกต้องและเป็นการสร้างความพึงพอใจกับลูกค้า

ด้านลักษณะทางกายภาพ ควรมีการอธิบายขั้นตอนการให้บริการที่เข้าใจง่ายให้กับลูกค้าที่มาใช้บริการ

ด้านกระบวนการ ควรให้บริการตามขั้นตอนในการให้บริการที่รวดเร็ว

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การทำวิจัยครั้งต่อไปควรเน้นการศึกษาแยกแอปพลิเคชันแต่ละตัวออกจากกันเพื่อให้การศึกษางานวิจัยได้ข้อมูลเชิงลึกของ application แต่ละตัวเพื่อการตัดสินใจของลูกค้าที่จะทำให้ผู้ประกอบการได้ข้อมูลจากความเห็นของลูกค้าชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2. ในการศึกษาครั้งต่อไปควรนำตัวแปรความพึงพอใจและความภักดีต่อตราสินค้ามาเพิ่มในการศึกษาในลักษณะของสมการเชิงเส้น SEM เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการขายของผู้ประกอบการต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- คัทลียา เจริญเสรีชัย วสุธิดา นุริทตะมนต์ บดินทร์ พยาพรหม และ ศุภประวัติ สิริพิพัฒน์กุล.(2565). Understanding the effect of social media advertising values on online purchase intention: a case study of Bangkok, Thailand. *Asian Administration and Management Review (e-ISSN: 2730-3683)* (July –December 2022), 6(4), 235-241.
- เจณิภา คงอิม .(2566). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภคยุคดิจิทัลในจังหวัดนนทบุรี, *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 6(4),40-50.
- ณัฐกมล สุขเปี่ยม และ นิวัฒน์ จันทรรัตน์ .(2562). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติที่ส่งผลต่อความภักดีในการตัดสินใจซื้อปิ้งออนไลน์ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร, *Proceedings of The 4th Regional Conference on Graduate Research 8 December 2019*, Sripatum University, Bangkok, Thailand, 4(15),205-213.
- สุธาทิพย์ ท้วจบ (2562) พฤติกรรมการซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีอำเภอพุทธมณฑลจังหวัดนครปฐม. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี*, 8(2), 119-134.
- สมเดช รุ่งศรีสวัสดิ์ และ วิฑิตินันท์ จันทร์โกศล. (2563). Social Media Peer Communication and Impact on Purchase Intention, *Talent Development & Excellence*, 12(2), 2020, 1845-1855.
- อรจิรา แก้วสว่าง ชาญเดช เจริญวิริยะกุล และ วราพร ดำรงกุลสมบัติ .(2564). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดกับการเลือกซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชัน Shopee ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร, *วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา*, เมษายน-มิถุนายน 2564, 11(2), 308-321.
- อภิวัฒน์ พัฒเชียร .(2564). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าผ่านระบบออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเคียนซา จังหวัดสุราษฎร์ธานี, *หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง*.
- Achrol, R. S., & Kotler, P. (2022). Distributed marketing networks: The fourth industrial revolution. *Journal of Business Research*, 150, 515-527.
- Aratchaphon Jamjang & Tanpat Kraiwanit. (2019). Business model transformation in the digital era, *Asian Administration and Management Review*, 2(2), 37-44.
- Moslehpour, M., Chang, M. L., Pham, V. K., & Dadvari, A. (2022)."What makes GO-JEK go in Indonesia? The influences of social media marketing activities on purchase intention." *Journal of Theoretical and Applied Electronic Commerce Research*, 17(1), 89-103.
- Nuntavorakarn, S., & Sriprasert, P. (2020). Factors Affecting the Intention to Use Social Media Advertising in Bangkok, Thailand. *Kasetsart Journal of Social Sciences*,1 (6), 129-145.

Petcharat, T., & Leelasantitham, A., (2023). *A retentive consumer behavior assessment model of the online purchase decision-making process. Heliyon, 7(10), 143-154.*

Liu, P., & Qureshi, H.A., (2023). The Effects of social media marketing on customer's purchase intention; a Moderated Mediation Model from the Apparel Industry of Pakistan. *International Journal of Business and Economics Research, 12(3), 115-122.*

Sritongkham, P., & Kongchan, C. (2021). Influence of social media on purchase intention and decision-making process of generation Y in Bangkok. *Journal of Management Science, Chulalongkorn University, 38(1), 177-200.*

Taro Yamane. (1970). *Statistics – An Introductory analysis. Tokyo: John Weatherhill, Inc.*

สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. (2566). จำนวนราษฎรทั่วราชอาณาจักร ตามหลักฐานการทะเบียนราษฎร ณ วันที่ 3 มีนาคม 2567. สืบค้นจาก <https://webportal.bangkok.go.th/nongkhame>

หมายเลขบทความ
(เฉพาะเจ้าหน้าที่กรอก)

แบบฟอร์มการส่งบทความ SAU Journal of Social Sciences and Humanities

1. ประเภทของบทความ

- บทความวิจัย บทความวิชาการปริทรรศน์ บทความวิชาการเทคนิค บทความวิชาการพิเศษ

2. สาขาบทความที่ส่ง

- รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์
 การจัดการ บริหารธุรกิจ พัฒนาสังคมและการศึกษา สหวิทยาการ

3. ชื่อบทความ

ภาษาไทย.....

ภาษาอังกฤษ.....

4. ชื่อ-สกุลของผู้นิพนธ์ประสานงาน (Corresponding author).....

5. สถานที่ติดต่อของผู้นิพนธ์ประสานงาน (Corresponding author) ที่อยู่.....

โทรศัพท์.....โทรสาร..... E-mail.....

6. รายชื่อและที่อยู่ของเจ้าของบทความทั้งหมด

ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย ตัวบรรจง)	ชื่อ-สกุล (ภาษาอังกฤษ ตัว บรรจง)	หน่วยงาน	โทรศัพท์	E-mail
1.				
2.				
3.				

7. การรับรองบทความ

- ขอรับรองว่าบทความต้นฉบับนี้ยังไม่เคยได้รับการเผยแพร่และตีพิมพ์ในวารสารอื่นใดมาก่อน

ขอรับรองว่าข้อความดังกล่าวข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ.....ผู้นิพนธ์ประสานงาน

()

วัน..... เดือน..... พ.ศ.

หมายเหตุ ส่งแบบฟอร์มนี้มาร่วมกับบทความตามช่องทางในคำแนะนำสำหรับผู้เขียน (การส่งบทความ)

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ตีพิมพ์ปีละ 2 ฉบับ โดยมหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์บทความที่พิจารณาตีพิมพ์ในวารสารนี้จะต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารใดมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น ๆ เรื่องที่จะตีพิมพ์จะได้รับการพิจารณาล้นกรองจาก ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 2 คน กองบรรณาธิการอาจให้ผู้เขียนปรับปรุงให้เหมาะสม และสงวนไว้ ซึ่งสิทธิ์ในการพิจารณาเผยแพร่

ประเภทผลงานที่ตีพิมพ์

1. บทความวิจัย (Research Articles) เป็นผลงานที่เตรียมจากข้อมูลที่ผู้เขียน หรือทีมงานผู้เขียนได้ค้นคว้าวิจัยด้วยตนเอง

2. บทความวิชาการ (Academic Articles) อาจแยกเป็นบทความปริทรรศน์ (Review Articles) บทความเทคนิค (Technical Article) เรียบเรียงจากการสืบค้น ตรวจสอบเอกสารวิชาการในสาขานั้น ๆ และบทความพิเศษ (Special Articles) เสนอความรู้ทั่ว ๆ ไปในด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

การเตรียมต้นฉบับบทความ

บทความหรือผลงานวิจัยที่นำเสนออาจอยู่ในรูปแบบภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ โดยจัดพิมพ์ด้วยโปรแกรมเวิร์ดโปรเซสเซอร์ ภายใต้ระบบปฏิบัติการวินโดวส์ สำหรับตาราง แผนภาพและภาพประกอบในส่วนของต้นฉบับจะต้องตามรูปแบบที่กำหนดเพื่อให้พร้อมตีพิมพ์ได้ทันที (Camera Ready) ต้นแบบสำหรับ บทความสามารถดาวน์โหลดได้จากเว็บไซต์ saujournalssh.sau.ac.th

การส่งบทความ

ส่ง “ต้นฉบับบทความ” โดยไม่ต้องระบุชื่อ ที่อยู่และประวัติของผู้ประพันธ์และทีมงานและส่ง “ใบรับรองบทความ” ด้วยอิเล็กทรอนิกส์ไฟล์นามสกุล PDF ได้ 3 ทาง ได้แก่ 1. ส่งโดยตรงที่กองบรรณาธิการวารสาร สำนักวิจัย มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ 2. ส่งทางไปรษณีย์ถึงกองบรรณาธิการวารสาร SAU Journal of Social Sciences and Humanities สำนักวิจัย มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ 19/1 ถนนเพชรเกษม แขวงหนองค้างพลู เขตหนองแขม กรุงเทพฯ 10160 3. ส่งแบบออนไลน์ที่ <http://www.saujournalssh.sau.ac.th>

บทความทุกบทความที่เสนอมายังวารสาร SAU Journal of Social Sciences and Humanities จะได้รับการพิจารณา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ หากมีการแก้ไขหรือตอบรับการตีพิมพ์ผู้เขียนต้องส่งฉบับอิเล็กทรอนิกส์ไฟล์นามสกุล PDF และ DOC ของบทความที่แก้ไข สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ โทรศัพท์ : 02-807-4500-27 ต่อ 317 แฟกซ์: 02-807-4528 email : saujournalssh@sau.ac.th

รูปแบบการจัดเอกสารสำหรับตีพิมพ์ในวารสาร
SAU JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES

ธัญนันท์ บุญอยู่¹, สุชารัตน์ บุญอยู่², ดำรงค์ ลิ้มปสายชล³
Thanyanan Boonyoo¹, Sucharat Boonyoo², Dumrong Limpasaychol³

¹อาจารย์, ประจำหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

^{2, 3}ผู้ช่วยนักวิจัย, นักวิจัยอิสระ กรุงเทพมหานคร

บทคัดย่อ

เอกสารนี้รวมข้อมูลที่จำเป็นสำหรับผู้เขียนบทความในการจัดรูปแบบบทความสำหรับตีพิมพ์ในวารสาร SAU Journal of Social Sciences and Humanities ผู้เขียนบทความจำเป็นต้องจัดรูปแบบของบทความที่จะส่งเพื่อพิจารณาตามที่ระบุไว้ในเอกสารคำแนะนำนี้โดยเคร่งครัด บทความที่ไม่ได้จัดรูปแบบอย่างถูกต้องอาจถูกปฏิเสธการตีพิมพ์ได้ ผู้เขียนบทความสามารถเลือกส่งบทความได้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษทุกบทความที่ส่งต้องมีบทคัดย่อความยาว 100-300 คำ เนื้อหาครอบคลุมสาระโดยย่อทั้งหมดของเรื่องราว โดยใส่บทคัดย่อไว้ที่ส่วนบนสุดของหน้าแรกของบทความ โดยอยู่ถัดจากหน่วยงานของผู้เขียนจัดรูปแบบเป็นแบบ 1 คอลัมน์

คำสำคัญ: วัฒนธรรมที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วม, เทคโนโลยี, การแบ่งปันความรู้

Abstract

ส่วนนี้เป็นบทคัดย่อที่นำเสนอเป็นภาษาอังกฤษที่มีเนื้อหาและความหมายตรงกันกับบทคัดย่อภาษาไทย สำหรับตีพิมพ์ในวารสาร SAU Journal of Social Sciences and Humanities ผู้เขียนบทความจำเป็นต้องจัดรูปแบบของบทความที่จะส่งเพื่อพิจารณาตามที่ระบุไว้ในเอกสารคำแนะนำนี้โดยเคร่งครัด บทความที่ไม่ได้จัดรูปแบบอย่างถูกต้องอาจถูกปฏิเสธการตีพิมพ์ได้ ผู้เขียนบทความสามารถเลือกส่งบทความได้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ทุกบทความที่ส่งต้องมีบทคัดย่อความยาว 100-300 คำ โดยใส่บทคัดย่อไว้ที่ส่วนบนสุดของหน้าแรกของบทความ โดยอยู่ถัดจากหน่วยงานของผู้เขียน จัดรูปแบบเป็นแบบ 1 คอลัมน์

Keyword: Clan Culture, Technology, Knowledge Sharing

Corresponding Author

E-mail: xxxxxxxxx@gmail.com

1. บทนำ

เอกสารนี้รวบรวมข้อมูลที่จำเป็นในการจัดรูปแบบบทความสำหรับตีพิมพ์ในวารสาร SAU Journal of Social Sciences and Humanities เช่น รูปแบบอักษร ขนาดตัวอักษร การจัดระยะขอบ และข้อมูลอื่นๆที่เกี่ยวข้อง โปรดปฏิบัติตามคำแนะนำที่ระบุในเอกสารนี้โดยเคร่งครัด บทความของท่านอาจถูกปฏิเสธการตีพิมพ์หากมีการจัดรูปแบบไม่ถูกต้อง หากท่านมีข้อสงสัยกรุณาติดต่อฝ่ายจัดพิมพ์

2. การจัดรูปแบบของหน้ากระดาษ

บทความจะต้องได้รับการจัดรูปแบบเพื่อให้สามารถพิมพ์ลงบนกระดาษ A4 ส่วนประกอบต่าง ๆ เช่น ตัวอักษร รูปภาพ และตาราง จะต้องอยู่ภายในพื้นที่การพิมพ์โดยเว้นระยะจากขอบบน ขอบล่าง ขอบซ้าย และขอบขวาด้านละ 1 นิ้ว จัดหน้ากระดาษในรูปแบบ 1 คอลัมน์ เว้นระยะห่างระหว่างคอลัมน์ 0.5 นิ้ว กระจายตัวอักษรเต็มคอลัมน์ ใช้การกระจายแบบไทยสำหรับบทความภาษาไทย ใส่เลขหน้ากำกับทุกหน้าที่มุมขวาด้านบน และความยาวของบทความอยู่ระหว่าง 10-15 หน้า สำหรับบทความภาษาอังกฤษผู้เขียนต้องปฏิบัติตามคำแนะนำที่ให้ไว้ในวิธีการจัดรูปแบบบทความภาษาอังกฤษ

3. ชื่อบทความ

ใส่ชื่อบทความไว้ส่วนบนสุดของหน้าแรก จัดตัวอักษรให้อยู่กึ่งกลางของบรรทัด พิมพ์ชื่อบทความโดยใช้รูปแบบอักษร TH SarabunPSK ขนาด 18 พอยท์ ตัวหนา ใส่ชื่อผู้เขียนบทความใต้ชื่อเรื่องโดยเว้นระยะ 18 พอยท์ระหว่างบรรทัดชื่อบทความและบรรทัดชื่อผู้เขียนบทความ พิมพ์ชื่อผู้เขียนบทความโดยใช้รูปแบบอักษร TH SarabunPSK ขนาด 16 พอยท์ ตัวหนา จัดให้อยู่กึ่งกลางหน้ากระดาษ จากนั้นใส่ตำแหน่ง ชื่อหน่วยงานที่ผู้เขียนบทความสังกัดใต้ชื่อผู้เขียนบทความ จัดกึ่งกลางหน้ากระดาษ พิมพ์ตำแหน่ง ชื่อหน่วยงานที่ผู้เขียนบทความสังกัด โดยใช้รูปแบบอักษร TH SarabunPSK ขนาด 16 พอยท์ ตัวบาง

4. เนื้อเรื่อง

เพื่อให้บทความที่ตีพิมพ์ในวารสาร SAU Journal of Social Sciences and Humanities เป็นไปในรูปแบบเดียวกัน โปรดใช้รูปแบบและขนาดอักษรดังนี้ในการพิมพ์บทความภาษาไทย ในส่วนของเนื้อหาหลักใช้รูปแบบอักษร TH SarabunPSK ขนาด 16 พอยท์ ตัวบาง ในส่วนของคำบรรยายภาพและตาราง ใช้รูปแบบอักษร TH SarabunPSK ขนาด 16 พอยท์ ตัวบาง สำหรับย่อหน้าแรกภายใต้หัวข้อ ไม่ต้องเว้นระยะหนึ่งแท็บจากขอบซ้ายของบรรทัด ในย่อหน้าต่อไปภายใต้หัวข้อจึงเว้นระยะหนึ่งแท็บจากขอบซ้ายของบรรทัด (ดังเช่นที่แสดงในหัวข้อที่ 4 นี้)

โดยเนื้อเรื่องควรใช้ภาษาที่ผู้อ่านเข้าใจง่ายและมีความชัดเจน ซึ่งภายในเนื้อเรื่องของวารสารจะประกอบด้วย บทคัดย่อ คำสำคัญ บทนำ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง กรอบแนวคิดในการวิจัย (ถ้ามี) ผลการวิเคราะห์ การสรุปเชิงอภิปรายผล ข้อเสนอแนะ และกิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) เป็นต้น

5. หัวข้อหลัก

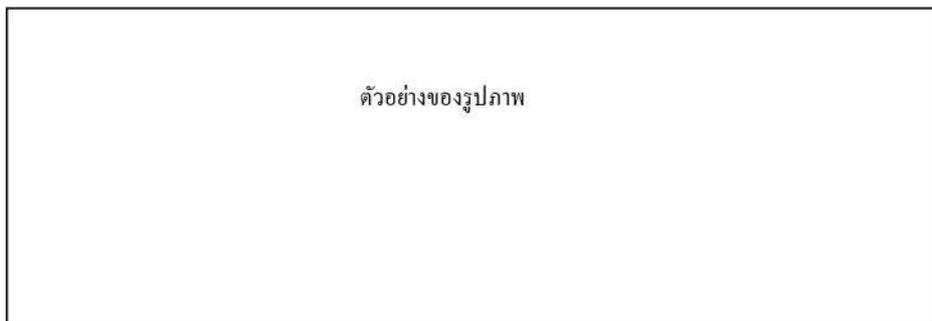
หัวข้อหลัก ตัวอย่างเช่น “1. บทนำ” ต้องพิมพ์ด้วยอักษร TH SarabunPSK ขนาด 16 พอยท์ แบบตัวหนา จัดให้อยู่ชิดขอบซ้ายของบรรทัด ใส่เครื่องหมายจุด (“.”) หลังจากตัวเลขกำกับหัวข้อหลัก เว้นระยะ 16 พอยท์ระหว่างหัวข้อหลักกับบรรทัดก่อนหน้า และไม่เว้นระยะระหว่างหัวข้อหลักกับบรรทัดใต้หัวข้อหลัก หลังจากหัวข้อหลักแล้วอาจแบ่งหัวข้อย่อยภายในหัวข้อหลักได้ ซึ่งการจัดรูปแบบของหัวข้อย่อยนั้นจะกล่าวถึงในลำดับถัดไป

5.1. หัวข้อย่อย

หัวข้อย่อยให้ใช้อักษร TH SarabunPSK ขนาด 16 พอยท์ แบบตัวหนา จัดชิดขอบซ้ายของบรรทัด เว้นระยะ 16 พอยท์ระหว่างหัวข้อย่อยกับบรรทัดก่อนหน้า และไม่เว้นระยะระหว่างหัวข้อย่อยกับบรรทัดใต้หัวข้อย่อย

5.1.1. หัวข้อย่อยลำดับที่สอง

ควรหลีกเลี่ยงการใช้หัวข้อย่อยลำดับที่สอง อย่างเช่นที่แสดงในย่อหน้านี้ อย่างไรก็ตามหากมีความจำเป็นต้องใช้จริง ๆ ให้พิมพ์ชื่อหัวข้อย่อยลำดับที่สองด้วยตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 16 พอยท์ แบบตัวหนา จัดชิดขอบซ้ายของบรรทัดในคอลัมน์ ไม่เว้นระยะระหว่างหัวข้อย่อยลำดับที่สองกับบรรทัดก่อนหน้า และไม่เว้นระยะระหว่างหัวข้อย่อยลำดับที่สองกับบรรทัดใต้หัวข้อย่อยลำดับที่สอง

ภาพที่ 1 คำบรรยายภาพต้องอยู่ใต้ภาพ

ตารางที่ 1 คำบรรยายตารางต้องอยู่เหนือตาราง

Name	Salary	Age	BMI	Weight (kg)
Alice	20,000	21	25	30
Bob	23,500	30	32	28
Charlie	42,000	42	38	35

ที่มา. จาก.....

6. รูปภาพและตาราง

รูปภาพและตารางจะต้องจัดให้อยู่ภายในพื้นที่การพิมพ์ที่กำหนด รูปภาพ และต้องจัดสิ่งเหล่านี้ให้อยู่กึ่งกลาง รูปภาพและตารางต้องมีคำบรรยายและหมายเลขกำกับเสมอ การสร้าง กราฟ รูปภาพ หรือ Block Diagram ต่าง ๆ จะต้องเขียนด้วย Visio หรือ Excel เขียนคำบรรยายรูปภาพไว้ใต้รูปภาพ เขียนคำบรรยายตารางไว้ที่ส่วนบนของตาราง ในส่วนของคำบรรยายภาพและตาราง ใช้แบบอักษร TH SarabunPSK ขนาด 16 พอยท์ แบบตัวบาง

7. สมการ

การใช้สมการในการเขียนบทความวิชาการต้องเขียนด้วย Equation สมการทุกสมการต้องเขียนหมายเลขกำกับสมการไว้ทุกสมการที่ปรากฏในบทความ โดยใส่หมายเลขสมการในเครื่องหมายวงเล็บ (ดังที่แสดงด้านล่างนี้)

$$a + b = c + 2 \quad (1)$$

เว้นระยะหนึ่งบรรทัดก่อนสมการและเว้นระยะหนึ่งบรรทัดหลังสมการ จัดสมการให้อยู่กึ่งกลางบรรทัดในคอลัมน์ ขนาดตัวอักษรและสัญลักษณ์ที่ใช้ในการเขียนสมการจะต้องมีขนาดเทียบเท่ากับตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 16 พอยท์ แบบตัวบาง

9. รูปแบบการอ้างอิง

1. การอ้างอิงในเนื้อหาให้ใช้วิธีการอ้างอิงแบบนาม-ปี โดยระบุชื่อผู้เขียน ปีที่พิมพ์ และเลขหน้าเอกสารไว้ข้างหลังของข้อความที่ต้องการอ้างอิง เช่น Green (2000, p. 5) หรือ (Green, 2000, p. 5)

2. การอ้างอิงท้ายบทความ ใส่เอกสารอ้างอิงทั้งหมดที่ส่วนท้ายสุดของบทความโดยให้อยู่ภายใต้หัวข้อ “เอกสารอ้างอิง” ภายใต้หัวข้อเอกสารอ้างอิงให้จัดลำดับเอกสารตามลำดับการอ้างอิงถึงในบทความโดยใช้ระบบการอ้างอิงแบบ APA Style เท่านั้น การเขียนบรรณานุกรมให้ใช้ตัวเลขอารบิกแบบสากลเท่านั้น **อย่าใช้เลขไทย** ดังที่แสดงไว้ในส่วนท้ายของประโยคนี้

10. เอกสารอ้างอิง

กรมโรงงานอุตสาหกรรม. (2561). *ข้อมูลโรงงานแยกตามพื้นที่*. ค้นเมื่อ 15 ธันวาคม 2561, จาก <http://www.diw.go.th/hawk/content.php?mode=data1search>.

ธัญนันท์ บุญอยู่. (2561). อิทธิพลของความสามารถทางนวัตกรรมในฐานะตัวแปรคั่นกลางที่ถ่ายทอดอิทธิพลของวัฒนธรรมองค์การ การมุ่งเน้นการตลาด การจัดการความรู้ และการเป็นผู้ประกอบการสู่ความได้เปรียบในการแข่งขันอย่างยั่งยืนของอุตสาหกรรมรองเท้าและเครื่องหนัง. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง*, 8(ฉบับพิเศษ), 44-62.

- ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2560). *บทวิเคราะห์แนวโน้มธุรกิจ*. ค้นเมื่อ 10 ธันวาคม 2561, จาก <https://kasikornresearch.com/th/analysis/k-econ/business/Pages/36376.aspx>.
- Ahmed, F., Shahzad, K., Aslam, H., Bajwa, S. U., & Bahoo, R. (2016). The role of collaborative culture in knowledge sharing and creativity among employees. *Pakistan Journal of Commerce and Social Sciences*, 10(2), 335-358.
- Daft, R. L. (2001). *Organization theory and design*. (7th ed.). Cincinnati, OH: South Western College Publishing.
- Hair, J. F., Anderson, R. E., Tatham, R. L., & Black, W. C. (1998). *Multivariate data analysis* (5th ed.). New York: Prentice-Hall.
- Hair, J. F., Sarstedt, M., Ringle, C., & Gudergan, S. P. (2018). *SmartPLS 3*. Retrieved March 8, 2019, from <https://www.smartpls.com/downloads>.
- Islam, M. Z., Jasimuddin, S. M., & Hasan, I. (2014). Organizational culture, structure, technology infrastructure and knowledge sharing: Empirical evidence from MNCs based in Malaysia. *Emerald*, 45(1), 67-88.

รูปแบบการเขียนบรรณานุกรมแบบ APA Style

หนังสือทั่วไป	
รูปแบบ	ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อเรื่อง/ (พิมพ์ครั้งที่) / สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

ผู้แต่ง 1 คน	<p>ธัญนันท์ บุญอยู่. (2560). <i>เอกสารประกอบการสอน MBA0203 การจัดการและพฤติกรรมองค์กร</i> (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์.</p> <p>Hair, J. F. (1998). <i>Multivariate data analysis</i> (5th ed.). New York: Prentice-Hall.</p>
ผู้แต่ง 2 คน	<p>ธัญนันท์ บุญอยู่ และสุชารัตน์ บุญอยู่. (2560). <i>เอกสารประกอบการสอน MBA0203 การจัดการและพฤติกรรมองค์กร</i>. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์.</p> <p>Hair, J. F., & Black, W. C. (1998). <i>Multivariate data analysis</i> (5th ed.). New York: Prentice-Hall.</p>
ผู้แต่ง 3-7 คน	<p>ธัญนันท์ บุญอยู่, สุชารัตน์ บุญอยู่ และดำรงค์ ลิ้มปสายชล. (2560). <i>เอกสารประกอบการสอน MBA0203 การจัดการและพฤติกรรมองค์กร</i>. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์.</p> <p>Hair, J. F., Anderson, R. E., Tatham, R. L., & Black, W. C. (1998). <i>Multivariate data analysis</i> (5th ed.). New York: Prentice-Hall.</p>

วารสาร	
รูปแบบ	ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร, /ปีที่ (ฉบับที่), /เลขหน้าที่ปรากฏ.

ตัวอย่าง

ผู้แต่ง 1 คน	<p>กนกอร บุญมาเกิด. (2560). อิทธิพลของตัวแปรกำกับการบูรณาการความรู้ที่ถ่ายโอนความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารคนแก่สู่ความได้เปรียบในการแข่งขันอย่างยั่งยืนของอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ไทย. <i>วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์</i>, 1(2), 59-69.</p>
--------------	---

Website	
รูปแบบ	ชื่อผู้เขียน./ (ปีที่พิมพ์) ./ ชื่อเรื่อง./ ค้นเมื่อ (วันที่ เดือน ปี พ.ศ.), จาก http://www.

ตัวอย่าง

- รูปแบบที่ 1 กรมโรงงานอุตสาหกรรม. (2561). *ข้อมูลโรงงานแยกตามพื้นที่*. ค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2561, จาก <http://www.diw.go.th/hawk/content.php?mode=data1search>.
- รูปแบบที่ 2 Department of Industrial Works. (2018). *Factory data by area*. Retrieved June 15, 2018, from <http://www.diw.go.th/hawk/content.php?mode=data11search>.

มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์
SOUTHEAST ASIA
UNIVERSITY

มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

19/1 ถนนเพชรเกษม 106 หนองแขม กรุงเทพฯ 10160

โทรศัพท์ 02-807-4500-27 ต่อ 404

Email : saujournalst@sau.ac.th